

ua

P-6

Double
1926

D 159/10

San Juan de los Rios
San Juan de los Rios
San Juan de los Rios

JACOBI TOLLII
INSIGNIA
ITINERARII
ITALICI,

Quibus continentur
ANTIQUITATES SACRÆ,

TRAJECTI ad RHENUM,

Apud { FRANCISCUM HALMAM, } Bibilop:
{ GUILIELMUM vande WATER, }
M. D. C. XCVI.

JACOB TOLLI

IIA A L A I

ALCOHOL

POTENTISSIMO & INVICTISSIMO
CÆSARI,
LEOPOLDO

MAGNO,

D.G. ELECTO

ROMANORUM IMPE-
RATORI SEMPER
AUGUSTO, P.F.

GERMANIÆ, HUNGA-
RIÆ, BOJOHEMIÆ,
DALMATIÆ, CROA-
TIÆ, SCLAVONIÆ,
&c. &c. &c.

REGI,
ARCHIDUCI
AUSTRIÆ,
DUCI BURGUNDIÆ,
STIRIÆ, CARINTHIÆ,
CARNIOLÆ, ET WIR-
TEMBERGÆ, COMI-
TI TERIOLOLORUM,
&c. &c. &c.

Triumphatori Gentium Barbararum,
Optimo Principi,

Felicitatem perpetuam.

A U.

AUGUSTISSIME IMPERATOR,

Non infœcundus ager accepta
plerumque femina diti reddit
cum fœnore : quod eo luculen-
tius est , & uberius , quo beni-
gniore fuit aeris temperie fo-
tus,adjutusque. At ubi cœlum tristius frugum
obstitit incrementis , parcius hæ proveniunt,
neque fatoris respondent exspectationi. Tua
Liberalitas , & animi Clementia , **OPTIME**
CÆSARUM, illa mihi Viennæ femina sup-
peditaverunt, quæ in has tandem excrevere
& maturuere spicas , quas nunc in Augu-
stæ Bonitatis Tuæ Ara adolendas oblatum
venio. Immitior aura e Brandeburgico
spirans Palatio , ad instar sævientis Boreæ,
diro femina Tua , ne exfurgerent , rigore
continuit. Tandem Divina illa discussa
adspiramine est : & ecce tenuiorem qui-
dem , sed tamen cum augmento segetem :

D E D I C A T I O.

quam si tam benivolo acceperis animo ,
CÆSAR AUGUSTISSIME , quam favente
seminā ejus præberi jussisti voce , habeo
certe , quod gratæ devinctæque AU-
GUSTÆ MAJESTATI TUÆ mentis stu-
dia felicissime mihi impensa gratuler. Nihil
vero mihi jucundius , quam quid , quan-
tumque SACRATISS. MAJESTATI TUÆ
debeam , publice testari. Decreveram hisce
THEOLOGICIS , quod argumentum non
tam meæ est Professionis , MEDICA subne-
ctere , & CORPUS CHIRURGICÆ GRÆ-
CÆ veteris Gr. Lat. Auctori itidem suo ,
SER. Principi COSMO TERTIO , Magno
Heturiæ Duci , debita cum gratiarum
actione , laudeque , restituere , atque conse-
crare. Huic porro operi Chemicos adjun-
gere Poetas Græcos : ac tandem tertio
tomo , quæ ad mea cum maxime spectant
studia , id est , Monumenta vetera inedita
literaria , utroque sermone , prorsus ac ligata
conscripseram oratione , complecti. Tua incredi-
bilis , AUGUSTISSIME IMPERATOR ,
in omne studiorum genus , præcipue vero
Me-

D E D I C A T I O.

Medicum, animi propensio, cum admirabili eruditione conjuncta, impulit me, ut animi mei sententiam paulo liberius hic exponerem: præsertim, quod, quum ex Italia primum redux ad SACRATISSIMÆ MAJESTATIS TUÆ venerationem admissus essem, ipsa Tua Vox Augusta & diligentiam meam in describendo illo codice vetere Chirurgico probare dignata est, & porro me ad editionem ejus clementissime cohortari. Erat hic mihi campus vix ullis circumscriptus terminis, LEOPOLDE CÆSAR INVICTISSIME, totum illud SACRATISSIMÆ TUÆ MAJESTATIS studium, quo omnis doctrinæ cultum prosequeris, & remp. Literariam Liberalitate Tua Benignitateque mirifice complecteris, omni facundia, quantacunque in me est, honoreque verborum extollendi: Erat argumentum illustre, exoptatum, & ad perpetuitatem famæ accommodatissimum, Cæsaream Tuam Vindobonensem Bibliothecam meritissima laude & huic seculo, & omni, quæ sequetur, posteritati commendandi, deprædicandique: ni
fata

D E D I C A T I O.

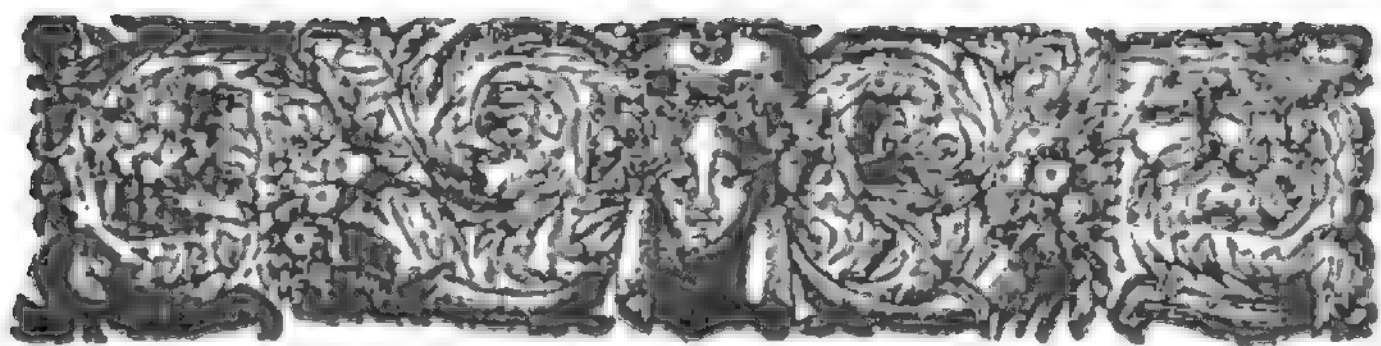
fata manus injicerent, morboque lento, & vitalia depascente, nimiam meam in his excolendis literis pertinaciam, nimisque non sufficientibus corpusculi viribus improvidam, castigarent. Utere igitur, **OPTIME IMPERATOR**, in admittendo hoc ultimo fortasse grati devotique **SACRAT. CÆS. MAJESTATI TUÆ** animi mei documento, ingenua Tua Clementia, & accipe simul vota ab eadem animi affectione proficiscientia. Deus Opt. Max. servet sospitetque **SACRATISS. TUAM MAJESTATEM**, omnemque **FAMILIAM AUSTRIACAM** perpetuum: eaque Imperiale fastigium Tuum gloria faciat effulgere, qua nullus ante Te Cæsarum eluxerit, nullus post Te eluceat. Hoc tota mente precatur,

*POTENTISSIME ET INVICTISSIME
IMPERATOR,*

SACRAT. CÆSAREÆ MAJESTATI TUÆ

Devotissimus

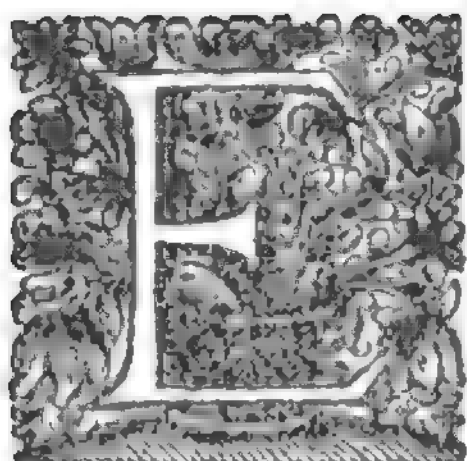
JACOBUS TOLLIUS.

LECTORI

ERUDITO

S.

*Exhibeo Tibi , Lector Erudite , partem
promissorum ; seu primum tomum IN-
SIGNIUM Itinerarii Italici ; qui inedi-
ta Theologica continet. Sunt autem ea
Carmina mille ducenta admodum D.
Gregorii Nazianzeni : tum Confuta-
tio sectæ Massalianorum : item Ritus Receptionis Ma-
nichæorum : quæ tria e Cæsarea Vindobonensi Bibliotheca
descripta benignitati Inviçtiss. Cæsaris LEOPOLDI
MAGNI accepta referenda sunt. Reliqua duo , Testa-
mentum Theodori Studitæ , & D. Macarii Narratiuncula,
Joachimi Felleri b. m. Bibliothecæ Lipsiensis Academiae
Præfelli , Viri optimi , dum fuit , & mihi amicissimi , do-*

* *

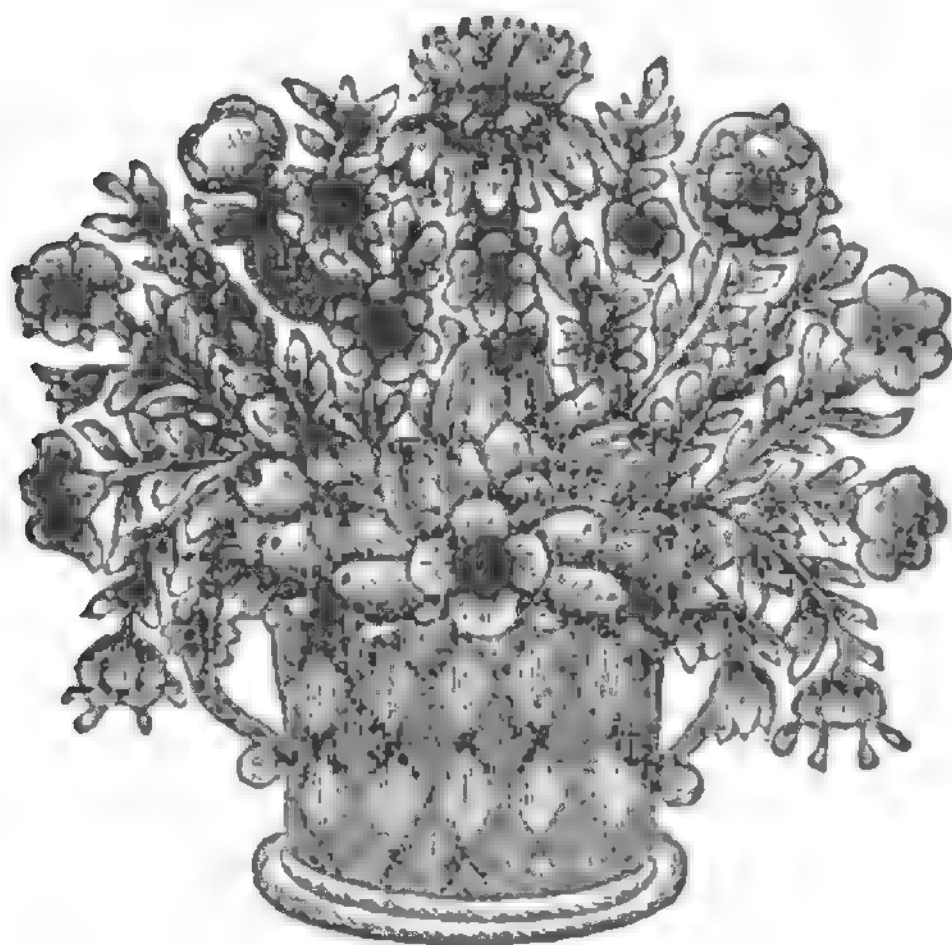
num

P R Æ F A T I O.

num sunt. Prioribus tribus notulas aliquas adpersi, prout aliqua notatu digna in Excerptis meis Theologicis, sed in alium usum collectis, occurrerunt. Nam a Bibliotheca adeo destitutus fui, ut ne unicum quidem Theologum inter perpaucos, qui furaces mali juvenis manus effugerant, numerare potuerim. Ergo, si quid minus placuerit, Lector Erudite, dona id malæ fortuna meæ: sicubi erravero, corrige benivole, & gratias tibi habebo gratissimas. Neque enim ex iis sum, qui vel arrogantia, vel invidia, vel pertinacia, summum me, & omnibus numeris absolutissimum in his literis jactitem, mibique persuadeam. Tantum vero ab invidia remotus, ut cunctis viris excellentibus toto animo faveam. In agnoscendis vero erroribus meis facillimus hactenus fui. Castigavi nuper in Gallica mea Longini editione insanam eorum animi impotentiam, qui de lana caprina disputantes inaudita feminis falsamentariis convicia in se mutuo congerunt: non cogitantes, omnem eruditionis & eloquentiæ famam, quam sibi merito peperere, hac turpissima ac indelebili macula fœdissime contaminari. Hos ego summos Oratores ac Poetas, purique sermonis Latini primas æque arroganter sibi vindicantes, facillime non in uno alterove, si mihi amicos irritare luberet, sed pluribus argumentis inconfutabilibus nec Poesios nec Rhetorices intima adyta unquam penetrasse facile ostenderem. Sed hæc non adeo ad Rempublicam spectant literariam. Quare saniozem ipsis mentem precor, ut-
que

P R Æ F A T I O.

que omisso inani fastu, & invidia tempora sua utilitati potius publicæ, quam mutuis animi irritamentis impendant. Hoc amicis meis, quibus revera bene cupio, quorumque laudes & ingenii decora nunquam non prædicare soleo, brevi forsan fato concessurus, fidele monitum quasi testamento lego: utque placido hanc meam admonitionem animo accipiant, rogo. Hæc sunt, Lector Erudite, quæ te scire volui, cui omnia læta, felicia, prospera toto animo voveo & precor. Vale.

S E R I E S

TRACTATUUM,

Qui hoc Volumine continentur.

D. GREGORII NAZIANZENI
Theologi Carmina Cygnea Inedita. pag. 1.

EUTHYMI ZYGABENI
Victoria & Triumphus de impia & multiplici exsecrabilium Massalianorum Secta, qui & PHUNDAITÆ, & BOGOMILI, nec non EUCHITÆ, ENTHUSIASTÆ, ENCRATITÆ, & MARCIONITÆ appellantur. pag. 106.

FORMULA recipiendi eorum, qui a MANICHÆORUM & PAULICIANORUM Hæresi ad puram & veram nostram fidem CHRISTIANORUM convertuntur. pag. 127.

Sancti Patris & Confessoris THEODORI
ad Discipulos suos Testamentum, Interprete
JACOBO SIRMONDO. pag. 179.

S. MACARII ALEXANDRINI
Sermo de excessu Justorum & Peccatorum: quorsum scilicet eorum animæ e corpore demigrent, & quomodo se habeant. pag. 193.

D. GRE-

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ

Τῶν Κυγνέων Ἀσμάτων

Α Ν Ε Κ Δ Ο Τ Α.

D. GREGORII NAZIANZENI
T H E O L O G I

Carmina Cygnea

I N E D I T A.

A R G U M E N T U M

JO. LEUNCLAVII.

Verela est de hominum ingrata mente, qua ostendit in hac vita nemini laborum exspectanda esse præmia. Qui Constantinopolim venerit, quos labores exanclarit, narrat. Contraxisse tandem corporis ægritudinem ex gravissimis ærumnis: Tum invidia motos Episcopos sub debilitatis prætextu ipsum munere suo dejecisse. Subjicit inde, quales ætas illa Episcopos habuerit, qui suam inscitiam Apostolorum exemplis excusare voluerint, in quibus & publicani, & piscatores exstitissent. Verum hanc objectionem varie dissolvit, & dissimilitudinem inter utrosque maximam esse probat. Addit, alios Episcopos esse adulatores, seque temporum ad rationes accommodare. Hinc originem malorum ipsam ostendit: sumi nimirum citra delectum, & nullo adhibito judicio, quoslibet, mimos, agricolas, opifices, publicanos, provinciarum præfectos rapaces; itemque præfectos ceteros, civiles ac militares, qui reapse rudes subito videantur idonei. Describit & simulationem gravitatis in moribus ac gestibus externis. Tandem eis longum vale dicit, obiterque ad virtutem & concordiam hortatur.

A

CAU.

CAUSA SCRIPTI.

GREGORIUS ab ipsis statim incunabulis ad instar Samuelis a matre Deo consecratus omni deinceps vitæ tempore singulari ardore virtutem pietatemque coluerat, animumque Athenis una cum Basilio Magno omni sacrarum, profanarumque scientiarum cognitione imbuerat: cuius & in Ponto deinde usus contubernio, ab eodem, quum a patre primum, qui Nazianzi erat episcopus, Presbyterii fuisset exornatus dignitate, invitatus ac nolens Sasimorum constituitur episcopus. Verum quum locum hunc infra dignitatem suam esse cerneret, ac merita, nullo episcopi ibidem functus officio inde discedit: a patre vero revocatus exoratur, ut vices suas jam senis suscipiat, & una secum Episcopatum tamquam vicarius administret. Eo mortuo, quum ab episcopis impetrare non posset, ut alium patri sufficerent successorem, Seleuciam se confert: ac paulo post Nazianzum revertitur. Hinc Constantinopolin ad SS. Trinitatis contra Arianos & Apollinaristas doctrinam tuendam a populo & Episcopis Catholicis evocatus, Catholicorum templum tantum tunc temporis Anastasiæ tenentium Episcopus creatur, confirmante per literas Petro Alexandrinæ civitatis Episcopo: triennioque integro rem ita strenue contra Arianos, ceterosque gerit hæreticos, ut ecclesiam Catholicam mirifice augeret, veramque doctrinam late propagaret, insigni cum adversariorum dolore, qui jam in ipso ejus dignitatis ingressu ita suæ partis plebem concitaverant, ut Gregorium lapidibus petierint. Quum vero cum omni vita, tum & cultu victuque monachum potius severissimæ integritatis, quam tantæ dignitatis ageret ac referret Episcopum: adhuc & altiores ob cruditionem, defensamque SS. Trinitatis doctrinam, spiritus gerere videretur, Ciceronianæque imbecillitati affinis, ut ille consulatum suum, & expulsum urbe Catilinam, omnibus tantum non horis memorabat, ita & ipse contusos Arianos, & suam Triadem assidue prædicaret, ingentem sibi quorundam suorum Presbyterorum, aliorumque Episcoporum, conflavit invidiam; qui, quod splendidius & luxuriosius viverent, vitam Gregorii severiorem instar sibi esse exprobrationis existimabant. Accidit forte, ut interea temporis Maximus quidam Philosophus Cynicus, sed Christianas partes amplexus, ex Ægypto Constantinopolin se conferret, a Lucio Ariano, qui Petrum Alexandrina sede expulerat, eamque per vim occuparat, flagris cæsus, & in exilium actus. Hunc Gregorius, vir priscae simplicitatis, & omnis virtutis amantissimus, sed minus cautus, ac patens adulationibus, veluti martyrem aliquem non modo in contubernium recepit, sed & egregia præsentem laudavit oratione, quæ sub Heronis Philosophi nomine vigesima tertia est: adeoque nihil mali de nequam isthoc homine suspicatus est, ut & ad intimam cum admiserit amicitiam. Verum evenit ei, quod

CAUSA SCRIPTI

quod illi in fabulis, qui enectam frigore viperam in sinu fovebat. Maximus enim Ægyptios aliquot Episcopos Gregorio invidentes, auro corrupt, persuasitque, ut se in ejus locum substituerent. Dictum factum. Illi namque prolati aliis Petri epistolis, captata Gregorii absentia, Maximum noctu convocatis quibusdam suarum partium hominibus Episcopum creant. Quo facto sequenti mane cognito, ingens tumultus plebis Gregorio addictæ ortus: & adnitentibus, qui eidem favebant, Episcopis aliis, Maximus urbe pulsus est, confirmatusque post paulo ab redeunte in urbem Imperatore Theodosio Gregorius, collata in eum Archiepiscopali dignitate, Arianis erepta: quos ea res tantum non in furorem egit; sic ut & percussorem Gregorio submiserint. Imperator deinde Concilium Episcoporum Constantinopolin evocat, a quo Gregorii electio confirmatur, adnitente præcipue Meletio, Antiochiæ præfule. Quo mox mortuo, ingentes de successore ejus inter Episcopos dissensiones ortæ sunt. Quas cum frustra Gregorius componere satageret, imprudenti nimium fervore successorem sibi quoque petit: privatam sibi vitam, quam tot contentionibus, rixis, & calumniis obnoxiam dignitatem, potiore dictitans. Arripuere statim æmuli, quod offerebatur, & accedentibus e Macedonia & Ægypto Episcopis, qui Gregorium non rite electum asserebant, ceteros in sententiam suam pertrahere. Sero sapiunt Phryges. Gregorius, qui promptissimum hunc assensum non expectarat, propria se captum videns ingenuitate animi, quamquam statim facti pœnitebat, pudore tamen adductus in sententia perstitit, gravique ac luculenta ad Imperatorem & Concilium habita oratione, quæ inter editas xxxi est, ut Archiepiscopali sese abdicare liceret dignitate, rogavit, impetravitque. Hinc statim natæ hæ, quas hic e Manuscripto Cæsareæ bibliothecæ codice promimus, querelæ: hinc illæ, ut ita dicam, lacrymæ, & ceteri threni: in quibus & patientiam, & animi robur, ac moderationem in tam probo viro merito desideres. Scilicet nemo sine vitiis: optimus ille, qui minimis urgetur. Ciceronem sane nemo melius expressit vita, moribus, eloquentia, fortuna, usque in exilium: & in exilio uter mollior, vix quisquam dixerit. Fortior Carolus Quintus fuit, qui, licet cum positi imperii, regnique filio traditi, statim pœnituerit, dolorem tamen suum numquam non pertulit, ac dissimulavit. Ceterum carmen hoc statim post depositam dignitatem scriptum est; adeoque illud *de vita sua* tempore præcedit. Hic enim lenius agit, neminemque nomine designat: illic liberius & acerbius; ac nominatim Maximum perstringit, ceterosque perpetuum duraturis stigmatibus inurit: aucto scilicet ex pœnitentia & accedentibus adversariorum ludibriis, ac irrisu dolore, irritaque inde in hanc veluti vindictam ægri jam nimis animi perturbatione.

Eis éautón, καὶ θεῖ

ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ.

- Ἰσως μὲν ἐχρῆν ὡς κακῶν Φέρει
 Ταῖς τῷ παθόντι ἐνθλαῖς τυπῶνται,
 Οὕτω παθόντα καρτερῶν καὶ τὸ λόγον.
 Ὡς δὲ πλείους ὦν ἡγωνιζόμενοι,
 5 Καὶ μισθὸν ἐλπίζοντες ἐπιτέλειον.
 Ὡν γὰρ πέλει μόχθῳ, ἐπιτέλειον.
 Ὡν δ' ἔχει πέλει, καὶ τὸ ἀθλόν ἐμιπές.
 Ὡς δὲ μὴ δέξαιεν οἱ κακοὶ κραίειν
 Τὰ πάντα, μὴδ' ἢ λείπει αὐτοῖς ὁ δρόμος,
 10 Αἰνισαμένους ὑδνός, τὸ μὲν πέρας
 Τύπτει παρήσω τὰ πελυσταῖα πυλ,
 Ὅτι πάντ' ἐλέγχει καὶ καθαίρει σὺν δίκῃ,
 Ἀν' λαμβάνοντες ἐνθάδε πλοῦσι πόν.
 Αὐτὸς δὲ μικρῶ τῆς ἐμῆς λόγῳ πλήξω
 15 Φονεῖς. Φονεῖς γὰρ οἱ κρείοντες ἑκτοπα,
 Ψυχῶν ἀθῶων ἐκχέοντες αἷμα,
 Πάντων, ὅσας ἐπληττον, ἔς ὠκονόμην.
 Εἰρῶ δ', ἃ λέγω, μηδὲν θύλαβόμενος
 Τὸ λοιδορεῖσθαι, ὡς αἰσὺ ἀπηγορευμένον
 20 Πᾶσιν μὲν, ἐμοὶ δὲ καὶ πλείονι μισέμενος.

Οὐ

NOTÆ ad QUERELAM de EPISCOPIIS.

Carmen hoc rectius intelliget, qui primum
 illud & prolixum prius legerit, quo vi-
 tam suam D. Gregorius exponit. & quæ
 hic attinguntur, fuso enarrat. Nos autem ran-
 cula tantum nonnullamquam inde excerpimus, quæ
 ad huius explanationem pertinere videbuntur
 necessario; adjectis & nonnullis aliis, quæ suapte
 semet aliud agenti obtulerunt, ac veluti sub
 speciem nata sunt.

V. 1. Ἰσως μὲν ἐχρῆν] Verum hoc: estque
 in hisce vir sanctissimus aliquid humani pas-
 sus; optimi quidem consilii atque voluntatis,
 sed in ferendis injuriis aliquanto, quam oportebat,
 mollior, minusque a conviciis & acer-

bitate, quæ Christianum dedecet, temperans.
 Sed hæc ejus imbecillitas ceteris ipsius præ-
 stantissimis donanda virtutibus est, ac meritis;
 cogitandumque, nimisquam difficile esse,
 quum homo natus sis, hominem exuere.

Ibid. Εἰρῶν ὡς] malim ἐχρῆν μὲν ὡς.

11. Τελυταῖα πυρί] Sic Carm. 1:

Δόσω τὸ κρείον τῷ τελυταῖα πυρί.

Ignem illum indicat, de quo Apostolus priore
 ad Corinth. 111, 13; qui quidem Catholicæ
 ecclesiæ ὁ καθαίρων τὰ ἀνομήματα, revelan-
 tes ejusque opera, probaturusque, ejus sine
 generis. Verum perfecti Christiani est, depre-
 cari potius, quam imprecari supplicia & pœ-
 nas. Infra vers. 425:

Τυχῶν

De se ipso, & adversus

EPISCOPOS.

- F**ortasse debebam, itidem ut factis me contineo,
 Quum vexor, ad illius me præcepta componens,
 Qui pro nobis passus est, etiam oratione tolerans esse:
 Ut perfecte certamen vitæ hujus absolverem,
 5 Et præmium perfectius expectarem.
 Nam quorum labor perfectus est, & præmium est perfectius:
 Sicut imperfecto labori etiam præmium consimile respondet.
 Verum ne mali omnium potiri videantur,
 Neve levi prorsum cursu ferantur
 10 Adversante nemine, finem illorum equidem
 Extremo permittam igni,
 Qui cuncta juste tum explorat, tum purgat.
 Tametsi hac in vita per fraudes quasdam nosmet occultemus.
 At nihilominus orationem hanc brevem contexam.
 15 Nam qui absurda proferunt, sicarii sunt
 Animarum effundentes innoxium sanguinem
 Illorum omnium, quos a me gubernatos vulnerant.
 Dicam autem hæc nihil reveritus.
 Conviciis quidem exagitare non fas est quemquam: & ut
 homines
 20 Cuncti ab eo abhorrent, ita peculiariter ipse vitium hoc odi.

Propte-

Τυχόν τι ἄλλῃ ὄψιρος πλασθήσομαι
 Πλάσι, καθαρῶς τῷ φιλοτέχνῳ πυρί.
 Vid. & v. 53. in tetralichis vocat ἰσχυρά
 καθάρσιμα.

13. Πλοκαῖς τισίν] Dolis, quibus ipsum ir-
 retiverant. Sic c. de vita sua:

Εἰ μὴ τὸ πλεῖον τοῦ μίσου τὸ λάθριον,
 Νέον ὀλιθῶν, καὶ σπιδῶν, λόχοι βάθους.
 Ἀλλὰ λέγουσι ταῦτα, σιγήσω δ' ἑγώ.
 Οὐ γὰρ σχολή μοι πλεῖν ἢ γινώσκουσιν κακὰ,
 Τῆς ἀπλότης καρδίας ἀκούμενον.

14. Πλάξω] In MS. erat πλάσσω, vitiose,
 pro πλάξω. Leunclavius πλάξω legisse videtur.
 Sed nec sic se versio recte habet. Repone: *At*
brevi tamen ego teos sermone verberabo sicarios.
Sicarii enim sunt, qui absurda proferunt: Sive,
Homicidas. Homicidas enim sunt, qui impie ju-
diciant.

15. Φονίς] Ita fere Optatus Milevitanus lib.
 11: *Vos vitium facitis homicidium: latro jugu-*
lans dat de morte compendium. Et mox:
Valens quidem membris, sed erepta possunt su-
nera dignitati: de Episcopis expulsis.

Ibid. Οἱ κρείοντες ἱεροῖα] Nempe ipsum
 pluribus simul in urbibus Episcopum esse, id-
 eoque non rite electum Constantinopoli: qua
 de re vid. infra, v. 96. Mox pro ἱερατοῖς lege
 ἱπλάτοῖς: id est, quoscumque formavi, quos rexi.

18. Μηδὲ] Malim μηδὲ, ἰνυλαῖ. Veram
 vero: *Neminem vero in huius, qua dicam, indi-*
cabo; verius, ne quemquam calumniari vi-
dear: qua res & per se illicita est, & mihi pra-
primis exosa. Non enim quemquam nomine de-
signabo, &c. Attamen id carmine de vita sua
 non impigre & peracerbe fecit.

- Οὐ γὰρ ὀνομαστὶ τὴς λόγους ποιήσομαι,
 Τῷ μὴ δοκεῖν ἐλέγχειν, ἀ κρύπτειν χρεῖαν.
 Ἀλλ' ὅδε πάντα ἐξ ἴσης μεμήσομαι.
 Μὴ μαι τοσούτων ἐκδρομήσεις γόμα.
 25 Πολλὰς γὰρ οἶδα καὶ λόγους τῷ κρείσσονι.
 Ἀλλ' ὅς τις ἐν χακοῖς τε, καὶ χακῶν πέρας,
 Αὐτὸς κρατεῖσθαι, καὶ δαμαζέσθαι τὰ νῦν.
 Τεμεῖ π' χεῖροι ἢ μάχαιρα τῷ λόγῳ.
 Τί τῆτο; δείξεις, ἀν μάχῃ πρὸς τὸ λόγον,
 30 Αὐτῷ παροδὶλως ἐκφάνης κατήγορον.
 Τὸ δ' ἐν ἐμὸν τοῖστο. Βαλλέτω με πᾶς.
 Πόρρωθεν εἰμι τοῖς λίθοις ἡμεζυμένον.
 Θάρρῃ λέοντα. Πάρεδαλις τῶν ἡμέρων.
 Ἀσπὶς τάχ' ἀν σε καὶ φύροι δεδοικότα.
 35 Ἐν ἐκτρέπῃ μοι, τὴς χακῆς ὀπισκόπου,
 Μηδὲν φοβηθεὶς τῷ θρόνῳ πλὴν ἀξίαν.
 Πάντων τὸ ὕψος, ἔχει πάντων δ' ἡ χάρις.

Τὸ

21. Οὐ γὰρ ὀνομαστὶ] attamen ita exacte
 designatis iis, quos perstringit, ut nominasse
 non opus fuerit. Sed & alibi Maximum nomi-
 nat, in quem potissimum hoc carmen con-
 scripsit. Sic inter Jambica carmen in eum p.
 249, aculeatissimum est; cujus initium:

Τί ταῦτα; τολμᾶς καὶ σὺ, Μάξιμε, γράφεις;
 Γράφεις σὺ τολμᾶς; τῆς ἀναστροφῆς ὅση;

Carmine item primo p. 12: ubi ita eum descri-
 bit, ut pictor melius non potuerit:

Ἦν τις ποτ' ἡμῖν ἐν πόλει θηλυδρίας,
 Αἰγυπῆσι φαίνεσθαι, λυσσῶδες κακόν,
 Κύνι, κυνίσκος, ἀμφόδων ὑπερήτης,
 Ἄρης, ἀφαιστὴς πῆμα, κατὰ δὲ τίρας,
 Ξανθὸς, μελαίνετριξ, ἔνυλος, ἀπλούς τινι τρίχα:

Et hanc quidem comam ejus eodem carmine
 adeo Satyricè exagitat, & adeo asperit, ut ni-
 hil supra; ut:

Δράστις δὲ δὴ τί τινι καλὴν κόμην; πάλιν
 Θρήνην φιλεργῶν; ἢ μιν τοῖον γέλως;
 Ἀμφὶ δ' αἰσχρά, καὶ τί τοῖν ὄνομα μέσον;
 Οὐκ ἴσθιν ἰνυρὶν οὐδὲ ἔν, πλὴν αἰσχρότης.

Quid! laqueum proponere inimico ad suspen-
 dium, ut nil de convitiis istis dicam, homi-
 nisne est Christum sectantis? non videtur. A-
 gnosco hic igitur, ut Carmine xi appellat,
 ἀκρίθυμον λόγον, υἱὸν ἀνίας. Ad comam vero
 Maximi & hoc Carmine vers. 660 alludit,
 quum ait: Ἐπίσχῃς ἢ τρυφῇ, ἢ τὰς τρίχας.

Superius autem interpres c. 1, τὸ ἀμφόδων
 ὑπερήτης non recte vertit, viarum servilis,
 quod nihili est. Repone, acer minister; ut apud
 Phædrum Canis: Quia videor acer, alligans
 me interdum. Ita enim de hoc Maximo Grego-
 rius eodem carmine:

— Τίς οὗτος ὡς ἰμοίγει Μάξιμον;

Στίγης, τραπίτης, δοῦμάτων, βουλευμάτων
 Κοινωνός. Οὐδὲν μίγα· καὶ γὰρ τις ἦν μίγας
 Κύνι, ὑλακλῶν δ' ἦεν τοῖς κακὸν φρεσίν,
 Καὶ τῶν ἰμῶν πρόθυμος ἀνείτης λόγων.

23. Ἐξ ἴσης] ab interprete hoc omissum est.
 Adde igitur, equaliter, sive, eodem modo. Et
 mox in codice erat vitiose ἐκδρομήσεις, pro
 ἐκδρομήσει. i. e. Ne mihi adeo extra metas pro-
 curras sermo, seu lingua. Ἐκτὸς δρόμου φέρονται.
 Plato dixit. Sic Carm. de vita sua:

Καὶ ταῦτα θάρρους ἐκδρομήσεις τῇ θείᾳ;
 ubi male quidam ἐκδρομήσεις malunt.

26. Καὶ κακῶν πέρας] Sic infra in Variis:

Καὶ πρὸ πάσχων θινὰ, καὶ θινῶν πέρας.

27. Αὐτὸς] In exemplari Cæsareo erat δόξα-
 ζέσθαι, pro δαμαζέσθαι. Unde initio addubita-
 bam, an non potius foret τὸ κρύπτειν in κρύπ-
 τειν mutare; sic ut utrumque ironice positum
 videretur; & ἦτος pro αὐτὸς. Sed hoc frustra
 fuit. Δαμαζέσθαι vero in suo etiam legisse vi-
 detur Leunclavius. Ita enim vertit: quæ le-
 ctio confirmatur illo versu e Monostichis: Ἡ

σάρεξ

Propterea nominatim nihil proferam,
Ne proferre videar in lucem, quæ occultanda erant.
Nec item omnium mentionem faciam:
Nolim enim me tam loquacem esse.

- 25 Nam multos etiam novi, de quibus loquendum sit honestius.
Verum quisquis improbus est, & plusquam improbus,
Vinci se, domarique patiatur.
Vulnerabit orationis gladius, quidquid malum fuerit.
Et quinam sint mali, patebit deinceps, ubi meam orationem
oppugnans

- 30 Manifesto te tuimet ipsius accusatorem declaraveris.
Sic equidem affectus sum. Petat me jaculis, qui volet.
Jam dudum ad lapidum ictus ferendos me accommodavi.
Leonem vereri nolito. Pardalis animal mansuetum est, ac mite.
Fortassis etiam exhorrescentem te fugiet aspis.

- 35 Unum mihi quiddam modo vitato, malos scilicet episcopos,
Nihil solii dignitatem reveritus.
Omnium est eadem sublimitas, at non omnium gratia.

Pellem

καὶ ἐκ κορυφαίου, καὶ δαμαζίου καλῶς.

28. Τιμῶν τὸ χεῖρον] Ita ferme Hieronymus ad Bonasum: *Disposui nasum secare facientem: timeas, qui strumposus est.*

29. Τί τοῦτο; διζῆς] Τί τοῦτο; *Quid enim? sic v. 787: Τι τοῦτο; alias malim, σὺ τοῦτο διζῆς.* D. Hieronymus adversus Rusticum: *Quando sine nomine contra vitia scribitur, qui irascitur, accusator sui est. Idem ad Nepotianum, de vita Clericorum: Nullum lasi: nullius nomen mea scriptura designatum est: neminem specialiter meus sermo pulsavit. Generalis de vitiis disputatio est. Qui mihi irasci voluerit, ipse de se, quod talis sit, confitebitur. Habuit autem hoc D. Hieronymus, ut erat Ciceronianus. e Ciceronis Or. pro lege Manilia, c. XIII: Ego autem neminem nomino. Quare irasci mihi nemo poterit, nisi qui ante de se voluerit confiteri.* Sic & Phædrus prol. lib. III.

*Suspensione si quis errabit sua,
Et rapiet a se, quod erit commune omnium,
Stulte nudabit animi conscientiam.*

Idem, qui supra, Hieronymus ad Rusticum: *Scio me offensurum esse quamplurimos, qui generalem de vitiis disputationem in suam referunt contumeliam: & dum mihi irascuntur, suam indicant conscientiam: multoque pejora de se, quam de me judicant. Ego enim neminem*

nominabo: nec veteris Comædia licentia certas personas eligam, atque perstringam.

31. Βαλίστω με πᾶς] respicit hic, quod ei in initio venerat electionis, cum a populo lapidibus impetitus fuit. Sic infra in alio carmine inedito:

Βάλλετε, τοξοῦντες μὴ πεφραμένους,
Σιγῇ βαλῶν. Γεωγύριος· πορρωτάτω,

& hinc statim ait:

Πορρωθὲν ἴσως τοῖς λίθοις ἤμωσμένον.

id est, *Jam dudum memet ad excipiendos lapides composui.*

quod v. not. ad vers. 103. Sic & C. Jamb. I.

Βάλλει, εὐστοχῶντες τοῖς λίθοις.

& Carm. XXI: Λιθαζίστω με πᾶς

Ὡς ἐκ παλαιῶν τοῖς λίθοις

Ἄρισθ' ἤμωσμένον.

33. Θάρρει λίαντα] Sic & Carm. de vita sua; leoni se confert:

Λίαντες ἡμῶν ἰχθῆς, ἀλλὰ σῆμαρον

Πίθηξ ἰγῶγι. Σὺ δὲ μικρὸν λίαν.

35. Τοὺς κακοὺς ἐπιχέτους] in quos sæpius vehementissime invehitur, in primis toto carmine XI; ubi inter cetera dicuntur

Ἀδελφίαις χάσκασις ἐν κλισίῳσι προσώ-
ποις

Εὐσεβίαις, ἴσα δ' ἐστὶς, ὁμοῖα πᾶσι
ἰχθυῖς

36. Τὸ

8 GREGORII NAZIANZENI

- Τὸ κῶδιον παρέλθε, τὸν λύκον βλέπε.
 Μὴ τοῖς λόγοις με πείθε, τοῖς δὲ πράγμασι.
 40 Μισῶ διδάσκαλ', οἷς εἰαλίῃ βίῃ.
 Τὰ χρώματ' ἀνὰ τῷ τάφῳ, βδελύσσομαι
 Τίμ' ἐνδον ὁδμὴν τῶν σεσηπότων μελῶν.
 Πᾶς ταῦτα; καὶ τί ταῦτα; πῶς λόγους αἰ
 Κινῶ ἀμείνους, ὅχι καὶ νυνὶ θύτομαίς;
 45 Ἀλγυῖτος ὅστις, ἐξερεύγεσθαι πάθῃ
 Θεῷ, φίλοις, γονεῦσι, γέιτοισι, ξείοις,
 Εἰ δ' ἐν χρόνῳ τε καὶ βίῃ τοῖς ὕστερον.
 Μικρὸν δ' ἀνοίσω τὸν λόγον πορρωτέρω.
 Μηδεὶς πολ' εἴπῃ τοῖς ποιῶσι τι πλεον
 50 Εἰπεῖν ἔτι. Παίξεθ', ὅς φρονεῖ τὰδε.
 Ἀπαι' εἰ νυκτὶ καὶ ζόφῳ πορευέται.
 Τὰς μὲν πυροὶ γὰρ, τὰς δ' ὀπιζοφοὶ θεός.
 Ἔως τὸ πῦρ ἀπαιτᾷ φωτίζει τὰδε.
 Ἀλλ' οὐ μὲν ἐξελύτληται μοχθηρὸν βίον
 55 Στάων, αὐπνῶν, δάκρυσι τήκων μέλι,
 Χαμυνία τε καὶ τρυφῇ στείνομαι,

Καὶ

38. Τὸ κῶδιον] Sic carm. xii,
 Διπλὸς ἵστιν ἕκαστος, οἷς λύκον ἀμφικα-
 λυπῶν.
 39. Μὴ τοῖς λόγοις] D. Hieronymus ad O-
 ceanum: Perdit enim auctoritatem docendi, cu-
 jus sermo opere destruitur. Quare noster Basili-
 um laudans c. lxiv, ait:
 — Σὺ δ' ἴσθι μόνος ἴσος ἱφθαίμης
 Καὶ βίον μύθῳ, καὶ βιότητι λόγῳ.
 Et sunt nonnulli, inquit Gregorius Magnus l. i.
 Dial. quos ad amorem patria celestis plus exem-
 pla, quam pradicamenta succendunt. Noster
 in tetrastichis:
 Ἡ μὴ διδάσκει, ἀλλὰ διδάσκει τῷ τρόπῳ.
 Μὴ τῇ μὲν ἔλκει, τῇ δ' ἀπαθεῖσθαι χεῖρ.
 Ἡ τῇ δόξῃ τοῦ λόγου κρέττει, ἀλλὰ δι.
 Γραφὸς διδάσκει τὸ πλεον τοῖς ἐκτύποις.
 D. Augustinus lib. iv. de Doctrina Chr. c. 27:
 Habet autem, ut obedienter audiat, quantu-
 cunque granditate dictionis majus pondus vita
 docentis.
 40. Μισῶ διδάσκαλ'] D. Hieron. in Epi-
 taph. Marcellæ: Erubescis enim quatuor pra-
 clara doctrina, quam propria reprehendis con-
 sciencia. Idem ad Nepotianum de vita Cleri-
 cor. Delicatus magister est, qui pleno ventre de

- jejuniiis disputat. Accusare avaritiam & latro-
 potest. Sacerdotis Christi ei manusque concor-
 dent. Et in Apologia pro libris ad Jovin. Re-
 prehensorem non audio; sequor magistros. De-
 licata doctrina est, rugnanti iclus dicere de
 muro: & cum ipse unguentis delibutus sis,
 cruentum militem accusare formidinis.
 41. Τὰ χρώματ'] Matthæi xxiii, 27.
 45. Ἀλγυῖτος ὅστις] Carm. x:
 Φάρμακος ἁλγίος ἵστι καὶ ἡμεῖς μύθοι εἰσπῶν
 47. Εἰ δ' οὖν] Saltem, si non, quasi si δ' οὐ
 Sic infra vers. 182:
 Τὸν πρῶτον, εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ μὴ τὸν ἰσχυρόν.
 & inter varia:
 — διὗρε φαρμάκου ὕδαρ.
 Εἰ δ' οὖν, σὺ σῶτε ἱππὶ. καὶ παγίσσομαι.
 pro quo alibi dixit, εἰ δ' οὐ φίλον σοι. Carm.
 de vita sua:
 Γλῶσσαν τὴν ἔχεις ἰνυμαθῇ συνήγορον,
 Εἰ δ' οὖν, ἰλευθίμαι τι καὶ ζήλου πλάνη;
 Ibid. Εἰ δ' οὖν χρόνῳ] Carmine de vita sua:
 Ἀκουσάτω πᾶς, οἷ τι νῦν, εἰδ' ὕστερον.
 49. Τοῖς ποιῶσι τι πλεον] Hoc sibi vult Gre-
 gorius: Nemo sibi imaginetur homines pro-
 bos, qui se affligunt Divino incitati amore,
 omnesque voluptates rejiciunt, felicius hic vi-

Pellem missam facito : lupum inspicere.

Noli verbis persuadere , sed rebus ipsis.

40 Odi doctrinas , vita quibus adversatur.

Colores ac picturas sepulchri laudans , odorem

Internum membrorum , quæ jam putruerunt , abominor.

Quonam hæc pacto dicuntur abs te ? & quid sunt ? qui fit , ut ,

Quum semper meliora quæque proferas , non etiam modo
bona verba proferas !

45 Dolentis est , adfectionem animi velut eructare , deque cor-
de promptam

Exhibere Deo , amicis , parentibus , vicinis , exteris ,

Atque etiam ad posteritatem.

Lubet autem hanc orationem paulo altius repetere.

Nemo umquam dixerit laborantibus , futurum , ut suis

50 Ex laboribus aliquem fructum percipiant. Fallitur , qui
hoc existimat.

Omnia nocte ac tenebris involuta sunt.

Alios enim in luce collocat , alios in caligine Deus ,

Donec ignis extremus ille cuncta mortalium facta revelet.

Alius quidem vitam permolestam & ærumnosam exhausit

55 Gemens , expers somni , membra lacrymis tabefaciens ,
Humi cubans ; cibo utens perexiguo ,

Solli-

tam degere , quam impios. Omnia in eadem
versantur obscuritate , iisdemque volvuntur
tenebris : id est , eodem ignoto mortalibus fa-
cto agitantur. Probus , malus , eadem fruuntur
sorte. Ποῖός hic κατ' ἴσχυιν de probe viventibus
dicitur. Impatientius hæc a Gregorio prolata
sunt , velut Divinam accusante justitiam , quod
piis hic plerumque male sit , impiis autem
bene ; contra quam oportere fieri videtur. Sic
Carm. v. de calamitatibus suis querens ait :

Πολλὰ κὶ Χριστὸν ἀνακλῖα πακοῖς μογίσιν με-
γάλοιςιν

Ὀϊστούμην , &c.

Postea tamen , resipiscens orationem luculen-
tam scripsit , quæ xlii est , quæ hoc argumen-
tum elegantissime tractavit , ostenditque futu-
ra bonis vitæ melioris præmia certa esse , &
æterna.

51. Ἀπαντ'] Non sat belle interpretes *sumi*
posuit. Malim , *feruntur* , vel *fluunt*.

52. Τὸς μὲν πυροῖ] τὸ πυροῦν hic pro in
luce collocare ab interprete accipitur , notione
minus usitata : alias enim *candefacere* , sive

ignire , vel *igne* etiam *examinare* significat.
Quare , quum priorem versum considero ,
longe aliter ea mihi vox explicanda videtur ;
& pro *malis* , *ærumnis* *ve inflammare* posita esse :
quemadmodum contra dolore , ira , &c. *arde-*
re dicimur. Sequitur enim proximo versu ,
ἵως τὸ πῦρ ἀπαῖα φωτίζει , seu potius φωτίζει
ταῦτα : ignis scilicet ille purgatorius , de quo su-
pra v. 11 , ὁ πᾶν ἰλίσχῃ. Sic & πόρῳς v. 38.
de examine ignis , & infra in *Variis* , de explo-
ratione per ærumnas.

54. Ἀλλ'] Se ipsum innuit. Quod ad
vitæ purioris austeritatem attinet , prævit
ipse suis , non secus ac docuit. Carm. i , p. 12 :

— Καρτεροῦντα καὶ ψαλμωδίας ,
Εὐχαῖς , στιχίμοις , δάκρυσι , χαμυνίαις ,
Γαστροῖς πι(μ)οῖς , ἀρχαῖαις αἰσθήσει ,
Θυμῷ , γέλωτι , χιλιῶν ἑταξίᾳ ,
Τῇ σάρκι κοιμίζοντα πνεύματι κράτει.

Sic & D Hieronymus ad Nepotianum de vita
clericorum , *jejunia* , *vigilias* , *elemosynas* cum
chamæniis conjunxit.

56. Τερρῇ στινόμεναι] Quæ Gregorio pa-
nis lic-

- Καὶ νῦν μερίμναις, εἰ θεοπιεῦτοισι γραφαῖς,
 Μάστιγι θ' αὐτὴν ταῖς ἔσω ξάνων αἰεί.
 Τί μοι παρῆται μὴ δύναι; τί δ' ἔδρασα;
 60 Ἀλλ' οὐκ οὐκ περὶ τῆς νέων ἐδρέψατο,
 Ἐπαιξεν, ἥδε, γὰρ πρὸς ἔπλησεν νόσον,
 Πάσαις ἐφῆκεν ἡδοναῖς, αἰσθήσεσι
 Κλεῦθρ' οὐκ ἔθικα, πῶλ' ἠνίας ἄπερ.
 Κἀπειλὰ τ' μὲν συμφοραὶ κατέδραμον.
 65 Οὐ συμφοραὶ μὲν, ἔγ' ἄπειλα σοφῶν
 Τῶν δ' εἰσάδ' ἔδεν, ὥς δοκεῖ τοῖς πλείοσι,
 Τφ' ὦν ὀλεῖται καὶ τὸ φαίνεσθαι σοφόν.
 Οἱ δ' αἰσχρομῶν ἀπαιλὰ, καὶ τὸ δ' αἰσχρομῆϊ,
 Κράτιστος εἶναι πῶν ἀρετῶν νομίζεταί.
 70 Λόγος δὲ μάρτυς αὐτὸς, ὅς λέγει ταῦτα.
 Ἄνω κατ' ἡμέραν με τῆς ὁρωμένων,
 Καὶ νῦν μόνοις μεγιστὰ τοῖς νεοκέννοις,
 Ρίψαι δόξαν, κτυπὴν, ἐλπίδας, λόγους,
 Τὸ μὴ τρυφᾶν τρυφῶντα, καὶ μαῖζήν τε
 75 Βίον γλυκύνειθ', ὕδατος ἐλεύθερον.
 (Ἡ' πάντα δὲ σε προσδοκᾶν, καὶ ἥς σοφός)
 Παρ' ἐλπίδας πῶς τῆς χαλῶν ἀποπάσας
 Ἐκδημον ἤγαγε. Ὅστις, οὐκ ἔχω λέγειν.
 Εἴτ' ἐν τῷ θεῷ πνῦμα, εἴθ' ἀμαρτάνεις,

Ὡς

nis siccus cum sale pro pulmento, vel obso-
 nio. Ita enim Carm. i.

— Αὐτὰρ ἐμοίγε
 Μάζα φίλη, γλυκὺ δ' ὄψον ἄλλας.

— σχιδίη δὲ τράπεζα

Νηράλιον δ' ἐπὶ τοῖσι ὕδαρ ποτὶν.

ubi nηράλιον ποτὶς sicut nηράλιον θυσίῳ, quæ
 Memorix, Musis, Auroræ, &c. offereban-
 tur, solam aquam libando, ut est apud Scho-
 liaften Sophoclis Oed. Colon. p. 274 ex Po'e-
 mon. Et Carm. de vita sua p. 12. 2; ubi ad-
 versarios loquentes inducit:

— Ἀρτύσεις ἡμῶν φίλας,

Σοὶ δ' ἐντέλεια, καὶ τρυφὴ ἴσθαι ἄλλας.

ita enim illic legendum pro vulg. τρυφῆς ἴσθαι
 ἄλλας. Te tullian de cultu feminar. c. ix: qui-
 dam ipsam Dei creaturam sibi interdiciunt, ab-
 stinentes vino, & animalibus exultantes; quo-
 rum fructus nulli periculo, aut sollicitudini ad-
 jacent: sed humilitatem animæ suæ in viciis

quoque castigatione Deo immolant. Nota vero
 ratio est. Basilii M. Serm. 11. de jejunio:
 ὅσοι ὑφαίρις τῆς σαρκὸς, τοσούτοι ποιήσεις τῆς
 πνευματικῆς ἐντέλειας τῇ ψυχῇ ἀποτίλλουσιν.

58. Μάστιγι ταῖς ἔσω] Non puto sacræ fla-
 gellationis jam tum cognitum usum, quem
 nunc sacer ordo sapientissime lascivienti populo
 commendat. Gregorius autem noster doloris
 cruciatibus, quos peccatorum conscientia ad-
 hibebat. pro flagris usus est. Cruciatia pectora
 dixit Ausonius in Ephemeride:

Tacitum quum penitet, altaque sensus
 Formido excruciat, tormenta que fera ge-
 benna

Anticipat, patiturque suos mens saucia
 manes.

59. Τί μοι παρῆται μὴ δύναι;] Sic Pythago-
 ραί: Πᾶ παρῆται; τί δ' ἐρίξα; τί μοι δύναι οὐκ
 ἐτιμίσθη;

60. Ἀλλ' οὐκ οὐκ περὶ τῆς νέων] Carm. i. de vita sua:

Ὡς

Sollicita mentis occupatione divinis in literis versans;
Semper denique flagris internis atterens sese; perpetuo
repetens

Cum animo suo: quid abs me omissum est? quid feci, quod
non oportuit?

- 60 Alius e diverso juveniles voluptates quasi decerpfit,
Lusit, cecinit, gulæ morbo satisfecit,
In omnes se voluptates immerfit, sensibus
Pessulum nullum obdidit, pullo similis equino, qui fre-
no caret.

- Et tamen illum quidem calamitates obruerunt,
65 Quæ calamitates non sunt. Nam attingere sapientes nequeunt,
Quæcunque in hac vita eveniunt, ut plerique putant,
Qui perfectum sapientem non ex opinione constituunt.
Hic autem cunctis in rebus prospero successu utitur,
(Siquidem hoc est prospero successu rerum uti)
Et virtute præstantissimus esse videtur.

- 70 Huic orationi testimonio sum ego ipse, qui hæc dico.
Quum supra res adspectabiles positus essem,
Ac mente cum solis intellectibus versarer,
Abjecta gloria, possessionibus, spe, doctrina,
Delicias ex eo ipso capiens, quod delicias nullas sectarer:
exiguoque pane

- 75 Contentus jucundam vitam agerem, ab omni petulantia liber,
(Nihil non exspectandum tibi putato, tametsi sapiens sis)
Præter omnem spem a bonis his abreptum me quispiam
Longè abduxit. Et quis ille fuerit, non habeo dicere:
Divinusne spiritus, an peccata mea:

Ut

Ὡς δ' ἐν τῷ αὐτῷ τῇ φωνῇ θράσους,
Ἀλλὰ σὺν ἄλλαις φράσαις οἰστρουμένων,
Οὕτω διεκρίμην ἡσυχῇ βίον, &c.

63. Πῶλος ἢ ἡσυχῇ] Apud Ciceronem e-
quorum domitores equulcorum effrenatam
vim fame domare dicuntur: multo vero lisci-
viores sunt, & impotentiores, quum nullo
continentur freno.

68. Ὁ δ' ἐν δόξῃ ἁπλῶς.] Melius ver-
teris: Hic autem, ut in rebus omnibus, ita & in
hac prospero cursu fertur.

Virtute censetur esse præstantissimus,
illa vero siquidem &c. In exemplari Græco
non exstant. Forte legit Leunclavius, καὶ
τὸ δ' ἐν δόξῃ, sc. ἰστί.

71. Αἶμα καλῶν] Carm. v.

Πάντ' αἵματι βίον αὐτῷ γίγνεται ἰς ἅλα
ρίψας

Καὶ ἵκει ὑψὲς πάντα τῇ θιότητι πλάζων
Σαρκὸς ἰσχυρῆς. Λόγος δὲ μοι ἡγιμώονε
Πάντων μὲν κρατίων, πάντων δ' ὑπὲρ αἰ-
θήρα τίμωιν

Χρυσίᾳς πλεονέχουσιν. Vide Orat. xxxiv.

74. Τὸ μὴ τευφᾶν] Lege, τῷ μὴ τευφᾶν.

77. Παρ' ἰλκιδᾶς τις] Basilii: qui & antea,
quum Gregorius in Pontum fugisset, ne Sa-
simorum episcopus crearetur, eum tamen in
suam patrique sententiam pertraxerat.

79. Εἰδ' ἀμαρτάν] Carm. i, de vita sua:

B 2

Οὐκ

- 80 Ως ἂν δίκας πῶσαιμι τῇ ἐπαρσιῳ.
 Τὸ δ' ἔν τω ῥόδοι, σύλλογοί τε ποιῶντων
 Καὶ λαὸς ὀρθόδοξος, ἀλλ' ἔγω πλατὺς,
 Ἄρτι πρὸς αὐγὰς ἡλίου μικρὸν βλέπων.
 Ως ἂν ἦς ἔλθοι τὰ λόγῳ παρρησία,
 85 Μικρόντ' ἀναπνεύσῃ τῷ κύκλῳ κακῶν,
 Λάλωντε γλωσσῶν, καὶ πολυχιδῶς πλάτης,
 Ὡς ἂν ἔχῃμι οὐκ ἔχοντες τι σκέπης.
 Οἷόν τι περὶ τοῦ ἐν μέσῳ βάπτει ῥόδον,
 Ἡ' πῶς μέλαινα ῥάξ ἐν ἁώρῳ βότρυι,
 90 Οὕτω μὲν ἔν ἐπὶ ἡλίου θύσεως ξένος,
 Ὅρκοις τε χαμφθεῖς, καὶ λιταῖς πολυτροποῖς,
 Αἷς ἀντιδῶναι τῷ λίσσῃ κακοφροῖων.
 Ἐπεὶ δ' ἐπὶ ἡλίου καπνώδους γλῶσσι λιπῶν,
 Ἡ' πίστεως ἔρεισμα πῶς πᾶσιν δοκεῖ,
 95 Οὐ λαὸν, ἔδεν τῷ ἀνασχέον ἐμοί.
 Ταῦτ' ὅτιν ἐχθρῶν πλάσματα, ψευδεῖς λόγοι,
 Φθόνος χαλύμματα ἀτόχως θύρημένα,
 Ὑμᾶς ἐρεῖς τὰ πύλοιπα βέλομαι.
 Ὑμεῖς γὰρ ἐπὶ μάρτυρες μόχθων ἐμῶν.

Τῇ

Οὐκ οἶδ' ἰωκυτὴ τὰς ἀμαρτίας πλῆον,
 Αἱ ποταὶ δὲ με πολλὰς διδάχαι,
 Μίμψομαι, ὑπερβόλος &c.

81. Σύλλογοί τε ποιῶντων] Carm. 1, p. 10:
 τῶν τοις, &c.

Ἐπιμύνην ἡμᾶς ἡ χάρις τῷ πνεύματι.
 Πολλὰ καλῶν ποιῶντων, καὶ θρηνημάτων.

82. Καὶ λαὸς ὀρθόδοξος.] Carm. 1:

Ψυχὰς τελείας τῷ λόγῳ τῆς πίστεως,
 Λαὸν βραχὺν μὲν, τῷ θεῷ δὲ πλείονα,
 Ὅς ἐκ ἀριθμοῦ πλῆθος, ἀλλὰ καὶ οὐδίας.

Oratione vero xxxi i non gregem illum fuisse ait, sed potius ποιμῆνος τὸ μικρὸν ἔχον, ἢ
 λιψικῶν ἀσύντακτον, καὶ ἀνέπιστον, καὶ ἀόριστον.

85. Τῶν κύκλων κακῶν] Interpres legit τῶν
 κύκλῳ κακῶν. Sed hic mihi κύκλοι circulos, seu
 conventus Arianorum & Apollinaristarum si-
 gnificare videntur. Alias enim τῶν ἐν κύκλῳ
 κακῶν rectius foret: sed lex carminis τὸ ἐν hic
 non admittit.

86. Λάλων τε γλωσσῶν.] Huc refer, quæ
 carmine de vita sua, ait:

— Καὶ γὰρ ἐξήτην λόγους

Δοῦναι βοήθειαν τοῖς τίμοις τοῖς γνησίοις,

Ὡς μὴ ἐπαίρουσθ' οἱ μαθόντες οὐδὲ ἐγώ,
 Πλὴν τῆς ματαιότητος καὶ κινήσεως ἐν γλῶσσῃ,
 Τῆς ἐν ψόφῳ τε καὶ λάρυγγι κινήσεως,
 Μὴτ' ἐνδοκίμῃ πλεονασμῷ σοφισμάτων.

ubi etiam dicitur eloquentia, seu literæ politio-
 res sunt profana, τῶν ἔξω· deinde:

Γλῶσσαι δὲ λαοὶ καὶ πολὺς σοφὸς πλοκή·
 Ἐξ ἧς τὸ γὰρ ἀπλοῦς οἰχίσαι τῆς πίστεως,
 Ἰστοί τ' ἀράχης, σαφὲς δὲ (μωτίρια),
 Τὰ κοῦφα συνδύοις, ισχυροῖς γέλοις,
 Ῥαγοῖν, ἢ λυθεῖν οὐ στερροῖς λόγοις.

Ibid. Πολυχιδῶς πλάτης] Apollinarista-
 rum, quorum errores Carm. 1 exponit,
 quosque gregie contudit

Κακῶς φρενοῦσας ἐν πολυχιδῶν πλάτη.

88. Οἷόν τι] Suavissima hæc est, & elegan-
 tissima comparatio, qua nescio an delicatior,
 venustiorve dari possit.

92. Αἷς ἀντιδῶναι.] Nescio, interpretne ita
 verterit, an hypothetæ scripturam ejus assecuti
 non sint. Corrige leviter; quibus adversari
 hominis insolentiæ, seu potius, duri nimis ὄ-
 ρου versis, fuisset. Κακόφρων hic est durus, im-
 mitis, qui se flecti non patitur, nec exorari.
 Sic Carm. 1 de vita sua:

Εἰς

- 80 Ut elationis pœnas darem.
Hoc quidem manifestum est, impulisse me pastorum con-
ventus,
Et populum recte sentientem, qui tamen necdum amplius
& copiosus erat,
Recens adhuc consecutus, ut radios solis paullum intueretur.
Factum autem eo consilio, ut alia doctrina libertas acqui-
reretur,
85 Et nonnihil ecclesiæ ex illis malis respirarent, quæ undique
illas invaserant:
Nimirum a linguis creptæ garrulis, erroreque multiplici.
Nam his rebus afflictabantur, quum præsidii nihil haberent:
Instar elegantis rosæ, quæ medio in senticeto sita est:
Vel tamquam acinus quispiam niger in uva necdum matura.
90 Quapropter hoc modo religiosus hospes adveni,
Obtestationibus sacris, & variis precibus permotus:
Quibus adversati tantum homines insolentes fuissent.
Ceterum postquam accessissem relicta Cappadocia,
Quæ fidei propugnaculum esse plerisque videtur,
95 Nequaquam deserto populo, cui aliqua necessitudine obli-
gatus essem:
(Nam illa sunt hostium meorum figmenta, falsique sermones,
Invidiæ quædam velamenta, ingeniose excogitata)
Quid porro factum sit, de vobis exquirere lubet.
Nam vos laborum meorum testes estis.

Quid

Εἰς ἱκαμψεν· καὶ ᾧ ἦν ἀνδρὲς μόνος
Θρήναις τοσούτας ἀντιθέτω, καὶ λόγοις.
94. Ἡ πίστις] *Carm. de vita sua*:
Καὶ ᾧ ἀντιθέτω πατρί,
Πίστις κρατούσα τῶν ὑπὸ ἡλίου σχιδόν.
95. Οὐ λὼν &c.] Exponit hoc ipsum
Carm. de vita sua: ubi se numquam Salimo-
rum Ecclesiam attigisse, nec ullum ibi sacrum
obtulisse refert, neque item paternæ post ejus
mortem, cui succenturiatus viventi fuerat,
gessisse curam, licet hoc sæpe rogaretur. v. su-
pra v. 15.
95. Οὐδὲν τῶν ἀνάγκαιον] Id est, qui cum
nihil mihi erat negotii; quippe cujus nullam
susceperam curam. Id enim expressissimis ait
verbis *Carm. I de vita sua*:
Οὐδὲν οὐτὶ κέρυσμα, οὐδὲ ὑπόχρεσις κρατῶ.
Et mox:
Τῆς οἰκῆς δαδίσας οὐδὲ ἄλλως ἐκκλησίας.

Προσψάμην· οὐδὲ ὅσον λατρείαν μίαν
Θεῷ προσποιεῖται, ἢ συνιέναι λαῶν.
Ἡ χεῖρα θεῶν κληρικῶν ἐν γὰρ τῇ.
Et inde quidem Seleuciam se primum contu-
lit: unde Constantinopolin venit,
Πολλοὶ καλούνται ποιμένας καὶ θρησκεί-
ται.
96. Ψευδῆς λόγοι] *Carmin. de vita sua*.
Εἰπὶν ἀνάγκη, καὶ δὴ μακρογορεῖν,
Τοῦ μὴ καθ' ἡμῶν ἰσχύσαν ψευδῆς λόγους.
Οἱ γὰρ κακοὶ φιλοῦσιν, ὡς δρῶσιν κακῶς.
Εἰς τοὺς παθόντας ἐκτρέπουν τὰς αἰτίας·
Ὡς αἱ κακῶσι καὶ πλείοι τοῖς ψεύμασιν,
Αὐτοὺς δ' ἐπικλύσαν τῶν ἱεροκλήτων.
97. Ἀστόχως] Interpretes ἐυστόχως legisse
videtur. Vertit enim ingeniose. Si tamen alte-
rum illud præferendum videbitur, verten-
dum erit, *infelicitèr*; quod scilicet calumnia
nimis aperta, & inepta esset, in se tam nota.
B 3. 101. Τῶν.

- 100 Τί σχῆον, ἢ πρῶσαιπες, ἢ βλάβειν φέρει,
 Ἡ' ἔπον, ἢ ἐπραξα τῷτ' ἐτ' τείπει;
 Πλὴν ἐν γε τῷτο, τῷ κακῶν ἐφυσάμην,
 Ὑφ' αὖ λιθαδεῖς εἰσὶ δὲ παροίμιον
 Ἐχαρτέρησα. καὶ γὰρ εὐσεβέστερον
- 105 Παθόντα τὰ χειτῶν με ἔπω καὶ φέρειν.
 Ὁράς, πένητες οἷα δωρεῖν ἡμεῶν.
 Καὶ τῷτο δ' ἐγκλημ', εἰ δοκεῖ, ποιῶμεθα.
 Σὺς μὲν, πῆς εἶπεν, ὁ γένων, αἰσθητικῇ
 Φρένες. πέδ' ἐργαῖς τοῖς ἐμοῖς ἐγνώρισα.
- 110 Τὸ χάλκεόν μοι σῶμα φροντίσιν τακὲν
 Ἡδὴ νένευκεν· ἄλλο δὲνα δ' οὐκ ἔχω,
 Πλείων χρεωστῶν, καὶ πᾶν πάντων εἰσφέρω.
 Τί αὖ πάθοι πῆς συζυγίς σαθεῶ φιλῶ;
 Ἀλλ' ἀντίστοιχόν μοι πρὸς τὸ ἐξ ἀρχῆς λόγον.
- 115 Κέκλημ' ἐπηξα λαὸν ἐν μέσῳ λύκων.
 Ποίμνιον ἀνδρῶν τοῖς λόγοις ἐπήγασα.
 Ἐσσεύρα πίσι τῷ θεῷ ῥιζομένιν,
 Τειάδ' ἐλαμψα τοῖς ἐπὶ σκοτιζμένοις.
 Ὅπως πῆς ἡμῶν, ἐν γάλακτι φάρμακον,
 120 Πειθῶς βία· καὶ τὰς μὲν ἡδὴ δεζόμενος,

Τὸς

102. Τῶν κακῶν ἐφυσάμην] Cujus rei rationem reddens c. 1, ait;

Δύο γὰρ οὕτω καλὰ καρδαίειν παρῇ.
 Αὐτοὺς τε ποιῇ μητρίους τῷ μητρίῳ,
 Ἡμᾶς τε δόξαν, καὶ τὸ φίλτρον λαμβάνειν.

103. Ὑφ' αὖ λιθαδεῖς] concitata impia plebe ab adversariis Anti-Trinitariis. Sic Carm. de vita sua:

Πρῶτοι μὲν ἐξίχοντο καθ' ἡμῶν ἡ πόλις
 Ὡς ἐισαγόμενοι αὐτῷ ἐνὸς πλείους θεοῦς.

& mox:

Λίθους παρήσαν, τὴν ἡμῶν παιδαῖαν.

& c. v: Λαίμαις ἐφάδισι βίβληται. Item c. x:

Λαῖς ἡμεῖς, κίοντες δὲ τριᾶς θεοῦ τοῦ πνεύματος.

Τοῖς ἀλλήλοις ξενισαμένον ξενίοις.

item Carm. LVIII,

Οὐ μὲν πάμπαν ἀτρώει, ἵπν λείπει
 ἰδίχθην.

106. Πιπῆς οἷα δωρ.] Ita & in tetraſtichis:

Δῶρον θεῷ κάλλιστόν ἐστιν ὁ τρόπος.

Καὶ πᾶσι ἀνίσχυς, οὐδὲν οἷσιν ἀξίον.

Ὅ καὶ πῆς δίδωσι, τούτο πρόφρων.

108. Σὺς μὲν, πῆς] In distichis jambicis:

Νοῦς ἡμεῖς μὲν οὐ σὺς βιβλίσκων ὁστία.

& Carm. v:

Νοῦς τοι στυγερῇ καὶ ἀργαλῆς μελιδόνταις
 Τηχθὲντ' ἐξ ἀπίνης. Ὅς δὲ τι ἀνδρὶ μύριμα.

Ita enim illic legendum pro τηχθὲντ', quod in pres natum vertit, quum labefactum rectius fuisset: vel, ut versui consulatur, fractum. v. hic vers. 557.

110. Τὸ χάλκεόν μοι] Ita Carm. LX ad Diabolum: Σαρκὶς ἐρσθενέειν ἡμῶν. Videtur enim ante hunc morbum corpore vegeto & firmo fuisse.

113. Συζυγίς πατρῶ] Ut illi, quos Mezentius apud Virgilium vivos mortuis alligabat, ut sic una computrescerent. Quamquam animus interire non potest, affici, corrumpique potest.

115. Κέκλημ' ἐπηξα] Interpres legit, κέκλημ' ἐπηξα. Ita Carm. LVII:

Ἐμπαγε μὲν ἀνέφρων· καὶ ὡς κύκλοι περὶ
 κύτρω

Πάντας ἐπαισύνοντες ῥήματα ἰουδαίων.

& Carm. de vita sua:

Ἐπὶ μὲν.

- 100 Quid improbum, quid vobis contrarium, quid noxium
Vel verbis protuli, vel re designavi toto jam hoc triennio?
Unum licet excipias, quod malis pepercerim,
A quibus ingressu primo lapidatus
Hoc ipsum constanter toleravi. Nam religiosum imprimis
ac pium erat,
105 Quæ Christo acciderunt, eadem eodem animo pati.
Vides, qualia pauperes offerant Deo.
Hoc etiam, siquidem ita videtur, crimini mihi detur.
Vermen ossium habet, inquit ille, qui tristitia patitur.
Id verum esse, re ipsa per me declaratum est.
110 Corpus hoc meum aheneum curis maceratum, ac tabefactum,
Jam elanguit: & aliud, ejus loco quod dem, nullum habeo,
Plus debens quam dissolvere possim, etiamsi omnia omnium
bona numerem. (amico?
Et quid obsecro pœnæ meretur, qui debili conjunctus est
Enimvero redeundum mihi ad id, de quo sum exorsus dicere:
115 Laborari: Populum in medio luporum collegi:
Gregi aqua carenti de meæ doctrinæ fonte potum præbui.
Feci sementem ejus fidei, quæ est in Deo fundata.
Trinitatis lumen illis patefeci, qui prius in caligine versa-
bantur.
Adeoque quasi coagulum quoddam eram in lacte, persuasionis
120 Vi cogentis pharmacum. Et alios quidem jam constrictos
tenebam:

Alii

Ἐπιμνηστέον ἡμῶς ἡ χάρις τοῦ πνεύματος
Λαοῦ βοηθός, καὶ λόγου συνάψις.
116. Ποίμην αἰνέει] Carm. de vita sua:
Ὡς αἱ καταψύχαί μου ἐν τοῖς ῥοῦ
φυλάσσονται.
Et post paulo:
Ὅς ἐστὶν ἡμῶν, οὐδὲν πεισύνει
τῶν συμφροσύνων, τῶν παρὲν αὐτοσχεδίων,
Ὡς τοὺς αἰνέους τῶν φανίσαις ἡμῶν.
117. Ἐσπικρα πῖστιν] Elegantissime simili-
tudinem hanc exsecutus est Carm. de vita sua:
Ἦδη γεωργῶν ἡμῶν ἐν τοῖς πλουσίοις.
Εἰ καὶ συναντῶν οὐχ ὁμοῦ τοῦτον δῖον.
Τὸν μὲν γὰρ ἄρτι τῶν ἀκαθῶν ἡμῶν.
Οἱ δ' ἀμαλίζοντες. αἱ δ' ἐσάλατο σπέρμα,
Οἱ δ' ἐν γάλακτι τῶν δ' ἐπὶ γῆς ἡ φύς.
Οἱ δ' ἐχλίαςον. οἱ δ' ἐδιδωκὼν ἡ στήνους.
Οἱ δ' ἐδιδωκὼν. αἱ δ' ἀνελκὺς πρὸς δῖον.

Ἄλλοις τὸ εἶχε, τοὺς δὲ θημῶν τις φίλος.
Οἱ δ' ἐκκρίνεται. οἱ δὲ τῶν σίτων ἔσται.
Οἱ δ' ἔσται ἄρτος, τῆς γεωργίας πῖρας
ubi notandum, herbas, seu frumenta, ἐν γά-
λακτι εἶναι dici. quum semen pullulans nec-
dum suum germen in luminis oras extulit
118. Τριάδ' ἔλαμψα.] Hic Gregorii nostri
consulatus est, & defenia adversus Catilinam
patria. Sic Carm. LVII omne sibi decus ait:
Τῆς μεγάλης τριάδος ζυγὸν σίλας, ἐν ἀνα-
φάνει
Ἀχρὶ καὶ ἀλλοδαπῶν ἔλυσεν ὑπατριδῶν.
120. Πιπτοῦς βίαις] Carm. I, p. 19:
Τούτων τίς ἐν αὐτοῖς ἀκρίπτει τότε,
Ὡς μὴ τὸ εὖς γε τοῖς ἡμῶν κλίματι λόγοις ἄρ.
ubi egregie docet, quomodo & populus in con-
sione instruendus, & adversarii leniter ac dis-
cilio consutandi sint.

124. Τῶ

- Τὰς δ' ἐφ' ἑστέρας εἶχον, οἱ δ' ἔμελλον αὐτὰα.
 Πᾶσιν δὲ θυμὸς ἐκλίβη, τὸ ὅριον ζέων,
 Καὶ Φίλτρων ἡδὴ τῷ λόγῳ συνεκράθη.
 Ἐλπίς δὲ παντὸς, καὶ ῥοπή τις μετρία.
 125 Ῥώμης τὸδ' οἶδεν ἄστυ τ' θύδαίμεν^Θ,
 Καὶ τ' μάλιστα Φημι τὸ ὀρώπον γίνε^Θ,
 Οἱ μ' ἠξίωσαν καὶ λόγῳ τυχόντιν^Θ.
 Παρ' οἷς πλέον καὶ μικρὸν θύκλειας ἔχον,
 Ἡ πρῶτ' ἐν ἄλλοις τιμὴν παντὸς φέρειν.
 130 Καὶ γὰρ τοσούτων εἰσι πάντων κρείσσονες.
 Οὗτοί με καὶ παρόντα εἶχον ἐν λόγῳ,
 Καὶ νῦν ἀπόντες ἀπιπῶνται τὰς κακὰς.
 Πλέον γὰρ ἔδδεν εἶχον ἢ τὸτο δρᾶσαι.
 Οὐδ' αὐτὸς ἦεν ἔδδεν. Ὡς πόλις, πόλις,
 135 Ἰν' ἐκδοῦναι καὶ τι καὶ τραγωδικῶν.
 Ἀλλ' οἱ καλοῖτε καὶ καθαροὶ συμποῖμους
 Φθόνῳ ῥαγίντες, (ἴτε τὰς θρασυαῖδας.
 Οὐ γὰρ φέρει παίδευσιν ἢ ἀγροικία)
 Καὶ τίω' ἐμὲ λαβόντες ἐκγοῖον ποίων
 140 Ἀρρωστίαν συνεζών, ἣν αἰδέσθαι ἔδδ
 Τὰς καὶ τι μικρὸν τῷ θεῷ κεκμηκότας,
 Τό, πὶ θρόνῳ τοσούτῃ μὴ τέργην κράτ^Θ,
 Κόμην ῥαγίν^Θ ἐν μάχῃς μεταίχμῳ.
 Ταῦτ' ἐν λαβόντες σὺν ῥοπῇ τὰ δαίμον^Θ

Πρᾶ-

124. Τῷ λόγῳ συνεκράθη] Ita in v. c. reposui, συνεκράθη. mox malim, καὶ ῥοπή τις μετρία.

125. Ῥώμης τὸδ' οἶδεν] Carmine de vita sua:

Ῥώμην τεύχεα, ἰν' ἑστέρας ἔδδεν,

Κωνσταντίνου πόλις τι, καὶ στήλη κράτους.
 ubi κράτος principem significat, ut eodem
 Carm. ὀργῇ καὶ ἡμᾶς, πρὸς δὲ τὸ κράτος λιταῖς.

Aliquanto post:

Δύω μιν οὐ δίδωκεν ἡλίους φύσεις,

Δις δὲ Ῥώμης, τῆς ὅλης οἰκουμένης

Λαμπρότερας, ἀρχαῖον τε καὶ νέον κράτος, &c.

Et Carm. xii: Ὁ πλοῦτ' Ῥώμης, &c.

* 126. Τὸ πρῶτον γίνος] Theodosium puto
 hic innui imperatorem, a quo se Carm. de
 vita sua honorifice excerptum tractatumque
 refert. Possit & ad quosdam ex Episcopis re-
 ferri, quibus invitis Constantinopolin reli-
 querat. Malo tamen ad imperatorem ob se-

quentia, Οὐδ' αὐτὸς ἦεν οὐδὲν. Carmine nam-
 que de vita sua raro se ad aulam sese contu-
 lisse scribit, ut Imperatoris favorem captaret.

134. Ὡς πόλις, πόλις] Ut apud Sophoclem
 in Oed. Col. ἀγάμοι, γάμοι, &c. Exclamatio-
 nes enim istiusmodi Tragicis familiares sunt.

137. Φθόνῳ ῥαγίντες] Carmine de vita sua:

Ἀλλ', οὐ γὰρ ἡσύχαζεν, ὁ φθόνος φθόνος,

Ὡς, πάντ' ἀλίσκειτ' ἢ φαιῶς, ἢ λαθρῶς,

Ἀρχὴν κακῶν μοι τὸ κρατὶν ἐπιστάγει.

Et saepe alibi de hac Episcoporum invidia con-
 queritur: ut c. xii:

Ἰμῶς ἐνστάσας ἐπιπῶσθαι, οἷα μὲν ἰόργην

Ὁ φθόνος, ὅς ἐστιν τῆς βλάβης τικίει.

140. Ἀρρωστία συνεζών] eodem Carm. xii:

Ταῦτα ἴσος στυγίη, ταῦτα θεοῦ θύρατις.

142. Μὴ στήγειν κράτος] Non satisfacit
 mihi hic interpres: verius enim hic cum illo,

Alii prope aberant, alii statim idem facturi erant.
In omnibus autem iracundia fledebatur, quæ prius in eis
fervebat.

Et doctrina mea jam benevolentia quadam erat temperata.
Idem de toto populo sperandum videbatur, cujus esset me-
diocris erga nos propensio.

125 Novit hoc felix vrbs Roma,
Et inprimis patriciis orti familiis cives,
Qui me forte aliquo etiam in pretio habebant:
Apud quos vel parum gloriæ consequi majus quiddam est,
Quam apud ceteros loco plane principe rebus in omnibus
esse.

130 Tantopere cunctis aliis præstant.
Hi ergo & præsentem me observabant,
Et nunc, posteaquam ab eis absum, malos accusant.
Nihil enim præstare amplius hac in parte poterant.
Nec ut amplius mea causa facerent, ipse postulabam. O ci-
vitas, civitas!

135 (Lubet enim more Tragico exclamare)
Præclari vero, bonique collegæ mei
Invidia rupti, (nostis illos arroganter temerarios.
Non fert institutionem rusticitas.)
Et ad institutum suum perficiendum debilitatem meam ad-
fumentes,

140 Laborum molestiarumque subolem, cui quadam cum ve-
recundia parcere debebant,
Qui vel parum Deo laborassent,
Quodque dicerent se tanti solii potestati non acquiescere,
Mundo tantis discidiis partes in diversas distracto;
Hæc itaque prætexentes cum favente numine

Me

πρὸς τὴν ἰμὴν λαϊόντις, cohærere videtur. Dux
scilicet causæ erant, quas prætexebant hi,
qui Gregorium e sede sua Constantinopolitana
expellere cupiebant: prima, quod ægro cor-
pore esset, adeoque oneri non sufficeret: al-
tera, quod & ipse hoc onere liberari cuperet.
Dixerat enim in conventu Episcoporum:

Ἡμῶν δὲ συγχωρήσας ἀδρόνον βίαν,

Τὸν ἀπλὴν μόνον, ἀλλ' ὅμως ἀκρίδον, &c.

p 26. Carm. de vita sua: Sic ut στίργει hic
amare vel delectari significet. Liquec autem c

sequenti versu, qui sine dubio codici MS. in-
terpretis defuit, quia illum non vertit,

Ταῦτ' οὖν λαϊόντις, &c.

Vox enim ταῦτα plura quam solum morbum
respicit: & illud φίλταται, licet ironice di-
ctum, speciem tamen amicitie adhibitam in-
dicat, quæ in eo, quod tanti solii potestati
non acquiescerent, locum nullum habuisset.
Forte interpres scripserat. *me tanti solii*, pro
se, &c. alias ita explicem: *Quodque meam*
tanti solii potestatem ferre amplius non possent.

C

145. A.C.

- 145 Προὔπεμψαι ἔθηκεν ἁρμένως οἱ Φίλῳτοι,
 ἔλαπεν πρὸ ὅσων ἐκ νεῶς βαρμύνης
 Ρίψαντες. ἡὲ γὰρ φόρῳ διφρενῶν κακοῖς.
 Ἐπιτ' ἄρ' οἱ χεῖρας ὡς ἄγνοι θεῷ;
 Καὶ δῶρα πέμψας ἐκ Φρειδὸς καθάρσια;
 150 Καὶ λαὸν ἀγνίσκωσι μυθικοῖς λόγοις;
 Οἱ καὶ ἐπεμψαι ἔθηκεν ἐκ πομπείας.
 Οὐ σφόδρ' ἀκύντα, καὶ γὰρ ἡὲ αἰσχροῦ μέγα,
 Τύπων πρὸ εἰνα. τῷ καπνῷ πίστεως,
 ὧν οἱ μὲν ὄντες ἔκγονοι Φορογράφων,
 155 Οὐδὲν Φροῦντες τῷ παρεγγραφὴν πλέον,
 Οἱ δ' ἐκ τραπέζης, πᾶν ἐκείσ' ἀγαλμάτων,
 Οἱ δ' ἐξ ἀρότρων ἡλίῳ κεκαυμένοι,
 Οἱ δ' ἐκ δικέλλης καὶ σμυνῆς πανημέρας,
 Ἄλλοι δὲ κώπην, ἢ γρατὴν λελοιπότας,
 160 Ἄντλιν πίνοντες, ἢ τὸ σῶμ' ὀστισμένοι,

Λαζ

145. Αἱρμένως] *Lei n'è radrone*, dicunt Itali: sicut Innocentius Papa XI Castelmainio Anglorum R. Jacobi II legato discessum ex urbe in patriam, ut melius tractaretur, minitanti respondit. Ergo, ut est apud nostrum Carmine *de vita sua*:

— Οἷδ' ἴσασιν, καὶ θεῶς.

Εἰ μὴ τι πλῖον τοῦ μίστου τὸ λάβριον,
 Νῆμι ὀλίβῳ καὶ σπιλάδι, λόχοι βάθους,
 Ἀλλὰ λίγουνται ταῦτα, ἐν γὰρ δ' ἐγώ, &c.
 Ἀφ' ὧν τελέμην ἐκκόλα στυγνίστη.

Ut igitur errorem suum animadvertit, quippe qui hunc assensum tam facilem non exspectaverat, poenitentia ductus exclamat:

Ταῦτα πατρί τοῖς φίλοις χαρίζεται.

146. Ὄσπερ τιν' ὅσων] Mirum hæc hic dicere Gregorium, qui Carmine *de vita sua*, p. 29, nil se magis appetisse scribit, aitque ad Episcopos:

Ἀρατὶς ἡμᾶς ρίψατε κλήρου φορέ.
 Ἐγὼ δ' ἰωνᾶς, &c.

Et mox:

Οὐδ' ἰθροῖσθαι ἁρμένῳ, καὶ γὰρ ἔκων
 Ἀπικνὸν πιδν καὶ τὸ σῶμ' οὕτως ἔχον.

148. Ἐπ' ἀρούσι χεῖρας] In sacrificio Missæ; ubi &c digitorum ea propter lotio: quæ in sacris cum apud Judæos olim, tum apud gentiles sollemnis fuit. De Christianis manus, cum oraturi essent, lavantibus v. Tertullian. de Oratione c. xi, qui ibidem manus quoque

tunc attolli, & in crucis imaginem expandi solitas scribit.

149. Καὶ δῶρα πέμψουσι] Id est, oblationes facient, & preces ad Deum pro salute populi. Sic Carm. lxiiv ad Basilium jam mortuum, & angelorum choris insertum:

Πότεν, καππαδοκῶν τι μίγα κλίθ', ἰ-
 σίτι καὶ ἰν
 Λίττονι ὑπὲρ κόλπου ἰστατο δῶρ' ἀνά-
 γων, &c.

Carm. x.

Αὐτὰρ ὅγε τρομερῶς καὶ ἱεράσι παλάμῃσι
 Δάροι ὄντι Χριστὸν σαρκα χαρίζομαι, &c.
 Post sacrificium vero Missæ, oratione completa oratum pro Coëpiscopis, ut est apud Epiph. in Epist. ad Johannem Hierosol.

151. Ἐκ πομπείας] Neglexit hoc vertere interpres, vel forte in suo codice non invenit. Carm. x.

Ὡς ἰδοὺ αἰσυλα ἔργα, κακοῖς φέρει τ' αἰ-
 γων,

Ἀψ' ἀναχα(σάμνος ἰπτός ἰθνα πίδα.

152. Καὶ γὰρ ἡ αἰσχρὸν] D. Hieron. ad Pam-
 machium: *Apud viros bonos indignior sit ipsa
 dignitas, quam multi indigni possident.*

153. Καπνῷ πίστεως] Quippe qui auro a Maximo corrupti fuerant; quoique Carm. *de vita sua* χροστυμπερὸν appellat:

Τὸν συρφετὸν δὲ τὸν παλιν χροστυμπερὸν ..
 Τότε σφαιροῦ, ἢ ἢ αὐτὸν χροστυμπερὸν

Εὐαδία

- 145 Me amanter scilicet amicissimi homines ablegarunt,
Quasi ejecto quodam onere de navi nimis gravata.
Nam reapse, qui recte sapit, ac prudens est, non potest non
improbis oneri esse.
Quare confecta non dubitabunt etiam tanquam puri ad Deum
manus attollere,
Donaque lustralia de corde promere?
150 Non populum verbis mysticis sanctificare?
Dimiserunt igitur ab urbe, *procul ut essem a malitia*,
Non admodum repugnantem, quippe turpissimum erat
Illorum me fidei cauponum in numero esse,
Quorum alii nepotes erant eorum, qui tributorum scribæ
fuerant,
155 Et aliud nil animo volvebant, quam falsas & subdolas ra-
tionum depravationes:
*Alii de argentariorum mensa, quæque illic sunt oblecta-
menta,*
Alii ab aratris venerant, adusti a sole:
Alii a ligone, vel bidente totum diem non quiescente:
Alii remos, exercitusve reliquerant,
160 Redolentes adhuc sentinam, vel corpus fœdatum cicatri-
cibus habentes:

Populi

Εὐαδία μὲν τις ἀγχαῖτος μύρου.
154. Φερογράφον] Qui & πρῶτος φέρων
hoc Carmine, & Carm. 1. πρῶτος: ut,
κραιτὴν τε φέρειν πρῶτος ἀμύμων. Cujus-
modi Hellenius fuit, ad quem carmen scripsit
XLVII pro Monachis suis deprecatorium. In
eo extremo ait:

— Οὐδ' ἀγχαῖτος μύρου
Στήσαι ἡμῶν μέγα δῖα φέρων.
Καὶ στήσαις μεγάλῳ θεῷ σὸν ἀμύμων
χειρὶ,
Ὡς καὶ ἀγχαῖτος στήσαις, μὴδ' ἱεροπλῆν,
Κίρδισιν οὐχ' ὁσίῳσι δαμαῖς φέρων. &c.
Item Julianus, ad quem sequens Carmen est
XLVIII:

Σοὶ δὲ θεὸς χεῖρ' ἔσσι φέρων εἰσέχει τάλαν-
τον, &c.
Φιδίο μοι πλῆχ' ὅτι, φιδίο σὴ γραφίδι.
ubi plura: unde liquet, æstimationem tribu-
torum in ipsorum manu fuisse, ac relatam
in tabulas.

155. Τοῦ παριγράφου] Id est, plus quam
oportet, in libros rationum inferre, vel quod

ad summam vectigalis impositi, vel, quod ad
nomina hominum, qui descriptione tribu-
torum non continebantur. Sequens versus in
codice Leunclavii defuisse videtur.

156. Τῶν τ' ἐκείν' ἀγαλμάτων] Signorum.
Sine dubio statuas intelligit, quæ forum exorna-
bant: erant enim in foro mensæ argentariæ;
unde *cedere foro* dicti, qui solvendo non essent.
Sic in tabula Actorum Urbanor. apud Reines.
IV, 4. *Ausidius mensarius taberna argentaria
ad scutum Cimbricum cum magna vi æris alieni
cessit foro.* &c.

157. Οἱ δ' ἐξ ἀρούρης] Sic Carm. x:
Μῆτι τις οὐκ ἀρούρης, μὴ τίχτων, μὴ σκῶ-
τοιργός,
Μὴ δόρην μισέπων, μὴτ' ἱμπυρὸν ἔργον
ἐλαύνων,
Τῆλε μῖνοι, μὴδ' ἄλλων ἔχει σημάτιον
θεῶν.

160. Τὸ σῶμα ἔστι μῖνοι] Dei Martis hi stig-
matizæ fuere, quibus corpus plurimis cicatri-
cibus in bellis ac præliis, veluti notis com-
punctum. Sic scilicet suos Deum nonnulli
habue-

- Λαῦ κυβερῆταί τε, καὶ στρατηλάται,
 Πέφλω' ὅσα εἴξῃσι καὶ μικρόν ποτε.
 Ἄλλοι δὲ τεχτῶν ἐμπύραν τινὶ ἀβόλῳ
 Οὐπω τελείως σαρκὸς ἐκτεινιμένοι
 165 Μασίγαι τε, καὶ μυλώνων ἄξιαι,
 Πεῖν καὶ τὸ τίμημα εἰσισκεῖν δεσπόταις,
 Μικρὰν τιν' αἶψ' ἔυρωσι παύλαι τῆς πότιν,
 Ἐπιθ' ὑπερμαζῶσι, καὶ δῆμα πινὰς
 Κλέφαντες, ἢ πείσαντες; ἢ τυραννικῶς,
 170 Ἄνω πρέχουσι χαίταροι παρὰ ἑρατὸν,
 Πόλον φρέφοντες ὅτ' ἐκ κόπρων ἐπι,
 Οὐδ' ἐξέπιπτον, ὡς τὸ φρίν, γυνεῶτες
 Αὐτῶν δ' ἔχουσιν δοκῶντες τ' αἶω κράτ'·
 Αἰπερὰ λαλῶντες, ὅδ' ἔτι πόδας
 175 Αὐτῶν θείμεν εἰδότες, ἢ τοὺς χεῖρας.
 Ἄλλ' ὅς τις χέκισα παῖτα, ὅδ' ὀπισκοπῆς,

Ω' λῶ-

habuerunt literatos. Nam & Herculi se tradentes sacra accepisse stigmata apud Herodotum legimus. Ita enim ille lib. 11, cap. 111, de tempio in Ægypti litore Canobico ad Taricheas: Εἰς τὸ ἢ καταφυγὴν οἰκίτης ὅτι αἰθρῶν ἐπιβάλλεται στιγματίζοντες, ἐαυτοὺς δίδως τῷ θεῷ, καὶ ἐξῆν τετὶν ἀψαυθῶν. Lucianus in Dea Syria, de Gallis Deæ Syriæ Sacerdotibus: Στίγματι δὲ πάντες· οἱ μὲν ἐς καρπούς, οἱ δὲ ἐς αὐχίνας. Καὶ ἀπὸ τοῦδ' ἄγεται Ἄς Συρίαι στιγματίζοντες. Sic & lib. 11. Machabæor. 11, 28; Judæos legas, gentilium Ægyptiorum sacris initiatos, Bacchi insignibus, id est, hederæ foliis ἱερισμῶν. Hippolytus lib. de Anti-Christo Antiochum Epiphanem tradit inter cetera Judæis imperasse, ut Libero Patri pompas agerent, κίττους ἱερισμῶν; quod longe diversum ab ἱερισμῶν, ut mox videbimus. Quin & in sacris libris apud Ezechielem 11, vers. 17, is ritus exhibetur; ita enim illic: Καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, διέλθε μέσσην Ἰερουσαλὴμ, καὶ δὲς σημεῖον ἐπὶ τὰ μέτωπα τῶν ἀνδρῶν, τῶν καταστήσαντων, &c. Item in Apocalypsi D. Joannis a bestia signati leguntur. Hinc Ptolemæus Philopator cognomen Galli accepit, ut est in Etymologico, διὰ τὸ φύλλα κίττου καταστήσας, ὡς οἱ Γάλλοι. Si modo locus ille integer est, & non potius ibidem καταστήσας, ut aliquando ad Lucianum de Calumniis annotavi, legendum; quia sequitur: Αἰεὶ γὰρ ταῖς ἀποσταλαῖς τελεταῖς κίττῳ ἱερισμῶν. Tuos

enim, ut hæc ratio valeat, ἱερισμῶν pro ἱερισμῶν corrigendum. Coronari autem solitas in festo Dionysii Bacchas, & bacchantes, ex compluribus liquet scriptoribus. Nil enim tritius. Sic apud Athenæum l. v Callixenus de Bacchis ait: ἱερισμῶν τινὲς μὲν ὄφειν, αἱ δὲ σμίλαξι, καὶ ἀμπέλῳ, καὶ κίττῳ. Et paulo ante de Satyris: μὲν οὖν Σάτυροι τὴν σαρκὸν ἱερισμῶν κίττῳ χρυσοῖς στιγματίζοντες. Ceterum quod Stigmatias attinet, a'ia Piclorum in Britannia notandi corpora ratio fuit; de quibus Claudian. Cos. Stiliconis 11, 247:

Inde Caledonio vallata Britannia pecto.

Ferro picta genas.

& Isidorus lib. 1x Etymol. cap. 11: Scoti propria lingua nomen habent a picto corpore, eo quod aculeis ferreis cum amentis variatum figurarum stigmatibus notentur. Vide & Servium ad 1v Æn. v. 146. Sic ego errantium in Africa Nomadum uxores filiasque vidi brachia elegantissime pictas; interque multiplices figuras crucis quoque effigiem observavi. Hierosolymis autem, qui S. Sepulchrum visitant, equestrique ordini adscribuntur, Cruce Hierosolymitana in brachio signantur, ut in nonnullis amicorum istinc reversorum non sine aliqua vidi voluptate.

162. Πίφται] verte potius: quantum videtur, ne hilum quidem concessuri sunt: id est, adeo magna laborant φιλαυτία, atque insolentia, ut, qui paulo ante remiges, aut mili-

- Populi gubernatores , aut duces militum ,
 Qui ne minimum quidem concessuri videntur :
 Nonnulli etiam opificiorum , quæ citra ignem perfici ne-
 queunt, gnari , qui
 Ne fuliginem quidem de corpore integre abluerant :
 165 Flagriones , ac pistrinis digni :
 Qui priusquam pretium heris numerare queant ,
 Si vel exiguam a laboribus quietem inveniant ,
 Lasciviunt insigniter , ac nonnullis de populo
 Furtim suam in sententiam pertractis , vel persuadendo addu-
 170 Tamquam crabrones ad cælum tendunt (ētis, vel vi,
 Non amplius axem luteum vertentes ,
 Nec ut prius demissis capitibus :
 Sed existimantes se in res superas imperium habere ,
 Proferentes sinistra, nulliusque momenti, nec pedes suos
 175 Manusve numerare scientes.
 Annon hæc improborum sunt, vir optime, ac nequaquam
 Episco-

tes desertores, ac fugitivi fuerunt, jam sibi po-
 puli magistratibus, & exercituum ducibus, si
 non superiores, saltem pares videantur.

163. Τίχτων ἰμπύρων] Ita & Carm. xi :

Μῆτις οὐκ αἰότηρ, μὴ τήλων, μὴ σκυτοειργός,
 Μὴ θάρησιν μισέπων, μὴτ' ἰμπύρων ἔργον ἰ-
 λαύνων,

Τῆλα μένοι.

165. Μαστιγία] Qui servorum abjectissimi
 & pessimi. Hi enim verberibus servilibus
 castigabantur, & in pistrinum detrudebantur.
 Notum illud Simonis Terentiani, *in pistri-*
num te, Dave, dedam usque ad necem.

166. Πρὶν καὶ τὸ τίμημα] Ad libertatem
 parandam. Sic & nunc apud prædones Africa-
 nos, præsertim Algeziræ, Christianis in ser-
 vitutem illuc abductis, multa facultas dili-
 gentia sua pecuniam faciendi, qua se postea
 redimant. Nec facile id cuiquam negatur,
 qui aliquod callet opificium, concessa hujus
 in tabernula aliqua exercendi libertate, pro
 quo in mensem binos patrono coronatos sol-
 vit argenteos, ac totidem Domino tabernæ:
 quidquid superest, ipsius est peculium servi,
 nec ab hero eripi potest, vetante iudice; &
 hoc se tandem redimit: quod pauculis sit an-
 nis ab his, qui spe alienæ destituti liberalitatis,
 genium suum ad tempus defrudare malunt,
 quam perpetuum servire. Potest alias & de
 diurna accipi mercede, quam dominis confi-

cere & conferre debebant: nisi potius tributa,
 quæ Principibus pendebantur, hic significari
 existimandum est.

168. Ὑπερμαζῶσι] Lascivia hæc a nimia
 satietate est: qualis equorum a copia pabuli:
 unde & apud nos proverbium est, *de Haver-*
koornen sleeten hem. Id est, avenæ nimis
 sumit, hæc pungitur, & ad lasciviam excita-
 tur. Μᾶζα vero hic de omni cibo accipitur.

170. Καὶ θάρησιν πρὸς ἄετον] Nota fabula est
 scarabæi in Jovis sinum volantis, unde excussa
 post aquilæ ova.

171. Τὸν ἐκ κόπων] Ut solent Scarabæi.
 Videtis notata ad Ausonium epigr. de Marco,
 cujus animam post mortem Pythagorica me-
 tempychosi in scarabæum transfiguram divi-
 nabat. Item Plutarchum de Iside & Osiride p.
 355. & 381. edit. Paris. Eusebium lib. 111
 Pr. Eu. c. 17. c. Porphyrio, Suidam, in καὶ
 θάρησιν, Aristophanem in Pace sc. 1, &c.

172. Νυνικότες] Neque nunc, ut ante, retror-
 sum in terram respicientes, sed jam calum sese-
 nere, caelestiumque rerum dominium existi-
 mantes.

174. Οὐδὲ τὲς πίδας ἀετμῶν] elegans in
 homines indoctos adagium. Αἰετμῶν λίγην est
 inepta dicere, & vel non ad rem facientia, vel
 sanæ doctrinæ prudentiæve non convenientia.
 Αἰετμῶν enim Græcis τὰ μωρὰ, ut contra τὰ
 δεινὰ, συντά. De hac Episcoporum ignorantia

- Ωὲ λῶπῃ; μὴ ποσῶπι δ'εχάϊως Φρονεῖν,
 Ως τηλικῶτο πρᾶγμα τιμαῖσθαι κακῶς.
 Μηδ' εἰ λίας μοι τὸ χθαμαλὸν σπυδαῖζέλαι.
 180 Οὐ γὰρ χάκισον ἢ ὀπισκοπή. Ζεῖων
 Πάντως τιν' εἶναι, τ' δ' αἰετῶν ἐκλίγω
 Τὸν ὠρῶπι, εἰδ' ἐν, ἀλλὰ μὴ τ' ἔχαζον.
 Εἴπτε νομίζεσθαι τι δεῦμα τ' λόγον,
 Καὶ νυνὶ μάλιστ' ἐν ζάλη γλωσσαλγίας,
 185 Καὶ τ' μεγίστων ἀτέων, καὶ συλλόγων.
 Ως καὶ μετόντων ἀσφαλῶς, κέρδ' πλείον.
 Καὶ μὴ μωρόντων, ἢ βλάβῃ πληρετέρα.
 Ως δὴ χάλω σοι τὴν χαλὰς ἐκλίκτεον.
 Μάλιστ' γὰρ ἂν τις τ' μέσων ἔπαι τύχοι,
 190 Εἰ σφόδρ' ἀγωνίζοιτο, τὴν χαλὰς κρατῶν.
 Οὕτω γινώσκων, γνώμων αἰψυδισαίτε.
 Ἀλλ' οἱ τελαῖναι, καὶ ἀλιεῖς, ἥξει μοι
 Εὐαγγελισαί, καὶ πένιτες ἐν λόγῳ,
 Κόσμοι σαγηνεύσαντες θύπελ' λόγῳ.
 195 Καὶ τὴν σοφὰς λαβόντες εἶσω δικτύων,
 Ως ἂν τὸ θαῦμα μεῖζον ἢ τὸ τῶ λόγῳ.
 Καὶ γὰρ πρῶτον τῶ τοῖς πολλοῖς λέγων.
 Πρὸς ἑς βραχὺς μοι καὶ σαφὴς ἄγαν λόγος.
 Δός μοι τὸ πρὸν τ' ἀποτόλων εἶδος,
 200 Ἀχαικοὶ εἶναι, πῆραν ὅτ' ἐξημυδίων,
 Ἀραβδόν, ἡμίγυμιον, ὡς δ' ἀσάνδαλον,
 Εἴφημερον, πλετῶντα ἐλπίδας μύνας,
 Μηδ' εὐπεροσῆγοι τὰ εἰς δόξαν λόγῳ,

Τῆ

orationem Gregorii xxix adire licet, qua eos gravissime perstrinxit.

177. Ἀρχαίως φρονεῖν] οἱ ἀρχαῖοι, veteres, simpliciōres; unde illud; *Homo antiqua virtute confide.*

180. Ἦ ὀπισκοπή] Rectius, quod pro varia lectione, ἢ ὀπισκοπή: quemadmodum & Leunclavius legisse videtur.

182. Ἀλλὰ μὴ τὸν ἔχαζον] Maximum hic tangit improbe sibi suffectum; in quem post pluribus & vehementius invehitur, quem versu 550 ὁμῶς μαθητὴν καὶ διδάσκαλον δοκεῖν dicit. Erat enim tum temporis adhuc Catechumenus, quem per factionem Episcopus crearetur:

Acciditque ei licet dissimillimo, quod Ambrosio Mediolanensi, qui & ipse Catechumenus adhuc Episcopus factus fuit, non eodem tamen eventu.

184. Εἰς ζάλη γλωσσαλγίας] De qua carm. in suos versus:

Πολλὰς ὁρᾷν γραφείας ἐν τῇ τῶν βίῳ
 Λόγους αἰετῶν, καὶ βίβλιας ἐνέκλους,
 Καὶ πλείων ἐκλέψεων ἐν πότοις χρόνῳ
 Ως κέρδος ἐστίν, ἢ καὶ γλωσσαλγία.

Libanium hic notari puto.

185. Τῶν μεγίστων] Constantinopolis & Antiochiae: ubi tum temporis gravissimae erant contentiones, animorumque concertationes de successore Meletii. Vide Argumentum alterum.

186. Κέρ-

- Episcoporum? Non enim tam simplices nos esse convenit;
 Ut rem tantam non recte æstimemus.
 Etiam si admodum mihi cara sint humilia.
 180 Nam Episcopatus non est res mala. Esse
 Omuino aliquem oportet. Verum ego de præstantissimis
 Primum eligo, vel saltem non postremum:
 Siquidem aliquid mea valere debet ratio, (tium,
 Præsertim hoc tempore, in hac tempestate linguarum prurien-
 185 Maximarumque civitatum ac coetuum procella:
 Quæ civitates si retineantur in tranquillitate secura, magno
 id ipsum cum fructu sit:
 Sin autem, majus detrimentum percipitur.
 Quapropter eligendi tibi sunt boni ac præclari.
 Nam vix fiet, ut aliquis mediocrium sit in numero,
 190 Etiam si vehementer in hoc incumbat, ut bonos superet.
 Hæc sententia est judicii minime depravati.
 Verum enim vero publicani & piscatores Evangelistarum in
 Doctrinæque inopes mihi proferentur, (numero,
 Qui mundum universum oratione simplici tamquam everri-
 culo quodam complexi sint,
 195 Et retibus suis sapientissimos doctissimosque ceperint:
 Ut eo majus scilicet per doctrinam Christianam prodigium e-
 Nimirum hoc plerique vulgo in ore habent. (deretur.
 Ad quos dissertatione quadam brevi, ac perquam dilucida
 utemur.
 Exhibe tu mihi fidem alicujus ex Apostolorum numero:
 200 Ostende quendam, qui numos nullos habeat, qui peram al-
 ligatam non gestet,
 Baculo careat, seminudus sit, sandaliis non utatur,
 In diem vivat, sola spe dives & opulentus sit,
 Affabilitatem, comitatemque fugiat in loquendo,

Ne

186. Κέρδος πλείον] Formula laudantis pro-
 bantisque: id est, tanto melius: ut alibi, κέρ-
 δος ἰσχυρόν.

191. Γνώμονος] qui stilus horas indicat in
 solario.

192. Ἀλλ' εἰ τελευτᾷ] Τὸτε πρόχειρον τοῖς
 πολλοῖς εἰς ἀπολογία τῆς ἀμαρτίας, ut ait Orat.
 XXVII.

194. Σαγηνώσαί τις] Carm. LXI:

Οἱ κόσμον γλυκερῶς εἰς δασυλοσάγῳ.

Οὔτε λόγους περιτρεῖται πεποιθότες, &c.

197. Πολλοὺς λόγους] Al. λόγους.

200. Ἀχαλνοὶ ἱσταί] ex instituto Magistri,
 Matthæi x, vers. 9 & seqq. Non potest autem
 elegantior Franciscanorum severioris ordinis
 descriptio dari. Permite peram & baculum,
 Cynicos exprimi dixeris.

203. Μὴδ' ἐνπροσέγορον] Lucæ x, 4.

205. Πρὸς λόγους ἀποδείξεις] Τῶν ἑξῶς scilicet.
 Atqui his ipse operam dederat, ut Carm. I:

Τῶν

- Τῷ μὴ δοκεῖν θωπείαν ἰχθύων πλέον,
 205 Μὴδ' ἀχολεῖσθαι πρὸς λόγους ἀλλοεῖς.
 Τύπων τίς ἔστω, καὶ τὰ πάντα δέξομαι,
 Ἀφθοῖον, ἀιχρὸν, δυσγενῆ, βοηλάτιον.
 Οὐ γὰρ πρόπῃ κάλυμμα τῇ μοχθηρίᾳ.
 Τύπων τίς εἴη, καὶ ἀλιεύοις βασιλεύχῃς,
 210 Ἐπειτα δώσωμέν σε ἀγγέλων χοροῖς.
 Ἐν ᾧ τι δὸς μοι, μὴ κατήρης δαιμόνων;
 Μὴ λεωρὸν ἐξέλαις, μὴ νεκρὸν τάφος;
 Μελῶν τε πῆξιν μὴ λάβοι παρμηδύς;
 Οἷς τὰ χερσὶν χεῖρα, καὶ στήθεϊ ἰούσῃ.
 215 Οὕτω με πείσεις τῷ λόγῳ καταφρονεῖν.
 Εἰ δ' ἐκ θυῶν σοι τῷ ἐνὸς συσκευδύς,
 Ἐπαινετὴ τε, καὶ κατηγορηδύς,
 Τὸ μὲν λογίζῃ, τὸ δὲ ᾧ διατρέχεις ἐκῶν,
 Κλέπτεις κακῶς καὶ ὁμοίῳ σφόδρα.
 220 Ματθαῖος ὡς πλώτης, ἀλλὰ ἥμιος.
 Οὐχ' ὡς τελώνης, ὡς δὲ πνευμαλῆς γέμων.
 Πέτρῳ μαθητῶν ἄκρος, ἀλλὰ πέτρῳ ὡς,
 Οὐχ' ὡς σαγηνεύς, ἀλλ' ὅτι ζήλῃς πλέως.
 Πείθῃ με τιμᾷ καὶ τὸ δίκτυον ὁ τρόπος.
 225 Σὺ δ' ἐκλέεσθαι, καὶν τι τῷ σεμνῶν Φέρης.

Τῷ

Τῷ λόγῳ δ' ἔρως ἰμὶ
 Θερμὸς τις ἵχθυος καὶ ἡ ἰχθυὶν λόγους
 Δόναι βοηθὸς τῶν ῥόδων τοῖς γνησίοις.
 Οἷς μὴ ἐπαροῦντο οἱ μαθηταὶ καὶ ἄλλοι.
 Quam tamen eruditionem, ut Carm. II ait,
 Περὶ αὐτῶν δαπιδῶν Χρυσῷ προπαροῦσιν ἴσθαι.
 quod & Carm. LXI ad Nemesium repetit. Mo-
 dum autem carmine tertio Jambico p. 193 in-
 dicat:

Καὶ τῶν μάθησιν τῶν παρ' Ἑλλήνων λόγων
 Ὡς περ διὰ τῆς ἱστορίας ψῆφοι φέρων.
 Υπερβῆναι τάχον, ὡς εἰς πρίπον.
 Τῇ τῶν ἀληθῶν δογματῶν παρρησία
 Τῇ παρρησίᾳ τι τῶν γραφῶν διωρεῖα.
 Καὶ γὰρ δίκαιοι, τῇ σοφίᾳ τῷ πνεύματι,
 Ἀντιπρὶν ἔσαν, ἐκ θυῶν τ' ἀφισμύνη.
 Δις τοῖσι ἴσται τῇ κατὰ παιδείᾳ.
 potest & simpliciter accipi de sermonibus alio-
 rum, quibus vacare non oporteat, aut aures
 suas dedere: eis δὲ λόγῳ vero exponi, ut
 laudem consequare facundia.

208. Τῇ μοχθηρίᾳ] μοχθηρία hic infelici-

tatem sordisque humilium natalium, & opifi-
 ciorum significat. Huc quadrant illa Juve-
 nalis:

Malo pater tibi sit Thersites, dummodo
 tu sis
 Neacida similis, Vulcaniaque arma capessas.
 Quam te Thersite similem producat A-
 chilles.

Boni igitur mores, & emendata vita, dede-
 cus natalium, & humilis conditionis sordes
 corrigunt, & fulgore suo obruunt, ac obte-
 gunt. Ita enim hic versus explicandus est.
 Sic Noster Carm. LII:

Κρεῖσσοι ἄλλοι ἰόντα κακὰ γίνεσθαι, ἢ καί ποτε
 Ἐμμεναι ἰσχυρῶν καὶ ῥόδων ἐκ τρυφῆς
 Ἐλάσσει φυτοῖο, ῥόδῳ μὲν ἐκ τοῦ ἀπὸ γῆρας
 Ἡλδὶς ἀκαθ' ἀπαλῶ, τῷ πυρὶ ἀξίως ἔτι.

ut illic legendum videtur Infra v. 224:

Πείθῃ με τιμᾷ καὶ τὸ δίκτυον ὁ τρόπος.

209. Ἀλιεύοις βασιλεύχῃς] non potuit quid-
 quam aptius venustiusque in eos dici, qui
 se inani gloria cum piscatoribus Apollolis com-
 para-

Ne plus efficere adsentando, quam docendo videatur:

205 Qui denique doctrinis externis & alienis discendis non sit occupatus,

Horum, inquam, si mihi monstres aliquem, nihil non admittam, concedamque: (bilis, bubulcus.

Tametsi linguæ nostræ non sit gnarus, tametsi deformis, igno-

Nam probitas ac mores rusticitatis imperitiæque velamentum sunt;

Si horum de numero sis, etiamsi vel ranas piscari consueveris,

210 Nihilominus in angelorum cœtus te aggregabimus.

Itaque da unum aliquod mihi. Num malis a geniis obsessos repurgas?

Num lepra infectum mundare potes? num mortuum de sepulcro eductum vitæ restituere?

Num per te consequi potest, cui dissoluta membra sunt, ut rursus consolidetur?

Impone manum ægrotanti, ac finem morbus habeat.

215 Sic nimirum mihi persuadebis, ut omnem doctrinam asperner.

At si de duobus compositis

Uno laudabili, altero vituperabili,

Quod laudem meretur, commemoras, quod vituperationem, libenter silentio præteris,

Subdole fraudulenterque comparisonem hanc instituis.

220 Matthæus erat publicanus, sed venerabilis:

Non ut publicanus, sed ut spiritu plenus.

Petrus Apostolorum Princeps erat, sed Ecclesiæ petra:

Non ut piscator, sed ut fervoris scatens.

Ut ipsa quoque retia venerer, probitas facit.

225 At te averfor, etiamsi quid habeas honestæ speciei;

Quod

parabant. Nam & ranæ in palati delicias hamis capiuntur, & reticulis: estque hoc puerorum aut rusticorum munus, qui piscatorum eapropter affectare nomen non aulint.

210. Ἀγγέλων χοροὶς] ἄγγελοι hic Apostoli sunt Evangelii nuntii & præcones.

211. Μὴ καθύπερθε] num potis es miracula illa præstare, quibus Apostoli illi, quos incul- to & vulgari sermone usos imitari te dicis, excelluere?

217. Ἐπαινετῶ] miracula faciendi potestatis.

Ibid. Κατηγορημῶν] incomti, tenuisque sermonis, infantæ in dicendo.

222. Πέτρος] Hi duo versus a codice Leun- clavii abfuisse videntur. Quare eos e nostro addidimus.

225. Καὶ τὴν τῶν σιμωνῶν φέρεται] Pallium nig- rum. Etenim decipis frons prima multis. Ca- pitur scilicet populus exterioris sanctitatis specie, vestitu, & gestibus blandiente. Τα σιμωνῶν igitur illa sunt, quæ gravitatem habent, aut præ se ferunt, præsertim religionis. Sic Oratorium in solitariis Ægyptiorum Monacho- rum mansionibus σιμωνῶν appellatum, apud Eusebium & Niceph. Callistum in Hist. Ec- clesiast.

- Τῆτ' ὅστις ἡ πάγη τε, καὶ τὸ θήραϊνον.
 Γραφεὺς τις ἐμὶ παῖς χαλὰς μιμνήσκῃ
 Μορφὰς εἰς ἄλφοις καὶ σὺδραίσμασι μόνοις.
 Ἡ' πᾶν τὸ χάλλῳ γράψαι, ἢ τὸ πᾶν παῖς.
 230 Κἀκεῖνο δ' εἰπὲ, πῶς ἀπαιδωτὰς χαλεῖς,
 Τοῖσ' τοῖς ὦν λόγοι τε, καὶ συγγραμμάτα,
 Ὡς χάμνομεν νοῆσαι καὶ μικρὸν λάθῃ,
 Οἱ πῶς λόγοις αἰοθεῖν εἰπεθεαμένοι;
 Εἰς ὅς λόγος τοσούτῳ αὐτῆς καὶ πόνῳ,
 235 Ὡς μὲν πᾶ πάντα τυγχάνειν ποιημάτων,
 Γλώσσης τε πάσης, καὶ Φρενὸς εὐμαθεύερας,
 Καρπὸν Φερέσης, ὕψῳ ἐξηγήσειαν.
 Πόθ' οὖν βασιλεῖς, καὶ πόλεις, καὶ συλλόγους,
 Κατηγορῶντας, βιβλίωντας εἰς λόγους,
 240 Προ βημάτων τε, καὶ θεάτρους εἰς μέσους,
 Σοφὰς, νομικὰς, ἑλλήνας ὠφρευμένους,
 Δημηγορῶντας, βιβλιομῶντας καίρια,
 Εἴπειθ' ἐξήλεγχον εἰ παρρησίᾳ,
 Εἰ μὴ λόγους μετῴχον, ὅς σὺ μὴ δίδως;
 245 Ἰσως ἂν εἴπῃς, εἰ ροῇ τῷ πνεύματι,
 Λέγων ἀληθῶς· ἀλλὰ τῇντινὲν σκοπεῖ.
 Σοὶ δ' ὅς μετέωρα πνεύματι; καὶ μὲν Φρενὲς

Τῶτ' ὅ

226. Τῆτ' ὅστις ἡ πάγη] simulatio scilicet illa gravitatis, sanctitatisque, qua vulgus circumveniri solet.

227. Γραφεὺς τις ἐμὶ] qualis ille Horatianus epist. de Arte Poët. ad Pisones:

*Æmylium circa ludum faber imitatur ungues
 Exprimet, et molles imitabitur ære capillos,
 Infelix operum summa: quia ponere totum
 Nesciet. Hunc ego me, si quid componere
 curem, &c.*

forte tamen melius hic legas: γραφεὺς τις εἰς
 ὁ τὰς καλὰς &c.

228. Εἰς ἄλφοις] ludit hic, faceteque hypocrisis illos perstringit, qui infantiam suam exemplo defendebant Apostolorum. Pictoribus igitur illos comparat, vitia tantum corporis exteriora penicillo exprimere gnaris, cuiusmodi sunt vitiligo & lepra, quæ cutem rimis inarant, albisque squammulis obducunt: (& hanc speciem exteriorē ironice *pulchram* appellat;) ceterum purum, integrumque, & vere pulchrum corpus exhibere non valentibus.

232. Μικρὸν λάθῃ] τὸ λάθῃς hic est, quod in maxima rerum graviorum copia velut leviculum aliud agentes effugit; quod *humana rerum cavit natura*, ut est apud Horatium: vel quod etiam sponte veluti minutum negligitur: ὥσπερ εἰς τοῖς ἀγαθὰς πράξεσιν ἰσχυρὰ καὶ παρολινωμένῃ, ut Longinus meus ait sect. xxxiii. Et tamen, inquit noster, hæ minutæ nobis affatim sudoris exprimunt, qui jam a prima adolescentia studiis innutriti sumus sacrarum istarum commentationum ac sermonum. Quid igitur αὐτῶν ἡμεῖς doctores, heri magistri, hodie discipuli, illos adhuc abditissimæ sapientiæ magistros Apostolos, velut imperitos eloquii, ad velandam inscitiam & balbutientiam vestram in exemplum afferre sustinetis?

234. Λόγος τοσούτος] vilis ille, &c., ut vos vultis, τὸν ἰδιώτην ἰσχυρὸν ὡς ἀξίον sermo tantum nobis exhibet negotii, tantum exprimit commentationum, ac interpretationum, ut omnia his ferme referta scateant. Mox lego: Ὡς πάντα πλήρη τυγχάνει

238. Πό

- Quod aliud nihil est, quam decipula, meræque pedicæ.
Sum pictor, qui pulchras formas in exprimenda
Vitiligne, vel rimis imitari potest.
Quin tu potius pulchritudinem totam exprimis, vel pror-
sus artem pingendi omittis. (doctrinæ voces,
230 Etiam hoc mihi declarato, qui fiat, ut tu rudes & imperitos
Quorum tot exstant libri atque scripta,
De quibus vel exiguum quiddam, quod abditum sit, nos
quoque vix intelligere magno labore possumus,
Ceteroqui doctrinis a prima ætate innutriti?
Quos quidem in libros tantum commentamur & scribimus,
235 Ut lucubrationibus omnia plena sint,
Quæ omnibus in linguis, & ab omnibus intelligentia mentis
acriore præditis (sint elaboratæ.
Quæ fructum peculiarem habet, enarrationum sublimitatem,
Qui factum, ut reges, civitates, coetus hominum,
Accusatores suos, magna dicendi facultate valentes,
240 Ante tribunalia, & mediis in theatris,
Homines item sapientes, legum peritos, Græcos supercilia
insigniter attollentes, (ferendo,
Concionando, commodeque & opportune doctrinam pro-
Persuaserint, summaque docendi libertate convicerint:
Nisi fateamur eos doctrina præditos fuisse? quod tu tamen
haudquaquam vis concedere.
245 Fortasse dices, id factum auxilio, nutuque S. Spiritus.
Vere dicis: at mihi deinceps hoc considera,
Num tu S. Spiritus non es particeps? Atqui maxime

Hoc

238. Πάθον βασιλεῖς] Agrippam & Beronice hic videtur denotare; sicut & cetera omnia ex Apostoli Pauli historia petita videntur, ut de civitate, Iconio, Act. xiv: de concilio Phariseorum & Sadduceorum. Act. xxiii: item de Tertullo Oratore c. xxiv, de tribunali Gallionis c. xviii, de theatro Ephesiorum, c. xix, de Philosophis, & Areopago Athen. cap. xvii.

241. Ἑλλήνας ἀφροσύμους] Secularis scientiæ & eloquentiæ fastu turgidos. Inprimis hic Stoicos notat, qui Paulum Athenis tamquam nugatorem una cum Epicureis explodebant, deridebantque, Actor. xvii, 18. Nota vero Stoicorum arrogantia est, alios omnes Philosophos præ se contemnentium: quos rursus

egregie deridet in Satyris Horatius, multoque etiam facetissime Cicero in orat. pro Muræna c. xxix, & seqq. De *supercilio* vero Philosophico, quippe re pervulgatissima, nil est, quod addam amplius; ne & illos offendam, quos ἐπὶ τῷ ἰδῷ καὶ τῷ βλῖπτῳ, τὰς δὲ ὀφρῦς ἔχοντες ἐπὶ τῷ τῆς περυφῆς, ἀπὸ πύργου, ut Alexis ait apud Athenæum l. vi.

242. Δημηγοροῦντας] Interpres & hoc, & sequens vocabulum nominativo casu legisse videtur, δημηγοροῦντες, ἰσομεῶντες. Nec id mihi displicet. Noli tamen quidquam contra codicis fidem immutare.

245. Ἐν ῥῳ] alii, ἐν ῥῳπῳ. Utrumque defendi potest, sed illud tamen alibi etiam usurpat.

- Τῷ τῷ μάλις· πῶς φθονεῖς ἐν τῷ λόγῳ
 Τοῖς τῷ τοῖς ἐκζητήσιν; ἀλλ' ἥπι μάτι
 250 Δίδως σὺ τῷ τῷ φύσιν τῷ πνεύματι,
 Καὶ τοῖς δικαίοις, τὰ μὲν, ἐμπνέει τὸν λόγον,
 Τοῖς δ' ἐμπνέει, ἢ πεφύκασιν σοφοί.
 Οὕτως ἀφύκτως εἰδὼν τοῖς σὺς λόγοις,
 Ὡς ταῦτα λαλῶν σὺν γε πρῶτον, καὶ μόνον,
 255 Ἀ' μὴ λαλεῖς κρείσσον, ἀλλ' ἐνδον μόνον.
 Ἀφῶν οἶδα πνεῦμα τῷ εἰσπύει.
 Καὶ τῷ σιγαῖν κρείσσον, ἢ λαλεῖν χακῶς.
 Τῷ μὲν λύσις τίω γλῶσσαι, ὡς θεῶν λόγος,
 Ὅσοι λαλῶσιν ἐνδον, τῷ δὲ καὶ βάρη,
 260 Ὅσοι φουσῶσιν ἀσπίδων συνείγματα,
 Πέμπουσιν τ' ἰὸν ἐνδον ἀδελφοκτίον.
 Οὕτω μὲν ἐν σὺ· τίς δ' ἀπαιδεύει λόγον
 Ἀλλ' γένοιτ' αὖ; ὡς δὲ τ' ἀληθὲς ἔχει,
 Φρονεῖν τ' ἀμεινον, συντόμως ἐγὼ φράσω.
 265 Ἦσαν πόλ', ἦσαν θυμαθεῖς, εἰπὲς πνεις,
 Οὐκ θυμαθεῖς δὲ τὸν εὐσυνεπῆ πάντες λόγοι.
 Ἐχέει γὰρ ἄλλος· διττὸς ἡμῖν πᾶς λόγος,
 Λέξεις τε, καὶ ἴσος· αἱ μὲν, οἷον ἐκτοθεν
 Ἐδῆμι, ὁ δ' ἐνδον σῶμα ἡμφιεζόμενοι.
 270 Καὶ τοῖς μὲν ἀμφω χαλὰ, τοῖς δὲ θάτεροι,
 Ἦ' αἰχρὸν αὐθις, ὡς μάθησις, ἢ φύσις.
 Ἦμιν δὲ, τῷ μὲν ἐκτὸς ὁ πολὺς λόγος,
 Ὅπως ποτ' ἔξῃ, τῷ δ' ἴσως λίαν πολὺς.
 Εἰ γὰρ γὰρ ὅστις ἡμῖν ἡ σωτηρία,
 275 Πλὴν ἐκλαλῶμεν τε, καὶ δηλαδὴ.

Πηγῆς

251. Καὶ δικαίους] Interpres Apostolos vertit. Mox pro ἡπιφύκασιν legit, ἡπιφ. vel necesse est, fatearis eos fuisse doctos. Alias, si ἡγετίους videbitur, vertendum: unde docti, sive sapientes fuisse visi sunt.

255. Ἀ' μὴ λαλεῖς] calumnias, scilicet, quibus sanctissimos viros impetis, quum eos incertis arguis, qua ipse plenus es: qui, ut puteris sapere, celum vituperas.

256. Ἀφῶν οἶδα πνεῦμα] respicit hic ad illum, cui Christus ejecto malo spiritu loquelam reddidit, Matth. ix. 32, 33.

260. Ἀσπίδων συνείγματα] venena lingua-

rum maledicarum mortifera. Maximum hic notat, de quo Carm. ad invidios:

Τὸ πλεῖον ἐν θηρίοις, τὸ τῷ φθόνῳ
 Διόντι καὶ φεικῶδες ἐργασίαν.

ut & Episcopos ceteros sibi invidentes, de quorum calumniis saepius queritur.

265. Ἦσαν ποτ' ἦσαν] ut, ἦσαν ποτ', ἦσαν ἀλλήμοι Μιλήσιοι.

Ibid. Εὐμαθεῖς] fuere olim cum Prophetis, tum Apostoli, si qui umquam alii, eruditi, & omni doctrina sacra imbuti; at non omnes eadem facundia praediti; non omnes illa eloquen-

- Hoc ipso te effers. Cur igitur illis doctrinam invides,
 Qui eam inquirunt? Enimvero vel frustra
 250 Tu naturæ id ipsum spiritus tribuis,
 Quod ipse quidem doctrinam Apostolis inspiraverit,
 Apostoli vero inspiratam acceperint: vel necesse est fatearis,
 eos fuisse doctos.
 Sic inevitabiliter per tuasmet rationes implicaris,
 Qui alacriter hæc, & sola quidem garrere potes,
 255 Quæ potius non efferres, sed intra te contineres.
 Agnosco equidem spiritum mutum, verum adversariorum.
 Quem tacere præstat, quam male loqui.
 At enim illorum solve linguam, ô Dei sermo,
 Qui iusta rectaque proferunt: horum autem linguam obstruere
 gravatam pondere nimio,
 260 Quicumque sibilos aspidum edunt,
 Et pereos immittunt virus, quo fratres suos perimunt.
 Atque hæc quidem est sententia tua. Et quo pacto queat aliter
 Loqui homo rudis ac imperitus? Ut autem vere se res habeat,
 Et qui rectius sentiendum sit, equidem breviter exponam.
 265 Erant, si umquam alias, olim quidem erant ingeniosi homines,
 Non tamen omnes in eloquentia conveniente ac præclara:
 Sic enim res comparata est. Duplex est omnis oratio:
 Nam & verba continet, & mentem: quorum illa quidem
 sunt velut externus
 Amictus quidam; hæc vero internum est aliquid, simile cor-
 pori, quod amictu vestitur.
 270 Et his quidem ambo vel bona, vel mala sunt: illis alterutrum,
 Pro ratione naturæ, aut institutionis.
 Nos externa non magni facimus,
 Quocunque tandem modo affecta sint: internum vero quod
 est, magnopere amplectimur.
 Nam in mente nobis sita salus est:
 275 Ita tamen, ut ea per sermonem efferatur, & indicetur.

Quæ-

eloquentia seculari, qua censentur oratores,
 pariter exornati.

267. Διττὸς ἑμῶν ὁ λόγος] πρεφραμὸς καὶ
 ἐνδιὰτιτος.

269. Ἐξήκου] ita fere Cicero, & Quinti-
 lianus. Sic Synesius de Providentia *mentem ver-*
bis amictiri ait, ut corpus vestimentis.

271. Ἡ αἰχρὸν αὐτοῦ] lege, Ἐξ αἰχρὸν αὐτοῦ

272. Τῷ μὲν αὐτῷ] λόγῳ τῷ πρεφραμῷ, ora-
 tionis, non a teo magna apud nos est cura: at
 τῷ ἑσῷ, τῷ ἐνδιὰτιτι, longe alia ratio est. Men-
 tem enim, seu sapientiam, maximi facimus.

275. Πλὴν ἐκκαλεσθῆναι] Scire tuum nihil est,
 nisi te scire hoc sciat alter.

- Πηγῆς τί κέρδῃ ὅτιν ἑμπειραγμένης;
 Τί δ' ἡλιακῆς ἀκτῖνῃ, ἢ κρύπτεϊ νέφῃ;
 Τοιῶτόν ὅτι νῆς σοφὸς σιγῶμεν,
 Οἷον ῥόδον τὸ χάλῃ· εἰ χάλυξ σκέπη,
 280 Οὐκ εὐπρεπὲς τὸ περπύον· ἐκφαίνει δ', ὅταν
 Αὔραις βαγίῃσιν ἢ τόκοι θεαλείῃ.
 Εἰ δ' ἢ τὸ χάλῃ ἐσκεπαζόμενον,
 Οὐδ' ἂν πῶς ἦρῃ ἢ χάρις ἔπαιξι.
 Οὐδὲν πλέον ζητῶμεν, ὥς ἔγω λαλεῖν,
 285 Ὡς οἱ δοκῶσι θύπελεις τὰ ἔργα λόγῳ.
 Εἰ δ' ἔστι, παύσῃ τις ἐκείνων ἐμφάσεως.
 Αὐγῆς ποτὶ τι καὶ μένῃ τῆς σῆς λαβεῖν.
 Εἰ μὲν γὰρ ἔστιν εἰσὶν οἱ γεγραμμένοι
 Λόγοι, τοσῶτον πῶς ἐπαιζόμενον χέρον;
 290 Ἡ πῶς θαλάσσης φάμμοι ἠέθμεν μάτῳ,
 Νύκτας συνάπλων ἡμέραις εἰ τοῖς πόντοις,
 Ὡς ἂν πῶς ἔλθοι εἰς γὰρ ῥυτίδας λόγῃ;
 Εἰ δ' εἰσὶν, ὡσπερ εἰσὶν, θύ γεγραμμένοι,
 Μὴ δῶς ἀράχιας τῇ δικάσιον τὰς πόντους.
 295 Πίξενέ μοι πῶς λέξω, ἀγροικοτόμῃ.
 Οὐδὲν διοίσω· οἶδα καὶ βαίνειν χάτω.
 Λιτὴν τράπεζαν πολλάκις μοι φιλιέται
 Τῆς ὀφιοποιῶν χερσὶν ἐξησκημένης.
 Εἴθε δ' ὁμοίως· ὥς δὲ χάλῃ εὐπρεπὲς,
 300 Οὐχ' ὃ γράφουσι χεῖρες, ἢ φύσις δ' ἔχει.
 Ὅτι νῆς ἀνείτω, καὶ τὸ δ' ἡμῶν δέχεται.
 Οὐδὲν τὸ κομψόν, τὰς θέλῃσι δώσομεν.
 Μὴ μοι πὰ Σέξτε, μηδὲ Πύρρων ἢ πλέκε,

Χρῶ-

276. Πηγῆς τί κέρδης] Vid. Senecam Epist. vi. Theophyl. Simocatus huiusmodi homines agricolis comparat, agros ubere frugum copia florentes possidentibus, sed qui nihil metant. Habet & nonnulla in hanc sententiam Stobaeus p. 225, & Theognis v. 767.

281. Θιατερίζῃ] quum in calathum funditur orbis, & tota rubentium foliorum panditur ambitione, ut ait D. Hieron. ad Pammachium.

285. Ὅσοι δοκῶσι] emendandum iudicavi, ὥς οἱ δοκῶσι.

286. Εμφάσεις] id est, praesta tu mihi modo illorum, quam praeteris, illuminandi animi

divinam facultatem, qua velut caelestes radios mentibus nostris immittunt. Vide notata ad Carm. v. 8.

290. Θαλάσσης φάμμοι] v. Adagiographos.

294. Μὴ δῶς ἀράχιας] i. ne ita despicias eorum scripta, & contempnas, ut quasi pulvere & situ digna videantur: sicut illa, quae neglecta araneorum telis oppleri solent. Notum illud: Nam tui Catulli Plenus sacculus est araneorum.

297. Πίξις] utere humi serpente stilo; non exigo a te sublimem elatamque facundiam.

Ibid. Αἰγροικοτόμῃ] Cassiodorus l. i. variat. in

- Quænam utilitas est fontis obstructi?
 Quæ radii solaris, à nube si tegatur?
 Tale scilicet quiddam est, mens silentio tecta,
 Quale rosa, cujus venustatem folliculus
 280 Non admodum elegans occultat: profert autem jucundissi-
 mam adspectu pulchritudinem suam,
 Quum foetus ejus auris adaperius oculis intuendus exponitur.
 Quod si venustas ejus semper tecta maneret,
 Nulla veris amoeni esset gratia.
 Nihil requirimus amplius, quam ut eorum more loquere,
 285 Qui simplices in doctrina videntur esse.
 Saltem exhibe nobis illorum radios:
 Nam cupio splendoris tui partem aliquam consequi.
 Quod si libri scripti nihil sunt,
 Quamobrem mihi tam diuturno tempore sum passus illudi?
 290 Cur absque fructu maris arenam numeravi?
 Quum quidem noctes in laborando cum diebus conjungerem,
 Ut saltem in ipsis rugis doctrinam aliquam adipiscerer.
 Sin recte præclareque scripti sunt, ut sunt,
 Noli tam egregios sanctorum virorum labores arancis dare.
 295 Quod orationem attinet, pedes esto; rusticoque dicendi ge-
 nere & imperito utitor. (novi.
 Nequaquam idcirco dissidebimus. Etiam ipse me demittere
 Tenuis mensa sæpenumero mihi gratior est ea,
 Quæ cupediariorum manibus est instructa.
 Idem de veste judico. Sic & pulchritudo insignis ac decens est,
 300 Non quam pingunt manus, sed quæ ipsa est a natura profecta.
 Mentem quis habeat: & satisfaciet nobis.
 Nihil argutum, & elegans requirimus: potius id concedimus
 aliis hac in parte studiosis.
 Noli mihi Sexti ac Pyrrhonis more tuas orationes necitare:

Valcat

in Præfat. Dilectio semper agrestis est, qua aut
 sensibus electis per moram non comitur, aut ver-
 borum minime proprietatibus explicatur.

299. Κάλλος ὑπερίτις] malim, ὡς τὸ κάλ-
 λος ὑπερίτις. Cicero in perf. Oratore, c. xxi i i:
 Fucati medicamenta candoris & ruboris omnia
 repelluntur, elegantia modo & munditia remane-
 bit. Plura videlicet apud Quintilianum & Au-
 ctorem Dial. de causis corr. eloq.

301. Οὐδὲν ἀνείτω] mens assurgat: hæc al-

ta, hæc sapientia exculta sit, non exteriori
 verborum specie exornata: & hoc nobis suffi-
 ciet. Interpretes vertit, mentem quis habeat; ac si
 legisset, οὐδὲν παρίτω: vel potius, οὐδὲν ἄν ἴσω.
 303. Μή μοι τὰ Σιχῶν] gravissima est Gre-
 gorii nostri querela orat. in Athanasium de iis,
 qui obscuras illas subtiliter disputandi artes in
 ecclesiam invehant. Εἴ, inquit, ἐπεὶ ἡκμα-
 σεν τὰ ἡμέτερα, καὶ καλῶς ἔχον· ἡμεῖς τὸ ῥῆμα
 ἀεὶ τοῖς τέτοις, καὶ κατελάνθημεν τῆς Θεολο-
 γίας

- Χρύσιππον ἔρρι, μακρὰν ὁ Σπαγειείτης.
 305 Μηδὲ Πλάτωνα γέγε τ' ὀυγλωπία.
 Ρίψον τὸ χάλλον, ὦν τὰ δόγματ' ἀποτρέφῃ.
 Εὐφιλοσόφῃ τῇ βύτελείᾳ τῶ λόγῳ.
 Ἡμῖν ἀρίσκει, καὶ ἀπαιδύτως λαλῆς.
 Δίδαξον ἡμᾶς ὡς θελεῖς, δίδασκε δὲ,
 310 Τίς ἡ τειάς μοι, πῶς ἐνίξεται θεός,
 Καὶ τέμνεται αὐθις, ἐν σέβας, φύσις μία,
 Μοιάς, τειάς τε, ἀγγέλων δὲ τίς φύσις,
 Κόσμος τε διασῶ, καὶ πρηγνίας εἰδίκῃ,
 Καὶ πολλὰ μὴ δίκαια τοῖς πλείστοις δοκῇ.
 315 Ψυχῆς τε, σώματος τε τίς λογός, νόμων
 Πρώτῃ τε, δευτέρῃ τε, σάρκωσις δὲ τίς
 Τῶ καὶ νοητῶν πλείστοι ἐξεστηκότ;
 Καὶ τῶν ἀνίστων μίξις εἰς δύο μίαν;
 Νέκρωσις εἰς ἔγερσιν, ὕδατος πάλιν,
 320 Αἰάτασις δὲ, καὶ κρείσις πίνον λόγῳ;
 Ἡ τίς δικαίως, τίς δ' ἀμαρτωλοῖς βίον;
 Πῶς ῥεῖ τὰ πάντα, φάσκε μοι, πῶς δ' ἵσταται,
 Εἴ σοί τι τῶν ἐτρανώθη πιδύματι,
 Τὸ σύμπαν, εἴτε καὶ μέσως, εἴτ' εἰδεῶς,
 325 Ὅσον κεχάρηχ' ἡ χάθασις σῆς Φρενός.
 Μὴ με φέρῃς· εἰ δὲ πάντα τυφλὸς εἶ,

Τί

γίας, καὶ ἱστιχίον ἐδὲ παροδοῦναι εἰς τὰς θείας
 αὐλὰς· ἀλλὰ ταυτὸν ἢ ψάροις τι παίζειν, τὴν
 ὄψιν κλιστέσαις τῷ τάχει τῆς μιταλείας, ἢ
 κατορχεῖσθαι τῶν θιακῶν παντοίως καὶ ἀνδρογυ-
 νοῖς λυγίσμασι, καὶ ἀπὸ θιῶν λέγειν τί καὶ ἀκύνει
 κινῆται, καὶ ἀπύργον. Τὸ δὲ ἀπλὸν τι καὶ ἐν-
 γλῶσσοις τῷ λόγῳ ἐνστάσει εὐνομίζετο· ἀπὸ δὲ Σίξ-
 τοι καὶ Πύρρωνος, καὶ ἡ ἀντίθετος γλῶσσα ἀσπέρ τι
 νόσημα δεῖν καὶ κακόν τις ταῖς ἐκκλησίαις ἡμῶν
 ἐσιφθάρη, καὶ ἡ φλυαρία παρδυσίς ἔδοξε, &c.
 ὦ, τίς Γερμανίας ὀδύνηται τὴν ἡμετέραν σύγχυσιν
 καὶ σκοτεμίαν;

Ibid. Σίξτην] Empirici, qui Pyrrhonias no-
 bis reliquit Hypotheses, Pyrrhonis πλοκαῖς
 continentes.

307. Εὐφιλοσόφῃ] non vidit vim vocis
 interpres. Verte igitur: *Pondera rerum trade
 tenui licet sermone*: id est, tracta mihi res alta
 speculatione pervestigandas, cujusmodi sunt
 principia & obscurissima Theologiae, seu Phi-
 losophiae sacrae, mysteria; sive ea, quae post-
 paulo memorat, dogmata.

308. Ἡμῖν ἀρίσκει] egregia in hanc sen-
 tentiam epistola Senecae est LXXV: ubi inter
 cetera: *Non mehercules jejuna esse & arida volo,
 qua de rebus tam magnis dicuntur. Neque enim
 ingenio Philosophia renuntias: multum tamen
 opera impendi verbis non oportet. Non delectent
 verba nostra, sed prosint. Si tamen contingere
 eloquentia non sollicito potest, aut si parata est,
 aut parvo constat, adsit, & res pulcherrimas
 prosequatur.*

310. Τίς ἡ τειάς μοι] cujus defensione con-
 tra Arium & Apollinaristas unice & jure se no-
 ster jactat: quae de re multa carm. I. *de visa
 sua*: & passim ad fastidium usque. Hic enim,
 ut dixi, est nostri Ciceronis consulatus. Vide-
 tur autem Gregorius ostendere hic velle, quan-
 tum inter illum, quem hic tangit, Maximum,
 atque ipsum intersit discriminis, quum ille
 nihil, ipse praecleara illa Arcanorum de Deo &c.
 Carmina & Orationes ediderit.

311. Καὶ τέμνεται αὐθις] durissima, fateor:
 haec

- Valeat Chrysippus. Longe abs te Stagirenses illum ablegato-
 305 Noli facundiae Platonis studiosus esse.
 Rejice venustatem orationis eorum, a quorum decretis ac
 doctrinis abhorres.
 Saltem mihi diligenter in doctrina simplici versare.
 Magnopere nobis acceptus es, etiamsi rudi & impolito ge-
 nere sermonis utaris.
 Doce nos, ut voles, modo doceas,
 310 Quæ mea sit Trinitas: quo pacto Deus uniatur, (natura,
 Ac rursus distinguatur; quippe qui unum sit numen, unaque
 Trinitas & Vnitas. Quæ natura sit angelorum:
 Mundique duplicis: quæ justæ providentiæ ratio; (re.
 Tametsi multa non justa, nec æqua plerisque videantur eveni-
 315 Quæ item sit animi, corporisque ratio: quæ legum,
 Primæ, secundæque: quid ejus incarnatio,
 Qui omnes intellectiles res plurimum superat,
 Et quid inæqualium naturarum in unam gloriam mistio?
 Mors ad resurrectionem, rursusque cælum;
 320 Quæ resurrectionis & judicii ratio?
 Quæ futura sit justorum; quæ peccatorum vita: (sint?
 Qui fluxa sint omnia, declarato mihi, & ubi tandem statuta
 Quod si quid horum a spiritu perspicue tibi patefactum est,
 Sive adeo totum, sive mediocriter, sive infra ipsam quoque
 mediocritatem;
 325 Quantum videlicet mentis tuæ purgatio capere potuit;
 Noli me quidquam celare. Sin es omnino cæcus,

Quam-

Hæc mihi visa de Deo loquendi formula. At-
 tamen sic & alibi, ut Carm. Jamb. XXI 11:

Οἱ τὸν θεόν μιν τὸν μέγαν
 οὐκ ἐδίκαις τομαῖς
 τίμωσιν· οἱ μοι τὴν μίαν
 πάντων ἐπεσοῦσαν
 αἶψα τιθίτις, καὶ μίσος,
 Κάτω τι τὸ τέλειον.
 τίμωσι δ' ὡς θεοὶ μιν, καὶ
 οἷον μίαν βροτῶν
 αἶψα τιθίτις, ὡς αἶψα
 Ἀδάμ πιπρωκέτω.

Et carm. in Apollinarium:

Οἱ τοῖς τίμωσι τὴν θεότητα δυσφορῶν
 οὐ καὶ τὸ τίμωσι τὴν θεὸν τὸ σύνθετον;

quam pauci de Deo Deo digna loquuntur!

312. Ἀγγέλοι δέ τις φύσις] vide carmen
 Arcanor. vi.

313. Κόσμος τις λογῶν] v. Arcanorum Car-
 men iv.

Ibid. Περαιόας ἐσθίου] vid. Carmen Arcan.
 v. & Jambicor. ii.

314. Καὶ πολλά μὴ δίκαια] sic Carm.
 Jamb. ii.

Ἡμῶν δ' ἄγχι ῥῶς εἰς θεός, τὸ πᾶν τόδ'
 σοφῶς ἐλίσσων καὶ πλείων, ὡς αἱ θεῖαι.
 τοῖς αὐτοῖς αὐτῶν νόμωσι τε καὶ λόγοις.
 Καὶ μὴ τὰ πάντα διζέως τρέφει δοκῇ.
 Πολλά γιγνέμεναι καὶ μὴ τὸν σοφωτάτων, &c.

315. Φυχῆς] vide Carm. vii.

Ibid. Νόμων] vide Carmen viii.

316. Σαρκοσις] de qua carmen est Jambic-
 cum adversus Apollinarium, p. 247.

321. ἢ τίς δικαίος] vid. Carm. Jamb. xix.

326. Μέμει ἐρήσεις] melius, ἐρήσεις
 E 327, Τί

- Τί χειραγωγῶς μὴ βλέπων; ὦ τῷ σκότεις
 Τῷ μὴ βλέποντι λησμένῳ διδασχάλῳ,
 Ως εἰς βόθρον πέσῃσι ἀγνοίας ἅμα!
- 330 Οὗτοι μὲν ἔτι· οἱ δὲ, καὶ ἥσαν χακοί.
 Ἀγνοία γὰρ χακὸν μὲν, ἀλλ' ἥσαν χακοί.
 Τί δ' αἰεὶ πῶς εἶποι καὶ χακῶν μεμνημένῳ;
 Εἶσιν γὰρ, εἶσιν ἀγλιώτερά τινες,
 Δύσην, ἀπενκτὰ τῷ βίῃ κυβέματα,
- 335 Τῷ πίπῃ ἀμφιδόξιοι, καιρῶν νόμους,
 Οὐ τῶς θεῶν σέβοντες, εὐελοὶ λόγων
 Παλιρρόδιντες, ἢ κλάδων μετὰ κλίσεις,
 Θῶπες γυναικῶν, τερπιά δηλητήρια,
 Μικροῖς λέοντες, πῶς κρατῶσι δ' αὖ κύνες,
- 340 Πάσης τραπέζης ἐυφυεῖς ἰχνεύμενες,

Θύρας

327. Τί χειραγωγῶς] Notum adagium, *ca-
 mus cecum ducis*. Matth. xxiii, 16.

328. Τῷ μὴ βλέποντι] al. βλιπῶντι διδα-
 σχάλῳ.

331. Ἀγνοία] & hunc versum e nostro Co-
 dice addidimus, quem Leunclavius in suo de-
 sideravit.

334. Τῷ βίῃ κυβέματα] Tesserae in hac
 vita jactus: qui perquam varii & inconstantes
 sunt, ὡς τὸ τυχερόν, non secus ac fortuna
 domina. Martialis in Apophoretis: *Cum stete-
 ris nullus vultu tibi talis eodem*. Carm. vi:

Οἱ δ' ἄλλοι πιστοῖσι τοιόχοις ἴστα καὶ ἴστα
 Πίπῃσι, πιστῶν τε κυλίμασι τέψιν ἴχοι.
 At orat. xxxiii, κυβέτας λόγων ἀτόπας καὶ
 ἀφιδόξους appellat haereticos volubili lingua
 disertos, ut hi sententiis mutabiles: quam vo-
 cem pro κυβέτας interpretes non recte accepit.
 Κυβέτας enim est, qui se in caput præcipitem
 dat, ut delphines in mari solent. Vid. infra v. 396.

335. Τῷ πίπῃ ἀμφιδόξιοι] ἀμφιδόξιοι sunt,
 qui utraque manu æque bene ac celeriter u-
 tuntur. Dicuntur & ancipites in sententia,
 consiliis, & vita. Gregorius hic de Episcopis il-
 lis loquitur, qui inter Arianos & Catholicos
 mediū, utrique parti pro temporum ratione
 se venditabant. Carm. de vita sua Chama-
 leontes illos appellat.

Χαμαιλιεῖται, καὶ τρέπον πολυπόδον,
 Πολλὰς τιθέντες τοῖς λόγοις αἰὲν ἁρῶς.
 & ἀμφιδόξους, ubi de Nicæna fidei professione:
 Ταύτην ἰάροι ἀλμυρῶς ἐπιρροαῖς
 Τῶν ἀμφιδόξων ἀδλίως θαλαμῶν,
 Οἱ ταῦτα δοξάζουσιν, οἷς χαίρει κατ' ἔχον.

Μίστοι μὲν ἔτι· οἱ δὲ, καὶ ἥσαν χακοί

Καὶ μὴ προδίδως κλίσεις ἐναγίας.

Ibid. Καιρῶν νόμους, &c.] temporarii, qui, quo
 fortuna vultum vertit, inclinant. Sic Carm. ix:

Πολλοὶ γὰρ καιροῖσι ἐπιρροαῖς ἥσαν ἔχουσιν
 & Carm. de vita sua Episcopus dicentes inducit:

Δαλιόμορ καιροῖς τε καὶ λαῶν πάθους.

Αἱ δὲ δίδοντες τὸ πίπῃσι τὸ σκάφον.

item ibid.

Δύλα καιρῶ γὰρ φασὶ τὰ πάντα.

Vide & Carm. xi.

336. Εὐελοὶ λόγων] hoc nomine etiam &
 hi, & ipsi auditores orat. xxxiii insigniuntur;
 ubi ita de his loquitur. Σήμερον συνέροισι καὶ ὁ-
 μόδοξοι, αὐτὰ φέρουσιν ἡμῶς οἱ ἀγνοῖτες· αὐτοὶ
 ἀντιθέροισι καὶ ἀντιδόξοι, ἵαν ἀντιπινύσῃ τὸ πινύ-
 μα· μιτὰ τῆς ἔχουσας καὶ τῆς φιλίας καὶ τὰ ὀνό-
 ματα. καὶ τὸ δεινέτατον, ἐκ ἀιχυνόμεθα τοῖς
 αὐτοῖς χερσὶν τῶν ἐναγίῳ ἀρεταῖς, καὶ
 ἐπὶ τῶν αὐτῶν βιβλίων, ἀλλοτὶ ἄλλως ποιήσας
 ἡμῶς τῆς φιλοτιμίας, εὐελοὶ μιτὰ δολὰ τινος,
 ἢ ἀμπώτιδος.

Ibid. Εὐελοὶ λόγων] notum in inconstan-
 tes adagium. De Euripo noster Carm. iiii:

Εὐδοίης δ' αὖ ὅπα θεῶν πέροι, ἐπὶ
 ἐπιρροαῖς.

Περὶ μὲν αἰὲς κληῖδα, παλαιοῦταισι ριζοῖς
 Μαινώμενοι· πάντα δὲ ρίη, καὶ ροῖ θρον
 αἰεσί.

Ὁ κιστὸς δ' ἔν' ἔλκετ' ἀπὸ χθονός, εἴτ' ἐπὶ
 χέρον.

Ἐρχετ' ἐπεγομύνασι μιτὰ ἱάσῃ ραδίεσι.

337. Κλάδων μετὰ κλίσεις] i. qui tam facile
 ab omni fortuna, quam rami a ventis, mo-
 ventur

- Quamobrem alios quasi manu ducis, ipse nihil cernens? δ
insignem caliginem
Illorum, qui nihil videntes opera tua seu doctoris utuntur,
Ut simul utrique cadant in foveam ignorationis! (sunt.
330 Sic quorundam scilicet comparatae res sunt. Alii minus malum
Ignorantia namque malum quidem est, sed minus malum est.
Quid autem dicat aliquis, si malorum mentionem faciat?
Sunt enim, sunt infeliciores quidam
Misera & abominanda vitae ludibria, (porum,
335 Quod fidem attinet, in utramque partem parati, colentes tem-
Non Dei leges, Euripi doctrinae,
Hinc inde fluctuantes; ramorum flexus,
Adulatores, dulcia mulierum venena,
Parvis leones, at rerum potentibus canes,
340 Cujuslibet mensae ingeniosi pervestigatores: .

Poten-

ventur. Carm. x:

Κληρονομοὶ παροῦσι, δῶκαις πολὺκαμπτοὶ
αἵταις.

338. Θῶπες γυναικῶν] nulla hisce facilior
& paratior ad inflammandam Ecclesiam mate-
ries, jam ipsis Apostolis notata, & graviter
perstricta. Ita Simon magus haesim condidit
Helena meretricis adjutus auxilio. Nicolaus
Antiochenus, omnium immunditiarum reper-
ter, choros duxit femineos. Marcion Romam
pramissis mulierem, qua decipiendos sibi animos
prepararet. Apelles Philomenen suarum comitem
habuit doctrinarum. Montanus immundi spiri-
tus predicator, multas ecclesias per Priscam &
Maximillam, nobiles & opulentas feminas,
primum auro corrumpit, deinde haesi polluit.
Arius, ut orbem deciperet, sororem principis
ante decepit. Donatus per Africam, ut infeli-
ces quoque faetentibus pollueret aquis, Lucilla
opibus adjutus est. In Hispania Agape Elpi-
dium, mulier virum, cecum ceca duxit in fo-
veam: successoremque sui Priscillianum habuit
Zoroastriis Magi studiosissimum, & ex Mago E-
piscopum: cui juncta Galla non gentis, sed no-
mine, germanum huc illucque currentem al-
terius & vicina haeseos reliquit heredem. D.
Hieron. adversus Pelagianos: ubi in hanc sen-
tentiam plura. Et, ne vetera atque obsoleta
arcessamus, habuit, habetque hoc seculum
homines complures hoc sibi adjumento fa-
mam, opes, voluptates, & quid non? pa-
rantes. Quare jam non miror alterum sexum
alicubi tantopere amari: nam ab illa aetate

ignem quidem, quem οἱ βασιλικοὶ inter In-
credibilia Palaeophati referunt, at non haesim
metuas. Alia Jesuitarum ratio est, qui virtu-
te sua & pietate ad exemplum Jesu. Lucæ
vi 11, 5, non Marias tantum Magdalenas, &
Sufannas, & de familia Herodis servorum,
libertorumve uxores, sed ipsas Principes ac
Reginas ad se alliciunt, ex iisque sectatrices
suas faciunt: non opum, non hereditatum, non
tacitarum voluptatum, non luxuriae, non ex-
piscandorum per ipsas e maritis arcanorum
caussa, ut maleferiati adversarii ex invidia
jaectant, sed confirmandae, tuendae, augen-
dae religionis Catholicæ causa. Non tangit
tam sanctos homines tam indigna societate ac
nomine Jesu, quo praeter omnes Christianos,
sicut & omni virtutum splendore, effulgent,
vitiis adeo abjectorum contagio: supra
omne convicium, supra omnem maledicentiam
eorum integritas est. Et hinc apparentium illis
semper matronarum in Collegiorum atris fre-
quentissima statio, in hoc signo carnis & mundi
illecebras, & Diaboli fraudes facile vincensium.
O terque quaterque beati, beatæque!

Ibid. Τερπνὰ δηλατέρως] adulatores, qui,
ut simia prolem, quos complectuntur, necant.

339. Μικροῖς λείοντις] Carm. xi:

Θῶπες ἐλεοθέριον χθαρμαλοὶ, χθαρμαλοῖς
λείοντις.

340. Ἰχνημόνις] Hesychius: ἰχνηντά, οἱ
νῦν ἰχνημόνις λεγόμενοι. Aliud est ichneumon,
animalculum Aegyptiacum Crocodilo inimicis-
simum, ejusque somnos explorans. Hic sunt

- Θύρας κρατάνται ἐκλείβοιτες, ὃ σοφῶν.
 Τὸ πρὸς χάριν πμῶντες, ὃ τὸ συμφέρον,
 ὧς αἱ κακὰς ποιῶσι καὶ τὴν πλησίον.
 Εἴπω πὶ τέτων καὶ σοφὸν, κελεύετε;
 345 Ὅς μὲν τις εὐγένειαν, ὅς δ' εὐγλωττίαν,
 Πλῆτόν τις ἄλλῃ, ὅς δ' κομπάζει γένῃ,
 Οἱ δ' οὐκ ἔχοντες, ἐξ ὅτ' ἀδύναστοί π,
 Ποῖσιν αὐτὰς γινώσκεις ποιηταί.
 Σοφὸν δὲ καὶ π. ὃ γὰρ εἰδότες λόγων
 350 Γλῶσσαι ἔδησαν τῷ λαλιτέρῳ ὅμως.
 Εἰ δ' ἴω τις ὀφθαλμῶν καὶ χερῶν εἰς,
 Καὶ ταῦτ' αἱ ἡμῶν ἐξεκόψατ', ὦ σοφοί.
 Ταῦτ' ὃ προδήλῃ ὕβρις; ὃ βλάβη σαφὴς;
 Τέτων ἀνέξεσθαι τις; ὦ μυθηρίων!
 355 Ἦδη χεῖρὶς τι τῇ ὅλης οἰκονομίας
 Οἷαν λαβόντες ἐκ θεῶν σωτηρίας,
 ὧς σφόδρα χρώμεθ' ἀναξίοις τοῖς προσητάταις!
 Βοήσομ' ὃ ψυδῇ μὲν, ὃ χ' ἡδιστα δέ.
 Σκηπὶς τις, ὅμοι, παίζειτ' ὀρεπεπτεῖρα.
 360 Νῦν τὰ προσηπτεῖα, τὰ προσηπτα δ' ὕπερον.

Αἰσχροῦ

coenipetæ, laudicœni, cœnarum venatores, &c.

341. Θύρας κρατάνται] cujusmodi multa apud veteres de pseudophilosophis querela est. Solus sufficere queat ad hosce cognoscendos Lucianus, qui eos elegantissime suis depingit coloribus.

342. Τὸ πρὸς χάριν] id est, verba secunda, auremque juvantia, loquentes. Quare Carm. x de se ipso ait:

Οὐδ' ἔγωγε πρὸς πρόδρου ἰὼν ἱεροῖς εὐὶ χάρις &c.

Φθιγγόμεναι ἄσπερ τριπλά, τὰ πνύμαλός ἐκ τοῦ ῥήματος,

ὧς κιν' ἵοιμι πρόδρου, φίλτρον ἔχον πλόνων.

348. Γινώσκεις ποιηταί] ut ille, qui Dianæ templum incendit: & Italus ille Marchio, quem nullius rei magis poenituit, quam quod divorientes ad se Rom. Imperatorem & Pontificem non de turri, quam ad perlustrandam civitatem conscenderant, præcipitasset: nullum enim celebrius umquam factum fore.

350. Γλῶσσαι ἔδησαν] erepta scilicet facultate populum docendi. Sic Carm. LXIV:

Γεῖ τὸ δὲ, ὡς βασιλεὺς ἐς ἕκτον, ὡς ποδίσκος,

Γεργύριος δ' ἐπὶ γῆς, χεῖλιν διζυῖα φέρων.

pro λόγον, λόγων restitui.

Ibid. Τῶν λαλιτέρων] non hic in malam, sed in bonam partem sumitur, de iis, qui non loquentiores, sed eloquentiores sunt.

353. Ταῦτ' ὃ προδήλως] sic & præfat. in Carmina sua:

Ταῦτ' ὃ προδήλως ψυδὸς; ἔχῃ διπλῶν;

355. Ἦδη χεῖρὶς τι] versio Leunclavii hic minus bene se habet. Corrige: *Quum vero jam tantum non universo terrarum orbe orabilem a Deo salutem acceperimus: verum nempe fidei, quæ nunc passim sub Theodosio Imperat. restituta est, Ariana impietate profligata, quæ sub Constantio & Valente totum fere orbem terrarum infecerat, & occuparat.*

357. ὧς σφόδρα] in quos supra totum carmen a Gregorio scriptum undecimum diximus.

Ibid. Ἀναξίως] Oratione XXI, quæ Athanasii laudes complectitur, λέδης illos & παρισχεῖται ἱερίας appellat, καὶ τῷ ἐκφυγίμα-
 τος

Potentum fores, non doctorum hominum terentes:
Quod gratum est aliis habentes in pretio, non quod utile;
Quo malos etiam proximos suos afficiant.

Vultis aliquid de his belle sapienterque proferam?

345 Nobilitatem alius, alius facundiam,
Alius opes, alius suum genus jactitat. (possint,
Nonnulli, quum nihil habeant, quamobrem aliquid esse videri
Ipsa sibi improbitate nomen famamque conciliant.
Etiam illud argute factum ab ipsis: quum doctrinæ rudes &
expertes essent,

350 Linguam meam vinculis quibusdam constrinxerunt, quod
loquacioribus evenire solet. (nibusque meis

Quod si qua fuisset vobis, viri sapientissimi, cum oculis ma-
Contentio; etiam illa mihi ademissetis membra.

Non hæc manifesta est injuria, petulantiaque?

Num quis hæc æquo ferat animo? ô pietatis mysterium,

355 Quod jam prope per orbem universum est propagatum,
Quali a Deo salute accepta,
Quam indignos antistites habemus! (dissima auditæ.
Elatiore voce dicam non falsa quidem, sed quæ non jucun-
Scenæ cujusdam, ut arbitror, præstantioris instant ludi.

360 Nunc larvas, deinceps ipsas facies intuebimur.

Pudet

τες ἀναξίως; οἱ μὴδὲν τῇ ἱερουσύνῃ προεστῆσι.
κόττις, μὴδὲ τὸ καλὸν προταλαιπωρησάντες, ὁμῶς
τι μαλακὰ καὶ διδασκαλοὶ τῆς εὐσεβείας ἀνα-
δείκνυνται, καὶ πρὶν καταστῆναι καθαίρουσι. Χθὲς
ἱερὸν ὄντα, καὶ σέβειν ἱερὰ. Χθὲς τῶν ἀγίων ἔξω,
καὶ μυσταγωγοὶ σήμερον παλαῖοι τὴν κακίαν, καὶ
ἀγνοοῦσι τὴν εὐσεβείαν. ὁ ἔργον χάριτος ἀνδραπί-
νης, ἢ τῆς τῷ πνεύματι· οἱ οὗτοι πάντα διέξελ-
θῶσι βιαζόμενοι, τιλιντᾶσι τυραννῶσι καὶ τὴν
εὐσεβείαν. ὡς ἔχ' ὁ τρόπος τῶν βαρβάρων, ὁ βαρβάρων
δὲ τὸν τρόπον πιτυοῦται, παρὰ πολὺ τῆς τάξεως
ἀλλοτρίοις. οἱ πλείους ὑπὲρ ἑαυτῶν, ἢ τῶν
τῷ λαῷ ἀπομνηστικῶν τῆς θυσίας ὀφείλουσι, καὶ
πάντως τῶν δύνω τὸ ἴδιον ἀμαρτάνουσι, ἢ τῷ δῆ-
δῶ συγγνώμης ἀμειψάμενοι συγγνώσκοντες, ὡς ἂν
μᾶτι ἀνακόψοιτο κακία, ἀλλὰ καὶ διδάσκειτο,
ἢ τῇ τραχυτῇ τῆς ἀρχῆς τὰ ἑαυτῶν συκαλύπτου-
σιν. Id est: adulterinos, & infestios Prafa-
les, eoque munere, quod profitemur, indignos:
qui, cum nihil prius ad sacerdotium assulerint,
nullas atumnas virtutis causa pertulerint, di-
scipuli simul magistrique pietatis creantur, aliof-
que ante purgant, quam ipsi purgati fuerint.

Hæc sacrilegi, hodie sacerdotes: heri profani,
hodie sacrorum antistites: veteres vicio, pietate
rudes & recenses; (quod gratia ac fauoris hu-
mani, non spiritus opus est) qui quum cetera
omnia violenter pertraherint, ad extremum
ipsam quoque pietatem tyrannide premunt: quo-
rum non mores dignitati, sed dignitas moribus
fidem adstruit, ordine admodum præpostero: qui
denique plura pro suis, quam pro populi piscatis
sacrificia debent, ac prorsus duorum alterum
peccant, vel quia venia ipsi opus habent, ultra
modum alius ignoscunt, ut sic vitium non modo
reprimatur, sed etiam doceatur: vel quia im-
perii acerbitate peccata sua obtegunt. Eosdem
orat. xxix in init. Ἀνδραπνεύς σοφὸς vocat,
καὶ χειροτονίας διολόγους, οἱς ἀρκεῖ τὸ διλῆσαι
μῶσι πρὸς τὸ εἶναι σοφοῖς. Quod ipsum & hoc
Carminē ait.

358. Βούσσω] & hic versus ex iis est, quos
Leunclavius non vidit.

360. Νῦν τὰ προσωπεῖα] sic Carm. lxxiii
de feminis ambitiosius comitis,

Ἄς εἰ προσωπεῖον, καὶ χεὶρ προσωπεῖον φέρει.

E. 3.

362. Ταχ-

- Αἰσχρὸν μὲν εἶπαι, ὥς ἔχῃ Φράσω δ' ὅμως.
 Ταχύντες εἶναι τῷ καλῷ διδάσκαλοι,
 Κακῶν ἀπάντων ἐμὴν ἐργασίην.
 Σιγῇ βοῶντες, καὶ δόκωμδ' μὴ λέγειν.
 365 Πρέσβησ' ἢ κακία, ποιεῖται μηδ' εἰς.
 Κακὸν γίνεσθαι, τῷτο συνθρομώτατον,
 Καὶ λῶον· ἡδὲ πρᾶξις ἱσταται νόμῳ.
 Μόλις γὰρ ἂν τις ἐκ βίας διδάσκαλῶν
 Νεύσειεν εἰς τὸ κρεῖσσεν· εἰ δ' ἔχοι τύπην
 370 Μοχθηρὸν, ἢ λῶν, ῥῆς καὶ φραγῆς πέχον.
 Τὸ δ' αἶψαν, βολαῖς μὲν κλίε Φασὶ
 Κεῖνεν νεότητων ὅψιν αἰετὶν παυσόφως.
 Ἐξ ὧν τόπον μὲν, καὶ τὸ μὴ, γινώσκειται.
 375 Ἡμεῖς δὲ πάντας ῥαδίως χαρίζομεν,
 Ἐὰν μόνον θέλῃσι, λαῶν περὶ τῆς,
 Οὐδὲν σκοπεῖντες τῷ ἰέναι, ἢ τῷ πάλλαι,
 Οὐ φράξιν, ἢ λόγον τιν', ἢ συνίσταν,
 Οὐδ' ὅσον ἦχον γνωρίσαι νομίζομεν.
 380 Οὐδὲ χροῖα πύρρῳσι ἐνδεδειγμένους,
 Ἀλλ' αὐτόθεν φαίνεται ἀξίους θρόνων.

Εἰ γὰρ

362. Ταχύντες εἶναι] Carm. xi:
 Ὑμᾶς δ' ἰσορῶν τις ἐναντίον οἰδῶν οἰδύει.
 Καὶ τόδ' ἔμῳι ὄνειδος ἀφ' ὁμοιότητος κακότητος.
 Carm. de vita sua in initio:
 Λαῶν πρέσβησ', τῷ καλῷ διδάσκαλοι,
 Τυχᾶς τρέφει λαχόντες ἐνδὲν τροφῇ,
 Αὐτοὶ δὲ λιμνάζοντες· ἰατροὶ παθόν,
 Νικροὶ βρούντες ἀφρόνοις νεότηματι.
 Τρέφουσ' ὁδῶν τοῦ ἐπισημίου ἰσως.
 Ἀς ἔποθ' ἀδήγησαν, καὶ ἀδύναστοι.
 Οἷς μὲν ἔπειτα δόγμα συντομώτατον
 Σωτηρίας, δίδαγμα τ' ἰσοχρότατον.
 & in Tetrastichis:
 Ὑμῶν λέγω μάστιγα τοῖς τῷ βίματι,
 Οφθαλμὸν εἶναι μὴ σκότους πικρομένον,
 Μὴ καὶ πρέσβησ' τῷ κακῷ φαινόμενα.
 Εἰ γὰρ τὸ φῶς τοῦτο, τὸ σκότος πόσον;
 ubi τὸ ὅμῳ λέγω formula est aliud agentes ex-
 citandi, ut animum ad ea, quae dicuntur, ad-
 vertant Sic Lucianus in Philoparide: Σεὶ λέ-
 γω, ὃ καλὸν Κερτία, ἐκ αἰετῶν ἐπισημαίνου τὰ
 πολλὰ, &c. Ovidius in Epist. Acontii ad Cy-
 dippen:
 Alterius thalamo, tibi nos, tibi dicimus, exi.
 & in Priapejis:
 Heus, inquit, tibi dicimus, Cinade.

363. Κακῶν ἀπάντων] Quis enim vereatur
 scelus, cuius in suggestu gratius complicem videtur
 Incassum personam sive severitatis inducit, cum
 avaritia pecunia ambitum dissuadet; cum legibus
 patendum censet injustus. Cassiodorus Variar.
 l. i. ep. iv.
 364. Σιγῇ βοῶντες] tale illud Ciceronis in
 Q. Caelium, c. vi: etiam si taceant, satis
 dicunt. Nostro Carm. iii fucatae facies Μαχ-
 λουτης ἑλπίς τε, καὶ ἡ λαλίστης ἔλπίς.
 365. Πρέσβησ' ἢ κακία] Verte: Improbitas
 iam pontificiam sedem obtinet: vel, malitia iam
 praesidet. Vid. infra vers. 642. & seqq. ubi istius-
 modi submitti Episcopos ait a Diabolo, quo
 facilius ecclesiam evertat.
 366. Κακὸν γίνεσθαι] Forte rectius, κακοὶ
 γίνεσθαι τῷτο &c. Ita certe interpretes legit.
 Carm. xi:
 Εἰς νόμους ἱστῶ, κακίαν ἔχει πλέον.
 368. Μόλις γὰρ ἂν τις] ita & Socrates, ni fal-
 lor, ad Laidem apud Aelianum. Scilicet,
 ---- facilis descensus Averni est.
 At revocate gradum, superasque suadere
 ad auras,
 Hoc opus, hic labor est.

Ergo

Pudet me quidem dicere, quo pacto res nostræ comparatæ sint, sed canam tamen.

Quum ordinati, constitutique simus virtutis doctores,
Omnium malorum officina sumus.

Tacite clamamus, etiamsi non videamur loqui: (piat.

365 Sceleratum habemus antistitem: nemo boni quid laboris susci-
Mali evadite. Hoc maxime compendiarium est, (tur.
Et optimum. Nimirum ipsum antistitis factum pro lege duci-
Etenim vix aliquis omni a doctoribus adhibita vi
Propendet ad meliora. Quod si autem formam & exem-
plum habeat

370 Improbum, captus est: similis est rivo per declivia currenti.
Cujus rei causa est quædam hujusmodi. Proditum est literis,
aquilam (solis sic explorare,
Singulari quadam industria pullorum suorum oculos ad radios
Ut per eos fetum genuinum ac spurium mox agnoscat:
Quorum alterius patrem se fatetur, alterum de nido suo de-
turbat.

375 Nos vero cunctos facili motu adducti collocamus
In antistitem solia, modo ipsi velint:
Nequaquam recentium, aut priscorum, vel actiones
Considerantes, vel doctrinam, vel conversationem:
Immo ne sonum quidem numismatis exploramus.

380 Non eos antistites facimus, qui aliquo temporis spatio fue-
rint examinati:
Sed qui suomet judicio digni videntur.

At

Ergo recte noster paulo ante;

Ποιείτω μὴδὲ τίς.

369. Εἰδὲ ἔχει τύπος] sic Carm. x Episco-
pi dicuntur

Παιταίης κακίας ἢ αἴκος, ἀλλὰ τύπος.

Terent. Andria: Quod si magister accedat ad
eam rem improbus, animus agrosus parvo mo-
mento huc illuc impellitur.

370. Ῥῆς κατὰ πραιῖς] Carm. xi:

Τοῖα μὲν ἡγήταις. οὐδ' ἴσπικται ἐγγύθι λαός.

Πρόφρονες ἐς κακίαν καὶ ἡγήταις αἰνυθύν.

Ut enim Synesius ait de Provid. Κακία μὲν αὖ-
τοδίδακτον, ἀρετὴ δὲ συνείδησις καὶ πᾶσι. Vid. infra
v. 721. Sophocles:

Ταχὺν καὶ τὸν κακὸν ὁδοιπορεῖ.

371. Βολαῖς μὲν] Carm. LII:

Οἱ δ' αἰεὶ τίκτουσι, καὶ ὅς ῥ' ἰσχύσι νεοσῶς.

Tertullianus de Anima cap. viii: Solem noscimus
noscimus oculis: aquila ita sustinet, ut nato-
rum suorum generositatem de pupillarum audacia
judicent: alioquin non educabunt, ut degenerem,
quam solis radius averterit. Vid. & Scholiasten.
Homer. Γλ. ρ'.

377. Τῶν πάλαι] οἱ πάλαι hic non prisce sunt,
sed qui jam diu fuere Catholici Christiani.

379. Οὐδ' ὅσον ἤχοι] ut exploratoribus
monetæ moris est. Sic Persius in Sat. de fidelia:
..... sonat vitium percussa maligne.

380. Πύρωσι] examen auri per ignem, κα-
θαριμὸν χαλκοῖσι, ut ait Carmine vii. Tem-
pus autem morum explorator est. Non enim diu
latet simulatio. Da un picciol peraggio, ut ajunt
Itali, si vede giorno. Noster infra inter varia:

Πύρωσι σίμαι τῦτο, καὶ τίς γιν.

383. Χεί-

- Εἰ γὰρ πᾶς ἱζμεν, ὥς τ' ἐξυλεῖσθαι
 Χείρω τίθῃσι ὡς τὰ πολλ' ἐξουσία,
 Τίς ἂν παρβάλοιτ' εὖ φρονῶν, ὅτι ἀγνοῖ;
 385 Καὶ εἰ ποσὶν τιμῶν ἐμὲ ἔργον μόνῳ
 Ψυχῷ κυβερνᾷν εἰ βίᾳ τελευτῶναι,
 Πῶς παντὶ δώσεις αὐχένα λαῶν πόσι;
 Πλεῖν, ἢ καταδύσαι πρὸ σκάφῃσιν ἀπὸ δόλῳ ἔχεις;
 Πόθεν λίθοι μὲν δυσπρόσιτοι τῷ καλῶν;
 390 Καὶ γῆς ἀρώματ' ὅς ποτε παντὶ φέρεται;
 Ἰπποῦ δ' ὅ μιν χάρις εἰ μέσῳ πολὺς.
 Τὸν δ' οὐ γὰρ τρέφουσιν οἶκοι πλασίων.
 Οὐδὲ παρὰ δόρυ ραδίως θύεισκέλαι,
 Μηδὲν ποιεῖς, παρὰ σφατος τιμῶν ἀξίαν.
 395 Ὡς τ' ταχέας τῷ πρόπῳ μεταστροφῆς!
 Πρασῶν κυλίσματα, (εἰ κύβοις τὰ τῷ θεῷ)
 Ἡ' κυματῶν παρὰ σφατος, ἀθρόως περὶ
 Τῶν θύπελων τὰ τε καὶ μικρῶν ἐν,
 Πέφλυται ἡμῖν ὅτ' οὐ θύσεισθαι θέει.
 400 Πολλὴ τις ὄντως ἡ χάρις τῷ πνεύματι,
 Εἴγ' εἰ παρὰ φήταις ὁ Σαλὺς ὁ φίλος.
 Χθὲς ἦν οὐ μὲν καὶ θεάτρων εἰ μέσῳ,
 (Τὰ δ' ἐκ θεάτρων ἄλλ' ἐξετάζονται)
 Νῦν αὖτ' ἡμῖν ἡ ξίτη θεωρία.
 405 Πρώτῳ φίλιππῳ, καὶ θεῷ πέμπτῳ κόιν,

Ως

383. Χείρω τίθῃσι] Honores enim mutant mores. Sic in tetraſtichis:

Καὶ γὰρ κακὸς καλῶν, ὅχι τὰς κατὰ,

Τὸν δ', ἡνὶχ' ὑψώσῃ, πάλιν τὰς μίαν.

387. Πλεῖν ἢ καταδύσαι.] Interpres, πλεῖν εἰ καταδύσαι, legit. Sed & defendi vulgata potest, ut sit interrogationis nota post τισιν; & tum vertendum: Navigarene, an demergi navem mavis? Navis de ecclesia, item de rep. usitatum est. Sic apud Horat.

O navis, referent te in mare venti, &c. Sed altera lectio potior est.

390. Καὶ γῆς] Non omnis fert omnia tellus.

India missis ebur, molles sua iura Sabaei.

394. Μηδὲν ποιεῖς] in Maximum haec dicta sunt, qui rerum erat divinarum imperitissimus. Sic Orat. 1: ἡγούμενος ὑπὲρ τῶν ἀλλων, ὅσοι μὴδὲ τῶν πολλῶν οἷσι βελτίους, μίγα

μὴ εἶναι, εἰ καὶ μὴ πολλὰ χεῖρες, αἰνέσεις χερσίν, ὅ δὲ λίγισται, καὶ αἰνέσεις ψυχαῖς, τοῖς ἀγνῶστοις αὐτῶν ἐπιστάμενοι, καὶ πρὸς αἰσίοις γινώσκοντες προτιμῶν τοῖς ἰεροῖς, μεταποιεῖται τῷ βήματι, θλίβονται τε, καὶ ἀνθίστανται τῷ ἀγῶνι τρέφονται, ὥσπερ ἐκ ἀριτῆς τύποι, ἀλλ' ἀφορμὴν βίᾳ τὴν τάξιν ταύτην εἶναι νομίζουσιν.

396. Πρασῶν κυλίσματα] Vide not. ad vers. 334. Interpres hic legit ἡ κύβοι, vel κύβων, pro ἡ κύβοις; minus recte, prava deceptus distinctione. Non nego vero talos a tesserae diversos esse. Sic enim Sophocles apud Eustath. in Homer. II. 2: Καὶ πρὸς πεντάγωνον, καὶ κύβων βολή. E quibus duobus locis talorum figura pentagonos & volubilis cognoscitur. Victoriā, seu Venerem quinto die natam in Fortunatis p. 205 & 206 ostendimus: quae & cap. 11 de numero quinario consuli poterunt. Suetonius

- Atenim si scimus plerumque fieri, ut antistitem delectum
Potestas ipsa pejorem efficiat:
Quis mentis compos eligere velit eum, quem ignorat?
385 Et si tam magni res laboris est, tantum animam
Meam in decumanis illis vitæ fluctibus gubernare,
Quo pacto committas, ut tam numerosi populi cervices
cuivis subjicias?
Nisi forte tibi studio est naviculam velle mergere.
Qui fit, ut magni quidem pretii gemmæ difficulter conquiri
390 Et non cujusvis loci sit aromata ferre; (possint,
Ut equorum item malorum magna sit copia,
Quum generosos tantum domus locupletum alant:
Antistes vero facili momento reperiatur,
Qui nihil antea præstiterit, & novitius ad dignitatem accedat?
395 O subitam morum mutationem!
Res divinæ modo sunt jactus alearum, cuborumque.
Si larva comica subito imponatur
Alicui de hominum genere vilissimo,
Statim ille nobis prodit recens factus homo religiosus.
400 Magna profecto gratia spiritus est,
Si jucundissimus ille Saulus vatum in numero sit.
Heri mimorum & spectaculorum in medio versabaris;
Et quæ post spectacula perpetraveris, alius inquirat:
Nunc ipse nobis spectaculum quoddam novum & inusitatum
exhibes. (excitatum mittebas,
405 Nuper equorum perquam studiosus eras, & Deo pulverem
Ut

tonius in Augusto, c. LXXI: Talis enim ja-
Elasie, ut quisque canem, aut senionem miserat,
in singulos calculos singulos denarios in medium
conferbant, quos tollebat universos, qui Vene-
rem jecerat Ita enim illic legendum, pro xalos,
puto. Plura videlicet apud Demsterum in Paralip.
ad Robin. l. v, c. 1. ubi obiter senarius veteris
Poëtæ a Suida allatus levi correctiuncula emen-
dandus est, legendumque:

Μίδας ὁ ἐν κύβοις ἐνέολώτατος, pro ἐν-
εολώτατος.

Id est, Optimus ad jaciendum, vel in jactu
felicissimus: non autem consultor optimus, ut
illic versum legitur. Plura Cæl. Rhodiginus,
Hadrianus Junius in Animadversion. Alexan-
der ab Alexandro, aliique suppeditabunt.

397. Ἡ κωμικὸν] interpres, ἐν κωμικῷ πρ.

ad. τῆς.

401. Εἰς ἡ προφ.] Sic Carm. x:

Θαῦμα μὲν εἶσι Σαὺλ, χυδαῖος ξένος,
ἀλλ' ὑπερήτας.

403. Τὰ δ' ἐν διατρῶν] suspiciosissima est
hæc per speciem ignoscendi tacendique accu-
satio. Fortean Maximi commercium illud
cum feminis innuit, de quo in Jambicis ad
eundem:

Ὡς τὸν εἰς κύβου, αἷς ἰσχυρῶς μυσικῶν,
Ὅταν ῥίπτῃ ὡς Ζεφύρος κατὰ πτερυγῶν
Λύγῃς πραιῖαις ἀλυσίαις ἀπλωρῶν.

Quæ & ipsa allegorica sunt.

404. Ἡ ξίη θιωρία] malim, εἰ ξίη θιω-
ρία.

405. Καὶ θιω πύμπων] non potuit acerbius
quidquam dici, nec urbanius.

F

407. Πίπ-

- Ὡς ἀλλ' αἶψα, ἢ νῆμα' θύσειν.
 Τὸ δ' αἶπον, πίπῃσι τις ἄρματιλάτης,
 Ἡ' τις τὰ δεύτερ' ἵπῳ εἰ δρόμοις φέροι.
 Ἰπῶν δ' αἴῃ σοι κῦφ' ἀντιτύπλετο,
 410 Ὡς ἐκ Φρυγῶν πεσόντι καὶ μεμνηότι.
 Νῦν θύγαλός τις, καὶ βλέπων αἰδῶ μόλις,
 Πλῶ εἰ λαθὼν παρὰ πρὸς δεχαῖοι δράμοις,
 Ὡς λοξὸς οἶμα' πρόσθεν ἐκφυγὼν βίαν
 Χειρὸς χαθυσθύνουσα εἰς ταυτὴν τρέχῃ.
 415 Χθὲς ῥητορεύων πᾶς δίκας ἀπημπούεις,
 Στρέφων αἶψα τε καὶ χάπτε τὰ τῆς νόμον,
 Εἴς τιν' ἀπώλλεις, ὅς ἐσθλὴν ἢ δίκην,
 Σταθμῇ δικαίῳ χρώμεθ' τῷ πλείονι.
 Νῦν μοι δικαστὴς, καὶ Δανιὴλ τις ἀθρόως.
 420 Χθὲς μοι διχάζων σὺν ξίφει γυμνασθῶν
 Τὸ βῆμα' ἐποίεις ἔνομοι λησῆται,
 Κλείπῃσι, τυραννῶν, καὶ πρὸ πάντων τὰς νόμους.
 Ὡς ἡμέρος μοι σήμερον! ὅδ' ἐσθλὴν τις
 Οὕτως ἀμείβῃ ραδίως, ὥς σὺ τρέπον.
 425 Χθὲς εἰ χορευταῖς ἐσρέφα θηλυδείαις,
 Γάμων δὲ κήρυξ ἦσθα λυδαῖς εἰ μίσαις,
 Ὡδαῖς λυγίζων, καὶ ποτοῖς γαυρόμεθ'·
 Νῦν σωφροσύνης παρθένων καὶ συζύγων.
 Ὡς σε τὸ χαλὸν ὑποπλὸν ἐκ τῶ πρὶν τρέπα!
 430 Σίμων μάγ' ἄγε, σήμερον Πέτρ' Σίμων.

Φδ

407. Πίπτει τις] Ex Homero noster hanc sumsisse videtur, ubi ludos in funere Patrocli factos describit.

410. Ὡς ἐκ Φρυγῶν] non secus atque aurigae curru, Qui Pythii Apollinis afflantur aura, mente excidunt. Huic equorum auram noster comparat, quae illum mente, ut aurigam curru, excussit.

411. Νῦν θύγαλός] habitu, vultuque in modestiam composito.

Ibid. Βλέπων αἰδῶ μόλις] κάττω μόνον. Apud Aristonem lib. 1 epist. 111: Ἐκπλήττωμαι, ἢ τῶν θιῶν, πῶς αἰδῶς ἀπαντα μετασέσθηται ἢ γυνή. ubi inter cetera argumenta matronalis verecundiae, μόνον τι κάττω. Oculi vero pudoris indices & sedes sunt: ut in notis ad Longinum fusius ostendam. Contra ὀφθαλμοὶ σοῦ

μῦθοι καὶ ἀντιφρόνες, καὶ μακρὸν βλέποντες a nostro in Juliano arguuntur, invectione II.

412. Πλῶ εἰ λαθὼν] Ναυκατὰ ἐκπλάσσει φύσιν, ταπεινῶσθαι θέλει. Venuista vero est illa naturae, cui vis facta, cum ramo comparatio. Sic Carm. 141.

Ὡς τε φύσιν παλάμῃσι μεθελκόμενοι κομίσονται, Γυρῶσιν προτέρῃ ἱμπαλὸν εἰς κακίαν.

418. Σταθμῇ δικαίῳ] ironice. Longinus ἀντιφύσιν sect. ult. Οὐ γὰρ ἐπὶ κρίσει μὲν τις δικαστὴς ἐκ αὐτῶν τῶν δικαίων καὶ καλῶν ἐπιλέγεται, καὶ οὕτως αὐτὸς κρίνει. Interpres hanc non cepit. Corrige igitur versionem, & responde: Ἀμύσσει, seu regula, iusti usque plura dantur, pro δικαίῳ; legendum est δικαίῳ.

426. Γάμων τι κήρυξ] al. κήρυξ. Quod quid sit, nescio. Per praerogonem vero in Graecia apud

- Ut alius quispiam preces, aut cogitationes religiosas.
Ejus autem causa mutationis hæc est : forte cadebat auriga
Vel equus in cursu victus: (quidam,
Aër autem equorum levis te reverberabat,
410 Tamquam mente captum, & furore correptum.
Nunc itaque compositis es moribus, & tantum verecundiam
vultu præ te fers,
Nisi forte clam ad mores pristinos recurras,
Tamquam ramus incurvus, qui vim manus
Dirigentis effugiens pristinam ad formam redit.
415 Heri oratoris munere fungens jus fasque venale habebas:
Leges susque deque volvens,
Quibus eos perdebas, quos justitia salvos esse volebat;
Æqua lance illorum in causis utens, qui plus largiebantur.
Nunc autem subito judex & Daniel alter factus es.
420 Heri gladio nudato pro tribunali sedens (cum,
Id ipsum faciebas esse legitimum quasi quendam latrocinii lo-
Dum cleperes, tyrannidem ac vim usurpares, præsertim in
leges ipsas. (quidem
At quam hodie mihi mitis ac mansuetus es! Ne vestimentum
Tam facile mutare quis queat, ut tu mores mutas.
425 Heri temet inflectebas inter effeminatos tripudiatōres
Nuptiarumque eras præco inter lascivas Lydias,
Cantilenas quasdam flexili volubiliq̃ue voce concinens, &
in comotationibus superbiens.
Nunc tam virginum, quam in conjugio degentium modera-
tor es, ad modestiam eos continentiamque revocans.
Quam tua virtus ex moribus suspecta est?
430 Heri Simon magus eras, hodie Simon Petrus.

Heu

apud Rhodios novam nuptam in thalamum vocatam, deductamque, e Plutarcho discimus in Problem. v. Brisson. de nuptiis. *Lydia* feminae tibicines sunt, in nuptiis & festis adhiberi solitæ.

427. Ωδὰς] fescenninos, carmina obscena nuptiarum, αἶματ' αἰχρὰ, καὶ μέλη θηλόνοτα καρδίας τόνοι, ut ait Carm. 111 Jamb. quibus, ut hic, & αὐλὰς jungit, & χορείας πορτικῶν βακχυμάτων.

Ibid. Ωδὰς λυγίζων] verbum hoc turpem quandam & inhonestam in cantu gestuque

mollitiem significat. Sic & orat. xxi αἰνδρόγυνα λυγίσματα appellat p. 380, τὸ φεῖται καὶ κατηλατίζονται τῆς θεολογίας καὶ ἑνταύχον, quo auditores falli solent, non secus ac spectatores ψήφοις decipiuntur τὴν ὄψιν κλεπτάσαι τῷ τάχει τῆς μιμητικῆς. Ita & Carm. 111 Jamb.

Ἄλλο δ' ἰκάνων ἴθιες αἰθλίωτερον

Τῶν ἀρρίνων τὴν δόξαν ἐξορχαυμένων,

Μελῶν λυγισμοῖς συγκατακλῶντες φύσιν.

ita enim illic legendum pro λυγισμοῖς: ut siquet ex epist. xliiii ad Gregor. Nyssenum.

- Φῶς τῷ πάχης! Φῶς, ἀντ' ἀλώπεκῳ λέων·
 Σὺ δ' εἰπέ μοι, βέλπτε, καὶ περικλοῦ Φόρων,
 Ἡ καὶ στρατῷ πν' ἐκλελοιπὺς ἀξίαν,
 Πόθεν πένης ὢν, εὐθ' ὑπερβαλὼν Κύρον,
 435 Τὸν Μῆδον, ἢ τ' Κροῖστον, ἢ Μίδαν πόροις,
 Πλήρη τ' οἶκον δακρύων κεκτημένῳ,
 Μετῆλθες εἰς τὸ βῆμα, καὶ κρατεῖς θρόνον,
 Εἴπειτα πάντα συλλαβὼν ἔχεις βία;
 Τέλῳ, τυραννῶν καὶ θεῶν μυστήρια,
 440 Οἷς ἔδωκε θάρρεϊν παρ' ὧν βλέπειν ἐχέτω ἴσας
 Τὰς μὴ λίσσιν πόρρωθεν ὑπερεπιδόχας;
 Τὸ λυτρὸν, ἢ καθαροῖς, ἐξήμεψέ σε;
 Μείνον· φαίνεται καὶ τί σοι φθοιήσῃ;
 Εἴ μὲν τὸ κέρδῳ· τῷ χρόνῳ τί δὲς μένον·
 445 Αἰτῶ σε μικρὰν τῷ πόντῳ παροικίαν.
 Εἰ δὲ καθαροῖς σήμερον δώρῳ θεῶν
 Βρύεις τ' αὐτὸν βόρβορον ἐκ ραθυμίας,
 Πηγῆς μύσης, ἢ βρύει τὰ πρὶν κακά,
 (Ἡ γὰρ πλύσις καθαρῶς ἢ πάντως τρόπῳ,
 450 Τῶν δ' ἐκφυέντων ἐκ τρόπῳ βλαστημάτων)
 Σαφῶς τὸδ' ἴσθι, πάνθ' ἡ σωτηρία.
 Ὅσῳ τὸ πρὶν μὲν, δεξιὰ γὰρ ἐλπίδες·
 Νῦν δ' ἔδωκε τῷτο. Εἴν' ἡ χάρις μ' ἐνὸς θεῶν·
 Εἴτω δὲ μὴ καχὸς τις· ἀρκέσθ' ἐν τῷτο.
 455 Καὶ κηρὸν εἴν' ἐν τῷτο, ὅς τις τύχης πάλαι
 Τὰς πρὶν λειψαίης, τὰς καλὰς μετεχρησθῇ.
 Γενῶ Ζαχαῖ· τοῖς μὲν ἡδικομένοις
 Μὴ πλεῖον, αὐτὸ τὸ κεφάλαιον, εἰ δοκεῖ,

Μόνον

431. Ἀντ' ἀλώπεκος] i. pro humili & abjecto adulate infolens & superbus, minaxque dominus, v. Adag. sic Carm. x:

Οὐδὲ δορὴ βασιλῆος ἔχων βελαντιό λείοντος
 Κεύθει κερδῶν ἐνδολε δειλοσύνην.

in præfatione autem in sua Carmina:

Πιθῆκος ἡμῶν ἀρτίως, νῦν δ' αὖ λείων.

432. Περίτορος Φόρων] φορολόγῳ. Esaias cap. lv: Ἀπὸς μὲν, οἱ περίτορες ὑμῶν καταμύνηται ὑμᾶς. Vid supra φορολόγῳ.

436. Δακρύων] id est, spoliis, & bonis, quæ vi doloque, multis cum possidentium lacrymis in domum tuam congestisti.

437. Εἰς τὸ βῆμα] id est, unde nobis tam subito episcopus ades, qui de suggestu populo præcepta recte vivendi tradas.

442. Ἡ καθαροῖς] al. ἡ, vel ἡ.

444. Εἴ μὲν τὸ κέρδῳ] non recte hoc vertit Leunclavius. Rectius: *valde id mihi placet*. Id est, me sic juveris: nam, quæ dicis, mihi grata sunt. Sic infra v 502: Εἴ μὲν τὸ κέρδῳ πειθῶ μόνον λέγων.

445. Τὰ πάλαι] alii τὰ χρόνῳ. Sicut & interpret.

446. Ἐκ ραθυμίας] per segnitiam. Neglexerat hoc addere Leunclavius.

453. Εἴν'

Heu nimiam celeritatem, heu! pro vulpecula leo prodisti.
Velim autem mihi dicas, vir optime, qui tributorum exactor
Vel aliquam in exercitu dignitatem reliquisti, (eras,
Qui factum sit, ut, quum pauper esses initio, deinde tam
factus opulentus, ut superares Cyrum

- 435 Illum Medum natione, vel Crœsum, vel Midam divitiis.
Domum totam lacrymis refertam possidens,
Ad suggestum transieris, & solium occuparis,
Omniaque per vim complexus obtineas,
Ad extremum etiam in Dei mysteria tyrannidem exercens;
440 Quæ ne adspicere quidem audacter oportebat eos,
Qui non diuturno prius tempore forent præparati?
At lavacrum, & lustratio te immutavit?
Oppetire nonnihil. Re illud declarato. Non invidemus.
Meo consecutus es hoc cum commodo. Saltem aliquid tem-
pori concede.

- 445 Breve scilicet abs te spatium temporis postulo.
Quod si repurgatus hodie per Dei gratiam
Scates eodem socordix cœno, *ob ignaviam*
Manente fonte, de quo priora vitia scaturiebant,
(Nam ablutio non prorsus est indolis ipsius lustratio,
450 Sed eorum germinum, quæ ex eo nascuntur)
Scito salutem tuam luctuosam esse.
Quippe prius superabat adhuc spes bona:
Quæ hoc modo amittitur, unicum solius Dei donum.
At vero, ais, satis est aliquem malum non esse.
455 Hac ratione te ceu ceram amplectemur, quæ, pristinis figuris
Non elegantibus molliendo deletis, alias accepit.
Fac Zachæus sis, ac fraude quidem per se circumventis
Non amplius quam sortem ipsam, siquidem ita visum fuerit,
Resti-

453. *Εὐ χάριτι*] id est, non bis datur, repetiturve baptismus, quo priora peccata abluuntur. Veteres in hos satis severi fuerunt, qui post baptismum in idem peccatorum cœnum revolverentur. Vide vers. 493, & seqq. Quare nonnulli baptismum in ultimum vitæ d' em protrahere conati, ut sic puri mundique a peccatis morerentur. Vid. D. Chrysostomum homil. *Εὐ τὸ ἱεροσ. ας*, nostrum Oiat. xl, Augustini Confess. &c. Imo etiam nescientes nec sentientes in morbis baptizati, ut est apud D. Au-

gustin. l. iv. Confess. De quo & canon existit Concilii Laodicensi c. l. Hi vero, qui in morbis baptizabantur, ad Presbyterium non admittebantur, juxta canonem LVII Concilii Neocæsariensis.

455. *ἢ τύπας τάλαι*] rectius, *ἢ τύπας τάλαι*, & *μοχ, μετιγγραφή*, pro *μετιγγραφή*.

457. *Γινῶ Ζαχαρίας*] Lucæ xix, 8.

458. *Τὸ κεφάλαιον*] id ipsum, quod eripisti: ipsam saltem sine fœnore summam, seu sortem restitue.

- Μόνοι κατὰ γὰρ Φέρις τὸ ἔ νόμος.
 460 Τῶς δ' αὖ πέμπειν εἰσέλχ', ὅσον θέλεις.
 Καὶ τότε Χειρὸν ἐπιάσεις ἀξίως,
 Εἰ δ' ὕδον ὄντων σκύλων, ἡ μὲν κρατὶ δὲ
 Πέμπειν, οἷ τυχάνειν ἐλευθεροῦ,
 Τὸ θεῖον ἡμῖν πέπρατ', εἰ θέμις λέγειν.
 465 Πῶς γὰρ δίκαιον, τίω βλάβει μὲν τίω ἐμῷ
 Ἄλυστον εἶπαι, σοὶ δὲ τὸ χάρισμα ἔχον
 Τὸ μὴ δίκαιον δοῦναι σε τῷ πολυμήματον;
 ἔχεις χάρισμα; τῷ δ' ἀλλοτρίων γινῶ
 Πόρρωθεν· ἥτοις ἡ χάρις παντελής.
 470 Εἰ δ', ἥτις ἡδὲ τὸ χάρισμα μίσηται,
 Εἶχες τὰ μὴ σὰ, μηδὲ πάντ' ἐξεπλύνει,
 Οὐκ ἔστι τὸ ἐξῆς, παντὶ δ' οἷον σαφές.
 Ζήτει χάρισμα· ἦν γὰρ οἷον ὀφειλέτω.
 Καὶ ὁ θεὸς σε λίαν ὑψηλὸν φέρει.
 475 Ὡς ἡδὲ καὶ γὰρ, ἔχων πᾶσι παιδῶν,
 Τὸ λυτὸν ἐξάλειψις· ὥς παντελῶς
 Σαυτὸν καθαίρει· ἀλλὰ νυνὶ μὴ γὰρ,
 Ἄλλως καθαίρων αὐτὸς ἐπιλωμένῳ.
 Εἰ μὴ μόνῳ σοι τῷ ἐκ θεοῦ γέρας,
 480 Ὡς ἂν γράφῃ χεὶρ βασιλέως πρὸς χάριν,
 Τὸ ἐν ὁροσπαυμένῳ σε τὸ τυραννίδῳ.
 Εἶδ' ἔδδ' τὸ λυτὸν ἐκκαθαίρει παντελῶς
 Τὰς, ὡς εἶπον, τὸ χάρις δεδωμένους,
 (Θεὸν γὰρ ἔπειθ' ἔδδ' εἰς σοφίζεταί,
 485 Τὸν συνδίδοντα ἐν σοφίᾳ σοφωτέροις,)
 Τίς ἂν καθῆραι τῷ μὲν χεῖρ κακῶν
 Τὰς αὐτὸς ἐσχευόμενος ἰλύῳ βάθῳ,

Καὶ

459. Οὐ γὰρ Φέρις] ut secundum legem quadruplum restituas. Mox malim, καὶ τότε σὺν.

461. Σκύλων] al. σύλων, id est, pignori- bus, quæ pro scenore sumfisti.

464. Τὸ θεῖον ἡμῖν πέπρατ'.] vertere malim: omnis de Deo, ejusque justitia, spes nobis abiit. Actum est de Divina justitia.

466. ἔχων] id est, τούτων ἔχων, ὥς σε μὴ δοῦναι δίκαιον. Pro σοὶ al. σί. Minus bene.

468. ἔχεις χάρισμα] ἔχεις hic legit interpretes. χάρισμα hic pro baptisimi gratia & ef-

ficacia ponitur. Quam & gentiles affectarunt, suos quoque baptizantes, ut est apud D. Augustinum l. vi, c. v, de Baptismo contra Donatistas.

474. Ο' θεός] Urbanus Papa in epist. de rerum communione: Quod autem sedes Episcoporum in ecclesiis excelsa constituta & preparata inveniuntur in throno, speculationem & potestatem judicandi, & solvendi atque ligandi a Domino sibi datam materiam docent.

486. Τίς ἂν καθῆραι] Origenes sane iis, qui regene-

Restituas : (quando, quod lege præscriptum est, ferre non potes)

- 460 Verum pauperibus, quantum omnino vis, afferas.
Hoc modo Christum egregie convivio excipies.
Quod si spoliis domi repositis, exili beneficentia
In pauperes exercita, consequutum te putas, ut sis immunis
a crimine designato, (qui fas est.
Nimirum ipso numine ad quæstum abuteris, si quidem ita lo-
- 465 Nam quo pacto æquum sit, meam quidem noxam
Indissolubilem esse, tuam vero gratiam hoc juris habere,
Ne multeris propter facinora perpetrata?
Habeas scilicet Dei gratiam. Verum fac longe alienis a bonis
Absis: sic tua lustratio perfecta crit omnibus numeris.
- 470 Quod si eo tempore, quo Dei gratiam consequeraris,
Facultates non tuas possidebas; non etiam integre ablutus es.
Nam, quod porro restat, quo minus efferam, metu præpe-
dior, quamquam id nemini non esse perspicuum arbitror.
Gratiam quærito. Animadverto te debitorem esse,
Tametsi thronus admodum te in sublime ferat.
- 475 Nimirum, quæ improbe & injuste commisimus, per lava-
crum abolentur,
Non, sicubi jam halucinamur. Quapropter integre
Te purga: neve committas, ut irridearis,
Quasi qui alios purget, ipse maculis pollutus sit.
Nisi forte tu solus hoc a Deo peculiare munus habes,
- 480 Instar eorum privilegiorum, quæ ad gratificandum alicui
manu Imperatoria subscribuntur:
Ut præter ipsam tyrannidem, qua pœnas omnes respuis,
etiam laudem merearis.
Sin ne lavacrum quidem omnino purgat eos,
Qui gratiam sic acceperunt, ut dixi:
(Nam Deum argutiis suis nemo circumscribere potest,
- 485 Qui quidem versutos & ingeniosos etiam modis argutioribus
constringit, & capit)
Quis quæso post absterisionem vitiorum lustret eos,
Qui rursus in cœni se profunditatem demergunt?

Qui-

regenerati iterum ad peccata pristina prola-
buntur, Baptismum non aquam salutis, sed
ignem perditionis esse dicit Homil. IV in Hie-

remiam.

496. Τῷ φιλοτίμῳ πνεύματι.] Vide notas ad
vers. XI.

497. Πλῶ

- Καὶ δ' ἀνίστη εὐκλῆς τὴν ἀξίαν
 Καθυβρίστας ἔρπετον ἢ θηρίων
 490 Μορφᾶς, ἀφ' ὧν ποιεῖμεθα, ζηλαμένων;
 Πλάσῃς γὰρ ἄλλῃ ὁ πρόπῃ καθίσταται;
 Οὐ γάρ ἐστιν ἐκείνῃ τε καὶ πόρῳ βαλεῖν.
 Οὐδὲν γὰρ ὅτι δεύτερον καθάρσιον.
 Ἀπαξ γεγέννημί· εἴτ' ἀνεπλάσθην θεῷ.
 495 Τυχόν τι ἄλλῃ ὑπερον πλασθήσομαι
 Πλάσῃ, καθαρθεὶς τῷ φιλοτρόπῳ πυρί·
 Νῦν δ' ὅστις οἶδα φάρμακον, πλέω δακρύων,
 Ἐξ ὧν συνέλωσις μὲν ἐρχεται μοῖσι,
 Οὐλαὶ δ' ὅμως μύθῳ, ὡς ἐμὸς λόγῳ,
 500 Τῶν πρὶν κακίστων τραυματίων κατήγοροι.
 Εἰ δ' ἐστὶν, ὅστις καὶ πλείον θάρρει θεῷ,
 Ἐμὸν τὸ κέρδος· πειθέτω μόνον λέγων·
 Εἴποι τάχ' αἰ τις, ὡς ὀπισκόπων χεῖρες,
 Τότε ἐν μέσῳ κήρυγμα, λατρεῖ τις χεῖρας,
 505 Ἄς τ' ἐκδοῶμεν, ὡς ἀνάξιοι, μέσας
 Φανὰς, δίδόντες τὴν καθάρσιν τῇ κλίσῃ,
 Καὶ τῷ τυραννίσαι δῆθεν πνέματι,
 Κρίσῃ δικαίων καὶ σοφῶν ὀπισκόπων·
 Οὐδὲ θάπτεται οἶμαι τῷ μύθῳ τι λαμβάνειν,
 510 Ἡ δ' ἐαυτῶν λαμβανέτηι παροσιέμεν.
 Ῥᾶν κακῶ γὰρ ἢ καλῶ μετὰ σία·
 Γνώσῃ δ' ἐκῆθεν, ὡς ἀληθεύει λόγος.
 Κρίας γὰρ εἰ φαύσειεν ἡγιασμένον
 Ποτὶ, Μιχαίας Φησὶν, ἢ βρωίῃ τινός,
 515 Οὐκ αἰ ποθ' ἀγίσκειν, ὅ φαῦσαι τύχοι.

Ε'κ

497. Πλὴν δακρύων] Tertullianus de Pœnitentia, c. vi: *Peccator ante veniam deslere se debet, quia tempus pœnitentia idem quod periculi & timoris.* Absolutionem tamen Confessio præcedebat: quam sequebatur conscientie purgatio sacrificio & manu sacerdotis, ut est apud D. Cyprianum de lapsis.

503. Ὀπισκόπων χεῖρες] impositio manuum in veteri ecclesia triplex erat, Ordinationis scilicet & Benedictionis, quæ duplex. Ad hanc enim referenda, quæ baptizatis impertiebatur: ut & lapsis ac pœnitentibus, interveniente oratione. v. Cyprianum de lapsis, Hieron. adversus Lu-

ferianos, Nicephor. Callist. l. vi cap. 11 Hist. Eccl. Isidorum lib. vi, 19 itemque Balduinum ad Optatum Mjlevitanum p. 92, ac Justellum ad Canones Eccles. Univ. & Concil. Afric. At hic de ordinatione, seu consecratione Episcopi sermo est. Κλίσσις est genuflexio. Genibus enim flexis hanc accipiebant: non secus ac αἱ ὑποπίπτουσαι. Τὸ τυραννίσαι πνέμα est invicta vi animos movens spiritus. Ironia hic.

504. Τότε ἐν μέσῳ κήρυγμα] hoc scilicet, quod inante ordinationem Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorumque, &c. in ecclesia fieri solebat. Nemo enim ex hisce ante ordina-

- Quique cælestis imaginis dignitatem
 Per scelus deformant, ac in reptilium, belluarumve
 490 Figuras commutant, quas quidem æmulando qualitates
 easdem consequimur?
 Etenim affectus noster alius quidam quasi formator nostri est:
 Quem abjicere, ac longe ablegare, magni res est laboris.
 Nulla namque restat altera lustratio.
 Semel procreatus sum; deinde instauratus Deo.
 495 Fortassis alio quodam modo deinceps fingar
 Per mitem ac benignum ignem, sive explorationem lustratus.
 Nunc aliud remedium, extra lacrymas, nullum plane scio.
 Quibus quidem lacrymis vix obducta vulnera consenescent.
 Nam cicatrices de mea quidem sententia nihilominus rema-
 nent, (trices.
 500 Pessimorum vulnerum, quibus adfecti prius eramus, accusa-
 Quod si quis est, qui majus etiam aliquid sibi de Deo pollicetur,
 Equidem hoc ipsum in lucro ponam. Tantum id oratione
 sua mihi persuadeat.
 Fortasse dixerit quispiam, Antistitum manus,
 Et denuntiationem, quæ sit ad omnes, aliam quandam esse
 lavacri gratiam:
 505 Itemque voces illas, quas nos indigni proclamamus,
 Quum ipsa inclinatione purgationem largimur,
 Etiam spiritui scilicet, qui tyrannidem exercuit,
 De judicio sanctorum & sapientum antistitum.
 Quos equidem arbitror potius piaculi participes fieri,
 510 Quam sui splendoris puritatisque aliquid cum aliis commu-
 nicare.
 Facilius enim mali quam boni participes reddimur.
 Quam autem sit hæc vera oratio, licebit hinc animadvertas,
 Si caro consecrata & sanctificata rem aliquam (vates
 Poculentam aut esculentam attigerit, negat omnino Michæas
 515 Ab ea sanctificari ac lustrari, quod attingitur.

Quum

ἀνabatur, quam a quovis ex populo scita-
 tum esset, ecquis, quod objiceret, inveniret.
 Postea illud præconio publico in ecclesia fa-
 ctum. v. Canones Eccles. Universalis.

Ibid. Ἀντὶ τοῦ χάριτος] id est, gratia quæ-
 dam, quæ sit ad instar baptismi: beneficium,
 quod lavacro baptismi conferri queat, quippe

peccatorum ablutionem præstans.

505 Ὡς ἀνάξιος] formula ejus, qui ordi-
 nabatur, præ modestia hacce dignitate indi-
 gnum se fatentis. Quare rectius verteris: quas
 sum pronuntians, indignos nos esse profe-
 rentes.

512. Χείρας μὴ I. al. χείρας γὰρ.

G

528. O

- Ἐκ τῆς δ' ἀνάγκης ἀγὰρ κοινωθήσεαι·
 Ταῦτ' ἐν ὁσίων Παύλῳ θεῷ πεποιθὲς,
 Ἐν οἷς τυπὰ Τιμόθεον ἐξ ὁμιολῆς,
 Νόμον πίθησι, μὴ προχείρως τὰς χεῖρας
 520 Ἀγῶν ἐστ' ἄλλον, μηδὲ κοινῶς τρόπον.
 Ἀρετῇ γὰρ ἡμῶν Φόρτον οἰκείων χαλῶν.
 Ἐγὼ δὲ λατρὸν, εἰ δοκεῖ, καὶ τὸτό σοι·
 Τίς ἐχθρῶταί τ' ἔσονται, χεῖρα δὲ χα
 Δευκύνῃ, ὡς ἐκμηξὲ καὶ βάθῃ χάρις,
 525 Ἀλλ' οὐκ ὁμιολῆς, ὡς βαφὴ πρὸς ὅτι πῶς
 Ἡ λαμπρότης, ἥς καὶ τὸ χαλὸν ἐκπλυτοί·
 Ἐγὼ δὲ καὶ τῆς ἡ χάριτος παιτελῆς·
 Ο' βαθμὸς ἡμῶν σε· ἀγέλον βλέπω.
 Τῆς δ' ἐν ὁ πρὸς, καὶ σέβει ἡμῶν νόμος,
 530 Δάσκαλός τε, εἰδὼς τῷ δόγματι.
 Οἱ δ' ἐκπρὸς ὁδὸν οἶδε, πλεὺς θύδοξίας,
 Οἱ ποτὶ πῆμα τὸ χαλὸν τ' πίστεως·
 Ὡς τῆς μὲν αὐτῆς μηδὲ ἐν λογίζεσθαι,
 Τῶν σὺν δὲ πικρὸς ἱσταίαι κατήχησθαι·
 535 Πῶς τῶν, εἴπε, πείσομαι δόξαν λαβεῖν
 Ἀλλῶ, παρ' ἡμῶν διδάσκαλον τῷ ὅρῳ βίαι·
 Πῶς γλώσσῃ ἐμφραξομένη, ἢ τίσι λόγους;
 Πειρομένῃ γὰρ ὁδὸν τῆς ἐμῶν νόμων,
 Οἱ πάντοτε ξένοι ὡς ἀγαλμαί τι
 540 Τὸν προσηγάμεν, ὡς μὴ τι τῷ λαῷ λάβῃ·
 Καὶ τῆς ἀφῆσθαι· τὸ χάρις δόξα κρατεῖν·
 Πάντες πεθήπασιν οἱ· ὁ δὲ ὁ μῶμος ἀπλεταί·
 Εὐθύς μὲν Ἡλίασιν σὺ τῷ σιμῶν λόγῳ·
 Πῶς ὦν ἀπειρῶν καίμαθ' ἄνω χάρις
 545 Τῶν ἐκποινημένων τε, καὶ ποθημένων

Πολ-

528. Ο' βαθμὸς] gradus ille Episcopalis dignitas est: ἀγέλος autem angelicæ puritatis hominem hic significat.

531. Οἱ ἐκπρὸς] Hæreticus, vel gentilis, qui extra ecclesiam.

538. Εἰμῶν νόμος] ut supra v. 529, σέβει ἡμῶν νόμος· νόμος hic disciplinam, & institutum vitæ, a Gregorio sibi suisque præscriptum significat. Alias & de religione Gregorii, seu vera de sacris sententia accipi possit, Ari-
 norum, aliorumque pravæ dogmatibus oppo-
 sita, qui hic extranei, sive ἐκπρὸς nominan-

tur, ut antea Gentiles, & Judæi non creden-
 tes in Jesum Christum.

540. Ὡς μὴ τι τῷ λαῷ λάβῃ] rectius verten-
 ris, ne quid habeas de plebe, scilicet vitii: ve-
 rum ut sit quam emendatissimus, & absolu-
 tissimus. Interpres, & al. λαβῶν. Non male.

541. Τὸν χάρις δόξα κε.] interpres legit·
 τὸν χάρις, δόξα κρατεῖν.

542. Ἀπλεταί] malim ἀπλεταί.

545. Τῶν ἐκποινημένων] non hæc ad τὸ αἶμα, ut
 interpres fecit, sed ad τὸ ἀμαθὲς referenda sunt.
 Repone: Quomodo igitur superiore, id est Epi-
 scopi,

Quum e diverso, si quid impuri contigerit, omnino pollutionis particeps fiat.

Hæc quia Paulo homini divino persuasissima erant,
Idcirco Timotheum per epistolam formans, & instruens,
Legem fert, ne promte, vel expedite,

520 Alii manus imponat, neve committat, ut alienorum ipse morum particeps fiat.

Etenim sufficere nobis propriorum malorum onus.

Verum enimvero sit hoc etiam tibi lavacrum, siquidem ita videtur. (potest,

At quis certi quiddam polliceri de indole ac moribus alicujus
Absque temporis aliquo spatio, quod ostendat baptismi gratiam ima quoque absterfisse;

525 Nec tantum in superficie splendorem quendam esse,
Velut haustum ex herba quapiam colorem? quippe talis splendoris elegantia & venustas facile elui potest.

Sed enim esto, prorsus esse te ablutum per hoc, ac purgatum.
Cur non enim gradus ipse te immutaverit? Angelum equidem video.

Sentit itidem de te, quicumque fidelis est, measque leges colit:

530 Largietur illud tibi, doctrinæ cedens.

At extraneus quispiam nequit bonitatem fidei nostræ
Aliter definire, ac metiri, quam honestate famæ.

Ac sua quidem facinora prorsus non computat,

Tuorum vero acerbus est incusator. (opinionem

535 Quo pacto persuadebimus huic, quæso, ut aliam de nobis
Admittat, præter illam, quam ex nostra antea acti temporis vita concepit? (verbis?

Qui linguam ejus obstruemus, quibus obsecro rationibus &
Nam aliorum de nobis opinionem omnino negligere leges
meæ vetant, (stitem poliunt,

Quæ quidem ab omni parte quasi quoddam simulacrum anti-

540 Ne quid sit, quod populo detrimentum adferat.

Ceterum hoc quoque concedam, ac tua quidem gratia, te
videlicet magna in existimatione apud extraneos esse. (re.

Admirantur te scilicet. Ne Momus quidem ipse audet te tangere.
Ipsam Eliam honestate famæ te superare demus.

Qui fit, ut homo rudis & imperitus supra illa sedeas,

545 Quæ à multis elaborata sunt, & expetita?

- Πολλοῖς · τίθηπάγ', εἴγε σὶ ποθ' ἐμύωσι.
 Τὸ γ' ὃ φρόνημα ἔδδεν μὴ μαθεῖν ἔα,
 Πῦθον πὲ μὴ παροσόντα ῥαδίως ἔχειν.
 Ἀλλ' ἔχ'ε τῷτο· ἀλλ' ἐκεῖνο πῶς Φύγῃς,
 550 Ὅμῃ μαθητῆς καὶ διδάσκαλῳ δοκεῖν,
 Θήροντα θήγαν, ὡς ὀδόντες τῷ συῶν,
 Δέον διδάσκειν ἐκμαθόντα τὸ νόμος.
 Τίς ἢ τοσαύτη σύγχυσις τῷ πράγματι;
 Πόθεν τὸ δόγμα εὐωνοῖ ἔτι γίγνεται;
 555 Πύκτης μὴ ἔδδεις, ὅστις ἔ' πὲ πρὶν χεῖρα
 Περσβάλλειτ', ἔδ' ἐσκέφαλ' εὐχαίροντα.
 Οὐδὲ γαδίως μήπω τῷ πόδε παρογυμνάσας.
 Αἰλῆς δὲ τίς ποτ' εὐφροσύνῃ αὐθημερόν
 Τέτμηκεν, ἐξήχρησεν, ἠγωνίστατο;
 560 Γραφεὺς δὲ τίς ποτ' ἀκρῷ ἠκρότη ποτέ,
 Μὴ πολλὰ μίξας χρωμάτων μορφώματα;
 Εἰρητόρευσεν δ', ἢ νόσος τίς ἤλασε,
 Πρὸ πλειόνων λόγων τε, καὶ νοσημάτων;
 Μικρῷ γ' ἂν ἦσαν αἱ τέχνηαι πρὶνμαίῳ,
 565 Εἰ τῷ θέλειν ὑπερῆκε τὸ καταῶσαι μόνον.
 Τὸν δὲ παροδόντα δὲ κελευομένη μόνον,
 Εἶναι χαλόντε καὶ γὰρ τὸν παροδόντα.
 Καὶ τῷτ' ἐκεῖνο, πρᾶξις ὅστις ἢ Φύσις.
 Χειρὸς κελεύει, καὶ κτίσις παρίσταται.
 570 Καὶ τῷτο σιγῶ· πῶς δὲ σὺ βλέπων χεῖρα
 Τῷτον μένοντα τῷ θεῷ παροδόντα,
 Ὑψαυχευῖς τε, καὶ θρόνῳ πέριχες κράτος,

Α'Λ'

scopi, sedens sede eorum nudus et imperitus, quae a multis &c. Et mox: Namque animi tui elatio, ut quidquam discas, vides: Indoctos autem hos Episcopos c. x. τίδ' ἔστιν ἐργάζων, & πολυμπίας vocat.

550. Ὅμῃ μαθητῆς] Sic vers. 640:

Ἦσας μαθητῆς ἔτ', ὁ νῦν διδάσκαλος.

Satyrice magis id expressit Carm. de vita sua:

Ἐπίσκοποι, νῦν μαθηταῖς τοῖς θεῷ.

Διδάσκαλοι χεῖς, καὶ μαθητῶν σήμερον.

Τιλοποιεῖ, καὶ τίλει διώττει.

552. Δέον διδάσκειν] ille enim praeceptor optimus est, qui ea prius bene didicit, quae alium docturus est, ut est apud Platonem in

primo Alcibiade. Et recte Aristoteles lib. i. Oeconom. c. vi: Οὐ γὰρ αἰετὶ μὴ καλῶς ὑποδεικνύτῃ καλῶς μαθεῖσθαι.

553. Τίς ἢ τοσαύτη] Synesius de Insomniis extremo: Ὅλος δὲ ἔδδεν ἐπαῖνον μοι δοκεῖν τῷ τῆς μελίτης νόμου, ὅτι φασὶ δι' ἄλλο σπερδάζεσθαι. Οἱ δὲ τῇ παροδόντι τίλος ἠγνῆται, καὶ τῇ ὀδῇ, ὡς ὅφ' ὁ δὲ βαδίζειν, ἠγάπησαν. Τῇ γὰρ μελίτην ἀγῶνα πεποιήται. Noster in Maximum:

— δ' καὶ φροσῆς!

Ὅστις μύκτης ἀβρόν ἀνατρέχων

Σοφῆς, γενομένης, ἐν γυνῆς, ἐπισκόπου,

Μαδὲν προνοήσαντας εἰς μῶρον καλῶ.

& mox:

Κοῦ.

Abs te quidem expetita umquam esse, mirum mihi fuerit.
 Nam animi elatio & arrogantia ne quidem permittit, ut ali-
 quid discatur, (non habent.
 Facile persuadens hominibus, ut ea se habere credant, quæ
 Num locum hoc in te non habet? Quinam igitur evitabis,
 550 Ut ne simul discipulus ac magister esse videaris,
 Acuentem acuens, quemadmodum dentes suum facere solent?
 Nam tum demum docere debebas, ubi doctrinæ leges per-
 didicisses.
 Qui fit, obsecro, ut in hac parte tanta sit confusio? (sit?
 Qui fit, ut doctrina tam vili pretio redimi, compararique pos-
 555 Pugil nullus est, qui non antea manum (xerit.
 Adversariis objecerit, nec standi commodam rationem dispe-
 Non stadii cursor ullus, qui antea pedes suos non exercuerit.
 Nemo item mentis compos eodem die laborem exercitationis
 Suscepit, eundem absolvit, ac decertavit.
 560 Quem umquam pictorem exstitisse summum accepimus,
 Qui non varias colorum formas prius miscuerit?
 Num quis oratoriam professus est, num morbos abegit prius,
 Quam vel orationes plures habuisset, vel morbos inspexisset?
 Nimirum artes non magni essent pretii,
 565 Si earum comparatio sola in voluntate sita foret.
 At vero in antistite satis est, si saltem jubeatur
 Esse subito bonus, virtuteque præditus.
 Quod quidem est illud, quod proverbio fertur, dictum factum.
 Christus imperat, & creatura statim producitur.
 570 Verum hoc quoque silentio prætereo. Quo autem pacto fit,
 ut tu conspiciens
 Adstitem aliquem Dei manenentem inferiore gradu, (tas?
 Nihilominus cervicem attollas, & soliorum potestatem expe-
 Cur

Κοῦς ἔστι τις μὴ μαλὸν τοξινίτα.
 Πτιοῖς φησὶν πρὸς νύφιν μεταρσίως
 Ἀρετὴν τὸ βέλτερον, ἡ δὲ μὴ τὸ εἶναι.
 Fusius hæc multo exsequitur pag. 21 & 22. Orat.
 1: ubi eos severe simul & vere ob crassam re-
 rum sacrarum ignorantiam castigat, ac tandem
 subjicit: ἢ ἔτι καὶ τὸν τῆς καὶ παλαιότητος
 πρῶτα, ὅτι διὰ τὴν δὲ μόνον καὶ εἶναι σοφόν.
 555. Πύκτες μὲν αἰεὶ] Plutarchus in Perseo:
 Θιμῶν ὅτι καὶ εἶναι, ἢ τὸν μὴ βάλλοντα κατι-
 σοχῆν, ἢ τὸν μὴ μόνον κρατεῖν, ἢ ὅλως τὸν
 ἀπερρεῖν ὑπερρεῖν.

556. Εὐκαίριον γὰρ] v. Fabrum de re Ath-
 letica, alia est γὰρ ἐνυχέριος vers. 578, cu-
 jusmodi nostro & γὰρ πάνυχος alicubi voca-
 tur: quum nempe in vigiliis noctes diebus
 continuantur, præcipue in basilicis martyrum,
 uti illo sæculo sollemnne, teste Hieron. adv. Vi-
 gilantium. Quæ Latinis *Statio* dicta.
 558. Αὐλὰς δὲ τις] Lapsus hic est interpres.
 Muta, & lege: *Aut quis mentis umquam com-
 pos eodem tibi die secus, expelitis, decer-
 tavit?*

- Ἀλλ' ἔχ' Φείσῃς, ἔδ' ὑπὲρ μέγας θρόνους,
 Μὴ βῆς ἐλαύνῃς κρείσσοις βοηλάτῃ;
 575 Σκόπῃ γ' ἔπας, εἰ χολή σοι καὶ βλέπων.
 Οὐτ' χαμῶντος, καὶ κόπῃ βεβρωμένη.
 Καὶ σάρκας ἐξέπῃξεν ἀγρυπνίας,
 Ψαλμωδίας τε, καὶ τῶν νυχθημέρων,
 Καὶ τὸ πρὸς ὑψ' ἐκ πάχους ἐκδημέας.
 580 (Τί γ' οὐκ αἰσθάνῃς εὐφροσύνην καὶ ὅλον,
 Σκώληξί τ' εἶναι δαφνιτέραν προφύω,
 Γενῶντα, καὶ πρέποντα τὸς γειτωδύκας;)
 Καὶ δακρύων ἑσμῶν πηγαῖς τὸς σπλάγχνους,
 Εἰ πρὸς πᾶσι καὶ βραχὺν ῥαυτίσματος,
 585 Οἷς βάλλεθ' ὅπως καὶ σφοδρὸς πηλὸν βίβας,
 Τύποις τε σαρκῶν ἐσφράγισται τιμίοις
 Ἐσκληρότων θυγῇ τε, καὶ πολλοῖς πότοις,
 (Οἷς ἡ παλαιὰ γυνὴς ἐτρυχασέ με
 Εἰς γυνὴν τραφέντα καὶ πηλὸν μητέρα)
 590 Ρίγῃ τε, πένῃ, καὶ τῶν ῥαυτίσματος,
 Ποθῶν λαβεῖν ἱνδύματι πρὸς ἀφθαρσίαν.
 Καὶ γὰρ τὸς ὕδρις εἰδὲν κατ' ὕδρις
 Τροφῇ, τὸ θήσκειν μιμνήσκου κατ' ἡμέραν.
 Τροφὴν γ' οἶδεν ἀγέλων ἀπλὴν Θεῶν.
 595 Οὐδ' οὐκ πένῃς γυν, ἡ δ' ὅτε ζάπλῃς ἦν,
 Ἀλλ' ἐκβολὴν ἐξερχε, καὶ κατ' ὕδρις πλέει,

Ρίγας

574. Μὴ βῆς ἐλαύνῃς] v. Adag.

575. Οὐτ' χαμῶντος] non potest sui obli-
 visci vir optimus, at nimium φιλαυτός, &
 hisce, quæ commemorare passim non cessat,
 (ut olim Tullius in consulatu suo partum depul-
 se exstinctæque Catilinariæ conjurationis decus)
 gloriolæ ac jactantix instrumentis nimis ἐπε-
 ρμένος. sic Carm. xi:

— Ο' δ' ἄλλοις ἄλλοις ἰατρῶν,
 Πολλὰ καὶ τὸν ἀνδρὸς ἰνδρώσαντα θρόνους,
 Γραμῶν, σάρκας τιτρυμέναι, ὑπερφοῖτον,
 Κόσμοι ἀτιμῶντα, τὸ μὴ ἀμείβον ἔχοντα,
 Καὶ ἴκοντο ἐν ζούσῃ, θωπεύοντο ἰθὺς ἀνδρας.
 Conferatur & Carm. v, ubi plura. Neque illic
 hanc gloriam suam immunem Divinæ fuisse
 animadversionis diffitetur, additque:

Αἶν' ἀγνοέσθῃ, ἀεὶ, κατὰ μέγαν.

576. Οὐτ' χαμῶντος] hic locum habet in
 Gregorio nostro illud Senecæ l. v. controversi.

xxxi: Loquax est virtutis, nec ostendit se tam-
 tum, sed ingorit.

576. Κόπῃ βεβρωμένη] sic Carm. iv:

Εὐθὺς μὲν οὐκ ἔστι· τὰ ῥήματα δὲ ἀποκρίνεται.
 Καὶ κόπῃ ἐν δακρύων δάκρυσι δινομένη.

579. Ἐκ πάχους] e mole corporis: corpus
 enim mentem degravat, ut ait in distichis
 Janibicis:

Νῦν λιπρὸν ὄψος ἐκδύκει γαστήρος.

ergo omnis sanctorum cura fuit, ut corpus ex-
 tenuarent. Sic Carm. lxx:

Κόπῃ σάρκα παχέας ἐν εἰδῇ πᾶσι ἀνδρας
 Εὐχάρις, κατὰ τὴν, φρονέει, ἀγρυπνίας.

siquidem, ut ibidem ait,

Τὰς παχέας σάρκας, καὶ γαστήρ ὄψος ἔχοντα,
 ἢ λιπρὴν χορὴν εἰσοδὸς ἢ δύναται.

Quo & fabula spectat Horatiana de mustela.

583. Καὶ δακρύων] hinc adeo acriter Episco-
 pos objurgat Carm. de vita sua, qui ἐκλαλῶν

τὰ

Cur non trepidas, & ad ipsos thronos exhorrescis,
Metuens, ne boves agas te bubulco præstantiores?

575 Sic enim mecum rem considerato, siquidem etiam videndi
tibi otium est.

Alius humi cubans, & erosus a pulvere,
Carnes tabefecit vigiliis,
Psalmorum concentibus, in statione noctem diemque durante:
Denique mentis extra molem corporis ad ea, quæ sursum
sunt, peregrinationibus.

580 (Non enim committendum putat, ut molem hanc terrenam
totam in sepulcra inferat,

Nec vermibus cibum largiorem præbeat,
Quos & gignat ipse, & ortos ex se nutriat.)
Idem lacrymarum fontibus maculas suas absterfit,
Siquam vel exiguam habebat adpersam sibi, (sapiens.

585 Quemadmodum vitæ hujus cæno respergitur quivis etiam
Præterea notis in carne pulcherrimis obsignatus est,
Quæ per preces, multosque labores, ac molestias, in ipso exa-
(Quibus olim facta illa degustatio me adflixit, (ruit,
Ad terram tendentem, abjectam humilemque matrem)

590 Per frigus item, per famem, per viles & laceras vestes,
Dum immortalitatis vestem consequi cupit.

Etiam carnis petulantiam ciborum inopia compescuit,
Quotidie cibum unum petens, nimirum mortem.
Scit enim unicum esse cibum angelorum simplicem, Deum.

595 Alius nunc quidem pauper est, verum aliquando erat, quum
divitiis abundaret.

Nimirum malebat exoperationem quasi navis fieri, ut levius
& expeditius navigaret;

Ab-

τὰ ἑφ' αὐτὴν κακὰ,

καὶ ταῦτα χρεὶς θαυράων· ὃ καὶ ζῆλον,
Ἀθάκην ἐκλάλῃσι ἀρρωστημάτων.

586. Τύποις τε σαρκῶν] credo genum
callo. Sic de Afella Hieronymus in ejus lauda-
tione, genua ejus præ orandi assiduitate callo
obducta fuisse refert. Nisi forte catenæ illius
ferreæ impressa carni vestigia significare volue-
rit, de qua v. 604.

583. Ἡ παλαιὰ γύσις] al. χύσις. Minus
bene: gustationem enim pomi in Paradiso in-
nuit: unde nobis laborum omnium origo,
nisi potius ita explicandum videatur, quomodo

gustus jam olim ab adolescentia mihi cognitus
me confecit. Mox pro τὴν αὐτὴν μαρτίαν, alii τα-
πεινὴν μαρτίαν prætulerunt.

590. Παθῶν] ita in vetere libro legebatur:
pro quo πάθω substituerim.

593. Τὸ θύσκειν] non recte hic se habet
interpretatio. Corrige:

Et carnis petulantiam inopia condidis cibi,
Quotidie mortem amulatius abstinentia.

596. Ἐκβολὰς ἔτερε] ut navigantes solent,
quum tempestatibus jactantur Alibi:

Μηδὲν ἀφ' ἑστέρας· ἀλλὰ πᾶν ῥιψὰς βάρος
Βίη ματαιή, καὶ κακὸν τὸν ἐνθάδε.

597. P' 6

- Ρίψας πίπσιν, ὃ βυθῶ, τὸ Φορτίον.
 Οὐτὶ Φυγῶν πόλεις τε καὶ δῆμα κρότῃς,
 Καὶ πῶ ζάλλω, ἢ πάντᾳ τὰν μέσῳ γρίφῃ,
 600 Τῷ ἰὲ τὸ χάλλῳ τῷ Θεῷ συνήρμοσε,
 Μοίῳ τὰ θεῖα καὶ μέσῳ κοινῶν.
 Οὐτὶ τὸ καλὸν σῶμα, (πᾶς γὰρ ὃ καλὸν
 Τὸ τῷ αἰετῶν;) μαργάροις συνέκλεισε
 Δειμοῖς σιδηροῖς, λαθεῖν κομμήματι,
 605 Σφίγγας ἑαυτὴν ἔδεν ἡδυνήκοτα,
 Ως μή ποθ' ὑβρίσειεν ὦν ἐλευθέρῳ.
 Καὶ συνιδίαν αἰδοῖται αὐτῶν ἢ πλάνῳ.
 Τύτῳ τὸ πνεῦμ' ἔτηξε γράμματι βάθῃ
 Λύσαντα πολλῶν ἐφραγιδίων φρεσίν.
 610 Τοιαῦτα χάλλη καὶ σὺ μοι φράζειν τὰ σά.
 Οἶκῳ; γυνὴ σφειγῶσα, πικρίων ὁδὸς,
 Κτύπεις, καλυτῶν, πρᾶκτορες, βοᾶν, δίχην,
 Ἀπαντὰ μετὰ φροντίδων καὶ πρᾶγματων.
 Τράπεζα φλεγμαίνουσα τῷ ἰδωδύμῳ,
 615 Ταῖς ὀφιοποιῶν καὶ κερματίων πλοκαῖς,
 Γῆς καὶ θαλάσσης καρποφορέντων ἐντέροις,
 (Ἐξ ὧν ὁ νοῦς βαπτίζεται, ἔδ' ἔχει πλάτῳ),
 Μύροις, γέλωσι, ψαλμάτων συναυλίαις,
 Οἷς κυμβάλων δέει καὶ ποδὸς ψοφημάτων.
 620 Ἄλλα δὲ λύσσης ἐμπληεῖ τῆς συμφύτης,
 Νοσοῦντες, οἰδαίνοντες, ὀδυνώμενοι
 Γυναιξίν, ἄρτι νυμφῖοι, τὸ μέτερον,
 Οὕτω λύσαντες πασάδας γαμηλίας,
 Ἡ καὶ πόθοις συζῶντες ἀζύροις ἐπὶ,

Πεῖρ

597. Ρίψας πίπσιν, ὃ βυθῶ] tacite Philosophum Cratetem, vel alium, ut quidam volunt, carpere videtur, qui opes in mare abiecit, demergere illas, quam ab iis demergisse malle dictitantem. Potuisset enim in egenos multo illas sapientius distribuere. Carm. xviii: ubi de Cratete:

Φασὶν τοὶ αὐτὸν, ὥς τις δ' ἄλλοι τινα,

Τῶν φιλοσοφούντων ἰξίσαν φρονήματος δεσ.

γ. Carm. p. 208.

604. Δειμοῖς σιδηροῖς] Tantum religio potuit suadere malorum. Carm. xlvii, de monachis quibusdam:

Οἱ δὲ σιδηροῖσιν ἀλυκτοπίδαις μογίσιν,

Τήκοις κακίῃ σὺν χροὶ ταχορῶν.

607. Αἰδοῖται αὐτῶν] lege, αἰδοῖται αὐτῶν πλάτῳ. Mox pro ἔτηξε interpretes legit ἰδῆξε. Sed nec ita sequentia se bene habent. Malim: ἰδῆξε γράμματι βάθῃ Λύσαντι πολλῶν ἐφραγιδίων φρεσίν, ultima in ἐφραγιδίῳ producta ob sequentes consonantes. Quod si cui τὸ ἔτηξε magis arriserit, pro τῷ, τῷ reponendum erit.

611. Γυνὴ σφειγῶσα] Episcopis enim tunc temporis uxores habere licitum erat. Hac de liberis exceptis, nulla verior Episcoporum hu-

jus

Abiecto illo in pauperes onere, non in profundum mare.
Et ea tempestate, quæ in medio rerum humanarum cursu
omnia volvit, & agitat,

- 600 Pulchritudinem mentis suæ Deo applicuit,
Solutus cum solo res divinas tractans.
Alius pulchrum corpus suum; (& qui non pulchrum sit
Præstantissimorum hominum corpus?) unionibus inclusit, &
Ferreisque vinculis, ornamento clandestino, (constrinxit,
605 Semet illigavit facinore nullo designato,
Ut ne umquam solutus ac liber insolenter se gereret,
Constringens nimirum sensus in se ipso, qui a natura sunt er-
ronei ac vagabundi.
Alii spiritus literæ profunditates commonstravit,
Solvens & aperiens ea, quæ multorum mentibus obsignata
sunt & occulta. (rato.
610 Talia sunt horum ornamenta. Nunc tu mihi tua commemo-
Nimirum ea sunt domus, uxor lasciviens, liberorum actiones;
Facultates, operarum præfecti, exactores, clamores, supplicia,
Cuncta curarum negotiorumque plena;
Mensa cibis celebribus abundans,
615 Cupediariorum ac temperaturarum argutiis,
Quæ maris ac terræ fructus intestinis afferunt,
(Quibus ipsa mens sic demergitur, ut latitudinem, spatiumve
se explicandi non habeat)
Abundans item unguentis, risu, cantilenarum concentibus,
Qui & cymbala, & strepitus pedum saltantium requirunt.
620 Alii furore insito nativoque pleni,
Morbo nullo laborantes, nitida cute conspicui,
Recens facti sponsi, &, ut moderate quid dicam,
Nondum apertis nuptialibus thalamis,
Vel etiam suis cum amoribus innuptis adhuc viventes,

Prius-

jus seculi dari possit descriptio, quam quæ hic
exhibetur.

612. Κελύφαϊ] proprie in navibus hi, qui
remiges celeusmate ad opus excitabant.

619. Ἀλλοὶ δὲ λύσσης] non cepit hæc Leun-
clavius. Λύσση hic est libidinis æstus, ἢ λύσση-
σι οἱ ἱρρωμενῆς. Sic Phocylides:

Πολλοὶ γὰρ λύσσησιν πρὸς ἄρσιν κ' ἰμῶν ἱρῶν.
Noster c. LXIII:

Ὅπως αἱ λύσση βόρβορος ἔστι λίαν.
Vertendum fuerat:

Alii innato libidinis æstro conciti,
Æstuant, surgentes, perpasso & nitido
corpore,

Ut mulieribus placeant, sufficiantque, re-
cens sponsi, &, ne quid nimis,
Nondum apertis &c.

sic Carm. xi:

Ἀρτίγλαυοι, ζείοντες, ἔτι χροάοντες ἰσλόν,
Καὶ κλέπται φυσικοῦ πυρός, φαίονται ἔχοντες
Ἠέρην φιλότητα, ὅτ' ἀμφεβίην ἀλινόθεν.

H

618. Πα-

- 625 Πρὶν ἢ παλαιὰν ἀνδρὶ καὶ κοῤῥήματα
Θεῖον χαλύψαι, παντελῶς ἀσπυγιοῖ,
Νέοι τὰ σῶμα, τὸ τροπὸν νεώτεροι,
(Ἡ' καὶ παλαιῶν ἡμερῶν, πλήρεις κακῶν)
Ἐπιτ' ἀσπυγίων εἰσὶ τέκνων τροσάτων,
630 Ἄ πνεῦμα τίκτητ' σαρκὸς ἐξαιωμένον.
Τιμᾶν πάθη μαθόντες, οἷς πεπόνθασι,
Συνήγοροι σφῶν ἐν κακοῖς ἀλλοτρίοις,
Διδόντες ὥσπερ λαμβάνουσ' ἐξουσίαν.
Οὕτοι μὲν ἔστω· καὶ πάλιν αὖ καὶ βελτίους
635 Αἰτῶν γειρόμενοι καλύσσονται τοῖς θεοῖς.
Τὸ γὰρ κρατεῖν τὸ ἀφρονα ποιεῖ χεῖρονα,
Ὁ δ' ἐκκρατῆς ἔστηκεν ἡτιμωμένῳ,
Κάτω νευνκαῖς, πρὸς θεὸν μόνον βλέπων,
Στήριχαι μαθητῶν χάρις, ὅ μὴδ' ἄξιον
640 Ἰσως μαθητῆς ἔστω ὁ νυν διδάσκαλος.
Εἴπερ τὸ κρατεῖν ὁ τόπος γινώσκει.
Τοιαῦτ' ἐν ἡμῖν ἰσχύει τὸ βάλλειν;
Οὕτω σοφίζετ' ἐνδοχῆς ποικίλεις,
Ὅταν δὴ μὲν πρὶν, ἢ πόλιν πληῆσαι θέλη,
645 Πρὸς οἷς ἐκείνη περᾶται, καὶ σωτομον
Νόμον δίδωσι ποικίλεις τὸ τροσάτω.
Ἐπειτα χαλκὸς χρυσὸν ἡμιφειμένῳ,
Ἡ' καὶ χαμαλίου ἔκστασις χρῶας,
Πάγων, κατιφῆς ἡθῶν, αὐχίνῳ κλάσις,
650 Φωνὴ βραχὺία, πρὸς ἐκκενναμένῳ,
Νωθεὶν βάδιζμα, πάντα, πλὴν Φρενὸς, σφῶς,

Τὰ

628. Παλαιῶν ἡμερῶν] obscurius est τὸ ἀντι-
γνωστὸν διερμ. Malim:

Quin potius nequitia senes, scelerum pleni.
631. Τιμᾶν πάθη] D. Hieronymus adv. Joh.
Hieros. Natura hominum prona est ad clemen-
tiam: Quia in alieno peccato sui quisque misereatur.

630. Τὸν βάσκαρον] Diabolum.

649. Πάγων] non pictor elegantius hypo-
critam descripsit. Αὐχίνῳ κλάσις opponitur
ἐνφαιχίνῳ φρενίματι. Nimis tamen affectata
hominum erat effeminatorum, ut est apud
Dionem Chrysost. de Regno & Tyrannide:
item Clementem Alex. Prodig. l. 111, c. xi.
Esaias c. 111, 16. de filiabus Jerusalem: Καὶ ἰπ-

ρὴν καὶ ἐνφαιχίνῳ φρενίματι. Noster Carm. 21x;

Ἐγὼ σοὶ πάντα τὰ βάδεις, καὶ σάκεας ἰδοὺ.
Κ' αὐχίνῳ ἐπιθρύπτει δόξματα καυὰ τίθει.

& paulo ante:

Ὡς εὐφραδὲς, ὡς πᾶσι καὶ ὡς ἄλλοις, καὶ πᾶσι
Λύχμηρος τὸ κόμην, φθιγόμενος τὸ μόνον.
Καὶ ζῶντος διαρῆ τὸ χιτῶνος, ἥτις μάλιστα
Διπλοῖς ἰνυαῖς ἔχειτ' ἐς ἀσφυγμάς.

650. Πρὸς ἐκκενναμένῳ] Puto hic aliquid
latere vitii. Series enim effecti ad severitatem
exterioris habitus aliud quid requirit. Forte,
χιτῶν ἰσκ.

651. Νωθεὶν βάδιζμα] compositus scilicet
inaccessus ad gravitatem. Vocat hoc κατὰ τὸν
φασ

- 625 Priusquam genas ornamento virili, nimirum
Pilis, vestitas habeant, omnino prima lanugine,
Corpore juvenes, moribus & affectibus juniores,
(Veletiam antiquorum dierum, vitiis referti)
Præfecti scilicet ac antistites sunt liberum carne non procrea-
630 Quos spiritus absque commercio carnis gignit. (torum,
Quum affectiones illas animi habere didicerint in honore,
quibus antea laborabant,
Alienis in vitiis suimet ipsorum patroni, (sumant.
Concedentes peccandi licentiam aliis, itidem ut ipsi eam sibi
Et horum quidem hujusmodi est ratio. Quod si forte se
ipso vincere,
635 Meliusque se gerere velint, per ipsa solia impediuntur.
Nam imperium atque potestas ex homine stulto pejorem
efficit. (pers,
Interim continentia præditus aliquis stat omnis honoris ex-
Vultu demisso, Deum solum intuens,
Discipuli locum boni consulens & amplectens, cui fortasse
ne par quidem est
640 Ille discipulus, qui modo doctoris sibi munus usurpat,
Siquidem antistitis potestas ex loco non pendet.
Tantumne virium in nobis invidum illum habere?
Nimirum ita nos argute circumscribit malitia sua successu
non carente,
Quum populum aliquem, vel urbem vexare cogitat.
645 Quem quidem præter conatum singulorum animos tentat,
& legem (bitatis constituens.
Compendiariam, brevemque fert, nimirum antistitem impro-
Tum vero cernimus deinceps æs auro vestitum,
Vel coloris in chamæleonte mutationem,
Barbam, mores tristes, cervicis inflexionem,
650 Vocem pertenuem, hominem fidelem habitu ornatuque tan-
tum expressum, ac repræsentatum, (cepta mente:
Incessu lentum, rebus in omnibus sapientia præditum, ex-

Quæ

φαι βυδίζον Libanius p. 570. Petronio appel-
latur *incessus arte compositus*. Videtur de hoc
Clem. Alexandrinum p. 253, Athenæum l.
xii p. 525, A. Gellium l. ix, cap. xi, Bo-
chartum in Phalegol. iv, c. xix. Aristænetus
lib. i, epist. xix, τῆς βυδίζον dixit, ubi & inter illa modestiæ specimina βραχυλογία
cὲ ἡριμῶν φανῇ. Contra apud Apulejum lib.
ii Miles. Speciosus & *immediatus incessus* lau-
datur. Nam modestus incessus, & vultus com-
positus indicia bene educati hominis sunt: cu-
jus ideo magna apud Græcos cura fuit, ut plu-
ribus

- Τὸ ὠρῶτον εἰ ὠρῶτοις τι τῆς τοῦ καλοῦ,
 Ε'φ'ὃδ' τὸ σεπλόν, ἢ Σαμὴλ διπλοῖς,
 Σκίμπης ταπεινός, ὅδ' ὅλως διζυμύδῳ,
 655 Τὰ πρὸς χάριον παρθέναν κοσμήματα
 Λίνω φεισφίσχων τι καὶ σακκύνῳ,
 Τὰ πρὸθεν ἐνχῆς σύμβολα προκείμενα.
 Πῶς μὴ τι ῥήξω ῥῆμα τῆς ἐμοὶ ξένου;
 Οὐκ ἂν δυναίμην μὴ τι καὶ θυμῷ φέρειν
 660 Κύβωμ'· ὀπίχης, ἢ τρυφῶν, ἢ τὰς τείχας.
 Τί καὶ πᾶ μὴ σαί, καὶ τὰ σα ζήτησις ἔχει;
 Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν οὐρίματα.
 Χωρὶς τὰ Μερρῶν καὶ Σιλωάμ ρεύματα.
 Τὰ μὲν γὰρ ὅδ' ἔχουσιν, τῆς δὲ καὶ τόσους
 665 Ἡπείωνες πρῶτον ἀγγελῶ κινεμένοι.
 Διπλῶν φυτθῶν ἀμπελῶνα, διατὰ δὲ
 Σπείρεις· τὸ δ' ἐνδυμ' ἐκ δυοῖν ὑφαζμένοι.
 Τὰ δ' ἔχ' ὁμοζυγῶντα συζυγῇ πῆναι·
 Ἀπηγέρωντες δ', ὑπερὸ ὁῖα, τῷ τόμῳ
 670 Τὸ πλεκτόν, ἐκκλινάμεν τ' διατὸν τρόπον.
 Ἄλλος γυναικῶν κόσμος, ἄλλ' ἀρρέναι.
 Ἄλλο κολοίων ὑψῶν, ἄλλο δ' αἰετῶν.
 Αἰχρὸν μεγάλων μίμησις εἰ μικροῖς λίσαι.

Μικρο-

ribus docet Casaubonus ad Athen. p. 55. qui & variis vocabulis corruptum & lascivum incessum notaverunt. Unde apud Athenæum lib. xiv, p. 643. Καλλασίδας βαίνει, & lib. xv, p. 685, κοσμοσάιδας βαίνει. Apud Heliodorum in Æthiopicis βλακῶντες, αἰετῶν βαίνει: de quo & Suidas in αἰετῶν βαίνει respici potest, item Hesychius in σαλακῶντες, & σαλῶντες. Ita enim appellabant αἰετῶν καὶ μετα τρυφῶν βαδίζον. Sic & Iesaias filias Sion castigat τοῖς ποσὶ ἅμα παιζούσας, cap. 111, 16.

653. Ε'φ'ὃδ'] Ε'πωμίδα, superhumetale, palliolum ex aurifiliis intextis Hyacinthi, cocci, & purpure subtegmini, & statim byssino mira pulchritudinis, in modum caracallarum sine cucullis: Hieronymus de veste Sacerdotali. Verum præcedentem huc potius referendum puto, quam ad antecedentem vocem sapientia. Quare verterim: Quodque in his, quæ nunc pulchra habentur, primum est, Ε'φ'ὃδ' venerandum &c. Id est Episcopalis dignitatis insignia, quæ nunc omnium animis oculisque pulcher-

rimarum videntur. Διπλοῖς autem Samuelis memoratur 1 Reg. 11, 19, ubi mater eius Anna διπλοῖδα μικρὸν ἑαυτῇ fecisse dicitur: quod ipse genus indumenti perpetuum fuit, sic ut ex eo facile a Saulo Samuel agnosceretur, quia erat διπλοῖδα ἀναδεδεμένη, 1 Reg. c. xxviii, v. 14.

654. Σκίμπης] interpres σκίμπης legit, vertens Scorpionem. Quod minor, nil enim minus hic convenit respectu alligationis. Melius, sellam humilem, necdum tetam testatam seu revinctam: nisi quis grabatum maluerit: hunc enim Attici σκίμποδα appellabant.

655. Παρθέναν] interpres κοσμήματα λίσαι φεισφίσχων τι καὶ σακκύνῳ, legit. Margini codicis adscriptum erat pro varia lectione, αλ. κοσμήματα. Malim tamen retinere quod in nostro Codice est, κοσμήματα, & pro λίσαι legere λίσαι, a λίσαι: estque lineum reticulum, quo virgines capillos colligebant; κόσμησας, vel ἱμπτῶν, vel τεύχεσσι: de quibus consulendi Suidas, Hesychius, Pollux. Lucretio Anademata, retinuitur. Homero πλατὺν αἰσ-

διζυμύδῳ

Quæ quidem sapientia princeps est inter prima mundi bona bonum.

Cernimus & venerandam Ephodum, & Samuelis diploidem, Scipionem humilem, prorsus non alligatum;

655 Capitis ornamenta virginibus peculiaria
Valde constringentem, & in morem sacci componentem, ut turgida sint: (exposita.

Ab anteriori parte notas, ac signa precationis hominum oculis Quo pacto non proferam verbum mihi ceteroquin insolens? Equidem id non possum, nedum iræ ludibrium ferre.

660 Tu vel deliciis illis, vel comis abstineto.
Cur & tua quæ sunt, & quæ tua non sunt, habere desideras? Separati sunt Mysorum ac Phrygum limites.
Diverſa Merhæ Siloæque fluenta.

665 Superabant, posteaquam primum ab Angelo movebantur.
Duplicem conſeris vineam: duplicem
Sementem facis: veste duplici de materia contexta uteris.
Non copulanda sub jugum unum conjungis.

670 Lege, si nescis, interdictum hoc erat textum,
Ut quæ morum diversorum connexiones haud ferret.
Alius mulierum cultus est, alius virorum.
Alia graculorum sublimitas, & aquilarum alia.
Turpis est magnorum in parvis admodum imitatio.

Parum

δι/μα. De re ipsa D. Hieron. l. 11 adv. Jovinian.
Coma in occipitiis frontemque torquens.

658. Πῶς μὴ τι ῥῆμα] sic Carm. xi:

Φθίγγωμαι ἢκ' ἰδέσθαι γὰρ, αἰτὰρ λόγῳ ἔκ-
ταθι ῥήξω

Ψυχῆς, ὡς ὅτε κύμα βιάμενον ἔκτοθι λάτρῳ
Πνοματι, καὶ σέραγγας ὑποτρέχον, ἢκ'
ἰπείσῃ

Καίχλαζει, καὶ πᾶσι διακρίσσει δαπνίδιο
Ῥηγινύμενος αἰθῆρος αἰτὰ ῥέμα· ταῖα πεποιθα.

660. Ἡ τρυφή] τρυφή hic mihi fictam illam modestiæ speciem, vel etiam nigram tunicam significare videtur, cui Maximus, quem hic tacite perstringi e capillis liquet prolixioribus, ἐνδιδρυμένη. Non enim coma istiusmodi Philosopho conveniebat Christiano: unde & Carm. 1. ea ipsi ablata dicitur, cum ad sedem Constantinopolitam aspiraret. Sic infra v. 686:

Ῥάξω τὸ φαῖον περὶ δ' ἄρ' ἔστι χιτῶνος, ἔκ.

Καὶ ὅ ἐν ταῖς ποτὶ τρυφᾷ.

662. Χωρὶς τὰ] usus est noster hoc adagio & alibi, ubi & auctorem ejus Alcimonem citat. Ita enim Carm. xviii, p. 209:

Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Λυδῶν ἐρίσματα,
Ἀλκμαίονος δὲ τις τὸδ' αἰεὶ σέει ποτέ.

ubi τὰ Μυσῶν restituendum interpres quoque vidit, qui Μυσῶν vertit, sed in voce Λυδῶν nihil mutavit. Item pag. 20 Carm. 1:

Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ἐρίσματα.

unde & ibidem Φρυγῶν pro Λυδῶν proponendum videtur. Item p. 249, Prefat. in Carmina sua:

Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ἐρίσματα.

Χωρὶς κολλῶν καὶ τῶν ὑψίσματα.

663. Τὰ Μιρῆς] Μιρῆ, Mara, fonsaque amara, Exod. xv, 23.

666. Διπλῶν φντ.] Vid. Deuteron. xxiii, 9, 10, 11.

672. Ἀλλοκολιῶν] Vid. Adag.

673. Αἰχρὶς μεγάλων μίμν.] Sic &

- Μικροπρεπὲς γάρ· οἱ Φαράων Φαρμακοὶ
 675 Σαφῶς σε πειθέτωσαν ἰσχυρόμενοι.
 Ἀλλ' εἴπεις εἶναι τῷ σοφῶν ἐσπύδακας,
 Μὴ μοι μόνῳ ἢ ῥάβδον εἰς ὄφιν τρέπτῃ.
 Ζητῶ τὰ πάντα, κ' εἶναι τὸ μέγαν Ἀάρον·
 Εἰ δ' εἰστίταξαι σὺν μάγοις Αἰγυπτίαν,
 680 Εἰ καλόν, ἐξάσκησον εὐθείας ὅλην.
 Οὐδεὶς φθόνῳ σοὶ τὴν καλὴν μιμήσειται.
 Εἰ Φαῦλον, ἔκπῃς στήθι· Φεῖσαι τῶν ἐμῶν·
 Ἐμὸν γὰρ ἴσθι, καὶ ὑπεκρίθη σοφῶς·
 Ἀποτερνῆς με καὶ σὺ τὴν μίαν ἀμνάδα.
 685 Μοιχεύει τὸ χῆμα· τίς Νάθαν Φερίσθι;
 Ῥήξω τὸ Φαῖον περὶ δρεμῶν χιτῶνιον,
 Εἴ ποτε λαβοίμην· καὶ γὰρ εἰς τέτοις ποτὶ
 Τρυφᾶτε, ὥσπερ βρώματων εἰς χείροσιν,
 ὅταν πάθῃτε πληγμοῖν εἰς τιμίαις.
 690 Ῥήξόν τι καὶ σὺ τῶν ἐμῶν, ἂν τε λάβῃ,
 Τῶν μαλθακωτέρων τε καὶ νόθων ἐμοῖ.
 Τύτταν τί ἂν γένοιτο εὐδικώτερον;
 Ἐστὼ Λάβαν πάλιν λαβεῖν· πείσιμα δὲ
 Τῶν πολλὰ μοχθήσασθαι ὅτι ποιμένῳ,
 695 Νυξίν παγίλῳ, ἡλίῳ κεκαυμένῳ.
 Αἰσχρὸν μὲν ἐν αἵματι ἢ τρώματι πλάσις.
 Ὅμως φύλασσε, καὶ μὲν ἐπαινέτω ἔχεις.
 Νῦν δ' οἶόν ὅτι τῷ τε, καὶ τῷ προφερῆς;
 Ἀρ' ὅτι καὶ παῖξαι τι περὶ τῷ πλάσματι
 700 Σπασθῆς μετὰ ξύ· καὶ γέλωτος εἰς δακρύοις.
 Γαλιλῶ καθίζῃ μῦθῳ εἶσω πατάδῳ.
 Νύμφη γὰρ εἶχε, νυμφικῶς ἐσαλμύνη.
 Ἐδία, κρότοι, γέλωτες· ὡς λαμπρὸς γάμος.

H δ

Inops, potentem dum vult imitari, perit.
 apud Phaedrum lib. i de rana bovis imitari cupiente magnitudinem.

680. *Εὐθείως ὅλην*] al. *ἰσχυρῶς ὅλην*. Quod fortius rectius. Sic infra v. 753:

Ἄνω φαίντα εὐθείως κινήματα.

682. *Ἐκπῃς στήθι*] *extra cancellos confisite*.
 Id est, ne tibi Episcopalem dignitatem arroges. *Φεῖσαι τῶν ἐμῶν*, id est, *δρακὸς ἡμετέρου*,
 Carm. xi; ubi de cancellis his ab impudenti-

bus hominibus, passim sacram sedem invadentibus, perruptis ac violatis fusius agit.

684. *Ἀποτερνῆς με*] 11 Reg. xii, 3, 5.

685. *Τὸ φαῖον*] nigro enim pallio Philosophi Christiani uti sunt: ita & monachi nigra subucula vestiti, apud D. Hieron. adv. Jo-
 vinian. l. 11.

694. *Ποιμήν*] Jacobi. Genes. xxxi, 40.

696 *Αἰσχρὸν μὲν αἶμα*] malorum pessima est hypocrisis. Vid. Juven. in impudicos Philosophos.

697. Q.

Parum enim hoc decet, ac ineptum est. Venefici hoc tibi
Pharaonis

- 675 Persuadeant; de quibus in historia sacra perscriptum legimus.
Quod si umquam sapiens ut esses, operam dedisti,
Noli solam mihi virgam in serpentem convertere.
Desidero abs te, ut per omnia sis magnus ille Aharon.
Quod si magorum Ægyptiorum in numero & collegio es,
680 Siquidem recte facis, totus in eo studio velut adflatus a nu-
mine temet exerceto. (debet)

(Nec enim quisquam invidere tibi præclaram imitationem
Sin male; subsistas extra nos, & a meis abstineto.
Nam mea scito esse, tametsi aliud argute simules.
Nimirum tu quoque me unico spoliās agno. (indicabit?)

- 685 Adulterio quasi quodam vitiatur habitus. Quis hoc Nathan
Equidem accurrens fuscum illud palliolum tibi discerpam,
Si te prehendero. Nam ea quoque nonnunquam
Pro deliciis quasi quibusdam usurpatis, quemadmodum in-
terdum cibus vilioribus vescimini.

Quum magno coemtorum pretio satietas vos cepit.

- 690 Vicissim tu mea discerpito, si quid deprehenderis
Aliquanto mollius, ac minime mihi germanum, ac conveniens.
Quid hisce statui possit æquius?
Tu, qui Laban es, albos habeto foetus: maculosi vero
Pastoris illius sunto, qui magnos labores exantlarit,
695 Noctu a frigore læsus, interdiu a sole adustus.
Enimvero rerum omnium, quæ turpes sunt, turpissima est
in moribus simulatio.

Nihilominus hoc tibi servato: me laudatorem habes.

At qualenam hoc est? & cui consimile? (licet?)

Num obsecro jucundo quodam figmento in re seria ludere

- 700 Licet vero. Etiam risus in lacrymis.

Felem in thalamo nuptiali fabula collocat

Tamquam sponsam, cultu sponsalizio exornatam.

*Munera sponsalitia, plausus, risus, omnia aderant ut in
splendidis nuptiis.* Ea

697. Ὅμως φύλαξι] sc. τὴν τρεῖς πλάσι.
Persiste in illa simulatione, ut, si non caste,
saltem caute.

698. Καὶ τῶν προφθις] interpres legit,
καὶ τῶν πρ. αλ. τέ. rectius illud τῶν.

699. Ἀρ' ἴτε] sic Carm. XXI:

Πρὸς ταῦτα καὶ τι μυθολογήσας οὐδέλω,
Εἰ δὲ τι παίζειν ἐν μίση τῶν συμφορῶν;

703. Ἐθλα, κρείται, &c.] versus hic Leuco-
clavio aut præteritus, aut non lectus est.

- Η' δ' ὡς ἴδεν μῶν ἀφ' αἰχμῶν ἐν τῷ μέσῳ,
 705 Νύμφη μὲν ἰὼ, γαλῆ δὲ τῷ Φαίηνῃ γῆ
 Ἐπιδραμῦσα δειπνὸν εἶχεν, ἔ γάμον.
 Τοῦτος ὅτι πᾶς νόθος διδάσκαλος.
 Τὸ γ' πεφυκὸς ἔ ταχέως μεθίσταται.
 Ἀλλ' εὐτροφὸς τις ἔστω ἐν τοῖς πρᾶγμασι,
 710 ὃν οὐκ ἐπαινεῖς, ἐπιλήεις τε παρὰ τῆς,
 Τείδων παλαιῶν καὶ νέων κινήματα.
 Οἱ δ' εὐσεβὴς μὲν, λήσιμος δ' αὐτῷ μόνῳ.
 Τίς ταῦτα φησὶν; ὡς λίαν χακώτερος!
 Οὐδεὶς γὰρ ὅτιν, ὅτις αὐτῷ ζῇ μόνῳ.
 715 Οὐτ' ἐν χαλῶν τις, ἔτε μὲν τῷ χιρὸν.
 Ἀλλ' ὡς ἔστω, ἔ τυχὸι πάσας, ἀνὴρ
 Εὐωδίας μετέχιν, ἢ δυσωδίας,
 Οὕτω τάχιστα πῶς πέλας ποιήμεθα,
 Καλεῖς μὲν ἦσαν, τοῖς χακοῖς δὲ καὶ λίαν.
 720 Μᾶλλον γὰρ διμήμητον ἢ πονηρία.
 Εἰ δ' ἔστω ἡμῖν καὶ παρὰ τῶν τυχῶν,
 Εἰ μὲν χάρις καὶ πονηρίας πλέως,
 Τῶντ' ἰδὲ ὅ καὶ νῦν, ῥά μιν ἀρχὴν τῶν ζύλων.
 Εἰ δὲ χάρις, αὐτὸς ἐν τῷ πυρὸς
 725 Ἡ γὰρ μὲν πορεύειτ' Ἰσραὴλ μέγας
 Πρὸς τὸν ἀπαιτὸς ἀσπίδων γὰρ ἐλπίδων,
 Καὶ μὴ κυκλῶν τις, μὴδ' ἀγορεύειτ' αὐτὸς τυχῶν,
 Πρωτεύς σοφιστὴς εἰς κλοπὰς μορφωμάτων.
 Ἡ καὶ Μελάμωρος, ἢ τις ἄλλος ἀσπίς,
 730 Πᾶσι τὰ πάντα ῥαδίως τυτρώμενος
 Πρὸς τὸν ἀπαιτὸν ἀγροῖαν κατὰ τὴν.

Πᾶς

Ibid. Γίλωτις] nil enim nūptiis hilarius.
 Sed hic Fescenninos intelligi putem, de qui-
 bus D. Cyprianus de habitu Virginum: *Quas-*
dam non pudeat nubentibus interesse, & inter il-
lam lascivientium libertatem sermonum collo-
quia incesta miscere: &c.

708. Τὸ γ' πεφυκὸς] *Naturam expellas fur-*
ca, tamen usque recurret.

710. Ἐπιλήεις τε παρὰ τῆς.] al. ἐπιλήεις, & ita
 interpret: vertitenim, legis. Malim tamen al-
 teram retinere lectionem, & exponere: *Et*
omnibus numeris absolutus praeul. Non enim
 de pio illo altero dubitari poterat, quin & ipse

legis defensor foret. Sequens item versum mi-
 nus feliciter expressus est. Repone: *veterum*
simul & novorum animi motuum peritus. Pro
 κινήματι, al. κινήματα legunt, minus recte.
 Id est, novit hic artes tractandi animos homi-
 num, prout hoc vel illo modo se habent, aut
 moventur, tam Catholicorum & veterum,
 quam Arianorum & Apollinarianorum, qui
 recentiores. Infra v. 759:

Τοῖς τὰδ' ἐπιλήεις.

v. 753:

Εἰθίς κινήματα.

712. Οἱ δ' ἐν τῷ μὲν] sc. Gregorius no-
 ber,

- Ea vero, quum murem in medio procurrentem vidisset,
 705 Sponsa quidem erat, sed felis. Nam in murem conspectum
 Irruens cœnam minime nuptialem sumsit.
 Tales sunt omnes Doctores spurii & adulterini.
 Nam quod a natura nobis adhæret, non facile mutatur.
 At enim is, quem tu non laudas, cum agilitate magna versatur
 710 In negotiis, & legis antistes est,
 Veterum recentiumque motus vestigans atque terens.
 Hic vero tuus religiosus ac pius, sed sibi soli utilis.
 Quis hæc ait? Quam is est improbus!
 Nam nemo est, qui soli sibi vivat,
 715 Neque bonus neque malus.
 Sed quemadmodum hic aër ejus, quod forte attraxit,
 Vel fragrantiam, vel foetorem acquirit, (ximi nostri,
 Sic nos etiam quam celerrime tales evadimus, quales sunt pro-
 Ac boni quidem rarius, mali vero ut plurimum.
 720 Quippe procliviores ad imitationem mali sumus.
 Quod si nunc antistitem habeamus,
 Si pessimus sit ac improbitatis plenus, (rum potiri.
 Nimirum hoc est, quod dicitur, Rhamnum imperio ligno-
 Sin optimus, rursus populus Israëliticus
 725 Præcedente columna ignis iter facit (tendimus.
 Ad terram in expectatione positam, ad quam omnes con-
 Etiam si non sit quispiam in circulis, & foro multum diuque
 versatus:
 Vel Proteus ille furtim varias in formas sese convertens:
 Vel Melampus, vel quis alius instabilis,
 730 Quamvis in figuram se facile conformans
 Ab subitam rerum omnium conversionem.

Quo

ster, quem ut nimis præfractum & severum
 ferre non poterant.

716. Ἀλλ' ὥσπερ ἄνθρωπος] sic Orat. 1: Οὐ γὰρ
 ἔτι δυνάμει βαφῆς μεταλαμβάνει βαδῆος
 ἵφρα (ἡ δὲ δύναμις, ἡ τῷ ἰσχυρίῳ, τὸ πλεονέ-
 σαι, ἡ τοιοῦτά τις ἄνθρωπος ἐκείνῳ ἀναχέεται εἰς
 τὸν αἶρα, καὶ ἂν τῷ αἶρα ὁμιλεῖ τοῖς ζώοις ἀν-
 τὶς, ὅ θ' ἡ λαιμὸς ἐστὶν καὶ ἐνομάζεται, ὡς φι-
 λῆ τάχιστα τῆς τῷ προσηύχοντι κακίας ἀναπύ-
 πλωσθαι τὸ ὑπὸ κακίᾳ.

718. Οὕτω τάχιστα] τὸ ποιῶμεθα ἢ ποιῶν hic
 derivatur, id est, eadem qualitate imbuo,
 similem reddo, efformo, effingo. Inprimis
 hoc in aëre locum obtinet.

720. Μᾶλλον γὰρ ἐν μίμῳ.] Vid. Juv. Sat. xiv,
 & Plutarchum de audiendis poetis, & in Alci-
 biade p. 350, Hieronymum ad Lactam, &c.

726. Κυκλῶν] rectius κυκλῶν. Et ita inter-
 pres legit.

729. Μελάμπους] qui & ipse in varias se
 figuras mutare noverat, ut in fabulis est. Vid.
 Schol. Hom. Odys. λ'. & ὁ, Schol. Theocrit.
 eid. γ'. Herodot. l. 11, Plin. l. vii, 33, &c.

730. Πᾶσι τὰ πάντα]
 Χαμαιλέοντων καὶ πολυπόδων τρόποι
 Πολλὰς τιθέντες τοῖς λόγοις αἰεὶ χροῖας,
 ut ait Carm. de vita sua.

736. Τό

- Πᾶς ἂν ἄχρηστον, εἰπέ μοι, τίτην χαλεῖς,
 Πρὸς ὃν βλέποντες βελτίως γενόμεθ' αἶ;
 Ἡ' πῶς αἶψον προσηύτω καὶ δεξιὸν,
 735 Πρὸς ὃν βλέπων σὺ τὰς ἐμὰς ἀφ' αἰνέσεις;
 Τὸ τοι φεῖται καὶ προσαιτῶ τοῖς σοφοῖς.
 Τὸ δ' οὐ γινέσθαι μάλιτα πιθανώτατον.
 Ἐκείνῳ εἰς ὡς σε φίλω, ἔτ' ἔγω.
 Ἡ' καὶ γραφῶν αἶψος ἕτός σοι δοκεῖ,
 740 Οὐχ' ὅς γε γράφει κινέμεν' ἀπλοῖς χρώμασι,
 Ζεῦξίς τις, ἢ Πολύκλειτος, ἢ τις Εὐφρανῶν,
 Ἀλλ' ὅς μιν ἀνθηραῖς τε καὶ παλαιαῖς
 Βαφαῖς ἀμορφα σώματ' ἐξηράζει;
 Ὡς Καλλίμαχος καὶ Κάλαις ἦσιν, ὡς δοκεῖ,
 745 Μόγισ γραφῶντες εἰκόνας τῶν εἰκόνων.
 Τοιῦτός ἐστι πᾶς ἀνὴρ πολύτερος.
 Ταῦτ' ἂν ὁρῶν ἑκάμηνε θύρῳ ποιμένα;
 Ὡς μικρὸν ἐξωδάκας· ἐγκαλύντομα.
 Ὡς περ λογιτὴν ἐκκόπεις τ' προσηύτω.
 750 Κόπων μὲν σοὶ, μειζόνων δ' ἐμοὶ λόγος.
 Ἐν ἔργον ὅτιν' ἔ' ἱερέως, καὶ μόνον,
 Ψυχὰς καθαίρειν οἷον βίῳ τε καὶ λόγῳ,
 Αἶψα φανέντα σιθίοις κινήμασι,
 Γαλήνῳ, ὑψίαν τε, πᾶς θείας μύθας
 755 Ἀχιλιδώτης ἐμφάσεις τυτρώμενον,
 Ὡς περ χέτοπρον ἐνδοθεὶ μερφέμενον,
 Ἀγίας τε πέμπειν προφραγὰς ὑπὲρ πίπτον,
 Εἰς αὐτὸς προφραγὰν κατάρτιση.
 Τὰ δ' ἄλλα ἀφείδω τοῖς πᾶσι σιτελετέροις.

Οὕτως

736. Τὸ τοι φεῖται] erravit hic Leunclavius. emenda: Nimia ὁ insolens garrulitas etiam sapientibus odiosa est: ingenium autem ὁ prudens oratio maxime ad persuadendam approposita est. Vide infra vers. 764, & seqq.

738. Ὡς σε φίλω] ita v. c. interpretes vertit, quasi ὡς σε φίλῳ legisset: verum tum quartus pes pro jambo spondus est. Forte fuit; ἑκείνῳ εἰς ὡς σε φίλῳ. i. Sic ille, qualem eum praeclamat.

743. Ἀμορφα] anima carentia, quae corporis forma est & vita, quae destituuntur εἰκόνας τῶν εἰκόνων.

744. Καλλίμαχος καὶ Κάλαις] Vid. Plin. Hist. nat. ubi fusc de pictoribus.

746. Πολύτερος] Protei instar mutabilis, numquam idem, Chamaeleon passim colores mutans, πᾶσι τὰ πάντα ῥαδίως τυτρώμενος, ut paulo ante dixit.

748. Εἰγκαλύντομα] quod solebant ii facere, qui pudore afficiebantur. Sic Socrates caput in Convivio apud Platonem pallio contextit de amore verba facturus. Et hinc velatum semper caput Pudicitiae in nummis & marmoribus: idemque novis nuptis flammæo obnuptum. Contra apud Platonem γυμνῶν τῶν κατὰ τὴν ἀλήθειαν aliquid agere, vel dicere, citra pudorem significat. Idemque & Honori sacra facientes capite aper-
to erant,

- Quo pacto igitur inutilem vocas illum, dic mihi,
 Quem intuentes meliores fieri possumus?
 Vel qui præstantissimum ac industrium antistitem,
 735 In quem tu intuens meos despis?
 Esto scilicet; multi sapientibus adversentur:
 Quod generosum est, lubenter obsequitur, ac fidem eis habet.
 Tu quidem ille sis, qualis mens tua: ego autem hic ero.
 Num præstantissimus tibi pictor videtur esse,
 740 Non qui res vivas simplicibus exprimit coloribus,
 Ut Zeuxis quidam, vel Polycletus, vel Euphranor:
 Sed qui floridis & apricis coloribus
 Efficit informia quædam corpora, (& Calais,
 Quorum erunt in numero mea quidem sententia Callimachus
 745 Vix imagines imaginum pingentes?
 Talis est omnis homo versutus.
 Hoc igitur respiciens in reperiendo pastore laborabas?
 Parum certe studii impendisti. Me quidem pudet.
 Antistitemne putabas rationarium esse?
 750 Stercora tibi curæ sunt. Meo iudicio unum est maximum
 Sacerdotis, & quidem solum, opus,
 Nimirum animos vita doctrinaque purgare,
 Divinis homines motibus sursum ferendo:
 Utque sedatus sit, & sursum erectam mentem habeat, &
 solos in se divinos radios
 755 Absque maculis habeat expressos,
 Tamquam speculum intus conformatum:
 Ac sanctas pro liberis suis oblationes mittat Deo,
 Donec eos efficiat divinam oblationem. (possunt.
 Cetera missa faciat, ac relinquat iis, qui ea rectius tractare
 Sic

toerant, teste Plutarcho in Quæst. Rom. quia honor nemini pudorem incutit.

749. Ὅσπερ λογιστὴν] id est, qui tantum curam gereret reddituum ecclesiæ. Cujusmodi homines astutos & vafros esse oportet, & ut supra v. 708, ἰσχυροὺς ἐν τοῖς πράγμασιν. Opum enim ecclesiæ, pecuniarum, donorum, vasorum, reddituum &c. λογισμὸς τοῖς γράμμασι τῶν πραγμάτων, ἢ ταμειῶν τῆς ἐκκλησίας, continebatur, atque annotabatur. Quibus vero eorum cura committebatur ab episcopo, λογιστὴς dicebatur: ut liquet e Carm. i. p. 24.

753. Ἄνω φανίτῃ] id est, apud superos,

cum Deo versantem, sive cælestia tractantem & cogitantem. Non vidit hic interpretes, quantum potuit. Patet id e Carm. xvi 111:

Ἐν ἔργοις αὐτῶν φυσικοί τε καὶ μόνον,
 Ἄνω φανίτῃ, καὶ συνάπιδαι θιῶν,
 Αἱ τὴν πάντα πρὸς τὸ συνέχουσιν βλέπειν.

Vid. infra vers. 803.

755. Ἐμφάσει] Vid. notas ad Carm. v. 8.

757. Προφάσει] oblationes, sacrificia precum, pro populo, qui τέκνα Episcopi. Προφάσει de sacrificio missæ dicitur. Sic noster Carm. i:

Οὐδ' ὅσσοι λατρεῖαν μίαν θιῶν προσιησκόμ.

vid. & in operibus p. 495.

- 760 Οὕτως αἱ ἡμῶν ἀσφαλῶς ἔχοι βίῳ.
 Ἐπεὶ δὲ σοι μέγιστον ἡ παρρησία,
 Ἐγὼ μὲν· ἔδ' ἐμοίγε φαίνεται βραχύ,
 Εἰ σὺν λόγῳ τε ζήσμεθα, καὶ μελείως.
 Ὅμως ἄκυσον, ὡς ἔχῃ· τῷ γὰρ σοφῷ
- 765 Πλέον τὸ σιγᾶν, ἢ τὸ σὺν περὶ πείχων.
 Καὶ σὺ μὲν ὅτι καὶ τὸ θάρσος ὡς θράσος.
 Τῷ δ' εὐγένεια καὶ τὸ συντελεῖν λόγον.
 Εἴ περ δὲ χαρὸς ἐμπίεσοι παρρησίας,
 Ὅψι μαχητῶν τ' πρᾶον, καὶ πηλίκῳ
- 770 Ἐπὶ κατορθῶν, τήνικα ὑτά γνωρίσεις.
 Γνώσῃ, τί κέρκαψ, καὶ τί βρυχάται λέων,
 Ὅταν τὸ μὲν σὺν ἐκπλήτῃ ἀνθρώπων,
 Κάμπιοντος εἰς γῆν τῷ κακῷ συνειδότος.
 Ὅδ' ὦν ἀληπτικῶς λαμβάνηται ραδίως.
- 775 Τρώων γὰρ ἔδεν ὅτι πιθανώτερον.
 Οὕτως ἔλαττον καὶ θάδ' ὁ τείδων ἔχῃ,
 Ὅμως δὲ λαμπερὸς εἰ μέσοις κατίζεῃ,
 Ἀλλολεῖαν τράπεζαν ἐκκαμπύμηνον,
 Περιφρονῶν ἅπαντας ὡς ἀμβλώματα
- 780 Τροσῆτον, ὅσον αὐτὸς περιφρονητέον.
 Ἐν τῷ τ' ἔχον φρύσμα λαμπρὸν τ' πόλιν,
 Ἐφ' ᾧ σε δῖα καὶ μάλλον ὀλυσσάται κακῶς.
 Πλείους γὰρ ἔγωγε δημουργεῖς τῶν κακῶν.
 Κάνθων δὲ τίς ποτ' ἀσικῶν ἄλλας πλείων
- 785 Κάνθων ἔζητησεν ἀγροίκων φέρειν;
 Ἀλλ' ἐπὶ ὥσπερ ὅτι, καὶ οὐκ ἡ πόλιν.
 Τί ταῦτα; πῶς μὴ ταῦτα, συμπεράτῃ κακοῖς;

Παῖς

764. Τῷ γὰρ σοφῷ] unde noscere LIV:

Χείριστι δὲ καὶ θύρετρα· τὸ δ' αἴτιον, ὅτι καὶ
 μάθειμι

Μύθε μάλιστα φέρειν, παντὸς ἐπικρατῶν.

765. Ἡ τὸ σὺν περὶ πείχων] Id est, inani
 volubilitate verborum huc illuc evagari. Sic
 Platoni ἡ περὶ πείχων ἰταίρη, vulgaris ami-
 citia est, epist. VII.766. Σὺ μὲν γὰρ] al. καὶ σὺ μὲν εἶσι, &c. Sic
 Carm. XV:Θεός τις δὲ, θάρσος πρὸς τὰ μὴ τολμητῆα.
 quare rectius verteris:

Tibi namque confidentia pro stulticia est.

θάρσος enim in bonis fiducia, θράσος in malis
 rebus audacia est. Vid. & orat. IV. p. 113. &
 Schol. Homer. Γλ. I.767. Τῷ δ' ἐνθόσῳ] verte: huic autem in-
 genium verecundia videtur sermonis quandoque
 finem facere.770. Ἐπὶ κατορθῶν] melius interpretaberis,
 si reponas:Et quantum in facundia certamine prava-
 leat, tum domum senties.Alias infra v. 791. οἱ καλοῦντες βίον, pii homines,
 probique, qui omnes virtutis partes implent.

771. Γνώσῃ, τί κέρκαψ] sic Carm. XXII:

Παῖς

- 760 Sic vita nostra secure transigetur.
 Quia vero tu maximum quiddam esse putas libertatem oris,
 Esto sane : ne mihi quidem exiguum quid esse videtur,
 Siquidem ea cum ratione, ac moderate utamur.
 Et tamen audi, quo pacto se res habeat : sapientis viri
- 765 Silentium majus quiddam est, quam longæ ambages tuæ.
 Tibi confidentia & temeritas idem sunt. (nem abrumper.
 Ille vero generosum ac nobile quid ducit etiam posse oratio-
 Quod si tempus incidat, quo sit oris utendum libertate,
 Proh! quam insignem præliatorem esse cernes eum, qui ce-
 teroqui mitis est? (possit.
- 770 Animadvertes id temporis, quis sit, qui egregie hoc præstare
 Quid simiæ adulantis cauda, quid leonis sit rugitus, cognosces.
 Quum medius homuncio exspuetur,
 In terram se demittente mala conscientia ;
 Et quum invictus ille facile capietur.
- 775 Nihil hoc esse verisimilius puta. (succumbit.
 Sic nimirum etiam hac in parte veterator indagatorque tuus ille
 Et tamen inter alios insignis sedet
 Aliena mensa fruens,
 Omnesque tantopere velut abortus præ se contemnens,
- 780 Quantopere ipsum contemni, ac nihili fieri oportebat.
 Unum illud, quo se jactitet, habet : urbem splendidam scilicet.
 Qua ipsa de causa magis tibi percundum erit.
 Nam hoc modo plures improbos efficis.
 Et quis umquam, obsecro, urbanus asinus majoris fieri voluit,
- 785 Quam rure degens quispiam?
 Nimirum asinus est asinus, etiamsi in urbe habitet.
 Quid de his dicam? Qui fieri possit, ut non hæc pro im-
 probis faciant?

Qui

Παῦσαι λίοντι μίτρον κίρκου φέρων.
 772. Όταν τὸ μῖτρον] Leunclavius male
 legit τὸ μίτρον, vertitque, *medium*. Nec cetera
 valent: quare corrige:
 Quum humana illa tua concidet atque
 despuetur loquentia,
 Desiciente illam in terram mala conscientia.
 At meus hic sermo, nulli conscientia mor-
 sui obnoxius, facile accipietur.
 Probate oratoris nil ad persuadendum
 efficacius est.
 Oratorem itaque virum bonum esse debere

multis Quintilianus ostendit in Instit. Orat. Ci-
 cero de Orat. l. 11. c. 43: *Valeat igitur multum ad
 vincendum, probari mores, instituta, & facta,
 & vitam eorum, qui agent causas.* Et post pau-
 lo: *Tantum efficitur sensu quodam ac ratione di-
 cendi, ut quasi mores oratoris effingat oratio.*
 778. Ἀλλοτρίαν τρώπιζαν] alieni carpens
 Episcopatus fructus. Τρώπιζα enim hic de Epi-
 scopali sacra mensa accipitur; & hæc pro Episco-
 patu: estque signum pro re signata. Sic Carm x:
 Θείῳ δὲ ᾠκελίῳσι τρώπιζαν, Στενί-
 ρουι, τίνοντες.
 788. Εὐ-

- Πᾶς δ' ὑδρομοῖσι μὴ σαφὲς ὄλιον ἦν;
 Πάχσοι γὰρ π' ἔσονται σοφοὶ τῷ ἔσοφῳ,
 790 Ὅταν κακοῖς μὲν θύρῃ τὰ πράγματα,
 Λυπρὸν δ' ἔχωσιν οἱ καθεστάντες βίον.
 Ἡ' τῶν ἀείρων, ὥσπερ ἐν ζάλῃ τῷ
 Πᾶσα φριφύση μικρὸν ἐκκλίναντά τι,
 Πάντων ἄνω τε καὶ κάτω δοιχμένον,
 795 Ἐν ἀφαιρία τὰς βραχίαις ἡμέρας
 Θίωται, τὸ γῆρας δ' ἐν καλῷ ἔσται τέλος.
 Θρόνος μὲν ἔνι ἔχοιτε, καὶ τυραννίδας
 Ὑμεῖς, ἐπεὶ καὶ πρῶτα ταῦτ' ὑμῖν δοκεῖ.
 Χαίρειτε, ὑβρίζοιτε, παλαιάρχαις
 800 Κληροῦσθε· κόσμος ὑμῖν εἰκέτω μέγας.
 Τόπως ἀμείβοι' ἐκ τόπων, τὴς μὲν κάτω
 Βάλλοιτε, τὴς δ' ὑψέτε· ταῦτ' ὑμῖν φίλα.
 Χωρεῖτ'· ἐγὼ δὲ συγγραφήσομαι θεῷ,
 Ωἷ ζῶ, πέωτε, καὶ πρὸς ὃν βλέπω μόνον,
 805 Ωἷ πρὶν γενέσθαι μ' ἢ περὶ τὸν ὑπέρχατο,
 Ωἷ κίνδυνοί τε συνῆσαν, καὶ τυκτῶν χάρις.
 Τέτω τε θύσω γὰρ καθαρά κινήματα,
 Ως γὰρ ἐφικτὸν, περὶ λαλῶν μόνῳ μοι.
 Ταῦτα πρὸς ὑμᾶς τὴς κακῆς ὑπὲρ καλῆς,
 810 Οἷς εἰ περ ἀχθεῖ, θύρην, ὃν ζητεῖ, λόγος.
 Τα δ' ἄλλα ἐκείθεν, ὡ φίλοι, λελέξεσθαι.
 Πλὴν ἐξιτήμιόν τι εἰ δοκεῖ λόγον,
 Βραχὺν μὲν ἄλλα λήσιμον, δέξασθαι με

Ως

788. Ὑδρομοῖσι] possit & disiunctim legi, in δρομοῖσι; vertendum vero, probis ac rectis virtutis tramite decurrentibus. Sequitur enim, πάχσοι γὰρ τι &c. Sic postea alibi:

Τὰ μὲν δὲ μίχεται τέτα ὑδρομοῖσι ἡμῶν ὁ λόγος.

799. Χαίρειτε] Carm. xiv:

Ως πάλιν ἱερῆς· ἐγὼ θάτοι· ὡ καὶ ἀλιτροί.

Γένοις, ὑπὲρ μοι φερίτε, ὡς τὸ πάρος.

801. Τέπως ἀμείβοιτ'] i. e. per me vobis licet Episcopatus mutare, & ex una in aliam urbem transire; licet id mihi vitio verteritis, ἡμῶν ἐρίφοις, ut Carm. i, ait, τὴς πάλας τεινῆ-
 ποται, veluti Canonibus prohibitum: non ego tam severe vobiscum agam, quum hæc leges jam exoleverint. Antherus Episc. Rom. ad fratres per Bziticam & Tholosianam provincias

Episcopos: De mutatione vero Episcoporum, unde sanctam sedem Apostolicam consulere voluissis, scitois, eam communi utilitate atque necessitate fieri licere, sed non libitu cuiusquam aut dominatione. Exemplum Petri, Eusebii, Felicis. Non enim mutat sedem, qui non mutat mentem; nec mutat civitatem, qui non sua sponte, sed consilio & electione aliorum mutatur. Nam sicut Episcopi habent potestatem ordinare regulariter Episcopos, & reliquos sacerdotes: sic quoties utilitas, aut necessitas exposcerit, supradicto modo & mutare, & inthronizare potestatem habent.

801. Τὴς μὲν κάτω] ut me, & Paulinum. Extollite vero Nectarium, & Flavianum.

803. Ἐγὼ δὲ συγγραφ.] Carm. de vita sua:

—Χά—

- Qui non prosperitate rerum fruentibus certa perniciēs sit?
 Accidit etenim quiddam sapientibus etiam viris ab ipsorum
 persona alienum,
 790 Quum improbis secundæ res sunt,
 Et virtutem colentes tristem agunt vitam.
 Num igitur optimum fuerit, ut quis tamquam in tempestate
 Omnia pervertente paulum deflectens,
 Dum cuncta sursum deorsum agitantur,
 795 Paucos vitæ dies in tuto collocet,
 Ac senectutem in tranquillo statuatur?
 Quamobrem & vos solia retinete vobis, & tyrannides,
 Quando illa vobis prima videntur esse.
 Valete; insolentes estote: Patriarchatus (cedat.
 800 Per sortes inter vos distribuite. Magnus hic mundus vobis
 De locis aliis in alia migrate: hos dejicite,
 Illos attollite. Nimirum hæc jucunda vobis sunt.
 Pergite. Ego me ad Deum convertam,
 Cui vivo & spiro, ad quem solum respicio: (cederem:
 805 Cui me mater mea promisit ac devovit, priusquam in lucem
 Cui me tam pericula, quam benigna insomnia conjunxerunt.
 Ei mentis meæ pueros motus consecrabo,
 Quantum ejus fieri poterit, solus cum solo colloquens.
 Hæc ad vos improbos pro bonis dicta sunt: (rebat.
 810 Quod si cui sunt ea molesta, reperit oratio nostra, quem quæ-
 Cetera vobis, amici, altera in vita dicentur.
 Unum tamen quiddam, si videtur, a nobis accipite,
 Velut in discessu a vobis nostro prolatum, breve illud quidem,
 Veluti

— Χάρις πολλὰ φέροις.
 Οἷται δὲ δάκρυά μοι ταῖς αἰνὰ παρῶν
 Πάσαι ὑπερψάλλοντα τῶν πλανημάτων.
 item:
 Ζητῶ τίς οἶκόν ἐκ κακῶν ἱερμίσαι,
 Οὐ μοι τὸ θεῖον ἢ μόνον ζήτημαίον,
 Ἐλπίς τι κέρη τῶν αἰῶν γαρτρύφει.
 805. ὃ πρὸς γυναικα] Carm. 1, de matre:
 Ἀνὰ πρῶτον παιδὸς ἀφρονος γένον
 Ἰδεῖν ἐν οἴκῳ, πρὸς μὲν ἰὼν πολλοῖς φίλον,
 Οἷα προσαιμύληται, καὶ δῆτα πῶς
 Τυχὸν. Ἐπὶ δ' ἢ δυσκάλικτος τῶν φρέων,
 Δῶρον δίδωσι, ὅππῃ ἴξιν λαοῖν.
 806. ὃ κίνδυνοι] tempestatis scilicet, ut fu-
 se eodem carmine primo exponit.

Ibid. Καὶ ἵνατοι χάρις] Carm. 19,
 Καὶ περὶ μοι κινέσονται παρῶν τοῖς οἴκοις,
 Ἐλκὸν ῥηιδίως ἐς πτόν ἀφθέρης.
 Δαίη μοι δοκίμωκεν ἐν εἰώμασι ἀργυφίσι
 Στεφάνῳ παρῶν καὶ πλατῶν ἰσάμε-
 ναι, &c.
 Vid. & Carm. 111.
 809. Ταῦτα πρὸς ὁμῶς] ad Presbyteros hæc
 dicuntur, de quibus fufè agit Carm. Jamb.
 XXI11:
 Οἱ δ' ἢ λάτρεθ' οὐ(μνῆς,
 Ἀλλ' ἐκφανῆς ἄγαν.
 Ἐρυθρῶντες, ἢ κακοὶ
 Δοκοῖν ἐντελῆς, &c.
 810. Οἷς ἢ τις] al. ὅς τ' ὅς τις.
 818. Αλ-

- ὧς οἱ πατέρας λαμβάνοντες ἐν τέλει
 815 Φωνὰς, ὅπποτήφεις τε μνήμης ἀξίας·
 Μεθ' αὖς λόγος τις ἔχέτ' ἐξακύνεται,
 Ὡτ' καὶ πλεον μέισιν ἐν βάθει Φρενός·
 Ἄλλοι πιν' εἰ λάβοιτε Γρηγόριον, Φίλοι,
 Φεῖδοιθε μᾶλλον· εἰ δὲ μὴ, τὸ δεύτερον,
 820 Εἴητε χαλοὶ καὶ γαθοὶ τοῖς πλησίον,
 Ὑμῶν τε αὐτοῖς οἱ τέως ὁμόφρονες,
 Εἴς κραπίθετε τοῖς ἴσοις παθήμασιν·
 Ἦν τ' αὐτὸς ἐσπύδαζον εὐρέϊον, αἰ
 Σπέρχοντ' ἀφέντες τὰς ἰδίας ἀρρώστιας,
 825 Ὑφ' ὧν τὸ κοινὸν ἐκταράσσεται ἀθλίως.
 Καὶ γὰρ παρήσω τὸ μὲν, εἴτε π' πλείον
 Ἄλλων Φρονῦμιν, εἴτε μ' ὁ μακρὸς χρόνος
 Ποιῶ τραχιὺν τε, καὶ πὰρ πλείω δύστροπον·
 Εἴτ' ἔν πεπληγὼς ἐκ μέθης τ' ἦν μόνος,
 830 Μέθην τετραΐδα τῆς δοίης οἴομαι.
 Νομίζεσθ' ὡς βύλεσθε· πλὴν μέμνησθέ με,
 Τῷ πολλὰ μοχθήσαντι ἐν Φίλων τρόποις,
 Καλὸν δ' ἔχοντος τ' λογιζμὸν περὶ σάτιν,
 Τότ' ἐκλύον με τῷ χακῶν γῆρας τόδ'·
 835 Οὕτω πᾶν ἂν μοι τῷ Φίλων σπείσαιτό τις,
 Πάλης θανάτου, ἢ φθόνου σωίεσχαται.

818. Ἄλλον τιν'] scriptum hoc carmen, antequam Nestarius ei successor esset designatus. Sic & alibi, pag. 251 operum, part. 11:

Αἰ ἄλλον ἔνρητ' αἰτ' ἰμῶ, τιμίσασθε
 Τὸ σπῆλον ἡμῶν πνῦμα τῷ συνεγόνῳ·

823. Ἦν τ' αὐτός] quod de re Carm. LVII:

Τίς δὲ μάθαι κενόειται τ' ἱεροπνίαν ἱερῶν
 Στήσιν, τὸς φίλους εἰς ἡν ἄγαν προσηύ-
 χηται

Τῷ μὲν ἰμοὶ πάθος ἦν, ἵππει θύος ὠδὶ κε-
 λουει, &c.

Exsequitur autem id fusius Carm. de vita sua, quum in Paulini causa, post Meletii mortem, Episcopi mirifice inter se contenderent, aliumque alii contra Gregorii sententiam Antiochiz Episcopum substituerent. Vid. & Carm. xii

ad Constantinopolitanos sacerdotes; ubi, quod neutri se parti vel orientalium, vel occidenta-
 lium adungere voluisset, per invidiam sede sua se expulsus queritur.

825. Ὑφ' ὧν τὸ κοινόν] de eorum dissidiis orbem terrarum incenditibus, Carm. ix agens ait:

Χαίρει μοι ἱερῆς ἐπ' ἀλλήλοις ἰότης
 Χαίρει προέδρι τύφῳ, χαίρει πάλιν μετὰ λα-

& Carm. x:

Ὡς οἱ μὲν θάκων ἱερῶν ἀρεὶ δῆλον ἔχοντες
 Αἰτίαι κυμαίνοντες, ἱπασυτέρουσι κακοῖσι
 Βαλλόμενοι, βάλλοντες, ἀτεφῆς εἰς μά-
 χηται

Εἰρήνην βοῶντες, ἰφ' αἰμασι κυδῶντες.

Vid. & Carm. xii.

829. Εἴτ'

- Veluti paternas voces & admonitiones
 815 Memoria dignas extremum excipientes,
 Secundum quas ab eis amplius nihil auditur:
 Quo ipso fit, ut eo firmitus ima in mente hæreant.
 Si alium quendam Gregorium, amici, acceperitis,
 Videte, magis ut illi parcatis. Sin autem, restat alterum,
 820 Ut vos erga proximos & vosmet invicem recte geratis:
 Qui eatenus concordēs esse consuevistis,
 Quatenus iisdem affectionibus indulgetis.
 Præterea pacem, cuius ego studiosus fui,
 Semper diligite, condonantes alter alteri suas infirmitates:
 825 Per quas resp. misere perturbatur.
 Idem ego, quod in me peccatum est, remittam: sive plus
 Aliis sapimus, sive me grandis ætas
 Asperum ac morosum in plerisque facit:
 Sive solus adeo mente læsus ex temulentia
 830 Vos homines abstemios ab ebrietate vexatos arbitror.
 Vos quidem de hoc, ut vultis, statuite: mei tamen estote
 memores,
 Qui amicorum in moribus molestias multas exhausti,
 Et patronam egregiam habeo nimirum rationem,
 Ac senectutem hanc, quæ de malis me liberat.
 835 Sic fortassis amicorum quispiam mecum in gratiam redierit;
 Sepulta lucta, quam invidia comitatur.

829. Εἴτ' ἂν πεπληγὸς] Familiare hoc non ebriis modis, ut sobrii sibi ipsi videantur, aliosque vino madidos & bene potos existiment, sed & ictero laborantibus: qui quum ipsi flavo colore suffusi sint, ceteros omnes eodem infectos videre sibi videntur. Unde Varro apud Nonium petita ab his similitudine ait: *Nam ut atqueatis & qua lutea non sunt, & qua sunt, lutea videntur: sic insani & sani, & furiosi videntur esse insani.*

836. Πάλῃς θανόντος] extincto jam de sede Constantinop. dissidio, quæ invidiæ materia fuerat: seu potius civiliter jam mortuo vestro, cui invidebatis, Gregorio. Sic Carm. 1.

Μίαν χειρὸς πικρότητ' ἔχει θιάς.

nisi illic ἔχει potius legendum. Sed & alibi sæpius se quasi mortuum deplorat. Idem eleganter se Carm. XLVIII inter ἀτάφους ἵκνυται numerat, ubi Julianum tributorem descriptorem, ut sibi parcat, rogat. Ceterum Carm. ad inimicos itidem ait:

Οἱ συνόται, τίθηκα τῷ φθόνῳ λόγῳ.
 Εἴωα λῆξαι, καὶ δίσσιν φθείδ' ἑ' ἑμὸς.
 Ἐχέροι, φίλοι, ἀπῆλθον· εὐφημίσαιτι.
 Νῦν δ' ἔκείτ' εἰμὶ τῆς μάχης μεταίχμιον.

Attamen Carm. in invidos ne sic quidem invidiam in se cessare queritur:

Πᾶσι θανόντι καὶ φθόνος συντίκασται.
 Πρὸς ᾧ τὸ τῶντοι ἡ μάχη· τὸ δ' ἐκ ποδῶν
 Οὐτ' ἀντιπίπτει, καὶ τιτίματ' ἀφθύνως.
 Εἰγὼ δὲ καὶ τίθηκα, καὶ βασκαίνωμαι.

Εἰς ἑμαυτὸν λόγος.

- Λ**έγῃσιν οἱ μισῶντες, (ὥς δ' ἑμοὶ δοκεῖ,
 Λέγῃσιν ἔδδικαια.
 Πῶς γὰρ δίκαιον τὸς φίλους περιφρονεῖν;
 Ὡς μὴ θεὸν λέγοιμε,
 5 Ὡτ' ἐπρόθευ κῆται πάντα, καὶ γινώσκῃται,
 Σαφῶς ὅξυ βλέποντι.)
 Ἀλλ' ἐν λέγῃσι τὰ φθόνῳ παρώδῃμοι,
 (φθόνῳ παθῶν δικαίῳ,
 Τήκοιτι τὸς ἔχοντας, ὥσπερ ἄξιον.)
 10 Τί γὰρ, ἄθρῃ, λέγῃσι;
 Λέγῃσιν, ὥς αὐτοὶ μετ' ἐν δαίμονα
 (καὶ γὰρ δοκεῖσι τῷ πῶ)
 Κωιδαντῆς βαλόντες ἐκ τὸς ἀπὸ
 Ἀπὸ φρύσσαι· θυγε.
 15 Βαρὺς γὰρ αὐτοῖς, καὶ θρόνος ἡμῶν γέμων,
 Τίμων ὁδὸς ἀτείχῃς,
 Ἐθῶν πατρίων καὶ νόμων ἀφθόρους,

Εἴπερ

Εἰς ἑμαυτὸν] Adscriptum erat Viennensi Codici, Τῷτο μίτρον ἀδιόφορον εἶναι: in quo, ut & in Florentino Bibliothecae Mediceae altero (duos enim illic cum Viennensi apographo contuli) versus hi omnes perpetua serie ad instar solutae orationis decurrebant. Verum in altero Florentino ita, uti hic illos exhibemus, distincti erant; sic ut singuli versus Jambici senarii suum sibi Anacreonticum habuerint subiectum. Quare ἀδιόφορον potius, id est diversi generis, quam ἀδιόφορον hoc metrum dicendum videtur. Ceterum scriptum est hoc carmen Arianzi, extremo ferme Gregorii vitae tempore, quum illic contabescente sensim corpore soli divino cultui quod reliquum erat vitae consecraret, omnibus semet aliis negotiis exuens. Estque Apologeticum adversus obrectatores, qui cum criminari non desinebant, quod, quum enixe rogaretur, Nazianzi Episcopatum admittere recusaret: superbix hoc ejus adsignantes, quippe cui haec ad Constantinopolitanam sedem comparata nimis vilis, nec se digna, infraque sua merita esse videretur. Respondet igitur tam prave consilia factaque sua interpretantibus, redditque hic eorundem rationem.

5. ἢ πρόθευ] Philemon:
 Ὁ γὰρ θεὸς βλέπει σε πλησίον παρὼν,
 Ὅς ἔργους δικαίοις ἡδύται, καὶ ἀδικοῖς.
 Tertullianus de Poenit. c. vi: *Quanta scintilla tenebrae superstruxerit, Deus lumen est.*
 8. φθόνῳ παθῶν δικαίῳ] Incertus in Anthologia l. i, c. lxxxiii:
 Ὁ φθόνος ἐστὶ κακίστος, ἔχει δὲ τι καλὸν ἐν αὐτῷ,
 Τήκει γὰρ φθοιρῶν ὄμματα καὶ καρδίαν.
 Pluscula in eandem sententiam habet D. Augustinus, Serm. lxxxiii de tempore; sive qui eorum sermonum alius auctor est. Noster orat. xxvii: *ὡς ἀνέλοιτο ἐξ ἀνθρώπων ὁ φθόνος, ὁ δαπάνη τῶν ἐχόντων, ὁ τῶν παχόντων ἰός, τὸ μόνον τῶν παθόντων ἀδικύτατον τι αἶμα καὶ δικαίωτατον· τὸ γὰρ, ὅτι πᾶσι διαχλῆται τοῖς καλοῖς· τὸ δὲ, ὅτι τήκει τὸς ἔχοντας.*
 9. Τέκοιτι] itae Florentino Codice restitui pro eo, quod in Viennensi erat, Τήκει γάρ. Basilii M. de invidia: *ὥσπερ γὰρ ἰὸς σίδερον, ἕτως ὁ φθόνος τὴν ἔχουσαν αὐτὴν ψυχὴν αἰσθάνεται.* Et hinc Alexander M. apud Curtium l. vii c. xi, de Meleagro: *Iræ quidem tenuit, sed dixit, invidios homines nihil aliud quam ipsorum tormentum esse.* Æschylus Agamemnone:
 Διόφρων

De se ipso. Carm. II.

- D**icunt obtrectatores mei (ut mihi vero videtur,
 Nil æqui bonique dicunt:
 Quid enim iniquius, quam amicos despiciere?
 Ne Deum dicam,
 5 Cui omnia patent, & liquido cognita sunt,
 Acutum cernenti:
 Dicunt tamen invidia victi,
 (Invidia affectionum justissima:
 Tabefacit enim, quos possidet, ut æquum est.)
 10 Quid igitur dicant, audisis.
 Dicunt scilicet, se me infelicem
 (Ita enim opinantur)
 Constantini ejicientes ex urbe
 Spoliasse supercilio. Euge.
 15 Gravis enim ipsis & insolentiæ eram plenus,
 Vias secans hætenus non tritas,
 Patrii moris, ac disciplinæ corruptor:

Si

Δύσφρων γὰρ ὡς καρδίαν προσήμωρος
 Ἀχθεὶς διπλάζει τῷ πιπυμμένῳ νόσῳ,
 Τοῖς τ' αὐτὸς αὐτῶν πῆμασιν βαρύνεται,
 Καὶ τοὺς θυραῖον ἔλθον ἡγορῶν εἶναι.

13. Βαλέντις] graviter de hac invidorum
 malignitate noster conqueritur extremo Carm.
 de vita sua: ubi eos jactasse refert, se invi-
 tum throno expulisse Gregorium.

Εἰς δὲ φίλοις πάντες ἐκράτησάν τε
 Εἰ μὲν φίλοις τῷ θρόνῳ! καὶ τῷδ' ἐμὲ
 Στερεῖτε κομπήζοις, ὡς ἀπὸ τοῦ
 Εἰ δ' ἢ φίλοις, ἐντρέποντο τοῖς κακοῖς,
 Χθὲς ἐθροῖσάν, καὶ δῶκται σήμερον.

14. Ἀποφρονέω] elegantissimum hoc ver-
 bum est: id est, ajunt se me de superbix
 quasi fastigio, non secus ac de sede Constan-
 tinopolitana dejecisse. Habuimus supra non-
 nulla de supercilioso fastu. Supercilia nempe
 sedes superbix, ut est apud Plinium in Hist.
 nat. *Superbia*, inquit l. xi, c. xxxvii, *ali-*
ubi conceptaculum, sed hic sedem habet. In
corde nascitur: huc subit; hinc pendet. Nihil
altius, abruptiusque invenit in corpore, ubi so-
litaria esset. Quoniam vero omnis fere digni-
tas nonnihil habet fastus, & inprimis, quæ
minimum debebat, sacra, ideo Carm. xv ait:
ὁ δὲ θρόνος, ὀφρὺς ὀνείρων. Et hinc illa in Juno-

nis tutela apud Festum, quæ regnorum & di-
 gnitatum præles Dea est. Demetrius Phaler.
 apud Diogenem Laertium dixisse fertur, *μὴ*
μικρὸν εἶναι μέρος τὰς ὀφρὺς· ὅλη γὰρ ἐπὶ κο-
τῆσιν δύνασθαι τῷ βίῳ.

15. Βαρὺς γὰρ αὐτοῖς.] quia severitatem ejus
 ferre non poterant, ut supra diximus: quam ipsi
 fastum, & confidentiam appellabant, qui glo-
 riæ Gregorii invidebant. Hinc epist. 18 ad Bo-
 sporium: Οὐκέτι βαρὺς ἐμῶν ἔσται Γρηγόριος ὁ βα-
 ρύς· ubi male alii ὁ βαρὺς legendum existimant.

Ibid. Ἰμῶν γέμων] Flor. i. ἡμῶν πλίως,
 quod ab interprete. Sic post paullo: καὶ πνέ-
 ματος γέμωντις.

16. Τρίμηνι ὁδὸς ἀτελείης] Ita & Lucretius
 meus lib 1:

Acta Pieridum peragro loca nullius ante
Trita solo.

& eum imitatus Virgilius l. 111 Georg.

----- *Juvas ire jugis, qua nulla priorum*
Castaliam molli devertitur orbita clivo.

Quod ad nostrum vero attinet, hunc ea de
 causa κακώδεον invidentes ejus gloriæ Episco-
 pi appellabant, ut ipse ait Carm. de vita sua,
 quod ab eo doceretur doctrina fidei, ἡ τελευτῆς

Εἰς τὴν συνῆγε τὴν σὺνταξιάν φῦσιν,
 ἢς ἢ ποθ' ἢ Νίκαια φροντιστήριον.

K 2

Nifi

- Εἴπερ νόμος τὰ Φαῦλα,
 Πλῆτε, τύχε τε, θρύψως, Φιλαρχίας,
 20 Τῶν νῦν ἐπικρατούντων.
 Οὕτω γὰρ εἰσι τῶν Φρόνησιν ἀθλοῖς,
 Ὡς ὃ λέγειν ὀκνεῖσιν,
 Ἄ καὶ λεγόντων ἐσχαλύπτεσθ' ἰὺν ᾧ ᾧ ᾧ
 Ἄλλων ἀπεχθαιρόντων.
 25 Οὕτω τὶ τυφλὸν ὅτιν ἡ μοχθηρία,
 Καὶ τὸ Φρενὺν βλάβησται.
 Οὕτοι μὲν ἔν ἑρροῖεν ἔκ μέσων λόγων.
 Οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς παῖτα,
 Οὐδ' οἱ κακῶς λέγοντες, [εἰ καὶ] δεξίως.
 30 Ρεῖπασαν ὥς θέλουσιν.
 Γλώττης γὰρ ὅθεν ὅτιν θυερωφώτερον.
 Λέγει τὶ καὶ πρὸς ἡμῶν.
 Πολλοὶ τὰδ' οἱ λέγοντες ἀκαδέτερον,
 Ὡς ἀφθόνως λέγοντες.
 35 Ἄ δ' οἷόν μ' εἰπὼν τῶν πινῶν γήσιν βλάβειν,
 Τὰδ' ὅτιν εἰπεῖν κρεῖσσιν.

Πολύς

Nisi potius, uti arbitror, hæc ad vitam ejus rationem ab aliorum Episcoporum victu discrepantem referenda sunt. De qua infra ad v. 22.

19. Φιλαρχίας] ita in Epistola LV ad Procopium; ubi de Synodis agens ait: Ἐχω μὲν ἡ-
 τως, εἰδὲν τὰληθὺς γράφειν, ἅς ἐκ πάντα σύλλο-
 γον φύγειν ἐπισκόπων, ὅτι μηδὲ μὴ σὺν ὁδῶν τι-
 λος εἶδεν χρηστὸν, μηδὲ λύσει κακῶν μᾶλλον ἐχ-
 κυίας, ἢ προδίκη. Αἱ γὰρ φιλοεικία, καὶ φιλαρ-
 χία λέγου καρίσσις. Egregiam vero laudem!
 Nil tamen verius. Legantur acta, imprimis
 Concilii Ephesini secundi.

22. Ὡς ὃ λέγειν] nimirum ἄγροικον ipsum
 esse, nec scire vivere, aut tueri dignitatem
 suam; verum potius eam dehonestare nimis
 vili cultu. Quare orat. trigesima secunda ad
 hunc eos modum perstringit: Τάχα δ' αἱ καὶ
 ταῦτα ἡμῶν οἰκιστῶν καὶ ὁ οἰκιστῶν. τὸ δὲ τῆς
 τραπέζης φιλότιμος, τὸ δὲ ἰσχυρὸς ἀνδρῶν, αἱ
 δὲ περίοδοι, τὸ δὲ σοφὸν πρὸς τὰς ἐπιτυχαιοτάτας.
 Ἦ γὰρ ὅτι πρὸς ἑαυτὸς ἡμῶν, καὶ ὑπάρχοντες ἡ
 ἀμιλλα, καὶ τραπηνῶν τὰς ὑποδομιματάς, εἰ
 μὴ ἔχοντες, ὅπως τὰ ἑαυτῶν ῥίψουσιν. Καὶ δὲ τῶν
 εἰδικῶν μὴ ἡμῶν τὴν γαστέρα κατατρύφουσιν τῶν πτω-
 χικῶν, ὡς δὲ εἰς τὰ πλεονεκτήματα τοῖς ἀνα-
 κείοις, καὶ τῶν θυσιασθῶν καταρτίζουσιν.

ἵπποις δὲ φίλοις τευφροῖς, καὶ δόξῃ ἐπιρροί-
 σθαι ἀειλάμπρος, προπομπῆς αἰτί, καὶ πει-
 πομπῆς αἰτί, καὶ πάντα ὑποχωρεῖν ἡμῶν ὡς πρὸς
 θεοῖς, καὶ πειρᾶσθαι, ἢ καὶ πειρᾶσθαι εἶναι
 δέλως ἐπιρροῖας. Εἰ ταῦτα διὰ γίγνεται, πα-
 ρελάουσι, καρίσας δὲ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην.
 Ἄλλοι πρὸς ταῦτα τοῖς ἀρίστοις τοῖς πολλοῖς.
 ἱμοὶ δὲ τὴν ἰσχυρίαν, καὶ τὴν ἀγροικίαν δότε, καὶ τὸν
 θεόν, ὃ μοῖα, καὶ ἀπὸ τῆς ἐντελείας ἀρίστον.
 Et hæc quidem nimis in publicum utilia sunt,
 quam ut Græce tantum legantur. Subjiciam
 igitur latinam Billii versionem, ut & Græca
 ignorantes nonnihil hinc capiant emolumenti:
Quin hæc quæque fortasse nobis exprobraverint,
(jam enim exprobrarunt) quod nec mensa lauta
et opipara, nec magnifica veste utimur, nec
splendide in publicum prodimus, nec ad eos, a
quibus convenimus, gravitatem et fastum ad-
hibemus. Nesciebam scilicet nobis cum consuli-
bis, et præfectis, clarissimisque lelli ducibus,
qui tot epibus, copiisque circumstant, ut, quo
sua projiciant, non habeant, amulationem et
certamen esse: illudque oportere, ut et nobis,
pauperum bonis, ad luxum et delicias abuten-
tibus, tener undique compingatur, et necessa-
ria in res superfluas effundantur, atque altaria
ipsa

- Si vitiosa disciplinæ merentur nomen,
 Quum divitiæ, fastus, deliciae, ambitio
 20 Eorum, qui nunc sunt, dominantur, ac prævaleant.
 Adeo enim infelici mente sunt,
 Ut ea dicere non vereantur,
 Quæ si qui alii dicerent inimicorum,
 Audientes decebat erubescere.
 25 Adeo scilicet cæca est improbitas,
 Ut & ipsam mentem lædat.
 At hi valeant, abeantque in rem malam.
 Nil enim ista ad nos:
 Ut nec illi, qui male de nobis loquuntur, licet non absurde.
 30 Loquantur, ut volent.
 Lingua enim nil est flexibilis.
 Dicat illa & adversum nos aliquid.
 At multi sunt, qui exactius veriusque de his sentiunt;
 Quippe qui absque invidia loquuntur.
 35 Quæ vero regerens illorum sistere posse noxam putem,
 Ea dicere præstiterit. Faci-

ipsa rutilibus nostris contaminentur. Nesciebam nos equis insignibus & lascivis ferri, sellisque & curribus magnifice astolli, ac cum fastu & pompa deduci, velutque blanda manu demulceri oportere; atque omnes nobis, perinde ac belluis de via decedere, & in utramque via partem scindi ac distrabi: aut etiam tantam præcuntium turbam esse, ut procul conspicuus incessus noster sit. Si hac gratia vobis & acerba fuerunt, præterierunt: hanc injuriam mihi condonate: Antistitem alium, qui multitudini placeat, create. Mibi autem solitudinem & rusticitatem date, ac Deum, cui soli etiam per tenuem victum cultumque placebimus. Ita & orat. xxviii victum suum frugalem, & vestitum tenuem, secessusque ac solitudinis captationem dolori iis fuisse indicat: ubi & Gabionitis eos peiores esse dicit: quippe quos ἀδελφοὶ καὶ ὑπερφύλακται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον προσδίδουσι, μίχεται αὖ προσίωσι τοῖς ἱεροῖς μετὰ τοῦτον τῷ βίῳ καὶ τῷ λόγῳ ἐπιμαίονται.

23. Ἐκάλυπτοι] Habuimus superius hoc verbum: nonnullaque de capitis in pudore velatione attulimus: quam & novis nuptis olim usitatam fuisse notum est: cujusmodi Psyche Apulejanæ apud Sponium in Miscellaneis exstat exemplum. Velo quinetiam noctis usi in concubitu nuptiali Lacedæmonii, non vestis

tantum. Arabica vero femina faciem ita totam tegunt, inquit Tertullianus de velandis Virginitibus c. 17, ut uno oculo liberato contenta sint dimidiam frui lucem, quam totam faciem prostituerent. Nec alia etiam nunc vitæ ratio atque institutum apud eosdem Arabes atque Turcas, Persas, ceterosque orientis ferme omnes populos est, mulierumque facies velo tectæ, solis oculis ad prospectum liberis. Videtis & Pausaniam l. iii de Penelope, & Aristotelem lib. ii Rhet. c. xvi.

27. Ἐῖπον ἐκ μέγαν λόγον] pro iis πρόφασις. Sic Carm. de vita sua:

Οὗτοι μὲν αὖ ἔρπον ἐκ μέγαν λόγον,
 Εἰ μὴ σέβουσιν ὡς ἐν ἀνδραποῖσι θύον.

29. Οὐδ' οἱ κακῶς λήγοντες] in Viennensi Codice statim post hæc verba sequebatur: Ἀδελφοὶ καὶ ὑπερφύλακται, &c. At in utroque Florentino erat: Οὐδ' οἱ διζῶντες μίττωσαν ὡς θύλυσιν, cum quatuor sequentibus versiculis. Quare quum carmen hic claudicaret, subjeci de meo ἰ. καὶ, addidique illud διζῶντες e Florentinis Codicibus. Recte, an secus, tui, lector, erit arbitrii.

31. Γλώττης ᾗ] sic de occasione in Carm. de vita sua:

Καί μιν ᾗ ὑδὴν ἴσιν ὑπεροφάτρων.
 rursus ibidem de lingua:

Γλώττης δὲ λαῖστοι καὶ πολύτροφοι πλοκαῖ

Πολὺς γάρ ἐστιν εἰς τὸ χεῖρον δρόμος,

Καὶ μηδενὸς κινῆσι.

Λέγουν, ὡς ἀδρῶν μὲν ἡσυχίᾳ θρόνισται,

Ὡς τῆς, ἀφ' ὧν κατῆλθον.

Τὰς δ' αὖ πέντας, ἣ πενὰς ἀφ' ἑαυτῶν,

Τὰ σφῶν σαφῶς λέγοντες.

Ὁ γὰρ πέποιθε, τὸτο καὶ τις οἶεται.

Ἀλλ' οὐκ ἐγὼ πέποιθα.

Τοῖς μὲν προσηχθῆναι, τῆς δ' ἀπὸ χθῆναι ἔχ' ἐκείν,

Οὕτω θεῶ τυπῶντες.

Τοῖς μὲν προσηγαγέ με δῆμον, ποιμένες,

Καὶ γλῶσσαι αἰτῶν πνεῦμα.

Λαὸν γὰρ ἐχέω ἄγριοι κατὰρτίσαι

Στερεῶς βίῳ, λόγῳ τε,

Πολλαῖς χαμῶντα δογματῶν κατὰδρομαῖς,

Ὡς καὶ μέσσω κλύδων.

Τοῖς δ' ἐπὶ προσηγαγ' ἡ λύσις τῷ σώματι

Καθ' ἡμέραν θνήσκοντι.

Ἡμεῖς καλοὶ τε καὶ αἰσθητοί, (τίς ἀντιτεῖ;))

Καὶ πνεύματι γέμντες,

Ὅν τὸν φέρει, καιροῖς τε συρρίπτεσθαι

Κακοῖς κακῶς βλέπουσιν.

Υψιθρόνως δ' ἔδραμα λαὸν ποιμνίζω

Τὸ πρὸς θεῷ ἔτι μείζω.

Ἀλλ'

37. Πολὺς γάρ.] ita priore Carm. v. 370:

Ῥῆς κατὰ προῶς τρέχον.

Plutarch. in vita Artaxerxis: Λίστα γὰρ τις ἡ πορεία, καὶ κατὰ τῆς ἐπὶ τὸ βυλόμενον· βύλονται δὲ οἱ κλίσεις τὰ φάσμα δι' ἀπειρίαν τῶν καλῶν, καὶ ἄγνοια.

39. Λέγουσι.] objiciebant scilicet, uti diximus, adversarii & invidi Gregorio superbiam, quod ecclesiam dignitate inferiorem Constantinopolitana contemneret: hujus enim curam eum quidem admisisse, verum patriæ Nazianzi antistitem esse nolle, dicentes.

43. Ὁ γὰρ πέποιθε.] Florentinus alter. Ὁ γὰρ πέποιθε, ταῦτα καὶ τις οἶται. Unde admisi illud γὰρ, quod magis convenire videbatur. Si quis & ταῦτα malit, quam τὸτο. A quoque pro Ὁ γὰρ reponat, oportet. Sed hæc leviuscula sunt. Noster orat. xxviii: Πάντα αἱ οἱ τυχόντες καὶ οὐκ ἄλλων τὰ ἑαυτῶν τὰ μὲν ὑπονοήσαντες,

τά δὲ ἵπποι. Et orat. xxviii: ὅτι τοῖς ἄλλοις κεραιόμεθα πάθισιν.

46] Τυπῶντες.] τυπῶν hic est animum mentemque dirigere, formare, & agenda inspirare. Alibi pro designare, vel juberet, usus est, ut in Carm.

Ἀ τὸς πότοις τυπῶντες,

Ὅσοι φιλοῦσι ὑπερ.

48. Γλῶσσαι αἰτῶν πνεῦμα.] eloquio scilicet pollentem. Sic in Carm. de vita sua:

Ἐπιμνήν ἡμᾶς ἡ χάρις τῷ πνεύματι,

Λαὸν βοηθῶν, καὶ λόγῳ συλλήπτωρος.

Ὡς αἱ καταψυχῶντες ἐν τῷ ῥῳ

Ψυχῆς αἰνῶντες καὶ χλοαζήσας ἔτι,

Τροφῇ τ' ἐλαίῳ συσφραδῇ λυχνίᾳ τὸ φῶς.

De eloquentia sua Carm. i. Jamb. ait glorians:

Φωτὶ ἔχω· πόλις σου, καὶ λαμπρὸς θρόνος.

Ἰσχυρὸς γλῶσσαι· ὃ καλῶς τυραννίδος!

Λάμπροισι λυχνίᾳς λυχνίας ὑπερτιθείς,

Ὅλην

Facilis enim est in pejus, ac prona decursio,

Etiam si nemo propellat.

(posse,

Ajunt hi boni viri, ut excelsos accipiam thronos, induci me

40 Ut hunc, unde dejectus sum:

Pauperes autem, & tenues despuere.

Meum scilicet animum ex suo æstimantes.

Ut enim quisque affectus est, ita & alium affectum existimat.

Sed alia mihi animi sententia est.

45 Illos quidem admisi, hos vero repudiavi, at non volens;

Verum ut me præformabat Deus.

Illis me adjunxit populus, pastores,

Et linguam meam exposcens spiritus.

Plebem namque oportebat horridam componi

50 Severa constantique & vita, & sermone,

Quæ multis quassa opinionum tempestatibus,

Ut navis mediis jactabatur fluctibus.

His autem me negavit tabes corporis

In dies tantum non morientis singulos.

55 Eramus strenui, bonique; (quis enim negaverit?)

Et spiritu, animisque pleni:

Neque, ut nunc contemti, temporumque pessimorum

Abjecti videmur pessime malitia.

Nec plebem video celso pastori subditam

60 Numerosiolem nunc esse, quam sub me fuit.

Sed

Ὅλη κατασφύσσομαι τὴν οἰκονομίαν.
Vide & infra Carmen de Anastasia.

49. Ἀγχοῖς] tumultibus & vexationibus Arianorum atque Apollinaristarum exasperatum, efferratumque: veletiam incultum, longaque negligentia horridum; ut apud Horatium

Neglectis urenda filix innascitur agris.

58. Στιγρῶ βίω] Carm. de vita sua: ubi hac de re agit:

— Εἰδέξαμην ᾧ ἐν θανάτῳ τινὶς

Εἶναι βίω τε καὶ λόγῳ τῶν γινωσκόντων,

Καὶ πῶς αἱ ζήσαντες ἀγροικοὶ βίον.

51. Πολλὰ καὶ καμύματα] eodem loco:

Θανύσα τ' οἰκτρὸν ἐξ ἀπιστίας μόνον

Εἶχ' ἑ τι μικρὸν ζῶτικὸς σπέρμα πλοῦτος, &c.

ubi deinde Apollinaristarum, ceterorumque sectas memorat. Videtur hac de re orationem xxvii.

43. Τοῖς δ' ἔπειτα] Nazianzenæ ecclesiæ, cui præesse refugit ob corporis imbecil-

litatem, eique Eulalium Episcopum dedit; Arianzi ipse quietam vitam degens, & curis negotiisque omnibus humanis longum vale dicens.

54. Καθ' ἡμέραν] sic orat. xxxii: Τί δ' αὖ γίνονται ὑμῶν διὰ τὸ καὶ ἀνάδρα, καὶ καθ' ἡμέραν, ὡς ἐπ' αὐτῶν, ἀποθνήσκοντες τὴν ἡμέραν, ὃ τῷ σώματι μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς φροντίσιν;

55. Ἡ μὲν] rectius ἡμῶν, & mox pro οὐ νῦν, ὅν νῦν. Nec deterret me mutatio numeri, quæ mihi in initio nonnullam in percipienda auctoris sententia ficeffivit molestiam.

58. Οἶδ' καλῶς] ita v. c. sed locus corruptus est: nec video, qui commode restitui possit, nisi legamus, κακοῖς κακῶς βλέπουσιν.

59. Ὑψιθέων ποιρῶς] Nectarii, qui mihi in Constantinopolitana sede successit: cujus ego hac in vinea non majorem adhuc video, copiosiolemque vindemiam, quam sub me cultore fuit.

61. Χρῆ-

- Α' Μ' οὐκ ἐμόγη, πλὴν ὅσα χεῖρσ' χερός,
 Ωτ' ἢ πὶ θάρρεϊν ἔχον.
 Οὐκ ἠγνόει Ιὼνᾶν, ὅς γε λόγον
 Ε'φωγεν, ἀλλ' ἐλήφθη
 65 Κλύδωνι, κλήρῳ, θηλείῳ, γαστρί, βεβήσῃ.
 Ε'ξ ὧν ὁ κήρυξ κήρυξ.
 Α' Μ' εἶχε ὥς τις ὧν ἐλεύθερος
 Θρόνων τε, κυδυνίων τε.
 Τὸν γὰρ δὲ πυκνὸς εἰς θεῶν κοινωνίαν
 70 Ε'σπευδον, ἡσύχαζον.
 Ε'πεὶ δ' ἅπαντες, ὥς νεκρῶν δυσωδία
 Γύπες, κατέστησαν με,
 Καὶ λαὸν ἐσπάρταστον θύωνας τομαῖς.
 Πῶς ἠγαγέ με, Χειτὲ,
 75 Ζωῆς χαλινὲ τ' ἐμῆς, ἢ καρδίας;
 (Σὺν γὰρ τὸδ' ὅστιν ἔργον.)
 Ως Λάζαρόν με τετραήμερον τάφῳ
 Ε'ξήγαγες βοήσας.
 Α'νίσταμ'· οἱ δ' ἐπλήξαν· ἀλλὰ, Χειτὲ με,
 80 Καὶ σάρεχα τιτύδῃ πῆξον,
 Ἦν σοί γε κέχρημ', ὦ Φέρων ζώῳ ἐμῷ
 Πᾶσαι γ' ἔδωκα δῶρον.
 Καὶ λάκκον ὥκισ' ἀγείων θηρῶν μέσος.
 Εἰ δ' ἐκτασὶς λέοντας
 85 Ε'φραξε χερσίν, [τὸν δ' ἔσωσε Δαυὶδ,]
 Καὶ νῦν λέοντες· σῶζε.
 (Τί λοιπὸν, ἢ σφὰς τῆς κακῆς περικοπῆς;
 Ἠ'τῆμεθ', ὦ χάριτοι.)
 Τῆς μὲν κατείργους ἐν δίκῃσι τιμωρίας,
 90 Καὶ τοῖς χαλῶν ὀργῆς τι,
 (Τὴν ἀκρατοὶ γὰρ χεῖρα τίς σε δέξει),
 Πείσῃ μᾶς εἰνοίας;)

Τῆς

61. Χεῖρσ' χερός] in Florentino altero fuit, χεῖρσ' χερός. Nil hic intelligo: puto tamen restitui debere, πλὴν ὅσ' ἔχουσιν θεός: *nisi quanti mihi concessit, et indulget Deus.*

65. Θηλείῳ, γαστρί] malim θηλεῖν γαστρί· βεβήσῃ hic ejectionem in littus significat.

66. Ε'ξ ὧν ὁ κήρυξ κήρυξ] sic ferme Herodo-

tus Euterpe, c. XLIX: ποιῶσι, τὰ ποιῶσι.

69. Τὸν γὰρ δὲ πυκνὸς] in Florentino utroque fuit, τὸν γὰρ δὲ ἐπύκνω. Quod rectius videretur, nisi in sequentibus deesset copula. Forte fuit, Τὸν γὰρ δὲ πυκνῶν. Sic in Jambicis: Πυκνῶν αἰὶ λόγοις τε καὶ νοήμασι.

71. Νεκρῶν δυσωδία] Florentini: δυσωδίας· lege,

- Sed hoc meum non est decus, verum, qui ita voluit, Dei
 In quo tum & meam collocaram fiduciam.
 Non ego Jonæ ignorabam historiam, qui jussa Dei
 Effugere volens deprensus
 65 Tempestate est, sorte, ceti ventre, & in terram ejectione;
 Et hinc nolens volens factus præco est.
 Alia mea ratio erat, qui liber eram,
 Esseque volui, thronis, & periculis:
 Quique firmata mente ad numinis consortium
 70 Festinabam, quietemque captabam.
 Postquam vero omnes, ad instar vulturum,
 Me velut foetens cadaver circumsteteri,
 Populumque Dei facilibus pro lubitu lacerarunt scissuris,
 Quo pacto me traxisti, Christe,
 75 Qui vitæ meæ, pectorisque frenum es?
 (Tuum enim hoc opus est)
 Ut olim quatrduanum Lazarum sepulcro
 Vocatu me tuo eduxisti.
 Resurgo ego: illi obstupeſcunt. Verum tu domine,
 80 Quæſo & hoc confirma corpusculum,
 Quod tibi fero acceptum: cui & offerens vitam meam dicavi,
 Omnemque dono dedi.
 Vixi & in fovea immanes inter feras.
 Quare si tuæ umquam manus
 85 Extensio leonum continuit ora, & *Danielem servavit*:
 En & nunc leones adsunt. His eripe me:
 (Quid reliquum, quam ut seipsi circumſpectent mali?
 Victi ſumus, o mortalium poſtremiſſimi.)
 Et quosdam quidem juſtis coerceas pœnis,
 90 Alios vero laxata nonnihil ira tua
 (Quis enim non temperatam tuam ferat manum?
 Quis unius ſectionem nutus?)

Per-

lege, *δυσώδιος*. Vultures odorem cadaverum
 e longinquo ſentiunt. Vulgaſſimum eſt ve-
 terum dictum, *ſi vultures, cadaver exſpecta*.
 Ita ergo circumſteterunt, & aggredi Grego-
 rium voluerunt adverſarii, ut vultures cada-
 vera ſolent. Innuit autem morbum ſuum,
 quæ occaſionem Episcopis Ægyptiis præ-
 buit, ut Maximum clanculum Episcopum

Anaſtaſiæ crearint, & Gregorium expellere
 conati ſint.

84. Εὐχαρίστησιν] corrupta ſunt hæc, de-
 ſicitque pars verſus, quam ſupplevi de meo.
 mutato *χριστὸν* in *χριστῶν*, ut ſibi pes conſtaret.

89. Κατήγειρε] al. κατήγειρε. Reposui κα-
 τήγειρε.

92. Πείρω] al. τεύρω. neutrum ſat placet.
 L un

Τὴς δ' ἐκφοβοίης, τὴς δὲ δοξάζοις, αἶαξ,
Ὅσοι δοξάζουσί σε.

95 Ἀ'μων', ἄμυνε πῖς φίλαις. Τεθήχαμθ·
Ἐπιζκοπὴν ποίησον

Τῶν πρὸς σὲ χεῖρας εἰδόντων αἶρεν μάνην.
Γελάσιν οἱ χάκιται

100 Τικὸ σὴν πρῆνοια, ὕδὲ κειθήσειθ' ἴσας
Δοκῶσι τῷ Φυσᾶσθαι.

Τὸ μικρὸν αὐξοῖς ποίμνιον, καὶ παιμνία,
Τὸν μικρὸν ἐκ μεγίτη.

Σὺ δ' ἂν θέλοιτο καὶ μικρὸν πάλιν μέγας
Τοῖς σοῖς θρόνοις γανοίμην.

ut nec τὸ κρείσσιν, quod aliis forte occurrere, &
arridere possit.

104. Τοῖς σοῖς θρόνοις] in celis, ubi mihi
in Sanctorum concilio sedes parata est. Sic

Πρὸς τὴς Φθασῆτας.

Ἐξ ὧ θεῶν προσήλθον ἐκλιπῶν βίον,
Πολλαῖς τροβῶμαι καὶ κακαῖς τεκνυμῖαις.

Αἰνιπεί γ' ὁ φθόνος, πόρρω θεῶν
Βαλεῖν θέλω με, καὶ λαβεῖν ὁμόσκοτον.

5 Πόθεν φίλοι μοι δυσμνέεις, καλοὶ κακοί;
Ἐν εἰσι πάντες, ἐξ ἴσας δρῶντες κακῶς.

Πόθεν λόγον τοσῶτον ἐκδήμιον φέρων

Πόλιν ποσαύτη, καὶ τί πλεῖον κερδαίνει,
Ἦν οἶδα πρῶτῳ τῷ ἄφ' Ἡλίας βολῶν.

10 Ωδῶτε νόσση, καὶ κακοῖς ὠδυσσάταις.

Πύρωσις οἶμαι τῆτο, καὶ τέργω· μόνον

Δόξης τύχοιμι Χειρὲ σῆς τ' ἀφθόνια.

Ἄλλο

Πολλαῖς τροβῶμαι] rectius est, quod in
duobus legitur Florentinis, τροβῶμαι; id
est, versor, circumagor: unde & τροβῶλαι,
procellæ, fluctus, tempestates, quibus naves in
alto jactantur. Sic orat. xxi: Ὅσα ἐν μίση
ἀειφίμεται τροβῶντά τε καὶ τροβῶμεθα. Et Carm.
v Jamb.

Τί δὲ τροβῶμαι ταῖς βίαις τεκνυμῖαις;

8. Τὸ πλεον] correxi, reposuique τί
πλεον.

9. Ἐφ' Ἡλίας] Florentini ambo ἀφ' Ἡλίας,

quod & melius. i. e. urbium orientalium. Ita &
Sophocles in Ajace, Ἀφ' Ἡλίας βολῶν, i. a solis
ortu. Constantinopolis autem Romæ, quæ
Occidentis caput, opponitur. Alias & legi
possit, ἐφ' Ἡλίας βολῶν.

11. Πύρωσις] ignis purgans, ut ille fornacis,
quo metalla ab immunditiis expurgantur.
Respicit hic autem πῦρ illud φιλόφρωντος, uti
hoc appellat Carm. Jambico xix. p. 178 ope-
rum; de quo & ad carmen primum nōnihil
dictum est. Eo enim peccata post mortem
exuri

Perterrificas: istos vero extollito, domine,
Qui te laudibus celebrant.

95 Tuere, tuere te amantes. Viximus, actum est.

Dignare cura tua, & adspice,
Qui ad te solum porrigere norunt manus.

Rident nequissimi illi

Tuam providentiam, neque sane iudicium se subituros

100 Tuum umquam putant præ fastu.

Parvulum tuum augeto gregem, simul & pastorem,

Parvulum nunc illum ex maximo.

Te vero cum volente e parvulo rursus magnus

Tuis fiam cœlestibus in soliis.

Carm. I. Jambico:

Νῦν ταῦτα· μὴ γὰρ ὕψος καὶ οὐκ ἐξουσία,

Πρώτοι τε, δεύτεροι τε τάχ' ἐς ἱερὸς.

In Invidos. Carm. III.

EX quo relicta vita ad Deum me contuli,
Permuitis jactor & gravibus procellis.

Adversum spirat invidia, procul a numine

Pellere satagens, suas ut rapiat in tenebras.

5 Unde mihi quæso mutati amici, bonique evasere improbi?

Idem sane omnes sunt, pariter malefici.

Unde hunc tantum è longinquo sermonem sero

Tantam ad urbem, quidve inde plus facio lucri,

Qua nulla prior sub radiis exstat solis?

10 Urgeor morbo, simul & adstitibus malis.

Hæc mihi puto examinis fornax. Euge. Tantummodo

Tua carente invidia me bea, Christe, gloria.

Aliud.

exuri Patrum nonnulli veteris ecclesiæ crediderunt. Sic apud Tertullianum legimus de Anima cap. ult. creditam animam *aliquid pensare penes inferos, salva resurrectionis plenitudine, per carnem quoque*: qui & eodem libro c. LV, & de Resurrect. c. XLIII nullas nisi martyrum animas statim post mortem in paradysum deventi affirmat. Quod sine dubio e S. Brigittæ revelationibus accepit. Contra ea Origenes, ubi agit de Engastrimytho, id nos eximiam præ V. T. patribus habere ait, quod

nullis onerati peccatis recta in cælum transitori simus. Adeatur & D. Augustinus l. XIII de Civ. D. c. VIII. Noster vero priorem sententiam amplexus fuit; & unde & c. XXX Jambico eodem alludens ait:

Εγὼ μὲν οἶδα τῇ νότῃ περιεργασθῆναι.

12. Τῆς ἀπλότητος] simpliciter hic, & prout prima vocis est significatio, accipitur, opponiturque *invidiosa* sedi Constantinopolitanz. Alias plerumque copiam, abundantiamque indicat.

Ἄλλο.

Τεῖς, σάς με· καὶ πάλιν καλῶ, τρία.
 Σε γὰρ προφαίνων ἡμπολησάμην Φθόνοι·
 Λαὸς, νόμοι, τραπέζα, βήματα, θρόνοι,
 Λόγοι τ' ἀληθῶν δογματῶν σινηγόροι.
 5 Πᾶς παῦτα, καὶ πὶ ταῦτα; καὶ πόθεν ῥέων
 Ταῖς τῷ θεῷ μετὰ κράτιος πνεύματι
 Ρῶαῖς, ξένον πὶ λαὸν ἐντρέφω καλῶς,
 Ἐπιτὰ σάρκα ἐκτακεῖς ἀγλήμασι
 Πολλοῖς ἀπηλθόν; ὦ σκοποὶ, κροτήτατε.
 10 Τέθηχ' ὅ τ' ἄρδαν, οἱ πὶ πείνοντες λόγῳ
 Εἰ μὴ πὶ τέτων ἀνιδώσεως, Χειτὲ με,
 Μεγ' ἀνιδώσης· εἰ δὲ μὴ, καὶ τῷ χείρι.

Καὶ πάλιν καλῶ] utut ringerentur adver-
 sarii, se numquam non Triadem prædi-
 caturum indicat. Sic & Carm. i Jambico ad
 S. S. divinitatem negantes:

Τὸ πνεῦμα (ἀκυστὸν) ὡς θεὸς, πάλιν λέγω.

2. Ἡμπολησάμην] in margine prioris Flo-
 rentini legebatur, προσεκτεσάμην. Quod ab
 interprete est: id est, *incursum*, *contraxi* mibi
invidiam.

3. Τραπέζα] mensa sacra; quam & ἄσ-

λοι fuisse oratione xx Gregorius exponit.
 Carm. Jamb. x:

Εἰ γὰρ τραπέζης μουσικῆς ὁδοποιῆται, &c.

& Carm. Jamb. xiii:

Οἱ συνύπαρ με δυνάμεις ἰχθυῶν πέρας,

Οὐδὲ τραπέζαν μουσικὴν διδοικότες.

7. Ρῶαῖς] ut Carm. i. Πνεύματος ῥοή. Ali-
 bi, ῥεῦμα πνεύματος appellat. Σείας λαὸς hic
 est populus Constantinopolitanus, Gregorio
 peregrinus, nec patrius, ut plebs erat, live

Ἄλλο.

Φέγγειθ' ἄπαντες· θύδρομεῖτε πῖς λόγοις.
 Σπρωγὰς πλέκοιτε· ἰαχέοιτ' ἀραχιόις
 Δεζμεῖν τὰ κῦφα, καὶ πεπλαιώμενα.
 Βροντᾶτε βύρσαις· ἀσραπαὶς ἐλλυχιῖς
 5 Πέμπειτ'· ἐγὼ ἔδησα καὶ πάντῃ λόγῳ.
 Κόρον λάβοιτε, ὦ σκοποὶ, καὶ σὺ Φθόνε.
 Εἶδον λαλήσω, νῦν θεῷ μυστηρίοις

Γράφων

Φέγγειθ' ἄπαντες] capistrum ori suo im-
 positum, præreptamque docendi publi-
 ce facultatem Gregorius gravissime tulit, &
 Carm. i. tum & in illis, quæ de Anastasii tem-
 plo composuit, acerbis questibus deplorat.
 Ergo nunc in adversarios suos, qui ipsum ma-
 lis artibus ad Episcopatus abdicationem com-
 pulerant, Satyrice invehitur, eosque ad præ-
 standum, quod ipsi eripuerant, populum do-

cendi munus provocat.

4. Βροντᾶτε βύρσαις] facetum sane hoc. In-
 flat e pelles, & vesicæ, si capitibus, ut fit, in-
 ter ludendum a pueris incutiantur, bombum
 edunt: sed ad vera tonitrua ejusdem efficaciar,
 atque araneorum texta sunt catenis ferreis
 comparata. Memini tamen apud Oppianum
 me legisse de leonum per inflatos utres vena-
 tione: quam sane voluptatis venatoris cupi-
 dis

Aliud. Carm. IV.

TRinitas, serva me obsecro. Iterumque clamo, Trinitas.
 Nam te dum prædio, invidiam memet implico.
 Plebs, leges, mensa, suggestus, throni,
 Et veri præco dogmatis sermo testis est.
 5 Qui hoc? & quid hoc? aut unde fluens
 Dei mei pollentis, rivo spiritus,
 Populumque pulchre nutriens extraneum,
 Postilla dlurimis tabefactum corpus aufero
 Laboribus? vos speculores, plaudite.
 10 Et qui rigavit periit, & qui irrigati sunt.
 Quod si quid horum, Christe, reddes præmium,
 Da grande quid: sin minus, & hoc gratum erit.

ecclesia Nazianzi Quomodo vero illum elo-
 quii sui lacte ac melle nutrierit, supra vidi-
 mus.

9. Ω' σκοποί] multum sane discriminis est
 inter σκοπὸς & ἐπισκόπος. Ergo pravos illos &
 inimicos sibi Episcopos acerbo hoc convitio
 postea perstringit, quippe qui omnia ejus dicta
 factaque specularerentur, & indagarent. Sic &
 Carm. sequenti:

Κόροι λάτρευσι, ὁ σκοπὸς, καὶ σὺ, φθόνε.

10. Τίτλη' &c.] hinc & φονίς Episcopos

illos appellat, c. primo, ut illic indicavimus:
 passimque se κατὰ dicit, & cum mortuis com-
 parat, ut paulo ante Carm. 11: ubi eosdem E-
 piscopos vulturibus confert ad cadaveris foe-
 torem advolantibus.

12. Καὶ τῶν χάρις] id est, καὶ ταῦτα εἰς ἐμὴν.
 Ero & his contentus: & hæc mihi grata erunt,
 quæcunque dederis, utut tenuia, & infra vo-
 tum. Malim tamen in singulari legere, καὶ τῇ
 χάρις.

Aliud. Carm. V.

LOquimini omnes: felici vester feratur sermo cursu.
 Nectite strophas: sit vestrum araneorum telis,
 Quidquid leve est, & vagabundum, innectere.
 Tonate pellibus, & lucernarum fulmina
 5 Jaculamini: ego namque omnino obseravi vocem.
 Satiare vosmet, ô speculatores, tuque invidia.
 Intus loquar; Deique mentem mysteriis

Con-

dis non inviderim. Ceterum de Salmonci in-
 vento. & devolutis in scena tonitribus, alias di-
 cendi locus erit. Par fulminum Lucernalium
 ratio est, atque æque extimescenda. Græco-
 rum vetus adagium est: αἰσχρὸν μορμολύβειον,
 de iis, qui inani percellebantur metu, item
 αἰσχρὸν ἐν πυλῶν, de fulmine vano & imbe-
 cilli.

7. Εἶδον ἀλίστην] προλαλίστην ἱμῶντα

Alludit ad vetus illud de Aspendio Citharista
 dictum, qui omnia intus canere dicebatur: de
 quo Cicero l. 1 in Verrem c. xx: Atque etiam
 illum Aspendium Citharistam, de quo sæpe au-
 didi id. quod est Græcis hominibus in prover-
 bio, quem omnia intus canere dicebant, sustu-
 lit. Apud nostrum epist. 1 ad Celestium hi-
 rundines cygnis objiciunt, αἱ δὲ καὶ ἔδωκεν, ἅδων
 ἐν σφίσι αὐτοῖς.

Γράφων, σπύλων τε καὶ πλάτων αἰθέσιων,
Σμύζας ἑσπέρην τῷ λόγῳ ὠδυσσέω.

- 10 Εὖς τελείας ἐμφάσεις εἶσω λάβῃ·
Καὶ ταῦτα σιγῆς γράμματ'· Εἰ δὲ μὴ θέλεις
Πολλοῖς λαλεῖν με, Νῦν μέγας, τί χεὶρ δεῖσαι;

8. Πλάτων αἰθέσιων] Sic orat. i, δεχχίχαιτ; Οὐδὲ γὰρ μοι δοκεῖ τοῦτοι, οἷον μύσταια τὰς αἰθέσις, ἔξω σαρκὸς καὶ κέσιν γυμνασίου, μηδὲν τῶν ἀνθρώπων προσηγορίαι, οἷον μὴ πᾶσα αἰθήρη, ἑαυτῷ προλαλῶντα καὶ τῷ θεῷ, ζῆν ὑπὲρ τὰ ὁράματα, καὶ αἰετὰς θείας ἐμφάσεις καθαροῦς ἐν ἑαυτῷ φέρειν, ἀντιπρὸς τῶν κατὰ χαρακτήρων καὶ πλανημάτων, οἷον ἑσπέρην ἀκλιδῶτον θεῷ, καὶ τῷ θεῷ ἐμφάσεις hic sunt illuminationes, seu infusiones cognitionis divinæ, quibus menti mysteria divina patefunt: ipse post paulo ἀπαυγάσματα vocat. Fufius hoc explicat orat. xxxiv, ubi de cognitione Dei ita loquitur: Εὐρίσκει δὲ Θεὸν (ὅτι ποτε μὴ εἴη τῇ φύσει καὶ τῇ ἐστίᾳ) ὡς ὁμῶς λόγος, ἐκείνῳ τὸ θεοειδὲς τῷ καὶ θεῷ, (λίγῳ δὲ τὸν ἡμέτερον νῦν τι καὶ λόγῳ) τῷ οἰκίῳ προ-

μύζῃ, καὶ ἡ εἰκὼν αἰετὴ πρὸς τὸ ἀρχίτυπον, ἡ νῦν ἔχει τῇ ἑστίᾳ· καὶ τὸτο εἰμὶ μοι δοκεῖ τὸ πάντῃ φιλοσοφούμενον, ἐπιγνώσκον ποτε ἡμᾶς, ὅσον ἔγνωσθα. Τὸ δὲ νῦν εἶναι βροχθεῖα τις ἀπορροή πᾶν τὸ εἰς ἡμᾶς φθάνον, καὶ οἷον μεγάλη φωτὸς μικρὸν ἀπαύγασμα, ὡς καὶ ἡμεῖς ἔγνωθὲν, ἡ ἐγνώσκον μοιμαστύρηται, τοσῦτον ἔγνω, ὅσον ἄλλῃ μὴ τὸ ἴσον ἐλλαμφθέντος φαῖται φωτεινός. Et aliquanto post de Apostolo Paulo ait: διὸ καὶ πᾶσαι τῇ κατὰ γνῶσιν εἰδὲν ὑπὲρ τὰ ἑσπέρην, καὶ τὰ ἀνίσματα τίθεται, ὡς ἐν μικροῖς τῆς ἀληθείας ἐκμύθη ἰσθμύλασσιν. Et mox: πᾶσα μὴ ἦ ἀλήθεια, καὶ πᾶς λόγος θυεῖμαρ τίς τε καὶ δυοειδής, καὶ οἷον ὀργάνῳ μακρῷ μεγάλη δημιουργὸν τῇ ἀνθρώπινῃ σοφίᾳ τῇ τῶν ὄντων γνῶσιν θρηύοντις, καὶ τοῖς ἰσχυροῖς προβάλλοντες μὴ τῶν αἰθέσιων, ἡ ἐκ αὐτῶν αἰθέ-

Ἄλλο.

- Ὁ ὑμ' ἔθ' ἀμαρτὰς ἔλει, ἔτε τις νόμος
Τέκνων, πόνων τε τῷ ἐμῷ δίδρασε·
Τελείας τὸ δ' οἶδεν, ὡς ἐκήρυξα πόλιν,
Σπινθὴρ' ἀνάψας τ' πρὶν ἐσκεχρυμμένην·
5 Φθόνῳ δὲ, καὶ γλώσσῳ ἔδωσαν οἱ σοφοί.
Τί γ' μάταια, καί περ ἐκκοιζομένη
Νόσῳ βαρεία, πόσον ἠγέρας κλείῃ;
Οὐκ οἶδ', ὅσον νῦν τῷ ἀπαιδεύτῳ κράτῃ;
Οἷς συχναὶ θράσος τε καὶ μοχθηρία·
10 Χορεύετ', θύδρομεῖτε, δυοσεβῆς ἅπας.
Βάλλοιτε, πξύνετε μὴ πεφραγμένους.
Σιγὴν βαθεῖα, Γρηγόριον πορρωτάτω.

Ἄλλο.

Φθόνος δὲ] in Florentino priore erat:

Φθόνος δὲ σὺν καὶ γλώσσῳ ἔδωσαν, καὶ σοφοί.
Malim:

Φθόνος δὲ γλώσσῳ ἐμῷ ἔδωσαν, καὶ σοφοί.
nisi quis potius legendum putarit:

Φθόνος δὲ γλώσσῳ μὴ ἔδωσαν οἱ σοφοί.
invidia vero hæc orta a gloria, quam Gregorio lapidatio, de qua mox, contulerat. Hinc Carm Jamb. primo:

Ἀγῶσι βασκαίνεσι, καὶ λίθοις ἑμοῖς.

6. Ἐσκοτιζόμενος] elegans hæc translatio est. Morti namque corporis & animæ lumen obnubilant, & homines luci publicæ subtrahunt. Alias ipsum per se corpus σκοτὶσιν συνιστρεφόμενον Gregorio dicitur orat. xxi, cui opponitur τὸ τῆς ψυχῆς φωτεινός.

7. Τόσον ἔγνωσας κλείεις] πρὸς ᾧ τὸ λαμπρὸν ὁ φθόνος βιάζεται, ut est apud Apollodorum Comi-

Conscribillabo, maculisque, & vagis sensibus
Deterfis repurgatum obvertam rationi speculum,
10 Donec perfectas recipiat intus imagines.
Et hæ silentii literæ sunt. At si tu nolis,
Multis me loqui, Mens magna, quid faciendum est?

σιν, ὅς ἐν περιφάνειᾳ, καὶ πλατέρειᾳ.
Hæc eo lubentius adscripsi, quo minus a pleris-
que hominibus ipsam etiam ad cognoscendum
Deum viam cognitam esse video, quam po-
ster alibi erudite & vere exponit: nimirum,
πρὸ πάντων διὰ καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα καθα-
ρίζον ἔχει· μὴ καθαρῶς ἀπὸ τοῦ καθαροῦ, τυχε-
ρῶς ἀσφαλῶς. Et hoc ex Platone. Illa Purgatio
vero ab igne proficiscitur amoris divini, vitia
animi & corporis exurente. Plura adderem, ni
crabrones metuerem. Notissima vero Ægyptio-
rum, aliorumque omnium sacerdotum, sunt in-
stituta, qui sacris & mysteriis initiari cupientes
variis modis, atque ritibus a vitæ labibus repur-
gabant. Sic inter cetera σώφρων ἐὸ δολιχῶς διαί-
τη, καὶ βραμύται παλαιῶν, καὶ ἀφροδισίων ἀποχαῖς

καλυψάσαις τὸ ἀκόλαστον, καὶ φιλήδονον ἀφρο-
δισίων καὶ ἐνθαῖς ἐὸ ἱερῆς λατρείας ὑπομείνει ἴσος
Ἰσὶς ἀσυνέκτιστος, quorum finis erat ἡ τῆς πρώτης,
καὶ κυρίας, καὶ ἱερῆς γυναικός, ut est apud Plu-
tarchum de Iside & Osir. in initio.

9 Προτίθημαι] Florentinus prior, ὡς προ-
τίθημαι.

10. Εἰμῶσαι] simulacra, imagines:

Quandoquidem speculum quocumque ob-
vertimus, omnis

Res tibi respondens simili forma aliqua
figura:

ut est apud Lucret. l. 17. Sic & Plutarchus
εἰμῶσαι & εἰδῶλα ἀγλάμπυσσαι εἰκόνα Apol-
linis commendat commentariolo de El apud
Delphos.

Aliud. Carm. VI.

NEc me peccatum rapuit, nec ulla lex
A liberis, ac laboribus avulsit meis.
Hoc novit conscia Trinitas; quam prædicavi populo,
Scintillam ante absconsam rursus exfuscitans.
5 Invidia hinc: & lingua alligata ab sapientibus.
Quid enim, stulte, licet obnubilatus insuper
Morbo difficili, tantum excitasti splendorem nominis?
Ergo ignorabas, quæ nunc potestas ignorantium?
Cognata quibus confidentia est & improbitas.
10 Exultate: feliciter agite. Quin omnis impius
In me lapides, in me sagittas inermum mittite.
Altum jam hic silentium est. Gregorius abest longissime.

Aliud.

Comicum. Sic & Pindarus Pyth. Ode xi:
Φθινοῖσι δὲ ἀμύνονταί ἄνθρωποι, εἴ τις ἄνθρωπος ἔλοι·
ἀσυχίαν δὲ νημερδὲς αἰνῶν ὕδατος ἀπὸ φύγῃ. Ita
enim illic legendum, pro ἔλοι, ἀσυχία τῇ νε-
μερδῇ. &c.

9. Οἷς συγγαίς] prior Florentinus, ὡς συγ-
γαίς, ut ad τὸ κρητὶς referatur: quod tamen
minus probō.

11. Βάλλοντες] Vid not. ad Carmen pri-
mum de lapidatione, v. 31. & Carm. Jamb.

xiii:

Λίθοις ἐδίχθη, ὥς τις ἄλλος αἰνῶνι.

12. Γρηγορίου παρρωτάτω] sic alibi ad eos-
dem, p. 251:

Οἱ συνότα, τίθηκα τῷ φλόγῳ μόγις.

Εἴωα λήξει, καὶ δίσσι, φλόγῳ τ' ἐμῇ.

Ἐχθροί, φίλοι, ἀπῆλθον ἐμφανήσατε.

ita enim illic legendum, pro ἐχθροῖς, φέ-
λοις. Sicut & superius contra vulgat. edit. p. 73.
edidimus.

Ἀντι-

Ἄλλο.

- Μ**ετῆλθον, ἦλθον, ἔρχομαι· μῆξις μ' ἔχει
 Τρόμος, χαρὰς τε· τῶν ἐπαύω βάθος,
 Μὴν ἄρεωτῶ, Χεῖτε μὲ· πλὴν ἔρχομαι
 Ζῶν διωχθὲν εἰ βίω, μάλιστα δὴ
 5 Ἐχθροῖς, Φίλοις τε, σινηύταις, ἀνιστάταις.
 Τὰς σὰς πεσεῖν εἰς χεῖρας αἰρετώτερον,
 Ἡ' τῇδε μοχθῶν τοῖς φθόνῳ παλαίμασι
 Τῶν μὲν χαλῶν γὰρ ἔδιν ἐλπίζων ἔχει.
 Τοῖς δ' αὖ κακίοις συνδανῶν κέρδος μέγα·
 10 Χαίροιτε, γαυρίζοιθε, τοῖς εὐπύλοις
 Μεγαφρονεῖτε· μικρὰ γὰρ χαρήσετε·
 Καὶ γὰρ μετέχον τὴν πλάτης· ἀλλ' οἶχομαι.

Ανιστάταις] Arianis, & Apollinaristis, quos, ut supra ostensum, habuit infestissimos. Nisi potius de Episcopis invidis & adversantibus accipiendum est, quia mox de invidiis παλαίμασιν agit.

10. Γαυρίζοιθε] χαυράζοιθε. Diximus ali-

bi, Gregorium valdequam in cibis abstinentem fuisse, & solo pane cum sale pro obsonio contentum. Hæc vitam austeram non placuit Episcopis aliis: & hinc ira. Noster vero Cæsar.

ad animam suam Anacreonteo:

Θίλης φαγεῖν· ἔχ' ἄρετον.

Ἄλλο.

- Τ**εῖχη, πυλάδες, κλεῖθρα συνκλείοιτέ με·
 Μή τις παρελθὼν ἢ λόγῳ Φῶς, ἢ βίῳ,
 Κλέψῃ λαθὼν πὶ τῇ ἐμῇ κυμηλίῳ,
 Ἡ' καὶ τύραννός ἀρωάσῃ βίαν χερὸς.
 5 Θεὸς τὸ θησαύρισμα· καὶ θεὸς φόβος,
 Ἐλπίς τε καυρίζουσα τὰς ἀκηδίας·
 Αἱ πολλὰ πολλὰ δὴ με καὶ παρ' ἀξίας
 Δεδίχασιν τε, καὶ σωθίξουσιν πλέον,
 Ἡ' μὴ σὺ τοῖς κέρκαψιν ἡρεμεῖν φράσης.
 10 Καίπερ δὲ πάχων δεινὰ, καὶ δεινὰ πέτρα,
 Τῷ δ' ἐν δίδοιχα, μὴ τι τοῖς πολλοῖς κακοῖς
 Χεῖραν γινοίμην· καὶ τὸ γὰρ βλάβῃ φρένας.

Πρὸς

Τὰς ἀκηδίας] Florentinus prior, ἀκιδίας.

8. Σπαυρίζουσι] Flor. alter, σπαυρίζουσι.

9. Κέρκαψιν] similiis, quippe qui gestibus,

vestitu,

Aliud. Carm. VII.

Accessi, veni, venio. Pavor me simul
 Tenet & gaudium. Profunda exploro pectoris,
 Ecquid tibi debeam, mi Christe. Attamen venio
 Vexatum in vita animal, sed maxime ab
 5 Inimicis, amicis, collegis, adversariis.
 In tuas incidisse manus quanto satius,
 Quam hisce invidiæ conflictari cum præstigiis
 Bonæ certe nil mihi jam superest spei.
 At pessimis hisce commori voluptas fiet maxima.
 10 Vălete, ventri servite, & vanis somniis
 Age intumescite. Sed breve erit hoc vobis gaudium.
 Et ego erroris hujus quondam fui particeps. Sed abeo.

Ἐχ' ἄλφειτ', ἢ παρτίη.

Ἄλεις δὲ σοι τὸ πῖμμα.

Καὶ θυμὸν ἢ μετρημένον, &c.

ubi & aquam illi, cui aliquando nonnihil acceti admixtum ad potum concedit. His sane delictis nemo sibi Physconis cognomen metuat.

Ibid. Τοῖς εὐπρίοις] Vana & inani specie exteriore, seu dignitatis, seu vitæ, & morum: qui videri mavultis, quam esse boni, atque ita insomnia potius quam rem veram representatis. Τὸ δὲ δεκάον, inquit noster orat. xxvii, ἡδὲν πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ ἡδὲ ὄντως ἀλλότρου.

Aliud. Carm. VIII.

VOs muri, portæ, claustra, vos me concludite.
 Ne quis subrepens vel sermo furax, vel vita,
 Mei quid mihi thesauri clam surripiat,
 Aut vi tyrannus aperta auferat.
 5 Deus meus thesaurus est, & Dei timor,
 Et spes, meas mihi levans molestias,
 Quæ me immerentem non parum jam plurimæ
 Et morsicarunt, & lacerabunt amplius:
 Ni tu quietem similiis dehinc imperes.
 10 Quamquam & gravia patiens, & plusquam gravia,
 Id unum metuo, multis ne peior fiam malis.
 Superingesta namque sibi mala mentem solent lædere.

Ad

vestitu, & exteriori specie Episcopos referrent, quum revera nil minus essent.

10. Καίτοι δὲ πάχον] sic in lamentatione

p. 178 operum:

Πίστεια δὲ πλῆρες, καὶ δεινὴ πείρα.

M

Π. 35,

Πρὸς τὸ Ἅγασίας λαόν.

- Ποῦ, ποῦ σε, φίλτατ', οὐκ ἐξήσομαι.
 Ποῦ λόγων γένημα τῆς ἐμῆς τέκναι,
 Ἀγασίας ὦ λαὲ τὸ ἐμοὶ φίλης,
 Ἡ τὴν πάλαι θανῆσαι ἐν νεκροῖς λόγοις
 5 Πίσιν παλαιὰν ἐξαίτησεν νέοις.
 Ὅθεν παρελθὼν ἔμὸς ὡς αὐτῇ λόγῳ
 Πάσας κατέχευε φωνὴ τὰς ἐκκλησίας.
 Τίς σε τὸ χάλλῳ, τίς θρόνος ἐμὸς ἔχει;
 Πῶς εἴμ' ἀτεκνῶ; ζῶσι δ' οἱ παῖδες, πατέρ;
 10 Σοὶ δόξα, καὶ πὶ τῷδε χεῖρον συμπέσοι.
 Ἰσως κολάζεις τὴν ἐμὴν παρρησίαν,
 Τίς ἐκδοήσῃ γνησίως τὸ σὸν, Τειάς.

Ποῦ, ποῦ σε] Carmen hoc desiderium Gregorii testatur, quo templum, seu potius populum Anastasiae, a se velut conditum, prosequabatur. Atque id quidem tantum fuit, ut non modo interdiu, sed & noctu mentieius obversaretur. Ergo egregium nostri exstat Carmen ex de insomnia, quo in eo templo sibi versatus fuisse videbatur, & sacris ibidem operatus, sermonem ad populum habuisse, &c. Verba ejus extrema sunt:

Γρηγορίου γίγας ἔστ' Ἀγασίας κατέσθαι.

Τῆς κατὰ μὲν φθοιρῆς νόστιμης ἀδελφείας.

Sic & in orat. xxxii ita illam valedicens compellat: Ἀγασσία μοι τῆς ἐνσυνείας ἐπώνυμι.

σὺ γὰρ τὸν λόγον ἡμῶν ἐξαίτησας ἵτι καταφρονέμενοι, τὸ τῆς κοινῆς τίκης χωρεῖν, ἢ Σηλαίμ, ἐν ἡ πρώτῃ τὴν σκηνὴν ἐπέλαμιν, τισαρχακοῦτα ἵτη ἀειφροσύνην ἐν τῇ ἱερίᾳ, καὶ πλαιωρμένη. σὺ τε ὁ μέγας πρὸς ἄλλοις καὶ ἀειδότης, ἡ εἰς κληρονομία, τὸ νῦν μέγας εἶναι ὡς τῷ λόγῳ λαόν, ὃν ἱερεῖς πρότεροι ὄντα ἱερυσάλιμ πεποιήκαμεν, &c. Vide & Cedrenum de hoc templo in Historiar. Compendio.

2. Τῷ ἐμῶν τέκνῳ] aut egregie ego fallor, aut legendum est τίκος: ut sit, ὁ λαὸς τίκος τῆς Ἀγασίας, &c γένημα τῶν λόγων.

4. Ἐν νεκροῖς λόγοις] mortalibus, seu potius mortiferis Arianorum doctrinis, qui sub

Ἄλλο.

- Σίων ὁδοὶ περῶσι, τὸ νόμος λάτρεω
 Λαὸν ποθεῖσαι ἡμέρας ἱερείοις.
 Πιεθῶ δ' ἔγωγε λαὸν ἔχ' ὁρώμενον
 Ἐμὸς ῥέοντα πρὸς λόγους ὡς ἡμεῖς ὅτε
 5 Κωνσταντινούπολις τε, καὶ ξέναι ὅσοι
 Εἶδαντες, οἷς ἤτρεπται ἡ φίλη Τειάς.
 Καὶ νῦν ἐγὼ μὲν ὡς λέων βρυχάμεν
 Μακρὰ στενάζω. Τῶν δ' ἐμῶν τέκνων τυχόν
 Ἄλλοι χαλτασκηπτοῖσι, πειθαυοῖς λόγοις

Συναρ-

Ἡ μέγας ἱερείοις] Florentinus alter: ἡμέρας] λαὸν erat ἡμεῖς, ut alibi loquitur.

ἱερείοις. Eazum vero caput, seu κεφάλαιον] 4. Ὡς ἡμεῖς] Ut accurrebas aliquando. Flo-

re-

Ad Plebem Anastasiæ. Carm. IX.

- T**E desidero, carissima, non diffitebor, te desidero:
 Desidero te natorum ex me sermonum suboles,
 O dilectæ mihi plebs Anastasiæ:
 Quæ mortuis jamdudum sermonibus commortuam
 5 Antiquam resuscitavit novis fidem:
 Unde mea velut scintilla prodiens oratio
 Ecclesias implevit omnes lumine.
 Quis tuam speciem, quis meas sedes tenet?
 Quid ego ita orbus liberis? vivitne proles, pater?
 10 Tibi sit gloria, etiam si quid acciderit tristius.
 Fortasse proterviam in loquendo punis meam.
 Quis digne satis tuum, ô Trinitas, consilium prædicet?

Valente totam ferme occupaverant Constanti-
 nopolin.

7. Φωτιστὴς] prætuli, quod in duobus erat
 Florentinis, φωτὶ τῆς.

11. Ἰσως καλῶς] potest & aliter per in-
 terrogationem accipi, ita ut vertendum sit: An
 fortasse, quod tanto cum fervore doctrinam
 Triadis defenderim, me plebs? utitur enim
 noster hoc modo voce παρηγορίας. Sic Carm.
 de vita sua:

Ταῦτ' εἶδ' ἢ τελέως τε, καὶ τὸ πρὸς λίθους
 Κήρυγμα λαμπρὸν τῆς ἡμῶν παρηγορίας,
 ὃ καὶ μὴ ἴσκει τοῖς κακοῖς ἐπιφθοροί.

De hac autem sua παρηγορία Carm. Jamb.

ΧΥΙΙΙ αἰτ:

Εἰγὼ γὰρ, ὅς μ' ἔχει ἐν
 Ζῆνι πόλει πάθος
 Λόγῳ πιστοῖσι σύμμαχος
 Γλῶσσαι φέρων ἱμῶν,
 Ἄλλως λόγοντας αἰνίσσας
 Πολλοὶ λίσσονται δὲ,
 Ζῆνοι, φίλοι τε πίστεως
 Ἐμοὶ σὺν ἑσθ' αἰτίας·
 Οὐδὲν γὰρ ἄλλος ἔπειτα
 Ὅλην ἴσκει γῆν,
 Ὡς πνεύματος, παρηγορίας
 Θιῶ βοηθῶν, &c.

Aliud. Carm. X.

- L**Ugent Sionis viæ, legis cultorem tuæ
 Festis diebus desiderantes populum.
 Et ipse lugeo non jam populum conspici
 Meos ad sermones confluentem, ut olim solebat
 5 Constantinopolis, & quidquid exterum
 Illic agitabat, quibus amica allucebat Trinitas.
 At nunc ego ut leo rugiens
 Magnopere ingemisco: & meam forsan prolem
 Insultant alii, fermoneque illam probabili

Ab-

rentinus prior, ὡς ἦν τότε.

7. Ὡς λίαν βρυχώμεθα] alter Flor. βρυχί-

μοισι: qui tamen in margine habebat, ut
 Viennensis in contextu, βρυχώμεθα.

M 2

10. Σπ-

10 Abreptam auferunt. Redeat sed si robur mihi
Ut ante, Trinitas, tuum, & in te denuo rugiam,
Brevi ut hinc rursus recedant, faxo, feræ.

Λάμπειμι λυχνός λυχνίας ὑπερτιθής,
Ὅλη κατασφραγίσαι τὴν οἰκονομίαν.
11. Βρυχισαίω] alii, βρυχισομαι. pro

πάλιν Flor. 1. habebat μίγα; & mox pro ἐ-
ξαιε, Flor. aliter ἐξαιε.

Aliud. Carm. XI.

BIs, non latet me, fucus est factus mihi:
Si jure, admittat vos, velim, audiatque Deus:
Sin autem inique, sic quoque audiat tamen.
Neque enim vel sic vobis quidquam imprecabor mali.
5 At malis fractus malorum finem expeto.
Omnium quippe rerum sum satur præsentium,
Census, inopiæ, gaudii, molestiæ,
Famæ, dedecoris, hostium, & chari gregis.
Jam capere gustum cupio rerum absentium.
10 Audacter istud eloquar, & audias, rogo:
Si, Christe, nil sum, quæ tua est hæc fictio?
Sin charus ipse sum tibi, cur tantis premor malis?

τὸ δὲ ἐκ ἰσῶν. Apollinaristæ scilicet Nazianze-
nam plebem infestabant, & callidis sermoni-
bus in suam pertrahabant opinionem, seu hæ-
resin: sic ut Episcopos quoque in Cappadocia
passim crearent. Quibus Gregorius se oppo-
suit, eorumque conatus per Cledonium e-
vertit.

Ibid. Εἰς τὴν ἐκείνην] περιέζεν in luctu est,
quum pes subtrahitur, & ita adversarius in

terram dejicitur. Qua de re vid. Fabrum de Re
Athletica, & Mercurialem de arte Gymna-
stica.

3. Προσέχου ὁ ὁμοῦς θεός.] de erat vox ul-
tima in codice Viennensi, deestque in editio-
ne Lambecii, qui hoc ipsum carmen in Biblio-
theca Cæsarea publici juris fecit. Ego, quod con-
jectura hæc certa esset, addendam exultimavi.

5. Ποῦ] al. ζῆρ.

Invocatio, Carmine Heroïco. Carm. XII.

AUdi, Pater Christi, qui cuncta inspicis, hæc meas preces,
Et famulo tuo cantum indulge
Divinum. Ad sacram namque semitam vestigia dirigit
Ille, qui ex se genitum in vivis cognovit Deum,
5 Christumque mortalibus averruncum malorum regem:
Qui generis aliquando misertus humani gravia passi
Volente volens patre mutavit formam,
Factusque est Deus immortalis mortalis homo, donec omnes

stans p. cccxviii, quod Jambica ducere
oportuerat.

3. Εὐλαβέω] malim εὐλαβέω, scil. poeta.

8. Γένεσι] manifestum mentum. Repo-
ne igitur γένεσι, pro ἰγένεσι.

Al 3

Tar-

Υμνῶ

- Ταρταρέων μογέοντες ὑφ' αἵματι λύσας διζυγίῳ.
 10 Δεῦρ' ἴθι νῦν ἱερῆς καὶ ἀκηρασίας ἀπὸ βίβλου
 Ψυχῶ σὴν ἀπύταλλε θεοπνεύστοις οἰῇ μύθοις.
 Ἐνθα γὰρ ἀθρήσεας ἀληθείης θεράποντας
 Ζωὴν ἀγέλεοντας ἔω' ἑρανομήκει Φωνῇ.

Προσευχὴ ἡρωϊκὴ.

- Σοὶ χεῖρας, ὦ πάντων βασιλεῦ, πάντων δὲ ποιητά.
 Οὐρανὸς ἐπλήσθη δόξης σοῦ, πᾶσα τε γαῖα
 Σῆς σοφίης. Θεὸς υἱὸς ὁ σὸς λόγος ἐκλυσεν πάντα.
 Σὸν ἄγον πνεῦμα ζῶν πάντεσσι χορηγεῖ.
 5 Ἰλίοις κάσμι θεῖα Τειάς· ἴλαθι δ' ἡμῖν,
 Υἱὲ θεῶ καὶ πνεῦμα, καὶ ἀνθρώπων καὶ σάρκα,
 ὅστις ὅπῃ σταυροῖο μέρος τέτληκας ὀπίσσω,
 Οἷα βροτῶν· τελευτῇ δὲ πύλας λίπες αἰδονῶν,
 Οἷα θεός· θανάτῳ γὰρ ἔλυσας διζυγίον ἀναστάς,
 10 Καὶ βροτέῃ γενεῇ φύσιν ὠπασας, οἷα καὶ ὑμῶν
 Ζῶεν ἡμάτω πάντα, σὲ δ' ἄμβροτον· αἰὲν αἰδεῖν.

Τ[ῶν ὑμῶν] corrige, ἡμῶν. Nam ὑμῶν hic nihil est, ἡμῶν autem nos. Sed hic Dorice Dialecti est. ὑμῶν Acol. & Dor. vos significat, lecto nullus locus est.

Προσευχὴ ἀφ' ἡρωϊκῶν.

- Σοὶ χεῖρας, ὦ πάντων βασιλεῦ, πάντων δὲ ποιητά.
 Σοὶ χεῖρας· ὅς τὰ νοητὰ λόγῳ, ταῦθ' ὁρατὰ κελεύσῃ
 Στίβας ἢ πρὶν εἶναι, καὶ ἐξ ἀφανῶς κατέδειξας.
 Σὸν θρόνον ἀμφιέπασιν ἀκήρατοι ὑμνητῆρες,
 5 Ἐνθεν μυριάδες, καὶ χιλιάδες πάλιν ἔθεν,
 Ἀγγελικῆς γραπῆς πυρόεις χορὸς, ἀφθιτοὶ δὲ χεῖρ
 Λαοὶ φασγάνων, καὶ λαμπομύων χορὸς ἄσπερος·
 Πνεύματα θεζουμένων ἀνδρῶν, ψυχὰς τε δικαίων,
 Πάντες ὁμνηγέεις, καὶ σὸν θρόνον ἀμφιέποντες,
 10 Γηθοσύνη τε, φόβος τε, διπλεκὲς αἰδέσθαι
 Ὕμνοι ἀνυμνῶντες ἀκήρατοι, ἢ καὶ ἄπαυστοι·
 Σοὶ χεῖρας, ὦ πάντων βασιλεῦ, πάντων δὲ ποιητά·
 Οὗτος ἀκήρατος ὑμῶν ἐπ' ἑρανοῖο χοροῖο.
 Ναὶ λίπυσσι καλῶ, πάτερ ἀφθιτε, καὶ γόνυ χέμῃ
 15 Ἡμετέρης κραδῆς, πάτερ ἄμβροτε, καὶ ῥόθῳ ἐνδον
 Πρηνὴς σε προσπάροιθε· χάρις δὲ μοι εἰς χεῖρα ἰσχύος

Λίαντα

Tartareis sub sanguine gementes exsolveret vinculis.
 10 Huc adesto nunc, & sacro puroque ex Codice
 Animum tuum sagina sermonibus divinis.
 Hic enim veritatis licet cernere ministros
 Cælesti vitam voce nuntiantes.

Precatio, Carmine Heroïco. Carm. XIII.

Tibi gratiæ, ô Rex omnium, omniumque conditor.
 Cælum omne tua gloria plenum est, plena omnis terra
 Tua sapientia. Deus filius, tuum verbum, cuncta creavit :
 Tuusque sanctus Spiritus vitam cunctis subministrat.
 5 Propitia sis mundo divina Trinitas. Sis & propitius nobis,
 O fili Dei secundum spiritum, & hominis secundum carnem,
 Qui in cruce mortem subire sustinuisti
 Qua mortalis : tertio vero die portas liquisti Acherontis,
 Qua Deus. Mortis enim solvisti resurgens vincula :
 10 Mortalique generi naturam contulisti, qua & nos
 Æternum viveremus, teque immortalem immortaliter ca-
 neremus.

Precatio, Carmine Heroïco. Carm. XIV.

Tibi gratiæ, ô Rex cunctorum, conditorque cunctorum
 Tibi gratiæ, qui cognoscenda mente, visibiliaque, jussu,
 Cum ante non essent, ut essent fecisti, & ex obscuro in lu-
 cem edidisti.
 Tuum circumstant thronum immortales tuæ laudis cantores.
 5 Hinc millia multa, & inde rursus millia multa,
 Igneus Angelicæ militiæ chorus, perennis ab initio
 Populus primogenitorum, lucentiumque chorus astrorum :
 Virorum etiam Divinorum spiritus, animæque justorum,
 Confertim simul omnes thronum tuum circumstipantes,
 10 Lætitia, pavoreque perpetuum te canunt,
 Perennem accincentes hymnum, & incessabilem,
 Tibi gratiæ, ô rex cunctorum, cunctorumque conditor.
 Hic est perpetuus ille in choro cælesti cantus.
 Sed & ego tibi supplico, pater æterne, & genu flecto
 15 Mei cordis, pater immortalis: mensque intus
 Ad pedes tibi accidit; vultus autem in terram demittitur

Te

Λισσομύω· κῆρυξ δ' ἰκέτης, ἡ δαίκευα χύω.

Οὐδὲ γὰρ ἄξιός εἰμι παρὰς ὕδατος ἀντία λύσσειν.

Ἀλλὰ σὺ μ' οἰκτεῖς, ἐλέος πάτερ, ἱλασθε

20 Σὼ κυρὰ θεράπει· Σάξ δέ με χύρα παύσας

Ἐξ ὀνύχων θανάτῳ, νόηματα πάντα κατήρας.

Μὴ μ' ἀπογυμνώσῃς σὺ πνύμαλ', ἀλλ' ἐπὶ μάλλιν

Χθῆ μὲν ἡ γάρσος ἐνὶ στήθεσιν ἐμοῖσιν·

Ὅφρα σὲ ἡ καρδίη, ἡ χίλις χαλὸν αἰέσω.

25 Ὡς περ ἐμῷ γυνεῖ, σὺ θεράπει παρίης,

Δὸς ἡ ἐμοὶ καθαρόν βίον, καθαρὸν τε τελευτήν,

Ἐλπιῖν τε τυχεῖν ἀγαθῶν, ἔλπειν τε, χάρειν τε·

Πάντα δ' ἀμαλδύνει, ὅσα ἤλιτον ἐκ νεότητ',

Ὡς ἀγαθὸς βασιλεύς· ὅτι σοὶ χάρει ἡμαῖα πάντα.

30 Σοὶ χάρει ἡμαῖα πάντα, ἡ εἰς αἰῶνα ἀπαντας.

28. Ἀμαλδύνει] malim, ἀμαλδύνει, ὡς ἤλιτον. & paulo ante, γυνεῖ, ἐκ σῶ.

Ἐξομολόγησις καὶ δοξολογία δι' ἡρωικῆς καὶ ἐλεγείων.

Δόξα θεῷ τῷ πατρὶ, ἡ ὑμῶν παμβασίλει.

Δόξα παιδοφίμῳ πνύμαλ' παναγίῳ.

Ἡ Τριάς εἰς θεὸς ὅστις, ὅς ἐκπαι, πλησέ τε πάντα,

Ὀυρανὸν ὑδατῶν, γαῖαν ὅπτιχθοῖαν·

5 Πόντον, καὶ ποταμούς, καὶ πηγὰς πλησέσι κύμασιν,

Πάντα ζωνομένων πνύμαλ' ἐξ ἰδίου·

Ὅφρα σοφοὶ κτίσῃν πᾶσα κτίσις ὑμνήσῃ,

Τῷ ζῇ, τῷ τε μέλει, αἵτισι ὄντα μόνον.

Ἡ λογικὴ δὲ μάλιστα φύσις ἀφ' παντὸς αἴσῃ

10 Ὡς βασιλεῖα μέλει, ὡς ἀγαθὸν πατέρα,

Πνύμαλ', καὶ ψυχῇ, καὶ γλώττῃ, καὶ ἀφροδίτῃ,

Δὸς καὶ ἐμοὶ καθαρώς δοξολογεῖν σε, πάτερ.

Ὡς βασιλεῖα] videtur hoc nostro familia- | alias εἰς βασιλεῖα scribi, legere potuerit.
re fuisse, ut addito, produceret

Υμνὸς ἱσπευτός.

Σὲ νῦν βύλογον,

Χεῖτέ με, λόγε θεῷ,

Φῶς ἐκ φωτὸς ἀνάχων,

Καὶ πνύμαλ' ἀνάχων,

5 Τριττὸν φωτὸς εἰς μίαν

Δόξαν ἀφροζομένην.

Ὡς ἔλυσας τὸ σκότος,

Ὡς ὑπέστρεψας τὸ φῶς,

Φωτὸς ἀνάχων] Florentinus Codex habet | praeferendum visum.
bat φωτὸς εἰς μίαν: quod absque dubio

Υμνὸς

9. Πάτερ

- Te prece adeunti. Procumbo supplex, & fundo lacrymas:
 Nec enim dignus sum, ut in cælum oculos attollam.
 At tu miserere mei, pater misericordiæ, & esto propitius
 20 Quæstibus te invocanti servo tuo. Eripe me quæso extensa
 manu
 E mortis unguibus, cunctis animi mei perpurgatis sensibus.
 Ne me tuo priva spiritu; quin potius amplius
 Infunde robur, fiduciamque, pectoribus meis.
 Ut te & corde & labiis rite canam,
 25 Non secus ac patri meo, tuo famulo, adfuisti.
 Da mihi & sancte vivere, & sancte mori.
 Da spei potiri bonæ, da misericordiæ, da gratiæ.
 Cuncta vero mea a prima juventute delicta dele
 Ut pius rex. Nam in omne tibi debetur ævum gratia.
 30 In omne sit tibi ævum gratia, & in seculorum secula.

Confessio & Gratiarum actio, Carmine Elegiaco.

Carm. XV.

- G**Loria Deo Patri, & filio Regi maximo:
 Gloria Spiritui maxime benedicto, sanctissimo.
 Trinitas unus Deus est, qui cuncta creavit, implevitque,
 Cælitibus cælum, terramque terrestribus;
 5 Et mare, & fluvios, fontesque referat aquatilibus.
 Cuncta vivificans proprii spiritus efficacia.
 Ut omnis creatura conditorem suum laudibus prosequeretur,
 Qui & vitæ, & constantiæ, unicus ipsis auctor est.
 Maxime vero ratione prædita natura omni eum laudet tempo-
 Ut magnum regem, ut patrem benignum, (re,
 Et spiritu, & anima, & lingua, menteque.
 Da, Pater, & mihi, ut & corde, & ore puro tuas
 laudes canam.

Hymnus Vespertinus. Carm. XVI.

TE nunc celebramus, Christe mi, verbum Dei, Lumen de lumine æterno, Ut Spiritus ab æterno,	5 Trino lumine in unam Coëunte gloriam: Qui tenebras solvisti, Qui lucem produxisti, N	Ut

- 98 Ἰν' ἐν φωτὶ τὰ πάντα κτίσῃς, 30 Φθάσωμεν εἰς ἡμέραν,
 10 Καὶ τ' ἄτακτον ὕλην ἡμέραν τ' μὴ νυκτὶ
 Στήσῃς μορφῶν εἰς κόσμον,
 Καὶ τ' οὖν θυκοσμίαν.
 Ὅς ἴδῃ ἐφώπσας ἀνθρώπου
 Λόγῳ τε καὶ σοφίᾳ,
 15 Λαμπρότητι τ' αἰῶ
 Καὶ κάθῃ θεὸς εἰκόνα.
 Ἰνα φωτὶ βλέπῃ τὸ φῶς,
 Καὶ γένηται φῶς ὅλος.
 Σὺ φωτῆσαι ἔρανον
 20 Κατηύχσας ποικίλοις.
 Σὺ νύκτα καὶ ἡμέραν
 Ἀλλήλαις εἰκεν ἡπίως
 Ἐταξας, νόμον πρῶτον
 Ἀδελφότητι καὶ Φιλίᾳ.
 25 Καὶ τῇ μὲν ἑπαυσας κόπας
 Τῆς πολυμώλῃ σαρκός.
 Τῇ δ' ἡγίως εἰς ἔργον,
 Καὶ πράξεις τὰς σοι φίλας.
 Ἰνα τὸ σκότος φυγόντες
 35 Ὡς μὴ γλῶσσαν ὑμνωδῇ
 Ἐπὶ πολὺ τεκράθῃ.
 Μητ' ἀντίφωνον ἀγγέλων
 Πλάσμα σὸν ἡσυχάζειν.
 Σὺν σοὶ δὲ κοίτη θύσεως
 40 Ἐποίησ' ἑταζέτω,
 Μηδ' ἐν τῇ εὐπαρεῶν
 ἡμέραν νύξ ἐλέγξῃ.
 Μηδὲ παίγνια νυκτὸς
 Ἐνύπνια θροεῖτω.
 45 Νῆς δὲ καὶ σώματα διχα
 Σοὶ, θεέ, προσλαλείτω,
 Τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ,
 Καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι.
 Ὡς πρὶν, δόξα, κράτος,
 50 Εἰς τὰς αἰῶνας. ἀμήν.

9. Πάντα κτίσῃ] ita Viennensis: Florentinus autem, ἵν' ἐν φωτὶ κτίσῃς τὰ πάντα. τὸ κτίσῃς pro κτίσῃ admissi: nec displicent cetera.

13. Καὶ γίγνεται φῶς ὅλος] Oratione quadragesima hominem tertium lumen esse dicit post Divinum & angelicum: ubi & hominem φῶς appellari docet ὁ δὲ τῷ ἐν ἡμῶν λόγῳ δυνάμει. Mox autem subiicit: Οἶδα καὶ ἄλλο

φῶς, ὃ τὸ ἀρχαῖον ἡγάθη σκότος, &c. Ubi plura lumina recenset, legis Adamo datæ, item Israelitis; & quod in facie Moysis erat, &c. Tandem & baptismi, quo illuminantur baptizati. Verum hic lumen est perfectionis divinæ, quo homo totus deterfis peccatricibus maculis, & vitiorum innatorum tenebris discussus, ita illustratur, ut aliis etiam prælu-

Εὐόδια.

- Εἰ σοὶ μὲν ἡρεμῶμεν, ὦ θεῷ λόγε,
 Μένοντες οἴκοι. σοὶ δ' ἀνάπομον οὐλοῦμεν.
 Σὴ μὲν χαθιέδρα, σὴ δ' ἐγερσις, καὶ γάσις.
 Σὴ δ' αὖ πορεία. σοὶς δὲ καὶ οὖν ρεύματα
 5 Εὐθυπορεύμεν. ἀλλὰ μοί πῃ ἀγγέλων
 Πέμπους ὁδηγὸν δεξιὸν ὡς αἰνέτην.

Ὅς

Παύσι;] mutavi in πύμποις, & mox | ut & τρεῖς in τρεῖς
 τρεῖς in τρεῖς, sententia id exigente: | 11. Ἐχθροὶ] lege, ἐχθροὶ, Diabolū. Ita enim
 scopus

Ut cuncta in luce conderes,
 10 Et mobilem materiam
 In mundi hanc speciem si-
 steres, (nem:
 Et hunc concinnum in ordi-
 Qui mentem humanam illu-
 minasti
 Ratione & sapientia;
 15 Splendoris superi & inferi
 Imaginem eum constituens.
 Ut lumen lumine cerneret,
 Et totus lumen evaderet.
 Tu cœlum luminibus
 20 Illustre fecisti variis.
 Tu noctis & diei
 Placidas vicissitudines
 Jussisti, legem statuens
 Fraternitatis mutuae.
 25 Illa modum laboribus
 Posuisti carnis variae:
 Hac excitasti illam ad opus,
 Et amica tibi negotia:
 Ut declinatis tenebris

30 Festinaremus ad diem;
 Diem, quam nulla tristior
 Nox umquam solvere pote-
 rit.
 Infunde sed tu palpebris
 Levem somnum meis:
 35 Ut ne laudatrix lingua
 Longo sopore taceat,
 Nec angelorum vox tibi
 Quiescat responsoria.
 Simul tibi lectulus pias
 40 Cogitationes deferat.
 Nec amplius nox sordium
 Diem coarguat.
 Neque noctis me ludibria
 Vana perturbent somnia.
 45 Sed mens & absque corpore
 Tecum, Deus, loquatur,
 Et Patre, & Filio,
 Et Spiritu Sancto:
 Cui sit honos, gloria, &
 potentia
 50 In omne sæculum. amen.

cere luculenter possit. Distinguendum vero
 inter φως, lumen, a φω, lucio, & φως, ho-
 mo, a φω, loquor.

24. Αἰδολότατι] Florent. αἰδολότατι. Quod rectius.

25. Καὶ τὸ μὴ ἴπαισας κόπων, τὸ δ' ἡγι-
 ες] Flor.

Καὶ τῇ μὴ ἴπαισας κόπων

Τῆς πολυμήχθου σαρκός,
 Τῇ δ' ἡγιεας εἰς ἔργον.

Quæ lectio illa altera multis partibus præstat.

38. Ἡσυχάζειν] Flor. ἡσυχάζει. Mox pro
 var. lectione ἡσυχάζει in margine Codicis Vienn.
 habebatur pro ἡσυχάζει: quod & admisi. Sic &
 ibidem ἡσυχάζει legebatur pro ἡσυχάζει. Nec
 non post paullo θορότα pro θορότα.

Carmen Itinerarium. Carm. XVI.

IN te quiescimus, o Dei Verbum,
 Domi manentes. Tibi acceptum referimus otium.
 Tua est confessio: tua exsurrectio, & statio:
 Tua rursus est profectio. Tuo & nunc numine
 5 Iter ingredimur. At mihi aliquem angelum
 Mitte ducem, benivolum custodem,

- Ὡς με γύλω πυρός τε καὶ νείφες ἄγρι,
 Τέμναι δὲ πόντον, ῥεῖθρα δ' ἰσάη λόγῳ,
 Τρίφει δ' ἀνωθεν καὶ κατώθεν πλυσίως.
- 10 Σταυρὸς δὲ χερσὶν ἐκτυπᾶται θραύσθαι
 Ἐρῶ κατεργῶν· μηδ' εἰ ἡμέρα μέση
 Καύσων Φλίγρι με, μηδὲ νύξ Φόβον Φέροι.
 Τῇ δὲ τραχίᾳ καὶ προσάντη μοι τείβον
 Λείαν πιθείη, εὐπρόν τι σῶ λάτρη.
- 15 Ὡς πολλάκις με καὶ τὸ ὄριον χερσὶ σέπται
 Γῆς καὶ θαλάσσης ἐξέωσας κινδύναν,
 Νόσων τε δεινῶν, δυσμενῶν τε τραγμάτων.
 Ὡς διζιῶς ἄπαντα, καὶ κατ' ἐλπίδας,
 Πράξαι τις, αἰσιῶν τε τ' ὁδῶν τέλει
- 20 Εὐρόντις, αὐθις πρὸς Φίλκας καὶ συχναῖς
 Παλινδραμῶμεν, ἀσμένιοισιν ἄσμενοι
 Φαίεντες οἴκοι, καὶ ποῖαν πεπωμέναι.
 Σὲ προσκυνῶμεν, τ' πλθυταίας ὁδῶν
 Χρήζοντες θυμένῳς τε, καὶ ῥάγης τυχεῖν.

semper sensit sancta mater Ecclesia. Quare
 postea Inveſtita priore in Julianum appa-
 tione illum Daemonis perterritum munisse
 se signo crucis refert. Tum vero ἔχουσι ἡ σφρα-
 γίς, ἡτλῶνται οἱ δαίμονες, λύονται οἱ φόβοι· ἔτα

τίς ἀναπνέει τὸ κακόν, θρασύνεται πάλιν, αὐθις
 ὄρμη, καὶ οἱ αὐτοὶ φόβοι, καὶ ἡ σφραγίς πάλιν,
 καὶ ἡτλῶνται οἱ δαίμονες, καὶ ὁ μὲν οὐκ ἀπαρτίζεται,
 &c. Et hinc in templis, ubi non modo tam
 multiplicia, frequentiaque crucis signacula

Εἰς τὸ ποιηρὸν.

- Ἀρπασον, ἄρπασον, ἄφθιτέ με
 Χειρὸς ἀπ' ἀλλοτερείης.
 Μηδ' ἐργοῖς μογέοιμι κακοῖς,
 Καὶ Φαραῶ με πρυχοῖ,
 5 Μηδὲ με δαριαλῇ κατέχει,
 Χειρὲ, σὺς ἀντίπαλῳ,
 Εἰς Βαβυλῶνα τ' ἄγρι κερναλῇ
- Ἄγασι πειρόμεναι.
 Εἰν τῷ δὲ μένοιμι τῷ
 10 Ἐμπεδῶ, ὑμνοπάλῳ,
 Μηδὲ μὲ πρὸς πυράεις Σοδόμων
 Οὐβρῶ ὑπερθε βάλοι,
 Χειρὶ δ' ὀπισθοκιάοις κρατερῇ
 Πήματ' ἀπ' αἰῶν.

Φαραῶ] Pharaon hic spiritualis est, uti & appellet, cum tam facilis ad eam sit ad-
 mox Babelon: quam miror cur κερναλῇ

• Εἰς τὴν ἰώσαν.

ἮΝ, ἦν, ὅτ' ἦν. ἀλλὰ νῦν εἰμ' ἀχλοῦ.
 Οὔτε ὅτ' ἦν, ὅτ' ἦν, ἀλλὰ νῦν κατεστάλη.

Αἰθρῶν,

- Qui me columna ignis & nubis ducat,
 Et mare dividat, & flumina verbo sistat;
 Uberrimque me cibo cælite & infero nutriat.
- 10 Crux manibus signata audaciam
 Inimici abarceat: nec medio me die
 Sirius urat, neque nox terrorem adferat.
 Asperam & difficilem mihi viam
 Planam faciat, facilemque tuo famulo.
- 15 Ut jam ante perſæpe me dextra regens
 Terra marique periculis eripuisti,
 Morbisque gravibus, & rebus difficilibus.
 Quo feliciter omnibus & pro ſpe
 Peractis negotiis prosperum viæ finem
- 20 Inveniamus, & ad amicos ac cognatos salvi
 Revertamur, cupidi cupidos
 Domi revisentes, jam laborum liberi.
 Te prece supplici quæſumus, ut viam ultimam
 Paratam liceat facilemque nancisci.

sunt, sed & ἡ ἀνίσταται. *Suria* quotidie
 pluries repetitur, nullus Diabolus, nulla ren-
 tatio occurrit. Nullus illic expavescendus, ut
 mox c. xviii ait, πρὸς τὸν ἀνίσταται ὁ ἀνίσταται,
ignem Sodomorum imber; ne in Italia quidem.

Sed omnia tuta, omnia sacrosancta sunt, &
 inviolabilia. Vid. Tertullian. de Corona Mil.
 c. 111. D. Hieron. ad Demetriadem, D. Chry-
 sostomum de Cruce, &c.

In Diabolum. Carm. XVIII.

- ERipe me, Deus immor-
 talis, eripe me
 Ex aliena manu. (bus: 10
 Nec pravis afflicter operi-
 Phrao nec me vexet, (sarius
 5 Aut tuus me, Christe, adver-
 Manu captum possideat,
 Ac Babylonem abducat aspe-
 ram
- Domitum criminibus.
 At tua morer in æde,
 Perpeti te celebrans laude.
 Neque me igneus desu-
 per
 Sodomorum quatiat imber.
 Manu me sed valida obum-
 brans
 Cuncta averrunces mala.

In morbum. Carm. XIX.

Fuit, fuit, quum vigui: at nunc exarui.
 Neque tunc sublatus, neque nunc fractus animo sum.

Ἀνθεῖν, ἀπαιθεῖν, ἄλλο. ἔκ ἄλλ' ὃ ἐγώ.

Ἄλλα.

- 5 Ἐξ ἱατρῶν πάρειμι τῷ κερδαίνας,
Τὸ μήτι, Χεῖτε, σε φέρειν ἀνέπρον.
Παρ' ὃ τὰ πάντα, καὶ τὸ φαρμάκων εἶναι.

Ἄλλα.

Ἰδὲ τὰ θερμά. τὸ κολυμβήθραν ἔχω.
Πῶ δ' ἀγγελός μοι; δόξο, φαρμάκοις ὕδωρ.
Εἰδ' ὅτι, σὺ σῶτερ εἶπες, καὶ παγίσομαι.

Ἄλλα.

- 10 Πέπληγμ', ἔχω τί κέντρων εἰς θεῶ φόβον.
Οἶδ' αὖ πεπονθῆς. ἄλλ' ὀπίσχεσ' ἢ νόσον.
Εἰδ' ὃ φίλον σοι. δὲς γὰρ καρτερὰς φέρειν.

Ἄλλα.

- 15 Ἐξηπόρημαι, Χεῖτε με. καὶ τί δράσω;
Κριτὴς μὲν εἰ δίκαιος, ἀλλὰ καὶ πρᾶτος.
Πῶ σε τὸ χρηστὸν; ἢ μόνοι λελήσμεθα;

Ἄλλα.

Ἐρρίψαν, ἔρριψαν με συλκόφας Σαταῖν.
Σὺ δ' ἐκδέδωκας τῷ κακῷ. τίς αἰτία;
Οὐχὶ πάτησιν σκορπίων ἐλπίζομεν;

Ἄλλα.

- 20 Τί πάθω, Χεῖτε; τὰς κακὰς ἀιχύνομαι,
Καὶ τὰς αἰσῆας, ἔκ ἔχων τὰς κακῶν
Οἱ μὲν γὰρ γλῶσι. τίς δ' ἐλάλασ' ἐλπίδες.

Ἄλλα.

Καθ' ἡμέραν θνήσκω τε, καὶ λείπω βίον.
Εἰ μὲν δικαίως ὡς κακός, πῶ ληστούτης;
Εἰ δ' ὃ δικαίως, πῶ ποτ' ἐνομιθεὶς κείσις;

Ἄλλα.

- 25 Σκοπὸς τίθειμαι πᾶσι, καὶ τοξόομαι.
Στήτα ποθ' ἡμῖν ὁ φθόνος; στήτω ποτέ.
Χρόνω, ἰόσω, κέκμηκα, τοῖς φίλοις κακῶς.
Ἄλλ' ὃ θέλεις; προσέσχεμαι. Δίδω χεῖρα.

Ἄλλα.

5. Τὸ μήτι] rectius Flor. τὸ μή τι. Quam
lectionem secutus sum, & expressi in
interpretatione.

17. Τῷ κακῷ] Flor. μ' εἰς κακόν.

18. Ἐλπίζομεν] vid. Lucæ cap. x. 19.

28. Προσέσχεμαι] Flor. πρὸς σ' ἔρχομαι.

Florere, deflorescere, diversa: ego sed idem sum.

Aliud.

A medicis hoc fero commodi,

- 5 Ut ne quid, Christe, te superius existimem:
Unde & omnia, & medicamentorum efficacia est.

Aliud.

En calidas. piscinam jam quidem habeo:

Sed unde mihi angelus? Huc descende, & aquas tempera.

Sin minus: verbum, Servator, loquere, & restituar.

Aliud.

- 10 Percussus sum. Habeo ad timorem Dei stimulum.
Agnosco beneficium. Sed pelle, quæso, morbum.
Quod si displicet, fac feram fortiter.

Aliud.

Succumbo malis, Christe; & quid faciam?

Jussus tu quidem judex es: sed & mitis.

- 15 Ubi tua clementia? an vero soli negligimur?

Aliud.

Dejecit, dejecit me concisum Satan.

Tu vero me illi tradidisti. Quæ ratio?

Numquid non scorpiones calcare speramus?

Aliud.

- 20 Quid hoc, Christe? & ad malos erubesco,
Et ad bonos, nulla cum sit malorum quies.
Et illi quidem rident: at his spes bona perit.

Aliud.

Quotidie morior, & vitam linquo.

Si merito, ut malus, ubi tua clementia est?

Sin immerito; ubi tandem justum tuum est judicium?

Aliud.

Scopus omnibus positus sum; sagittis impetor.

Cesset tandem nobis invidia; tandem cesset.

Tempore, morbo deficio, & amicorum malis.

At non vis? Ad te accedo: porrige manum.

Aliud.

Ἀλλὰ.

- 30 Ὡλὼλ', ὥλῳλα συμφραῖς. σοὶ δ' ὄλνυμα.
Σὺ γὰρ θεὸς με. σὺ ζόφον λύοις κακῶν
Νεκρῶ πνέοντι μακρὸν, ἢ λυτῶρον βίον.

Ἀλλὰ.

Τί τῇδε μοχθῶ τοῖς κακῶς ἐσφυγμένῳ;
Φθόνῳ πάλαισμα, ἢ γέλωτος πῖς πλείωσσ;
Ἀλλοῖς τὰ λαμπρὰ τῷ βίῳ, λύσις δ' ἐμοί.

Ἀλλὰ.

- 35 Καλεῖς, καλεῖς με. προσρέχω· δέδοικα δὲ
Τὸ πῶρ, τὸ χάσμα, τ' ἔειπεν τῷ πλῆσι.
Τίς Ἀβραάμ δώσῃ με πῖς κόλποις φέρων;

Ἀλλὰ.

- 40 Ἡ' πολλ' ἀνέτλιν οἱ βίῳ· τὰ δ' ἔλπαμα.
Εἰ μ' αὐτόθεν λύσις, οἷσά μοι ταῖδε.
Εἰ δ' ἔ' λύσις, Φθὺ βίῳ, Φθὺ ἐξόδῳ.

Ἀλλὰ.

Τί με κρατῆς, δισμῶτα, τ' ἐλευθέρων;
Χεῖρες καλεῖ με. Κῦσο τῇδ' ἑρμμενέῳ.
Δίχῃ με, σῶτερ. πλὴν κάθαρσις ἐνδεής.

Ἀλλὰ.

- 45 Τεῖαδ λαλείτω, ἢ καταρτίζοι λόγῳ
Ἀλλ' πῖς, ὅσπερ ἀξίῳ. θρόνων δ' ἐγὼ
Εἶζω. Θεῷ γὰρ προσλαλῶν ἔ' παύσομαι.

34. Τὰ λαμπρὰ] ab interpretibus sunt illa. Id est, de aliis vita frui splendoribus, mihi ve-
quae in Florentino, & in margine Viennensi ro concedo abieci.
Codicis pro varia lectione exstant, καλὰ, 43. Πλὴν κάθαρσις ἐνδεής] pro eo in Flo-
& περιπλά. Mox in Florentino λύσις pro λύσις rentino erat, μὴ πρὸς τὴν εἰκόνα, περὶ κατὰ προ-
legitur: quod perplacet, subintellecto δὲ de imaginem. Verum in margine corre-

Τῷ Θεολόγῳ πρὸς τὴν ἀναπτύξιν αὐτὴν ἔα' τελευτᾶ ῥηθὲντα.

Αγγέλοι αἰγλήεντες ἀπιδέσιοι κατὰ κύκλῳ
Τελοσφάγες θεότητι, ὃ μὴν σέλας, ἀμφιέσπετες,
Γρηγόριον δέξαο' ἀνάξιον, ἀλλ' ἱερεῖα.

Δέξαο'] ita erat in Viennensi: in Florentino Quamquam non ideo infinitivum apud
verbo δέξαο. Malim, δέξαοι, vel δέξαοι. Græcos scire pro imperativo poni.

Τ Ε Λ Ο Σ.

Εὐλογεῖ

Aliud.

- Pereo, pereo malis. Tibi sed pereo.
30 Tu namque Deus meus. Tu libera æumnarum caligine
Mortuum, qui vel tenuem, vel mœstum spiritum trahit.

Aliud.

Quid hic laboro constrictus malis,
Invidiæ luctamen, & plurimis ludibrium?
Alii splendorem vitæ optent: at ego abitum.

Aliud.

- 35 Vocas, vocas me. accurro. Metuo tamen
Ignem, hiatum, ardoremque divitis.
Quis in Abrahami me sinum vehens deferet?

Aliud.

- Permulta sane in vita pertuli. Alia sed spero,
Quod si me his exsolveris, tolerabilia adhuc sunt.
40 Quod si non exsolveris, hei mihi! quæ vita? hei quis exitus!

Aliud.

Quid me retines, Commentariensis, qui liber sum?
Christus me vocat. Isthic abjectus jace.
Recipe me, Servator: sed necdum plene purgatus sum.

Aliud.

- Trinitas prædicetur: vices loquendi meas suscipiat
45 Alius aliquis, qui dignus videbitur. Sede sed ego
Cedam. Nec sic tamen cum Deo cessabo loqui.

legebatur, ita ut in Codice fuit Viennensi.

44. Τετράς λαλείτω] versus hi Carmini sex-
to in MS. subjecti erant; verum quod car-
mina hæc ternis singula versibus constarent,
huc illos referre satius duxi: licet nec hic
commodus iis locus sit. Ceterum Tetrasti-

chis Jambicis Operum p. 156 in MS. præfixum
hoc distichon fuit:

Γρηγορίου πόσις εἰμὶ τετραστιχίῳ δὲ φε-
λίσσῳ
Γεόργιος πραγματικαῖς μετρώμενος το-
φίῳ.

Ultima Theologi verba, quum animam exspiraret.

Carm. XX.

Angeli fulgentes in immenso cœli gyro
Trilucidæ Trinitatis, quod meum jubar est, ministri,
Recipite Gregorium indignum quidem, attamen sacerdotem.

F I N I S.

O

E T.

ΕΛΕΓΧΟΣ καὶ ΘΡΙΑΜΒΟΣ

· Τῆς βλασφημίας καὶ · πολυειδῆς · αἰρέσεως τῶν ὁ ἀγίων

· ΜΑΣΣΑΛΙΑΝΩΝ, τῶν καὶ · ΦΟΥΝΔΑΪΤΩΝ, καὶ · ΒΟΓΟΜΙΛΩΝ καλεσμένων, καὶ · ΕΥΧΙΤΩΝ, καὶ · Ε'ΝΘΟΥΣΙΑΣΤΩΝ, καὶ · Ε'ΓΚΡΑΤΗΤΩΝ, καὶ · ΜΑΡΚΙΩΝΙΣΤΩΝ.

Τῶ κυρίῳ καὶ Θεῷ καὶ σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ μαθητῶν καὶ ἀποστόλων καθαρόν ἡμῖν τὸ πνεῦμα ὡσαύτως μυστήριον, εἰρηκόως δὲ καὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις πολλὰς ἐλευ-

1. **Εὐθυμίου]** Vixit hic scriptor ac floruit initio seculi duodecimi, sub Alexio Comneno, qui anno M.CXV. diem suum obiit: ediditque Panopliam adversus hereticos præcipue sui temporis. Congessit aliquam multa huc pertinentia Lambecius in Bibliothecæ Cæsareæ descriptione, qui respici poterit. Est & epistola hujus Euthymii adversus Phundagiagitas, seu Bogomilos, in Cæsareæ Bibliothecæ Cod. 213, & 248, cujus hæc est inscriptio: Ἐπιστολὴ Εὐθυμίου Μοναχοῦ τῆς ἐκκλησίας μόνῃς ἐκλήσκει ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς ἐρημικῆς μόνῃς αὐτῆς τὴν αὐτῆς πατρίδα, ἐκκλησιάζουσα τὰς αἰρέσεις τῶν ἀδιοτάτων καὶ ἀσεβῶν πλάνων τῶν τι φησὶν αἰρετικῶν, ἥτοι Βογομίλων, καὶ Μασσαλιανῶν λεγομένων, καὶ τὴν τῶν Ἀρμενίων βίβλων καὶ βδελυρὰν αἰρεσιν, καὶ τὰς λοιπὰς ἀδύσων καὶ πάντων βιβλικῶν αἰρέσεων: Epistola Euthymii Monachi Cœnobii Illustris, missa Constantinopoli, e prædicto Cœnobio ad patriam suam, confutans a Deo alienissimum & impiorum seductorum Phundagiagarum, qui & Bogomili, & Massaliani appellantur, hæreses, nec non profanam & abominabilem Armeniorum hæresin, atque item ceteras id genus alias non minus hisce impias atque execrandas.

2. **Ε'λεγχος &c.]** Appendix est hæc Panopliæ Dogmaticæ Euthymii Zigabeni, hætenus quidem, quod sciam, nec Græce nec Latine umquam edita, multas tamen ob causas editu dignissima, qua continentur Anathematismi xiv contra Massalianorum & Bogomilorum hæresin, & Triumphus de eorundem repressione per Imperatorem Alexium Comnenum, cujus jussu Basilus hæ-

resiarcha, professione quidem medicus, habitu autem monachus, in Hippodromo Constantinopolitano vivus combustus est. Medicum illum fuisse testatur Euthymius in Panoplia his verbis: Βασίλειος ὁ ἄγιος ὁ ἱερός, ἀνὴρ ὁλβίος, μακάριος καὶ λοιμὸς, καὶ φθορὰς μισθός, καὶ πάσης κακίας ὄργανον: Hic Basilus medicus erat, seu mortiferus potius, immo pestis ipsa, & perniciæ plenus, omnisque malitiæ instrumentum. Monachum Anna Comnena simulasse vestitu ait lib. xv Alexiados p. 487, edit. Gr. Lat. Paris. ubi eum Βασίλειον vocat τὸ ἱδρυμὰ μοναχόν. Hæc e Lambecio Comm. de Bibliothecæ Cæsareæ lib. i. p. 170 excerpsumus: uti & pauca alia, quæ suo loco subjicientur. In alio codice initium hujus Appendicis ita se habebat: αὐτῆς τῆς βλασφημίας, &c.

3. **Τῆς βλασφημίας]** Vox hæc abominabilem hic loci significat, & execrandam: sicut & apud Epiphanium βλασφημοὶ πρᾶγμα dicitur, quum feminæ in nomen B. V. sacris operantur. Psellus eorum mysteria ὄργανα κατὰ πλῆθος καὶ ἰσχυρὰ, μήτε Εὐαγγέλιον, μήτε βαρβάρων γλῶσσαι γινόμενα πᾶσι εἶναι esse dicit lib. de demonibus, adeoque eadem describere μόνος τῆς τῷ Αρχιλόχῳ βδελυρίας ἔργον εἶναι.

4. **Πολυειδῆς]** ob varia, quibus denotatur, nomina, & propagines. Nam & Martyriani, sive Euphemiti his se postea adjunxerunt, quibus prius adhæsit nomen, quod illos in numerum Martyrum referebant, quos Lupicinus dux supplicio affecerat, & exstructis, ubi eos sepeliverant, oratoriis ἑνφῶμα illic, sive preces & hymnos Deo concinebant: unde Εὐφῆμιται dicti. Sic & Adelp-
phiani

EUTHYMI ZIGABENI VICTORIA & TRIUMPHUS

De impia & multiplici execrabilium

MASSALIANORUM Secta , qui & PHUNDAITÆ & BOGOMILI , nec non EUCHITÆ , ENTHUSIASTÆ , ENCRATITÆ , & MARCIONITÆ appellantur.

Tradidit nobis, Fratres dilectissimi, Dominus Deus ac Servator noster Jesus Christus per sanctos discipulos suos & Apostolos, purum sincerumque fidei mysterium, ac simul præmonuit fore, ut in diebus

phiani ex his orti sunt, ab Adelphio, de quo post paulo, denominati. Et hinc mox πολυάνιμοι, & παμμιγῆς dicuntur. Est & in Cod. 247. bibl. Cæf. Recensio variorum errorum, & capita falsorum dogmatum ejusdem hæreseos Massalianorum, ubi & Lampetiani vocantur. Addit hisce Epiphanius & Satanianos, qui Satanam, ne quid ipsis mali faceret, noceretur, venerabantur: quod & nunc in Africa, Indiaque gentes aliquot barbaræ faciunt: sed hi tum meri gentiles fuere, nihilque ipsis cum Christianis commune fuit. Postea tamen omnia confusa nomina, & sectæ, Manichæi, Euchitæ, Sataniani, &c. ut e Psello de Dæmonibus liquet, cujus hæc sunt verba: Ἐχὼ μὲν τὸ παλαμναῖον τὸ τοῦ δόγματος Μανιῶ τῷ μανιῶ τὰς ἀφορμὰς. ἐκείνῳ μὲν γὰρ αὐτοῖς αἱ πλείους ἀρχαί, καθάπερ ἐκ πηγῆς τινὲς δυσάδεις ἱρρύησαν. Ἀλλὰ τῷ μὲν ἱππαρίτῳ Μανιῶτι δύο ἐπιτίθησιν τῶν ὄντων ἀρχαί, θεῶν θεῶν, δημιουργῶ τῶν ἀγαθῶν αὐτουργῶν κακίας, τῷ ἀγαθῷ ἀρχαί τῶν ὑπάρχοντων τῆς κακίας ἀρχαί τῶν ἐπιγινώσκοντων πλημμελῶς αἰσινάτῃσι. Εὐχίταις δὲ τέτοις τοῖς κακοδαίμοσι καὶ ἰτέρα τις ἀρχὴ προσετέθη τρίτη. Πατὴρ γὰρ αὐτοῖς, υἱοὶ τε δύο, πρεσβύτερα καὶ νεώτερα αἱ ἀρχαί. Τῶν τῷ μὲν πατρὶ τὰ ὑπερκόσμια μόντα τῷ δὲ νεώτερω τῶν υἱῶν τὰ ὑπάντα. Θεοὶ δὲ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν ὁγκοσμίων τὸ κράτος ἀποτίνασθαι, ὃ καὶ μὴδὲν ἴσιν τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας ἀπολειπόμενοι, καὶ τὸ, τριχθαὶ δὲ πάντα διδάσκει. (Vide de Trinitate hac Proclum fusissime agentem libr. in Philosophiam Platoniam.) Ταύτην τὴν σαθρὰν ὑπαβάθραν ὑπαδείξιντες οἱ σαθροὶ τὰς φρένας, τὸ μὲν μίχρη ταύτης εἰσὶν ἀσέβητοι ὁμόφρονες. τὸ δ' ἐν-

ταύτῃ τριχθῇ ταῖς γνώμας διατάττει. οἱ μὲν γὰρ ταύτῃ ἡμῶν ἀμφοῖν τοῖν υἱοῖν τὸ σῖος. Καὶ γὰρ πρὸς ἀλλήλους διαφίριθαι φασὶ νῦν, ἀλλ' ὅμως ἀμφοῖν σῖος, ὡς ἐκ πατρὸς ἰδὸς, καὶ ἀλλοτρίοις ἐπὶ τῷ μίχρη. οἱ δὲ θεοὶ τῶν νεώτερον λαβεῖν, ὡς τῆς ὑπερκόσμιας μερίδος καὶ ἀρχαί, τὸν πρεσβύτερον ἐκ ἀτιμωτοῦ μὲν, φυλαττόμενοι δ' αὐτὸν ὡς κακοποιῶν (ita tum temporis loquebantur Græci pro κακοποιῶν) δυνάμενοι. οἱ δὲ χεῖρες αὐτῶν τὴν ἀσέβειαν τῷ μὲν ὑπάντα διέσωσιν ἑαυτοὺς ἐπὶ πάσαι. αὐτοὶ δὲ μόνον τὸν ἐπίγειον Σατανικὴν (pro Σατανῶν) ἐστειρίζουσιν. Ex his satis liquere existimo, errare Psellum, quod Euchitis originem sectæ a Manete repetat: quum hæc sectæ initio longe diversæ fuerint, sed postea in unum confluerint; salva tamen sententiarum, seu dogmatum diversitate.

5. Αἰρίστως] Prout Epiphanius hanc nobis sectam describit, eadem esse videtur, quæ Zingarorum, uti nunc Italis, vel Ægyptiacorum, & Bohemorum, uti Gallis: vel Ethnicorum, & gentilium, quemadmodum Belgis appellantur. Germanis autem Zigainer nominantur. Horum in Transylvania frequens multitudo, imo & sedes est: in Hungaria Pestis e regione Budæ permultos ipse vidi, qui in istis locis sub pellibus habitant. Ortus hujusce hæreseos, &, ut ita loquar, dies natalis in Constantii Imperatoris imperii tempora incidit. Hi primum gentiles cum essent, ne nomen quidem Christianorum præ se ferebant: verum post aucta multitudine, & imminente persecutionis ab ipsis Christianis periculo, (qui jam gentilibus potentia & armis superiores lege eos non Christianæ talionis

EXCERPTA

E

CONSTANTINI HARMENOPULI,

Sebasti Nomophylacis,

& Judicis Thessalonicensis,

Libello

De Opinionibus Hæreticorum.

lionis vicissim opprimebant, eo speciosius, quod a falsa illos religione ad veram vi, & suppliciis, traducere summa pietas videbatur) Christi nomen, quo tutiores essent, sibi adoptarunt. Vitæ genus sectabantur, quod & nunc Zingaris ulitatum. Nihil enim e præcepto Christi, & ad exemplum Apostolorum possidentes, vagique per vicos, stipem petebant; quidquid sibi daretur nominis, *Prophetarum, Christorum, Patriarcharum*, admittentes. Noctu vero absque ullo sexus aut ætatis discrimine promiscue & conjunctim cubabant. Cubum, quum fames, aut alias libido stimulabat, quavis hora sumebant, nullis semet jejuniis macerantes; solis tantum precibus vacantes. Promiscuos autem eorum coitus, ac impudicum flagitiosumque commercium, incomperta sibi esse ait Epiphanius: quin contra eos profiteri solitos, nullam sibi cum mulieribus esse consuetudinem. Sic & *Abelonii*, teste Augustino de Hæres. mares & feminae sub continentie professione simul habitabant, nec uxori- bus mariti miscebantur, verum puerum & puellam sibi quisque adoptabant, in ejusdem conjunctionis pacto futuros successores. Verum vitam hanc, seu consuetudinem marium & feminarum promiscuam Epiphanius merito damnat: & quod ego me Labadiæ quondam Amstelædami tale *καὶ νόστιον* instituenti suggestisse memini, segregandas a virorum consortio mulieres censet, ne quam, licet in maxima continentia, scandali præbeant aliis occasionem, seque suamque sectam hoc impudicitie sub pietatis specie latentis nomine immerito traducant, *τὰ τῆς ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπὸ τῆς ἀπορίας ἐξουσιάζουσιν*, institutam ad virtutem vivendi rationem imprudentia sua infamantes.

Docebant autem hi hæretici, Unum tantum Deum omnipotentem colendum esse; cui & sub dio hymnos canebant, in proscen- chis, sive *ἱερῶν*, eade causa convenientes, quas extra urbes, non secus ac Judæi in Actis Apostolorum, ad instar fori, seu porticus, quales nunc mercatorum, ut appellantur, *Bursa* sunt, patente area exstruebant. Habuere tamen & ædes in ecclesiis, seu templorum formam constructas, in quibus multis accensis facibus ac luminibus divino cultui operabantur. Dogmata cetera præcipua a Theodoro l. iv fabular. Hæreticarum, enarrantur: multo vero accuratius a Constantino Harmenopulo, cujus hic Excerpta damus: quibus & Excerpta alia huc facientia e Psello de Dæmonibus subjungimus.

Masaliani Manichæorum erroribus infecti quædam insuper alia magis impura excogitarunt.

Quippe mentem hominum a dæmonibus occupatam dicunt.

Naturam humanam in dæmonum esse consortio: Nec baptismum, nec perceptionem sacramentorum hominem purificare, sed solam ipsis familiarem precatationem.

Mala in nobis natura existere.

Sic animam sponsi communionem sentire, quemadmodum viri coitum mulier sentiat.

Crucem abominantur.

Deiparam nullo honore dignantur, neque præcursores ac baptistam Joannem, neque sanctos, martyribus exceptis.

Qui volunt, castrantur.

Matrimonia solvunt.

Impune jurant, ac pejerant.

Sectam suam anathematizant.

Hac peste totus infectus Eleutherus ille Paphlago præterea se digna quædam adinvenit; debere Monachum cum duabus cubare mulierculis, unoque anno continenter exacto, posse deinceps impune cognatarum quoque consuetudine citra discrimen uti.

Nomen ipsum *Masalianorum*, Græcam in Linguam traductum, *Euchis*, sive precum studiosos, significat. Nam precatio magno est apud ipsos in pretio, quam & in vulgus efferi vetant. Ex re quoque vocantur *Euchisista*. Nam dæmonis vi correpti eam sancti spiritus esse opinantur. Quos enim morbus ille invasit, omnem ii manuum laborem, ceu malum, averfantur, & somno plerumque dediti species illas insomniorum vocant *Enthusiasmum*.

Mala dicunt esse natura, & quovis in homine tam spiritum divinum, quam dæmona cohabitare. Patres, qui nascuntur ex Adamo, primo parente generis humani, ut naturam trahere, sic etiam servitutem illam, qua dæmonibus obstringantur: adeoque consubstantiatum gestare dæmonem, singulis eorum cohabitantem, & potestatem in eos ha-

ἐλεύσεσθαι ψευδοπροφήτας ἢ ψευδοχρίστas, καὶ ὡς ἀγαγέμενοι πρὸς
 ἔχειν ἀπὸ τῆς θείας, ἀκολούτως δὲ καὶ τῷ θεοκλήρῳ Παύλῳ
 πρὸς τὸ Τιμόθεον ἀποτείλαντες, ὅτι ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἀποστήσονται τινες ἡ
 πίστεως πρὸς ἔχοντες πνεύματα πλάνοις, καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, οἱ
 ὑποκρίσει ψευδολόγων κεκαυτηλασμένοι τὴν ἰδίαν συνείδησιν, καλύπτοντες
 ἑαυτοὺς,

rem, seu propriam filiam, quilibet inciderit. Si-
 quidem & hac in re se demonibus rem gra-
 tiam facere arbitrantur, si leges divinas trans-
 gressi fuerint, in quibus cautum est, ne nuptia
 cum sanguine cognato contrahantur. Et hoc
 quidem sacro tunc peractō domum dimittuntur.
 Novem autem mensium decurso spatio, instan-
 teque tempore, ut infandi facinus ex infando
 semine procreati nascentur, eundem in locum
 denuo conveniunt, tertioque post partum die in-
 felices a matribus infantes depellunt, eorum-
 que carunculis novacula circumscarsificatis &
 incisis, defluentem sanguinem phialis exci-
 piunt: ipsos autem adhuc spirantes in pyram
 conjectos exurunt. Tum postea eorum cinerem
 cum sanguine phialis contento miscens, phar-
 macumque aominandum componens, quo ci-
 bos & pocula inficiunt, quemadmodum is, qui
 melicrato venenum inspergunt. Et hac est ipso-
 rum Communio, atque ceterorum, qui de-
 litescens virus ignorant. Hac autem calumnia
 omnes promiscue aspersi olim fuere Christia-
 ni. Origenes lib. vi adversus Celsum, p.
 302: Μὴ τὰ ταῦτα παραπλήσιον τι ποιῶν μοι
 δοκεῖ τοῖς Ἀγίοις τὴν πολλὰν τὴν πρὸς χριστιανὸς
 ἀπίχθειαν ἀφ' οὐδ' αὖτις πρὸς τὴν μηδ' αὖτις
 εἰδότες τὰ χριστιανῶν, ὅτι ἅρα τῇ πείρᾳ κα-
 τεύχοντες χριστιανὸς ἰδοῦντας σάρκα καὶ οὖν
 καὶ μὴ τὴν πρὸς τὰς παρ' αὐτοῖς γυναι-
 κας ἀνικέδον χρωμίνης: quemadmodum Judaeos
 fecisse scribit p. 293: καὶ δοκεῖ μοι ὡς ἀ-
 πλῆστοι Ἰουδαῖοι πεποιθέναι τοῖς κατὰ τὴν
 ἀρχὴν τῷ χριστιανισμῷ διδασκαλίαις κατὰ τὴν
 διδόντι δυσφημίαν τῷ λόγῳ, ὡς ἅρα κατὰ
 δύσκαλιν παιδίον μὴ ἀλαμύνουσιν αὐτῷ τῷ
 σαρκῶν. Καὶ πάλιν, ὅτι οἱ δὲ τῷ λόγῳ τὰ
 τῷ σκότειν πρῶτον βυλόμενοι εὐνοῦνται μὴ
 τὴν φῶς, ἵνα καὶ οἱ τῷ ὡς ἀτυχεῖ μὴ γινώσκῃ.
 ἥτις δυσφημία ὡς ἀλόγως πάλαι μὴ πλεί-
 σον ὅσον ἐκράτει, πειθόμενα τῷ ἀποστόλῳ τῷ
 λόγῳ, ὅτι τοῦτοι εἰσι χριστιανοί. καὶ οὖν δὲ
 ἵτι ἀπατᾷ τινὰς, ἀποτριπομένους ἀπὸ τῶν τοι-
 αῦτα καὶ εἰς κοινότητα ἀπλετίαν λόγου ἔχον
 πρὸς χριστιανὸς. Videturque mihi fecisse idem,
 quod Judaei Christiana doctrina initio, sparsa
 tempore, quod ejus secta homines maculati fue-
 ri viderentur carnibus, & quod, quoties eis

liberas operam dare occultis libidinibus, ex-
 stincto lumine constupret, quam quisque pri-
 mam nativus fuerit: qua falsa & iniqua opi-
 nio dudum valde multos a religione nostra alie-
 nos tenuit, persuasos, tales esse Christianos:
 & ad hoc temporis nonnullos fallit, qui ea de
 causa Christianos ita averfantur, ut ne qui-
 dem simplex colloquium cum homine Christiano
 habere velint. Quare Tertullianus quaestio-
 nem in hanc rem postulat in Apologetico,
 cap. 2: Cum aequae extorquere oporteret, quod-
 cunque falso jactatur, quot quisque jam in-
 fanticidia degustasset, quot incesta contene-
 brasset, qui coci, qui canes affuissent? Vide
 ejusdem scripti caput quoque sept. & octa-
 vum. Plura qui volet, Spencerum adeat in
 not. ad Origenem contra Celsum, & Ouzel-
 lium ad Minutium Felicem.

6. Ἀθεῖον] Athei non tantum illi appel-
 lantur, qui Deum tollunt, aut negant, sed
 & qui absurdo cum cultu offendunt magis,
 & irritant, quam conciliant, & placant. Ita
 Stoici apud Diogenem Laërtium in Zenone
 Citico: διττὸν εἶναι τὸν ἄθεον statuebant,
 τὸν τε ἐκείνους τῷ θεῷ λέγοντες, καὶ τὸν
 ἐκ θεοῦ ἰκόντων τῷ θεῷ.

7. Μεσσαλιανῶν] in v. c. alicubi Μεσα-
 λιανοὶ appellantur, ab Hebraico מְסַלִּי, preca-
 ri. Unde & Turcis precatio Sala dicitur.
 Quare Petavius in notis ad Theodoretum re-
 citat eos a Theodoro, aliisque Messalianes
 appellari ait, ad Hebraicæ linguæ formam,
 quæ מְסַלִּי אוֹלֵי הַיָּחִידִים, sive orantes dicun-
 tur, Esæ cap. vi: reprehenditque suo mo-
 re Scaligerum, qui eos ab Essenis deducebat
 in Trihæresii Elencho, c. xxviii, quoniam
 Esseni Philoni ἱερίται vocantur. Gilbertus
 Gaulminus, in notis ad Psellum, Chrono-
 logum ineditum ὡς ἀπίστους citat, qui eos
 ἢ ἀπὸ τῆς εὐχῆς, ἢ ἀπὸ τῆς ἐκτακτικῆς χάριτος
 τῆς Πιστὸς, denominationem traxisse tradit.
 Forte melius, inquit, si Assyriæ dixisset,
 quia Mosal Arabum Geographis Assyria est,
 Tamen prima nebulonum istorum origo Persica,
 a Manete Persa. Christianismi speciem in-
 duit, & quasi de novo nata est hæc hæresis
 sub Imp. Valentiniano, Valente, & Gratia-
 no,

diebus ultimis multi falsi prophetæ & falsi Christi exsurgerent, a quibus nobis summopere cavendum foret. Neque secus Apostolus Paulus in epistola ad Timotheum prædixit, *multos extremis temporibus a fide descituros, spiritibus ansculantes seductoribus, & doctrinis demonum, sub personis*

no, uti est apud Theodoretum l. iv, c. x. Hist. Eccles. κατὰ τὸν χρόνον καὶ ἡ τῶν Μασσαλιανῶν ἰσχυρὰ αἵρεσις. Εὐχίτας δὲ τῶν τῶν, &c. quæ mox adferentur.

Apud Photium Cod. l. iii Excerpta exstant e synodo Sidetana contra *Massalianos*, ut illic scribitur, (qui & *Μισσαλιανῶν* ibidem vocantur, & in indiculo hæreticorum D. Augustini ad QuodvultDeum, notante Lambecio, *Massiliani*) sive *Euchitas*, qui & Ἀδελφοὶ dicti. Præfedit in ea Amphilocheus Iconii episcopus: adfuerunt autem episcopi xxv: qui & ad Flavianum Antiochie episcopum synodicam rerum in synodo gestarum epistolam scripsere. Ubi inter alia *Adelphimus* laicus hujus sectæ auctor, & monachus quidam *Sabbas Ἀπίκοϛ*, sive *Exsellus*, quod ipse se castrasset, cognominatus, memoratur: nec non *Sabbas* alius, *Eustathius*, *Ædesimus*, *Dadoes*, & *Semesones*. Meminit ibidem Photius Synodice, præter istam Attici Constantinopolitani Patriarchæ, Sisinnii itidem Const. Patr. epistolæ; in qua notabilis Episcopi Neonis fervor, qui, si quis modo post anathematismum suspicionem istius morbi (id est hæreseos) incurreret, ut nulla ejus ratio haberetur, censebat, etiam si milles sese leges pœnitentium impleturum profiteretur. Quin & ei consentientem, faventemque, sive episcopus is foret, sive quis alius, eodem fulmine percutiebat. Sunt & alia ibidem pluscula cognita non indigna: in quibus, quod is, qui *Massalianorum* dogmata continebat liber Ἀσκαλικὸς inscriptus fuerit, quodque Archelaus Cæsareæ Cappadocum episcopus viginti quatuor *Anathematismos* præcipuorum doctrinæ hujusce capitum scripserit, maxime animadvertenda sunt. Scripserunt adversus eos Flavianus Antiochie Patriarcha, Ἀπτοῖς sive Letoῖος, Melitine in Armenia episc. Atticus Patr. Const. Sisinnius P. C. una cum Theodoto Antioch. sub Theodosio, in Syn. Const. Joannes Patriarcha Antioch. ad Nestorium, Ephesine Syn. iii; Archelaus Cæsareæ Capp. Heracleides Nyssæ, episc. Gerontius Presbyter; ut & Amphilocheus Iconii, τοῖς ὑπ' ἐκείνου προχρηθεῖσιν ὑπομνήμασιν ἐπιτεθεικὸς αὐτῶν τὰς φωνὰς, διαργῶς δηλῶσας τῷ δόγματι τὸ

διαφερόν: Ἀλλ' ἵς ἴψα ἰλλορὺν ὑὲρβᾶ ἰνσέρενς, quibus eorum perspicue declaratur opinionum differentia.

8. Φουδαῖτων] Citata superius est Euthymii hujus Zigabeni in Cæsarea bibliotheca Epistola adversus *Phundagiagas*, ut illic nominatur, & *Bongomilos*.

9. Βογομίλων] sive, ut vidimus, *Βογομίλων*. In alio codice *Πογομίλων* vocantur.

10. Εὐχίται] Theodoretus lib. iv. c. x Hist. Eccles. Εὐχίτας δὲ τῶν τῶν προσηγορεύονται. οἱ εἰς τὴν Εὐχάδα φωνῆς τῆς τοῦ μεταβάλλοντος. *Euchitas* autem eos appellans, qui nomen illud *Massalianorum* *Grace* interpretantur. Psellus de demon. ubi de degustatione excrementorum apud ipsos usitata agit, *Euchitas* & *Gnosticos* ab Episcopis hujus sectæ distinguit, & hæc nomina Auditoribus tantum tribuere videtur. Verba ejus sunt: τοῦτοι δὲ μὴ τῆς αἰτίας αὐτῶν τὸ ἀπειλίσμα καὶ οὐ μόνον τοῖς προσηγορίαις τῷ δόγματι, εἰς ὃ καὶ τὴν τῶν ἀποστόλων καταβλάπτουσι προσηγορίαν, ἀλλὰ καὶ τοῖς Εὐχίταις, καὶ τοῖς Γνωστικοῖς. Atque hic quidem *amentia* *ipserum effectus* non modo hujusce dogmatis *antesignanis communis est*, quibus & *Apostolorum* tribuunt *appellationem*, verum & *Euchitis*, *Gnosticisque*.

11. Εἰδυσιασῶν] Theodoretus citato loco Hist. Eccles. Ἐχουσι δὲ καὶ ἰτέρων προσηγορίαν ἐκ τῷ πρῶγματι γινωσκόμεν. Εἰδυσιασῶν γὰρ καλῶνται δαίμονες τοὺς εἰργασίας ἐκδιδόντες, καὶ πτόματι αἷον παρυσίαν ταύτην ὑπολαμβάνοντες: Sed & alio nomine denotantur, quod ipsis ab ipsa re *impositum*. *Enthusiastæ* enim vocantur; propterea quod *demonis* cujusdam *instinctum* atque *operationem* recipiant, quo *afflati Spiritus Sancti* se *praesenti numine* agitari existimant. Rationem hujus neminis *Harmenopolus* clarius exposuit, cui subscribit *Chronologus* ineditus a *Gaulmino* adductus: Καλῶνται δὲ ἐκ τῷ πρῶγματι εἰδυσιασῶν. Δαίμονες γὰρ εἰργασίας λαβόντες, πτόματι αἷον ὑπολαμβάνουσι. ὕπνῳ δὲ πολλῷ σφᾶς ἐκδιδόντες Εἰδυσιασμοὶ τὰς τῶν ἰτέρων φωνὰς καλῶσι.

12. Ἐγκραῖτων] Hæreseos *Encratitarum* primus Auctor *Tatianus* fuit, ut est apud Hist.

γαμεῖν, καὶ ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἐκτίθει εἰς μεγάλην μὲν εὐ-
 ευστίας τοῖς ποῖσι καὶ ἐπεγνακόσι τῶν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κλίτμα Θεὸς
 καλὸν μὲν εὐχαιρίας λαμβανόμενον. ἀγιάζεται γὰρ διὰ λόγον Θεὸς,
 καὶ ὡς ἐντεύχεται. καὶ πάλιν: Ἐκ τούτων γὰρ εἰσιν οἱ ἐκδύοντες εἰς τοὺς
 οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτίζοντες γυναικεία σεσαρευμένα ὀπιθυμίαις ποι-
 κίλαις, πάντες μαυρίζοντες, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλ-
 θῆν δύναμενα. Ταῦτα τῷ σωτῆρι καὶ Θεῷ ἡμῶν θεωρηκότῃ,
 καὶ τῷ ἀποστόλῃ κηρύξαντι, προσέχοντες ἀγαπητοί. Κατὰ γὰρ
 τὰς πικύτας προφητείας ὡς τοῖς ἐσχάτοις καιρῶν γινόμενοι ἡμῶν, ἡ
 πολυέφυγε τῇ Μασσαλιαῶν, εἶπεν Βορομίλῳ, αἵρεσις ἐν πάσῃ πό-
 λει, καὶ χώρα, καὶ ἐπαρχία ὀπιπολάζει τῇ. καὶ ὡς οἱ ταύτης εἰσ-
 ηγητὰς ὅς παύονται διὰ φθιόντες τὴν ἀπλυσίαν τῇ ἀνθρώπων.
 17. Χριστιανὸς γὰρ εἰσὶν οὐνομάζοντες οἱ μισοῦντες, τῷ εὐφήμεν τῷ
 ὀνόματι ἀναμύγνεται τοῖς ὀρθοδόξοις, καὶ ἀγνοοῦμενοι, ὅτι τῷ
 κωδὶκί τὸν λύκον κρύπτει, ἔκ τῃ παρ' ἡμῶν τιμίῳ γραφῶν ὡς τὰς ἀρχὰς
 ποιῶνται τὴν κενόφωδιαν αὐτῶν. καὶ ἐπειδὴν ὡς παρὰ δικτοὶ γίνονται διὰ
 τῷ προσωπεῖο, καὶ ἀρξάνται προσέχον αὐτοῖς οἱ ἀκούοντες, ὅτε
 ὡς τὸν ἐξεμῶσι. καὶ ὡς ἡδὴ συνηθεὶς γινόμενοι πρὸς ἐναγῇ τῷ σατα-
 νᾷ ἐξερίωνται δόγματα ὡς δὴ καὶ σὺν αὐτοῖς τῷ ἀναθέματι καθευπ-
 ἀγομεν ὡς νόθα καὶ βέβηλα, καὶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀλλό-
 τρια.

Αἰα-

Hist. Eccl. scriptores, & imprimis Irenaeum l. i. Ita autem appellati sunt, quod a matrimo-
 nio, & feminarum consuetudine abstinere, nec non ab animatis. Verum jam ante Ta-
 tianum Saturninus, sive Saturnilus, & Mar-
 cion conjugium damnaverant, corruptionem & stuprum illud nominantes: unde & Marcionista hic appellantur.

13. Μαρμιωνιστῶν] a Marcione, ut dixi, hae-
 resiarcha, cujus in Historia Ecclesiastica nomen
 notissimum est: de quo & alibi nonnulla ad-
 notavimus.

14. Ἐντεύχεται] Fictum hoc verbum, for-
 matumque a voce ἐντεύχῃ, quae inter alia apud
 scriptores ecclesiasticos preces illas significat,
 quibus panis in missa consecratur. Ἐντεύχῃ-
 σθαι igitur consecrari significat. Sic cibus
 apud Apost. 1. Timoth. c. iv, 5, ἀγιάζεσθαι
 dicitur διὰ λόγον Θεοῦ, καὶ ἐντεύχῃ.

15. Ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς] durabunt illa
 tempora extrema usque ad consummatio-
 nem seculorum. Scripta vero haec eorum
 confutatio imperante Alexio Comneno, ut
 jam vidimus. Ceterum sub Valentiniano & Va-

lente nomen sibi Christianorum primum
 adscivisse videntur, quum antea gentiles
 essent.

16. Οἱ ταύτης ἐντεύχῃ] antesignani, seu
 doctores. Neque enim episcopos habuerant,
 ut haereses aliae complures, verum, uti nunc
 Anabaptistae suos Monitores, ita illi suos ἀρχι-
 γούς.

17. Χριστιανὸς γὰρ ἰαυλὸς] Ut omnes Hae-
 retici. Justinus Martyr adv. Marcionem:
 καὶ πάντες οἱ ἀπὸ τούτων ὁρμημένοι, ὡς ἴφκατοι,
 χριστιανοὶ καλεῖται. ὅν τρόπον καὶ ἡ κοινὴ
 ὄντων δόγματι τοῖς φιλοσόφοις τὸ ἐπικλη-
 μαιον ὄνομα τῆς φιλοσοφίας κοινὸν ἐστὶ: Cuius-
 ἑκαστος ab his orti, Christiani, uti diximus, ap-
 pellantur; non secus ac in diversas abeuntes
 sententias philosophiae communis hae a Philoso-
 phia obtingit appellatio.

18. τῷ κωδὶκί τὸν λύκον] v. quae ad Gr.
 Naz. Aἰνέματα notavimus.

19. τὰς ἀρχὰς] e verbis Christi scilicet,
 discipulis, ut bona in pauperes distribuerent,
 & se sequerentur, jubentis, Matth. vi, &
 Joann. vi. Epiphanius cap. iv. Ἐχουσιν δὲ τὸ
 ἄλμα-

sonis impostorum latentium, qui conscientiam suam cauterio exusti conjugis interdiciant, & ciborum abstinentiam iungant, quos Deus ipse humano generi suppeditavit, ut iis fideles, & veritatis illustrati lumine, cum gratiarum actione fruerebuntur: siquidem omnis creatura bona est, dummodo cum gratiarum sumatur actione. Sanctificatur enim verbo Dei; atque ita ad sumendum apta est. Idem & alibi ait: Ex hisce sunt, qui in domos irrepentes mulierculas variis concupiscentiis oneratas captivas tenent, semper discantes, & nunquam ad cognitionem pervenire valentes veritatis. Quare æquum est, fratres, ut hisce Servatoris nostri Deique nos præmonentis, & Apostoli prædicantis verbis attentas aures præbeamus. Uti enim nobis prædictum, in extremis illis jamnunc versamur temporibus, & confusa illa ac multinominis *Massalianorum*, sive *Bogomilorum* secta per omnes urbes, omnesque regiones atque præfecturas latissime sparsa dominatur: ejusque antesignani simpliciores animas nusquam non corrumpere cessant, & in partes suas traducere. Quum enim isti Christi inimici Christianos sese nominent, specioso illo obtecti nomine facile recta sentientibus semet immiscent, ignoratique, quod sub agnina pelle rapaces lateant lupi, e sacris ac venerandis literis occasionem, viamque sibi aperiunt vanæ suæ & mendacis proferendæ, propalandæque doctrinæ. Ubi vero sub hac larva semel admissi sunt, & auditorum sibi animos auresque conciliarunt, tum denique virus suum evomunt, & jam familiares facti nefanda satanæ dogmata cructant: quæ nunc una cum ipsis ut falsa, ac impia, atque ab ecclesiæ Catholicæ sententia ac fide aliena, anathemati subijcimus.

Ana-

βλαβερόν τὸ το σόνημα ἀπὸ τῆς ἀμελείας τῶν ἀδελφῶν ἀφελείας. Τίς γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν καὶ ὀρθοδόξων, μὴ γινώσκοντες τὸ μίτρον τῆς ἐν Χριστῷ πολιτείας, τὸ κελύκειν ἀποτάσσιναι τῷ κόσμῳ, κλημάτωντι ἰδὼν καὶ χρημάτων ἀπζηνῶσαι, πωλοῦν τε τὰ ἴδια, καὶ μελαδίδουαι πτωχοῖς, λαμβάνειν δὲ τὸν ταυρὸν, καὶ ἀπολυθεῖν ἐν ἀληθείᾳ μὴ ἀργῶν, μήτε ἀργῶν, ἀκαίρως, μήτε ἰοικίαι τῷ κερῶν τῶν μυλιωτῶν, &c. καὶ ἐντραπίτις τὴν δαίαιαν, ἐξώκειλαι τῇ ἀληθείᾳ: *Acceperunt autem noxiam hanc sententiam a nimia quorundam fratrum simplicitate. Aliqui namque fratrum nostrorum, etiam recte sentientium, quum vita in Christo modum non intelligerent, quo mundo renuntiare imperantur, bonaque & opes suas derelinquere, vendere, qua possiderent, & ea dare pauperibus, accipere porro crucem, sequique in veritate, non ignaviam & otium sequentes, aut ciborum luxum, neque fucis similes esse opium operi insidiantes, &c. veritate exciderunt, per-*

20. Τὸν ἰὸν ἐξήμῳσι] Sic & de Adelphio Theodoretus: Τάτοις ὁ πριστῶτης ἐκείνῳ τοῖς λόγοις καταδιχθεὶς ἐξήμισεν ἅπαντα τὸν κεκρυμμένον ἰὸν: *Hic senex ille verbis delinitus latens venenum solum evomuit.*

21. Ἀ' δὲ καὶ σὺν αὐτοῖς] hoc est αὐτῶν δρως τὰς ναῦς καταβυθίζεν; *naves una cum vellisibus demergere.*

22. Τῷ ἀνατίματι] Hesychius: Ἀνάτιμα, ἐπαχθῶ, ἀκουσθῶ. Multa de hac voce Petavius habet in miscellis Exercitationibus adversus Salmasium, p. 381, & seqq. part. 11 operum Juliani Imper. qui quidem recte Ἀνάτιμα & pro donario sumtum docet, & pro eo, quod in illum finem Deo consecratur, ut funditus deleteretur, ac profligaretur. Suidas: Ἀνάτιμα καὶ τὸ ἀνατινόμενον τῷ θεῷ, καὶ τὸ εἰς ἀφανισμὸν ἰσόμενον. Hic significatur execrabilis, detestabilisque; cui nulla cum Ecclesia salutis aut bonæ spei communio; ὁ ἀχόρεστος τῷ θεῷ. Quales istiusmodi, qui Julio Cæsari in Comm. belli Gallici a Drauidibus devoti leguntur.

P

1. Πί-

Ἀναθεματισμός α.

• Πέτρῳ τῷ Ἀρχηγῷ τῆς Μασσαλιαῶν, ἥτοι Ἀλκοπέλαιων, καὶ Φυνδαϊαῶν, καὶ Βορμύλων αἰρέσεως, τῷ Χεῖτῳ ἑαυτὸν ἀποκαλίσσιν, καὶ μὲν θάνατον ἀναστήσεσθαι ἐπαγγελιαμένῳ, Ἀλκοπέτρῳ δὲ ἀπὸ τῆς τοῦ ἐπινομασθέντι, ὅτι λίθοις διχαίως ἀπὸ τῶν ἀπείρων αὐτῷ μαγικαῖς κατὰ χωθεῖς ὑπέχετο μὲν τρεῖς ἡμέρας τοῖς ποιηταῖς αὐτῷ συμμύταις ἀναστήσεσθαι, καὶ προσκαθημένοις αὐτοῖς τῷ βδελυρῷ αὐτῷ λευφάνῳ μὲν τρεῖς ἡμέρας ὡς λύκος ἐν αὐτῷ δαίμων ἐφάνη τῆς σαρξὸς τῶν λίθων ἐξερχόμενον, Ἀνάθεμα.

Ἀναθεματισμός β.

• Τυχικῷ τῷ τέττα συμμύτῃ, καὶ μαθητῇ, τῷ τοῖς ἐτέρας μὲν θείας γραφὰς ἀφθείραντι, καὶ παρερμηνεύσαντι, κατ' ἐξαίρετον δὲ ἅπαν τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, καὶ πάσας τοῖς τοῖς Θεῷ καὶ πατρὶ, ἐπὶ δὲ καὶ τοῖς τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ῥήσεις εἰς τὸν πνευματικὸν αὐτοῦ πατέρα παρερμηνεύσαντι, καὶ ἔτω τὴν τῷ Θεῷ δοξαίᾳ τοῖς τῶν τῆς βδελυρίας αὐτῷ αἰρέσεως ἀρχηγούς μετελκύσαντι, Ἀνάθεμα.

Ἀναθεματισμός γ.

• Δαδὴ, καὶ Σάβα, καὶ Ἀδελφειῷ, καὶ Ἑρμῇ, καὶ Συμεῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις.

1. Πέτρῳ] singularis & valde notabilis est hic locus de Petro, sive Lycopetro, hæreseos Massalianorum primo auctore, utpote cujus nec apud S. Epiphanium in Panario omnium hæresium, nec apud Photium in Bibliothecæ ipsius codice quinquagesimo secundo, nec apud Harmenopulum in libro de sectis, nec apud alios antiquos, vel recentes auctores, quos de Massalianorum hæresi consului, ulla sit mentio. LAMBECIUS.

2. Ἀλκοπετρίων] Notabilis locus de Lycopetrianis, & Phundaitis, sive, ut supra legitur, Phundaitis hæreticis. LAMBECIUS.

3. Φυνδαϊαῶν] pro Φυνδαϊαῶν legitur supra in eodem codice Φυνδαϊαῶν. LAMBECIUS.

4. Τυχικῷ] notabilis locus de Tychico, Lyco-Petri hæresiarchæ discipulo, & de Evangelii S. Matthæi per illum falsatione. LAMBECIUS.

5. Δαδὴ] Hujus Dada, & Saba, & Adelphii, & Symeonis sit etiam mentio apud Photium in Bibliothecæ ipsius codice 111, ubi agitur de Synodo Sidelana contra Massalianos celebrata. Notandum tamen est, Mas-

salianos ibi vocari & Μασσαλιανούς; & Symeonem perpetam ibidem appellari Σημιονίτην. LAMBECIUS.

6. Ἀδελφειῷ] Hujus Adelphii meminit Euthymius in Panoplia sua nominatim his verbis: ταύτης ἰγύνοντο τῆς αἰρέσεως ἀρχηγοὶ μὲν καὶ ἄλλοι, ἔτι δὲ καὶ Ἀδελφίῳ, ὃν Φλαβιανὸς εἰς τὴν Ἀντισοχίαν μετακλήσάμηναι, &c. Vide etiam Card. Baronii Annal. Eccles. Tom. IV, an. 383, pag. 491. edition. Plantiniana. LAMBECIUS.

Ibid. Δαδὴ καὶ Σάβα &c] Theodoretus I. IV, c. X, Eccles. Hist. Ταύτης ἰγύνοντο τῆς αἰρέσεως ἀρχηγοὶ Δαδὴς τε, (qui male Λαδὴς lib. IV, c. XI Hæret. fabb. tam in contextu Græco, quam in versione appellatur) καὶ Σάββας, καὶ Ἀδελφίῳ, καὶ Ἑρμῇ, καὶ Συμεῶνι, καὶ ἄλλοι πρὸς τούτους, &c. Hæresis autem hujus principes fuerunt Dada, & Sabbas, & Adelphius, & Hermas, & Symeones, & alii fratres, &c.

Idem Theodoretus vocem Σάββας lingua Parthæorum, sive Osroenorum, senem significare ait, in Juliano, sive Religiosæ historiæ c. 11; atque id honoris nomen esse.

Ibid.

Anathematismus I.

Petro *Massalianorum*, sive *Lucopetrianorum* (qui & *Phundaitæ*, & *Boagomils* dicti) hæreseos antesignano, qui se ipse Christum appellavit, & post obitum resurrecturum promisit, eaque propter *Lucopetris* cognominatus fuit, quod, quum summo jure ob infinitas imposturas lapidibus obrutus esset, pessimis symmystis ejus, qui abominabili hujus cadaveri eam, quam post triduum ipsis pollicitus fuerat, resurrectionem expectantes assidebant, malus dæmon lupi specie acervo lapidum egredi visus sit, Anathema.

Anathematismus II.

Tychico ipsius symmystæ & discipulo, qui cum ceteras S. Scripturas corruptit, praveque interpretatus est, tum præcipue universum secundum Matthæum Evangelium, quique omnes de Deo patre, atque etiam de Spiritu S. sententias, sive dicta, ad spirituales suum patrem traxit, & explicuit, & hoc pacto Dei gloriam in abominandæ suæ sectæ auctores transtulit, Anathema.

Anathematismus III.

Dadox, & Sabæ, & Adelphio, & Hermæ, & Symeoni, ceterisque

Ibid. Α'δελφοί] sive Α'δελφί. Exstat apud Theodoretum lib. iv Hist. Eccl. c. x, non inutilis narratio, qua arte, & quibus blanditiis Adelphius hic per benivolentiam speciem ab Antiocheno Patriarcha Flaviano circumventus semet ipse, suasque opiniones prodiderit. Operæ pretium mihi videtur eandem hic describere, ut aliis exemplo sit. Φλαβιανὸς δὲ ὁ πολυδρόλῳ τῆς Α'δελφίαν Ἀρχιερεὺς ἐν Ἐδίῳ τῆς Ἀλγυῖ μαθὼν, τὸν οἰκῆσι τοὺς πλάζουσιν ἰγχιμπίοις ἰόν, συμμορεῖται Μοναχῶν ἀπειρίαις, ἡγαγέ τι εἰς τὴν Α'δελφίαν, καὶ τὴν ἰόσαν ἐξαριμίνε τὸν δὲ τὸν τρόπον διηλίου. Τὸν μὲν γὰρ καὶ τὸν ἰόσαν εὐκατα- τῶν, καὶ τὸν μάρτυρας ψυδοῖται. Τὸν δὲ Α'δελφίαν ἄγει ὅσα πρὸς βύτην ἡπίως καλέσας, καὶ πλεῖστοι καθιδοῦναι κελεύσας, ἡμῖς, ἴφη, ὁ πρὸς βύτη, τὸν πλεῖστον βιβλικὸς βίος ἀκριβέστερον καὶ τὴν αἰδρωπείαν ἱμαδοῦν φέ- σιν, καὶ τὰ τῶν αἰσπαλῶν δαιμόνων ἐγινώσκον μνηστέα, πέρα δὲ καὶ τὴν τῆς χάριτος ἐδιδάχθησαν χορηγίαν. Οὗτοι δὲ ἰοὶ ὅτις, καὶ τῶν ἄλλων ἀκριβῶς ἐπιστάται, πρὸς μαθη- πατήριον ἱκανῶς λόγῳ ἔφηνται. Τοιγαῦτα εἰπέ μοι, ὅπως φανέ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ εἰσπ- τίον ὑποχωρεῖν, καὶ τῷ παναγίῳ πνεύματι τὴν χάριν ἐπιφοιτῶν. Τάτοις ὁ πρὸς βύτης ἐκεί-

τοῖς λόγοις καταδιελχθεὶς ἐξήμισιν ἄπαν- τα τὸν κινουμένον ἰόν, καὶ ἴφη. Μηδρῖαν μὲν ἐκ τῷ θείῳ βαπτίσματι ὀφείλειαι τοῖς ἀξιωμαίοις γίνεσθαι μόνον δὲ τὴν σπουδαίαν ἰσχὺν τὸν δαίμονα τὸν ἴσκειν ἐξελκύνειν. ἔλ- κεν γὰρ ἕκαστον τῶν τιμωμένων ἔλκειν ἐκ τῷ αὐτῶν ὅτις τὴν φύσιν, ἡτὼ δὲ καὶ τὴν τῶν δαιμόνων δουλείαν. Τάτοις δὲ ὑπὸ τῆς σπουδαίας ἐλευθερίας ἰσχὺς, ἐπιφοιτῶ λαπὸν τὸ παναγίον πνεῦμα, ἀποδίδωκε καὶ ὁράτως τὴν οἰκίαν παρασίαν σημαίνει, τότε σῶμα τῆς τῶν παθῶν κινήσεως ἐλευθερῶν, καὶ τὴν ψυ- χὴν τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρα ῥοπῆς πασιλῶς ἀπαλ- λάττει, ὡς μετέτι δόσας λαπὸν μῆτι ηγεσίας πρὸς τὸ σῶμα, μῆτι διδασκαλίας χαλι- νῶσας, καὶ βαίνει ὑτακτα παιδουσίας. Οὐ μόνον δὲ ὁ τότε τιτυχεὶς τῶν τῷ σῶμα- τὶ ἀπαλλάττεται σαρτημάτων, ἀλλὰ καὶ σαφῶς τὰ μύκοντα αὐτοῦ, καὶ τὴν τριάδα τὴν θείαν τοῖς ὀφθαλμοῖς θεωρεῖ.

Οὕτως ὁ δὲ Φλαβιανὸς τὴν δυσώδη δι- ούσαν πρὸν, καὶ γυνώσκων παρασκινῶσας τὰ ἱμάτια, αὐτὸς τὸν δούτην ἴφη πρὸς βύτην: πρὸς παλαιωμένη ἡμῶν κακῶν, ἐλίσχας εἰς τὸ σῶ- σῶμα, καὶ ἐκ ἐγώ. τὰ δὲ χεῖρα σε κατα- μαρτυρῶσας σε. δὴ καὶ δὲ ταύτης τῆς ἰόσαν γι- γνημένης, τῆς μὲν Συρίας ἐξελάθησαν, εἰς δὲ

ἄλλοις, οἱ τὸν ἰὸν τῆς τοιαύτης αἵρέσεως ἐξεμέσαντες, καὶ τοὺς ἀχρεο-
κατέρχες τῶν ἀνθρώπων, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ἐξαπατήσαντες,
ὡρὸς τὸ τῆς ἀπωλείας κατέσπασαν βάραθρον, Ἀνάθεμα.

Ἀναθεματισμὸς δ'.

Τοῖς λέγουσι πλὴν τῆς ἀγίας καὶ ζωαρχικῆς τριάδος, ἥρουι τῷ
Θεῷ καὶ Πατρὶ τῷ σαρκωθέντι λόγῳ, καὶ ᾧ τῷ Θεῷ τῷ κυρίῳ
ἡμεῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύματι, ἐπὶ τῇ τριάδι
τριάδα, ἢ καὶ ὑπερκειμένην ἐξουσίαν, τὴν τῷ ὑπερτάτῳ τῶν ἐπὶ τῇ
οὐρανῶν ὀπικαθημένῳ, χτ' τὴν βδελυραν ἡ ψευδὲς πίγραφον παρ' αὐ-
τοῖς τῷ Ἡσαΐᾳ ὄρασιν, Ἀνάθεμα.

Ἀναθεματισμὸς ε'.

Τοῖς παρεισάγουσι ἑτέρας γραφὰς, ἢ πᾶς ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος,
καὶ ὡς τῶν ἀγίων πατέρων ἡμῶν ὁδοθεΐας, ἀνάθεμα.

Ἀναθ. ς'.

Τοῖς λέγουσι, ὡς ὁ εἰς κυρίῳ γάμος, καὶ ἡ χτ' Θεὸν κρέσφα-
γία

τὴν Παμφυλίαν ἰχώρησαν, καὶ ταύτην τῆς
λύθης ἐνέπληται. Id est: Flavianus quoque
celeberrimus Pontifex Antiochenus, cum hos
Edeffa versari, venenumque suum vicinis in-
stillare didicisset, missa * Monachorum tur-
ba Antiochiam eos pertraxit, morbumque,
quo laborabant, inficientes hoc modo revocis:
* Calumniari nempe accusatores, & mentiri
testes, dixit; Adelpiumque astate grandævum
benigne ad se vocans, & prope adsidere ju-
bens, Nos, inquit, o senex, qui vitam lon-
gius produximus, cum humanam naturam ex-
actius novimus, tum adversantium demonum
conatus perspectos habemus, usuque ipso
gratiæ dona edocti sumus. Isti vero juniores
cum sint, & horum accurate nihil norint,
spirituales audire sermones non sultinent. Qua-
propter expone mihi, qua ratione asserue-
tis, & contrarium spiritum recedere, & Spi-
ritus Sancti gratiam advenire. His verbis se-
nex ille delivius latens venenum totum evo-
muit, dicens; sacrum baptismum nullam iis,
qui eum consequuntur, utilitatem asserre,
sed sola sedula oratione inhabitantem demo-
nem expelli. Omnes enim, qui eduntur in
lucem, ex primo parente trahere ajebat
quemadmodum naturam, sic & demonum
servitutem. His autem per sedulas preces
fugatis advenire deinceps Spiritum Sanctum,

presentique suæ sensibus & oculis significa-
tionem dare: tum corpus perturbationum
motibus liberando, tum animam ab inclina-
tione ad deteriora penitus avocando: ita ut
nec jejuniū jam opus sit corpus coercente,
nec doctrina refrænante, & ad modum or-
dinemque instituyente. Nec protervis solum
corporis motibus eximi, qui hunc adeptus
sit, sed futura etiam aperte prævidere, & di-
vinam Trinitatem oculis contemplari.

Perfesso ad hunc modum fœtido fonte,
aquisque impietatis elicitis, miserum senem sic
affatus est Flavianus: * Inveterate dierum
malorum, ipsum te os tuum coarquat, non
ego; & labia tua contra te testimonium di-
cant. Itaque hæresi patefacta, Syriaque ex-
pulsæ in l'ampbyliam concesserunt, eamque hac
peste impleverunt.

* Animadvertendum hic Flavianum illud
sine militibus, aut Præsidis provincie cogniti-
one, sua Episcopali auctoritate factitasse: unde
liquet, quæ potestas tum temporis Episco-
porum fuerit reducendi vi aberrantes a recta
fide in viam, (quod hic defectu draconario-
rum non factum) vel e provincia expellen-
di, ne contagio ipsorum integri lædan-
tur, utraque contacta livorem ducit ab una.

* Quod porro accusatores mentiri dixit Fla-
vianus, quo facilius Adelpium deciperet, non
hoc

que aliis, qui hærescos hujus venenum evomuerunt, simplicesque homines cum viros, tum mulieres deceperunt, atque ita in pernicipi barathrum præcipitaverunt, Anathema.

Anathematismus I V.

Iis, qui dicunt, præter sanctam, & salutiferam Trinitatem, Dei scilicet Patris Verbi, quod caro factum est, Filiique Dei & Domini nostri Jesu Christi, & Spiritus Sancti, aliam quandam esse Trinitatem, vel etiam superiorem potentiam, in supremo septem cælorum cælo sedem suam habentem, secundum execrandam, & falso ab ipsis Esaiæ tributam, ac inscriptam Visionem, Anathema.

Anath. V.

Iis, qui alias introducunt scripturas, seu libros sacros, quam quos Spiritus Sanctus pronuntiavit, & sancti nobis patres tradidere, Anathema.

Anath. V I.

Iis, qui dicunt, nuptias, quæ in nomine Domini contrahuntur,

hoc mendacium est; (Hercules tuam fidem!) sed pia fraus; cujusmodi illa medici scalpellum spongia occultantis, ut extimescentis ferrum puellæ reginæ in mamma ulcus aperiret. Longe aliud quid veteratoria calliditas est. Hæc prudentia est, quam nobis Servator imperat; *Estote prudentes, sicut serpentes, & simplices sicut columba.*

Tandem infinitis partibus pejor est ac detestabilior hic error, quam vel turpissimum adulterium, vel peccatum a Casa tantopere laudatum, prædicatumque. Hæc enim cupiditatis labes est: illa rationis corruptela.

1. *Πυροπύραφοι τῷ Ἡσαΐᾳ ὅρασι*] Multa istiusmodi conficta olim fuere scripta; cujusmodi mihi in Cæsarea Vindobonensi Bibliotheca visa Vita Moylis; qualis & Enochi liber, delirique alia Judæorum & Christianorum; de quibus consulendi Pseudepigraphorum Refutatores, & Critici Sacri, Bellarminus, Rivetus, Dallæus, &c.

2. *Παριστάγασι ἱερῆς γραφῆς*] cujusmodi erant & ἀσκητικῆς, de quo supra, qui Massalianorum dogmata continebat. Unaquæque namque ferme hæresis suos habebat libros, & scriptores. Sic Ebionitæ Euangelium Matthæi Hebræicum, quod D. Hieronymus in Latinum sermonem vertit; Basilidiani Euangelium Basilidis, Tatianus & Encratitæ Euangelium Ἀγῆ τιστάρων, &c.

3. *ὁ ἐν κυρίῳ γάμος*] abstinere namque se a mulierum jactabant consuetudine ἐν

ἀγνίᾳ ὄντις, καὶ ἐν ἐγκρασίᾳ, non secus ac Esienos fecisse Philo docet. Unde, quum ἱπποκράτης κοινῇ τὸ κοιτάζειν εἶχον ἅμα γυναῖκα καὶ ἀνδράσι, (χοίρων δὲ τὸ τοιοῦτον εἶδος, καὶ κληῖν ἢ τοιαύτη συνάφεια) εἰς ἐκτληθῆν ἡμῶς, inquit Epiphanius, ἀναγκάζουσιν φέρειν, ἵνα ἡμιποιοῦνται αὐτῶν πρὸς γυναῖκας συνάφεια μὴ ἔχειν, τὴν αὐτῶν μάχον τὴν χλευῖν ἀπεργαζόμενοι, καὶ τὴν τέλει αὐτῶν ἐνδεκνόμενοι αἰχρῶν.

Ibid. *ὁ ἐν κυρίῳ γάμος*] in hoc cum Electis Manichæorum consenserunt. Attamen sicut nec hi, teste Augustino de moribus Manichæorum, ingentem humanæ naturæ in venerem propensionem vincere potuerunt, ita nec Massaliani: estque elegans illa apud Photium de Lampetio Presbytero (unde *Lampetiani* dicti) narratio, qui virgunculam amplexus os ejus fuisse suavius, item diaconissam quandam Hierosolymis familiaris cognovisse accusabatur; tum & morbi medelam petentibus, *pulchram puellam prius adducerent jussisse: ita demum se sacrum ipsis oleum impertiturum.* Atqui hæc virtutum exempla si ignoraremus, quanta venustas ecclesiasticis abesset scriptoribus? Ergo hæc tristioris severiorisque historię quædam quasi condimenta sunt.

4. *Κρησθαγία*] ex Pythagoræ sententia, qui abstinentiam ab animalibus docuit. *Cui non dicitur Hylas?* vide & quæ postea de Manichæis dicentur.

γία, βδελυκτά ἐσὶ τῷ Θεῷ, καὶ διὰ τοῦτο ἀμφοτέρω ἀνατρέψουσιν, ἀνάθημα.

Ἀναθ. ζ.

Τοῖς τὰς ᾠδὸδοθείσας ἡμῖν ἑυχὰς π' καὶ ὑμνωδίας, πρῶτον μὲν τῶν θείων ἀποστόλων, πληροῦσι γάρ, Φησι εἰ πνεύματι λαλοῦντες, ἑαυτοῖς ψαλμούς, καὶ ὕμνους, καὶ ᾠδὰς πνευματικάς. ἑπειτα δὲ καὶ καθιεξῆς τῶν θείων καὶ μακαρίων Ἐκκλησίας πατρῶν καὶ διδασκάλων. τοῖς ἐν ταύταις πάσαις ὡς βασιολογίας ἀνατρέψουσιν, καὶ ἀφβάλλουσιν. εἰ δὲ τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διατάξεως, μόνον ὁ Πάτερ ἡμῶν ὁ εἰς τοὺς ὕδατος, ματὰ τὸ εἰς γῆν κατακλίσεως ἐκπαιδεύσων ποιῶνται αἶεν τῆς τοῦ δεσποτικῆς σημείω τῷ προσώπῳ σαυραῖς ἐκτυπώσεως, προφάσει μὲν, ὡς τῆς δεσποτικῆς ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν ποιαύτιν εὐχὴν ᾠδόντος, τῇ δ' ἀληθείᾳ, ὅτι κλήσει τὰ βδελυκτὰ αὐτῶν πατὴρ τῶν σατανῶν τῶν γὰρ χάριν καὶ τὴν σαυρικὴν σημείωσιν ἀποβάλλοιεν, καὶ τὸ τῶν θείων Φωτῶν καὶ τῆς Ἐκκλησίας καθ' ἡγήσαντο ὡς τετὸν ἀκροτελεύτιον ὅτι φῶς, εἰς δόξαν τῆς ὁμοιοῦς καὶ ἀδιαρέτης τριάδος, τὸ ὅτι σὺ εἶς ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἔδωκεν ἀκῶσαι ἀνέχοντες. τοῖς ἐν ἑταῶ φρονέουσιν καὶ διδάσκουσιν, καὶ ἄλλοι τέλος τῇ θιγαύτη ποτηρᾷ εἰσάσει ἐμμένουσιν, ἀνάθημα.

Ἀναθ. η.

Τὰς τὰς εἰς Ἐκκλησίαις συνάξεις βδελυπομένοις, καὶ εἰς ἰδιόζουσι τόποις προυκαθημένοις, καὶ διδάσκουσιν, προφάσει μὲν ἡσυχίας χαίρειν, τῇ δ' ἀληθείᾳ ὅτι τὰ τῆς βεβήλης αὐτῶν πλάτης ἀνεξέλεγκτα μένουν,

1. Εὐχὰς καὶ ὑμνωδίας] quas & Paulus Samosatenus rejecit; ut est apud Euseb. l. vii Eccl. Hist. c. xxx, in epistola Synodica Antiochena: ψαλμοὶ δὲ τῶν μὲν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν παύσας, ὡς δὲ νωτίους, καὶ νωτίων ἀνδρῶν συγγράμματα: Cantica quoque & hymnos in honorem domini nostri Jesu factos abrogavit, tamquam novitios, & a puris hominibus compositos.

2. Καὶ ὑμνωδίας] Photius de Lampetio: καὶ ὅτι τῶν τὰς ὡρὰς ψάλλοντες ἱερευρῶν, καὶ δίσκου, ὡς ὑπὸ νόμον εἶναι τυγχάνοντες. Καὶ ἄλλα ἄλλα ἀδύνατα διεβίβλητο, ἀπὸ τοῖς Μισσαλιανοῖς καὶ ποιῶται, καὶ λήγεται: Tum & bogas cantantes irritasse: nasque ad-

unco suspendisse, velut adhuc sub lege existentes, nec non alia multa commisisse arguatur, qua ab Massalianis fieri, dicique solent.

3. Βασιολογίας] sine dubio litanie hic designantur, quæ ab hæreticis, & Catholicæ religionis elegantias irridentibus, pro meris & fatuis battologiis habentur. O insano homines, & a vero Divinitatis sensu remotos!

4. Ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διατάξεως] non satis, quid hic auctor sibi velit, capio; nisi si hæreticorum ad Deum per preces & sacra aditum διάταξιν potius appellandam innuere vult, quam προσοδὸν καὶ κοινοσίαν.

5. Εἰς γῆν κατακλίσεως] qui prolapsus totius

carniumque usum a Deo permissarum , Deo abominabilia esse , illaque propterea rejiciunt , & condemnant , Anathema.

Anath. VII.

Iis , qui traditas nobis preces , & cantiones sacras , ac primum quidem ab SS. Apostolis imperatas , (ut , quum D. Paulus ait : *Implemini spiritu , loquentes invicem in Psalmis , hymnis , & cantionibus spiritualibus :*) tum & quæ deinceps a divinis , beatisque Ecclesiæ patribus & doctoribus relictæ sunt : his , inquam , qui eas omnes , ut futilem ac inanem repetitæ invocationis loquacitatem rejiciunt , & culpant : in principio autem suæ a Deo discessionis solummodo , *Pater noster , qui es in calis* , cum adoratione orare docent , absque dominico figuræ crucis in facie signaculo ; dominum nostrum Jesum Christum orationem istam nobis tradidisse prætexcentes ; revera autem , ut execrandum patrem suum satanam invocent : (hujus enim gratia a S. crucis signaculo abhorrent , & illud a divinis ecclesiæ luminibus ac ducibus additum extremum , quod orationi dominicæ in gloriam consubstantialis , & individuae Trinitatis in precando subjicitur corollarium , *quia tuum est regnum , & potentia , & gloria , patris , & filii , & Spiritus Sancti* , ne audire quidem sustinent :) Iis igitur , qui ita sentiunt , ac docent , & ad finem usque in istiusmodi prava inficiatione perseverant , Anathema.

Anath. VIII.

Iis , qui conventus in ecclesiis averfantur , & in privatis locis præsidet , docentque , specie quidem majoris quietis causa , reapse autem , ut profani eorum erroris dogmata redargui nequeant , sed ignobilia de-

lite-

totius corporis est in terram : sicut Christus patrem suum adorasse legitur Matth. xxvi. 39. Alias etiam in terra confedisse precantes videri possint. Nam , ut Tertullianus ait de Oratione c. xii : *quidam adsignata oratione adsidebant*. Et hæc proprie est *ἐἰς γῆν κατάκλισις*.

6. *ποιῶν*] nescio an rectum sit. Si rectum , *ποιῶν τὸ πᾶν ἡμῶν* eodem modo dici existimandum est , ut *ποιῶν λόγον* , *verba facere*. mox legam , *ἐν τῇ προσώπῳ*.

7. *ἐπικλήσει*] ita v. c. reposui , *ἐπὶ κλήσει* : i. e. *ad invocationem* : vel , *ut invocent*.

8. *Προσθὲν ἀκριβεστάτων*] multa olim istiusmodi ad dignoscendos hæreticos a Catholicis addita : ut vel ex Auctore commentarioli in Symbolum Apostolicum inter D. Cypriani opera constat : quæ postea Catholica Ecclesia abrogavit ; sicut & nunc parti-

cula quoque illa , seu clausula Orationis Dominicæ , *Quia tuum est regnum &c.* de qua mox , apud Catholicos omitti solet , licet ab ipso Matthæo cap. vi tradita ; efficacius existimantes ad liberationem a malo signaculum S. Crucis , quo se muniunt , ac satanam abigunt.

9. *ἐνστάσει*] *ἵστασις* hic contumax est adversus veritatem repugnantia : seu pertinacia in errore , & corrupta de sacris sententiæ. Mox enim *πλάγει* vocat.

10. *ἐν ἐκκλησίαις συνάξει*] Conquetti sunt ea de re jam ipsi statim Apostoli , & in primis Auctor epistolæ ad Hebræos , Ignatius deinde , Polycarpus , & alii.

11. *Ἡσυχίας χάριν*] Jam tum fuere Quietistæ , & qui loca sola peterent , quo libere & attentiore animo cum Deo loquerentur. Possint & D. Augustini huc referri *soliloquia* : sed horum alia ratio est.

Εκ-

τεν, καὶ ἀδιάγνωστα, ἵν' ἔπως εἰ ὡς ἀβύσσος ἢ ὅλοι ἴον τῆς αὐτῶν αἰρέσεως τοῖς ὑπ' αὐτῶν πλανηθεῖσι ἐκχέωσι, τῶν πᾶσι ἀχει τέλως τῇ τοιαύτῃ πλάνῃ ἐμμένον, ἀνάθεμα.

Α'ναθ. θ'.

Τοῖς πᾶσι εἰς δόξαν Θεῷ ὡς ἀδοθεῖσας ἡμῖν ὡς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἑκκλησίας οἰκοδομεῖσθαι ὡς ἔργα χειρῶν ἀγαθάλλασιν, καὶ πατοικητήριον δαιμόνιον ταύτας λείρουσι, καὶ ἔπως ὁδῶ βαδίζουσιν ἀκολούθως, καὶ τὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν εἰκόνων σεπλὴν ἀναστήλωσιν, καὶ τὴν τέτων τιμὴν, καὶ προσκύνησιν ἀνατρέψουσιν, ὡς ὅλως διεφθαρμένοις καὶ σεσηπόσι μέλεισιν, ἀνάθεμα.

Α'ναθ. ι'.

Τοῖς ἀπεύδουσιν ἐπ' ἀνατροπὴν τῆς κυρίας καὶ Θεῷ καὶ σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ διδασκαλίας, ἣν τοῖς ἁγίοις αὐτῷ μαθηταῖς ἐνετείλατο, ὥτε τὰς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας βαπτίζουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ, εἰ μὴ τις γεννηθῇ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, ἢ μὴ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ: Τοῖς δ' ὡς ταῦτα πάντα τυφλώτησι, καὶ ὑπὸ τῆς ἐνεργουῦς εἰς αὐτοὺς σατανικῆς ἐνεργείας ὁλμῶσις φλυαρεῖν, τὸ ἅγιον βάπτισμα ὕδατος καὶ ψιλόν, ὡς ἔξω καὶ τῆς πίστεως ἡμῶν ἔστι, καὶ τῆς ἑκκλησίας ἀλλοτρίοις, καὶ καθάπαξ Θεοῦ, ἀνάθεμα.

Α'ναθ. ια'.

Τοῖς ἀκολούθως τῷ τοιούτῳ ληρημάτῳ καὶ παραφρονημάτων καὶ τῇ τιμῇ καὶ ζωοποιῶν τρυφῶν φέλλαν ἀποχαλᾷσι, καὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα ὕδατος καὶ ψιλόν, μηδὲ ἄφεισιν ἔχον ἁμαρτιῶν, μήτε ἐκ πνεύματος, ἀλλὰ παρ' ἑαυτῶν ὑποχρισμένοις δίδουσι τὸ ἐκ πνεύματος ὅτε πρὸς ἑαυτῶν βδελυκτοὺς μύτας τὸ ψευδομνηστικὸν ὄνομα μεταμφιάζουσιν, καὶ τοιαύτῳ τηλικαῦτα

ποι-

1. Ἐκκλησίας ὡς ἔργα χειρῶν] eadem fere & Manichæi dicebant, qui Catholicis Paganorum, sive gentilium, objectabant ac Judæorum imitationem. Et hinc tumidus ille, ac superbiam spirans Faustus apud D. Augustinum. lib. xx adversus Faustum: Ego ab his (paganis) in hoc quoque multum diversus incedo, qui ipsum me, si modo sum dignus, rationabile Dei templum pono, vivum viva maiestatis simulacrum: Christum filium ejus accipio: aram, mentem bonis artibus & disciplinis imbuam; honores quoque divinos, ac sacrificia in solis orationibus, & ipsis puris ac simplicibus pono. Quomodo ergo schisma

sum paganorum?

2. Καὶ τὴν τῶν θείων, καὶ ἱερῶν εἰκόνων] Heraclides Nyssæ Episcopus epistolâ duas adversus hanc scripsisse sectam a Photio memoratur, quarum altera sanctarum imaginum cultus vetustatem explicuerit. Paulo antepro ἔπος ὁδῶ, legam lubens ταύτη, vel τῶν ὁδῶ.

3. Ἱερῶν εἰκόνων] Imago olim nulla, adeoque nullus imaginum cultus in ecclesia Catholica fuit, ut est apud Clementem Alex. in Parænesi p. 34: quod ipsum & Agobardus asserit toto volumine. De non adorandis imaginibus. Verum post Constantinum sen-

sim

liteſcant , adeoque ut in abdito omne ſectæ ſuæ venenum animis a ſe in errorem deductorum eo facilius infundant ; hiſce , ſi ad vitæ extremum terminum in errore perſeveraverint , Anathema.

Anath. I X.

Iis , qui eccleſias a Sanctis Apoſtoliſ nobis traditas in honorem Dei ædificari non debere ſentiunt , eaſque ut opera manuum calumniantur , & dæmonum eſſe dicunt habitacula , atque ita prava via incedentes conſequenter & divinarum ſacrarumque imaginum venerandam rejiciunt erectionem atque cultum , velut omnino corruptis putridiſque membris , Anathema.

Anath. X.

Iis , qui ad evertendam domini , ac Dei , & ſervatoris noſtri Jeſu Chriſti doctrinam properant , quam SS. diſcipuliſ ſuis commendavit , ut in ſe credentes in nomen Patris , & Filii , & Spiritus S. baptizarent ; & , qui non per aquam & ſpiritum renaſceretur , eum non introiturum regnum cœlorum , prædicarent ; hiſ igitur ad hæc omnia cœcutienti- bus , & qui ab operante in ipsis Diabolica efficacia agitati effutire non verentur , ſacrum baptiſma meram aquam eſſe , velut hominibus a noſtra fide alienis , & ab eccleſia , atque ipſo omnino Deo remotis , ſejunctiſque , Anathema.

Anath. XI.

Iis , qui conſimilibus itidem nugis & contemptibus indulgentes vene- randam & vivificam crucem *ſurcam* appellant , & ſacrum baptiſmum aquam meram eſſe exiſtimant , quæ remiſſionem non adferat peccato- rum : neque ex efficacia ſpiritus , ſed ex ſe ipsis dare ſe promittunt , quod Spiritus S. eſt beneficium , quum abominandos ſuos ſacerdotes veſte falſo dicta monachica induunt , ac deinceps per ſe ordinis nomen con-

ſim in eccleſias admiſſæ ſunt , traduſto gen- tilium cultu ad imaginum venerationem ac Sanctorum veræ religionis antiſtitum. Sed hæc , & quæ huc de Iconoclaſtiſ adferri po- terant , omnia notiſſima ſunt.

4. *Λιανήλασι*] ſolebant imagines ac ſtatue principum virorum columnis , & cippis impo- ni , quo conſpectiores eſſent. Exempli in num- miſ Græcorum Latinorumque compluria paſ- ſim occurrunt. Hinc ad Sanctorum imagines translatus honor eſt ; quemadmodum nuper & SS. Trinitati itiuſmodi columna Viennæ Auſtriæ a pientiffimo Cæſare Leopoldo ere-

cta eſt.

5. *ὕδωρ εἶναι ψιλόν*] id eſt , ſine efficacia ſpiritali ; adeoque nec ſacramentum ablu- tionis animæ per ſanguinem Chriſti a pec- catiſ.

6. *Τὸν τίμιον , καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν*] recte ſane *ζωοποιός* appellatur : nam abſque cruce fuiſſet , æternæ mancipati homines forent morti. Et hinc cruci tantus in eccleſia Ca- tholica habetur honos. Videſiſ Tertullian. in Apologetico , c. xvi.

7. *Φελλει*] *ſurcam*. v. Meuriſi Gloſſarium Græco-barbarum.

ποιχμένοις κατ' αὐτῶν τὴν ἐπίκλησιν , μᾶλλον δὲ τὸν τῶν ψυχῶν καὶ
σωμάτων αὐτῶν χαῖραποτισμὸν , Ἀνάθεμα.

Ἀναθ. ιβ'.

Τῶς λέγουσι , ὡς ὅτι ἡ μεταλήψις τῆς τιμῆς σώματι καὶ αἵματι
τῆς κυρίας καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ , ὅτι ἄριστος ψιλὸς καὶ οἶνος ἐστὶ
μετάληψις , (ὡς καὶ εἰς τὴν τῆς ἐκ λαϊκῶν μεταβληθέντας μετὰ
προφῆς προσέρχεσθαι , καὶ μεταλαμβάνειν ὑποκρίσεως χάριν , καὶ τὴν
λαλῶν 10 ὡς ἀγγελίας τῆς δὲ ἐκ πρεσβυτέρων μεταπεθέντας ,
Φαγόντας) καὶ τὰ τῆς θείας καὶ Φρικτῆς ἱεραργίας 11 ἐπιτέλεια ὅτι-
τρέψουσιν , ὡς Φανεῶς ἀντιχρίστους , καὶ αὐτοὶ 12 Χριστοπολίτας ἐαυ-
τοὺς ὀνομάζουσι , Ἀνάθεμα.

Ἀναθ. ιγ'.

Τοῖς ἐπ' ἀνατροπὴν τῆς ὅλης εἰς Θεὸν πίστεως καὶ ἄλλα μὲν ποιεῖ
τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἀθλίως τελευμένοις τελευτοῖς , καὶ ἀντὶ μὲν τῆς θείας καὶ
ἱερῆς 13 ἐμφυσήματος , ὅτι ὡς τῆς δισπότης Χριστοῦ παρελάβομεν , ἐπὶ
τῇ τῆς ἀγίας Πνεύματι μυστικῇ ἐμπνεύσει , ἐμπνέουσι τοῖς ὑπ' αὐτῶν
τελευμένοις ἐμπνέσμασι , ὧν καὶ αὐτοὶ εἰσιν ἄξιοι. Ἐκ τῶν τοῖς ὑπ' αὐ-
τῶν τελευμένοις ποιῶσιν , ὅτι καὶ τῶν δαιμόνων αὐτοῖς ποιῶντων , προσέτι
καὶ ὕδατι μεμιασμένῳ χάπτωται ἕως ἄνω 14 εἰς σπόγγον ἀναχρί-
σιν ἐπ' ἀνατροπὴν τῆς ἀγίας βαπτίσματι , καὶ τῆς τῆς Θεοῦ Πνεύματι
Φωτιστικῆς παρσίας , Ἀνάθεμα.

Ἀναθ. ιδ'.

Ὅλοις τοῖς αἵρετικοῖς , ἀνάθεμα.

Πολλὰ εἰς ἔτη τῶν χαλῶν 15 Βασιλείων. Τῆς Ὀρθοδόξης ἡμῶν
16 Βασιλείας πολλὰ πρὸς ἔτη. Τῆς Ὀρθοδόξης ἡμῶν 17 Βασιλείας τῆς
Πορ-

8. ἡ μεταλήψις] participatio , vulgo com-
muniō.

9. ἄριστος ψιλὸς] At quanto rectius Irenaeus,
Vir Apostolicorum fere temporum , lib. iv,
c. 34: Qui est a terra panis , percipiens vocatio-
nem Dei , iam non communis panis est , sed
Eucharistia , ex duabus rebus constans , terre-
na , & celesti.

10. παραγγελίας] delationes , sive indicia:
seu potius emissarios delatores , qui ipsos , quid
facerent , observarent , & ad episcopos Ca-
tholicos illud referrent : ὡς καὶ ἴδε.

11. ἐπιτέλεια] id est , perfectionem , &
quasi ultimum opus , quo perfecto sacro

ritui nil deest , omniaque suis numeris abso-
luta sunt , ac ratae preces. Alias simpliciter
etiam ἐπιτελεῖν τὰ πάτρια , seu τὴν θυσίαν
dicuntur , qui rem sacram peragunt , ac ri-
tus solemnes exsequuntur. Mox legendum
puto , ἀνατρέψουσιν , pro ἐπιτρέψουσιν.

12. Χριστοπολίτας] Optime. Nisi quod effi-
caciū ad devinciendum sibi arctius Servato-
rem , non a civitate Christi , sed a societate
Jesu petatum sibi nomen S. Ignatius induit,
& hunc secuti Religionis Catholicæ defen-
sores acerrimi Jesuitæ.

13. ἐμφυσήματα] ter illa insufflatio in
faciem & aures eorum , qui baptizabantur.

conferunt, seu potius animæ ipsis & corporis interitum adferunt, Anathema.

Anath. XII.

Iis, qui dicunt, communionem venerandi corporis & sanguinis Domini ac servatoris nostri Jesu Chr. meri panis & vini esse participationem, (sic ut capropter & hi, qui e laïcis transierint, cum cibo accedant, ac simulandi, latendique gratia delatoribus, illum pro S. coena sumant; qui vero e presbyteris ad eos accesserint, revera comedant) atque ita Divini ac tremendi sacrificii institutionem evertunt, ut plane Christi hostibus, tametsi se ipsi *Christopolitas* vocitant, Anathema.

Anath. XIII.

Iis, qui ad universæ in Deum fidei subversionem cum multa alia pessima in his, qui ab ipsis infelicitè initiantur, observant, tum pro divina sacraque insufflatione, quam a Domino nostro Jesu Chr. in Spiritus Sancti inspiratione adhibitam accepimus, initiandis ab se sputa inspuunt, quibus sane ipsi maxime digni sunt: his igitur, qui hoc in initiandis a sese exsequuntur, quod nos adversus dæmones facimus: quique insuper aqua eos immunda ab infimo ad summum, sive a calce ad caput, spongiis illinunt, quo certe sacri baptismatis, & illuminatricis Dei Spiritus præsentia subversio efficitur, Anathema.

Anath. XIV.

Cunctis insimul hæreticis Anathema.

Deus optimis Imperatoribus vitam longævam largiatur. Vivat diu Rex noster Orthodoxus. Vivat diu Rex noster Orthodoxus Porphyro-

repetebatur. Vide ea de re Canonem Eccles. universalis 170.

14. ἀγ. ἐπίγρ.] in Ecclesia Catholica presbyteri baptismi candidatos exutis vestibus toto corpore inungebant, ut est apud Dionysium Areopagitam; postquam ter ab episcopo oleo signati erant. At hi hæretici totum hominem aqua, eaque polluta, a calce ad caput illinere solebant.

15. βασιλῶν] intelliguntur hic conjunctim Imperatores duo Alexius Comnenus, & filius ipsius Joannes Comnenus Porphyrogenitus. LAMBECIUS.

16. βασιλῆως] intelligitur solus Imp. Alexius Comnenus, qui A. C. 1081 coepit imperare, & A. 1118 obiit. LAMBECIUS.

17. βασιλῆως τῷ] intelligitur solus Imp. Jo-

annes Comnenus Porphyrogenitus, qui jam a Patre suo Alexio successor imperii declaratus fuit, antequam Basilii Bogomilorum hæreticorum coryphæus Constantinopoli combustus est. Contigit enim hoc circa finem imperii Alexii Comneni, ideoque ab Anna Comnena Alexiados l. xv, p. 495, vocatur ὕστατον ἔργον καὶ ἀπὸ τῶν μακρῶν ἐκείνου πόνων καὶ κατορθωμάτων τῷ Αυτοκράτορι. *Ultimum opus ac labor diuturnorum laborum & rerum præclare gestarum Imperatoris.* Quamvis autem historia combustionis Basilii a Cardina'e Baronio Annal. Eccles. Tom. xii anno Chr. 1118, quo Imp. Alexius Comnenus obiit, inserta sit, revera tamen eo non pertinet, quippe quæ antecessit obitum Patriarchæ Nicolai, ut testatur Anna Comnena

Περφυρογενήτης πολλὰ τὰ ἔτη. Ὁ Θεὸς φυλάξει τὸ κράτ^{ος} αὐτοῦ.
Ὁ Θεὸς τὴν βασιλείαν αὐτῶν ἐπιτεύσει. Οὐράνιε βασιλεῦ τὴν ὀπιγύην
Φύλαξον. Τὸ ἀγιάζον καὶ οἰκουμενικὸν Πατριάρχον πολλὰ τὰ
ἔτη. Ταῦτα τῆς πονηρᾶς ἀσείβειας καὶ σπέρματος, ταῦτα τῆς ἀθείας τῆς
πονηρᾶς Σατάν τὰ βλαπήματα. Ἡμεῖς δὲ ὁ τὸ Χριστὸν λαὸς ὁ ἐξαί-
ρετός τῶν θείων καὶ Ἀποτολικῶν διδαγμάτων, καὶ τῶν πατρικῶν ὁλο-
ψύχως ἐχώμεθα ὡς ἀδύνατον, Φεύγοντες ὅλην ψυχὴν τὰ μυστρά τῆς
ἀσείβειας διδάγματα, καὶ πόρρω τῆς αὐτῶν ὁλεθρίας γινόμενοι θρησκείας,
Θεῷ δὲ καθαρώς λατρεύοντες, τῷ εἰς τεράδι ὡς σὺ πῶν, εἴτε ὑπο-
στάσει, γνωριζομένῳ καὶ σεβομένῳ, ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτ^{ος} εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

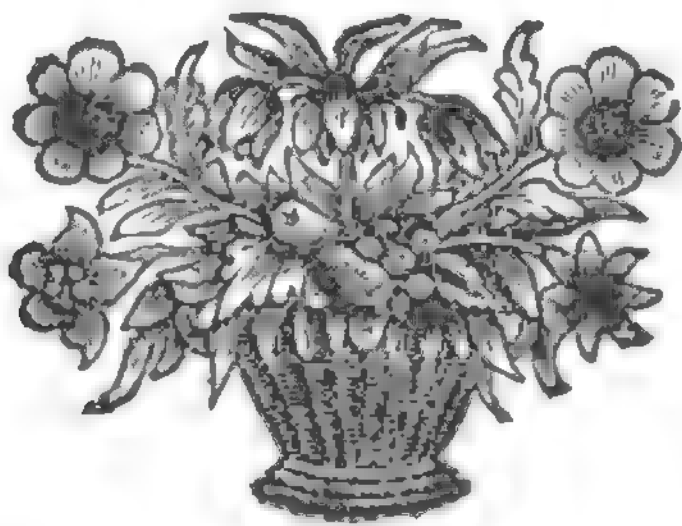
Alexiados lib. xv, p. 488, his verbis: Προῦ-
κείμενο δ' αὖτε τὸ τοιαῦτα τῷ τῆς βασιλεί-
δος πόλεως θρόνῳ ὃ ἐν Πατριαρχίᾳ μακαριώ-
τατος ὁ γραμματικὸς ὁ κύριος Νικόλαος, καὶ
ἐπιγινώσκοντες τὰ διοικητικὰ δόγματα, &c. Obiit
nebat tunc temporis regia civitatis episcopalem
sedem beatissimus Patriarcha, Grammaticus
Dominus Nicolaus, qui, ubi impia hac dogma-
ta lecta &c. Certo nempe constat, jam
memoratum Patriarcham Nicolaum obiisse
A. C. 1117. LAMBECIUS.

18. Πατριάρχης] intelligitur Nicolaus, ter-
tius ejus nominis Patriarcha Constantinopo-
litanus, qui non multo post supra memorati
hæresiarchæ Basilii combustionem obiit, A.
C. 1117. vide Card. Baronii Annal. Eccles.
tom. xii, an. 1117, num. 20. LAMBECIUS.

Et hæc quidem de notabili illa Panopliæ

Euthymianæ Appendicæ in præsens obiter suf-
ficient. Integram autem eandem Appendi-
cem posthac, volente Deo, Græce & Latine
publicabo in Supplemento Corporis Historiæ
Byzantinæ, ex Augustissima Bibliotheca Cæ-
sarea deinceps separatim edendi: simul etiam
tunc ibidem insignem illum locum libri de-
cimi quinti Alexiados Annæ Comnenæ, ubi
de Basilii Massalianorum, & Bogomilorum
coryphæi, per Imp. Alexium Comnenum
inquisitione, condemnatione & combu-
stione, satis prolixè agitur, necessaria expla-
natione illustrabo. LAMBECIUS.

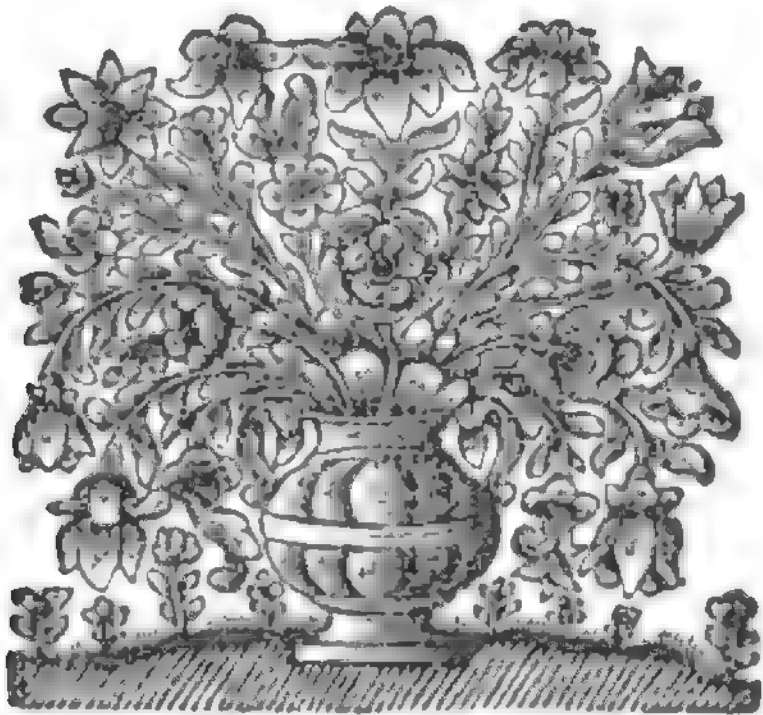
Erat scilicet hoc Lambecio, Viro eruditif-
simo, & si quis alius industrio, propositum,
quod nos nunc sumus cum volente ac faven-
te Deo exsecuti. Illum quidem, quo minus
hanc Appendicem ederet, fatum immaturum

rogenitus. Custodiat Deus imperium eorum. Pacem Deus regno eorum impertiatur. Rex cælestis, terrestres quæsumus reges custodi. Vivat diu Sanctissimus & Occumenicus Patriarcha. Hæc sunt pravæ impietatis semina, hæc pessimi Satanæ Deo adversantis propagines. Nos autem Christi electus populus Divinas, & Apostolicas, ac a patribus ad nos transmissas toto animo teneamus traditiones, tota mente impura illa impietatis dogmata fugientes, longeque a perniciosa eorum doctrina remoti ac puro pectore Deo servientes, qui nobis in personarum, sive substantiarum trinitate patefactus rite colitur: cui sit gloria, & potentia, in secula seculorum, Amen.

impedivit: nos vero, dum vita suppetet, excussa desidia semper aliquid in commune bonum molimur novi. Ceterum quod in initio Ε'λεγχος, *Victoria* potius, quam *Confutatio*, verterim, Splendori vocis datum est, quæ augustior mihi visâ, & argumento convenientior, quod confutationem nullam, sed ipsam tantum damnationem continet. Ε'πι φανῇ μύρον. Sed rectius *Damnatio*. Ε'λεγχος enim Græcis aliquando *tabella*, seu *periculum*, unde sententia in reos pronuntiabatur. Tum reo vox Θρίαμβος Latine commedius aliquando *Traductio* dicatur *Triumphalis*, qua velut in pompa celeberrima per omnium ora damnati trahuntur. Factum id præcipue in servis ad crucem damnatis, ut & in aliis noxiis, qui ad supplicium ducebantur. Vide inter alios Suetonium in Vitellio, cap. xvii, & notas ad eum Casauboni, item

Nicephori Breviarium, & Philonem Judæum in Flaccum. Heraclides πρὶ πολυτ. moechos apud Lepreatas totum triduum ita per urbem traductos refert. Græci παραδειγματίζον hoc vocarunt. Quare & duo illa verba a Gregorio Nazianzeno in Orat. de Baptismo conjuncta, ubi de peccato ita loquitur: παραδειγματίζοντες αὐτῶν scil. τῶν ἀμαρτιῶν, ἢ θριαμβοῦσας, ὡς ἀξίαι ὕδατος: *Ostentans illud & traducens, utpote dignum contumelia.* Exemplum clarissimum in pompa Hæreticorum triumphali, quum a S. Inquisitionis officio damnati ad ignis supplicium ducuntur: ubi, quemadmodum in triumphis olim captivi reges magnificentissimis ornari vestibus solebant, ita & hi piæta malorum dæmonum imaginibus veste exculti populo ostentantur.

ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ὅτι τοῖς ἀπὸ ΜΑΝΙΧΑΪΩΝ καὶ
ΠΑΥΛΙΚΙΑΝΩΝ ὁπιτρέφουσι πρὸς τὴν καθάραν
καὶ ἀληθῆ πίσιν ἡμῶν ἡ τῶν ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ.

*** Δ Ενηγότες ὕλης τῆς μηδέπω ἔσης, μήτε βυρσῶν καὶ τεύρω,
καὶ σωματῶν, καὶ ἰδρώτων, τῶν ποτηρῶν ἀρχόντων, ἢ ὁ
Μάνης ἀνέπλασεν.

Αἴτιον

1. Τάξις γινόμενη] Fragmentum hoc im-
pressum in Paris. editione: sed du-
plo auctius est hoc exemplar nostrum, & ac-
singularia multa ad Historiam Manichaeismi
pertinentia continet, qua in editione Parisi-
na omnino desiderantur. Cujusmodi inter
alia varia est Anathematizatio principiorum
quinque librorum Manichaeorum, nempe li-
bri Epistolarum Manetis, Evangelii vivi,
Thesauri vite, Libri Mysteriorum, Heptalo-
gi, ejus auctor Agapius, & libri Sapien-
tia compositi ab Aristocriso. Notandum porro
est etiam Petri Siculi Historiam Hæreseos Ma-
nichaeorum, a R. P. Matthæo Raderio S. I. In-
golstadii A. 1604, Gr. lat. editam, beneficio
præstantissimi hujus codicis plurimum posse emen-
dari, illustrari, & augeri. LAMBECIUS.

Ibid. Τάξις γινόμενη] Hic titulus erat huic
opusculo in indice, qui cuncta manuscripti
Cæf. Bibl. codicis, unde hæc petita sunt,
contenta complectebatur. Ceterum tres erant
ordines eorum, qui ad Ecclesiam Catholicam
accedebant. Primus eorum, qui baptismo
indigebant: secundus eorum, qui non bapti-
zabantur, sed ungebantur sacro unguento:
tertius tandem eorum, qui nec baptizabantur,
nec ungebantur, sed solummodo suam o-
mnemque aliam hæresin anathematizabant.
Inter primos erant Manichæi. vide Timo-
theum Presbyterum C'opolitanum de iis, qui
ad Ecclesiam Catholicam accedunt, in initio.

2. Μανχαίων] Manichæis, uti notum, a
Manete Persæ nomen: quem origine Brach-
manem fuisse Suidas affirmat. Vixit ille sub
Aureliano Imperatore, cujus imperii anno
quarto, sive anno Chr. 274. per Mesopo-
tamiā, locaque contermina, hæreseos suæ
venenum sparsit. Scythianum etiam, quum
adhuc in servitute degeret, atque item Cu-
briū, inque familiari sermone, Cucubricum
(nisi hoc librarii vitium est) appellatum idem
Suidas docet: pro quo male nunc Urbicus

apud D. Augustinum legitur lib. de Hæresibus.
Nomen ejus Epiphanius Syriacum, sive
Persicum, esse & Vas significare ait. Immo &
Hebræis מן Man, vas, item donum, seu ma-
nus significat. Quia vero Græcis, aut Græci
intelligentibus adversariis vox illa Μάνης ubo-
rem irridendi ansam præbebat, quasi a Græ-
co μανία, insania, seu μανισμός, insano, deri-
vata esset, & sic nomen & omen insaniz
Maneti obtigisset; tum quod & eadem vox
Μάνης stupidum significaret, (ut apud Ari-
stophanem, Μαγάνιστος ὁ Μάνης) Manichæi
Mannichæos se vocari volebant, quasi derivato
nomine a מנחם manachem, requies. Nec apud
Judæos iidem contumelia caruerunt, qui
omnes impios Manetes appellarunt, ut Gaul-
minus ex Elia in Thesb. colligit in suis ad
Psellum notis.

Doctrinam suam Manes a Budda, cui an-
tea Terebinthi nomen, accepit. Græcis hic
Budda literis imbutus Empedoclis opinionem
amplexus dicitur, duo rerum pugnantia inter
se principia statuentis, Φιλίαν καὶ ὐμίαν, Ami-
citiā & Contentionem. Verum rectius a Persis,
seu Persarum Magis, id accepisse videtur, qui
ἀγαθὸν δαίμονα, καὶ κακὸν δαίμονα, sive bonum
& malum Deum statuebant, ut est apud Laër-
tium in proœmio ex Aristotelis l. i. de Phi-
losophia, & apud D. Augustinum, l. v. de Civ.
Dei, c. xxi: sive, ut Zoroaster, primus hu-
jusce sententiæ auctor, eos appellabat, Ora-
masden, & Arimanium; Zafrada, sive Za-
rouam, Arabice Zarahou, id est, omnium
fasore, genitos: de quibus fuse Gaulminus ad
Psellum de Dæmon. & Vossius lib. i. de
Idol. c. v. Adeatur & Epistola Theodori Mo-
psuellæ Episcopi de Persarum Magia apud
Photium in Bibliotheca: item, quæ de duo-
bus Principiis Celsus habet apud Origenem
adv. Celsum lib. vi, p. 303. Collegit quo-
que nonnulla Eruditissimus Burnetus in Ar-
chaiologia Cœmica part. II, p. 401.

Na

FORMULA recipiendi eorum, qui a MANICHÆORUM & PAULICIANORUM hæresi ad puram & veram nostram fidem CHRISTIANORUM convertuntur.

*** **I**nvocantes materiam, quæ non exstat: uti neque pelles, nec nervi, neque corpora, neque sudores malorum istorum principum, quos Manes finxit.

Ex-

Natum sese impostor hic Budda e virgine ajebat, & in montibus educatum. Scripsit autem libros quatuor, *Mysteria*, *Evangelium*, *Thesaurum*, & *Capita*. Perit, ut plerique omnes hæresiarchæ, morte dira & execrabili, ab impuro spiritu interfectus, ἐπὶ πνύματι ἀκαθάρτῃ συγγενής. Heres bonorum ejus librorumque vidua quædam dives fuit, ad quam diverterat. Illa vero Manetem septennem puerulum mercata, literis postea eruditum, libertateque donatum, heredem instituit. Atque hoc pacto ad Manetem Buddæ scripta transiere: quibus ille tamquam suis magnam deinde terrarum orbis partem pervertit, pestiferisque opinionibus infecit.

D. Augustinus hæreticos eum antiquos secutum ait lib. de Hæres. nimirum *Marcum* quendam, unde *Marcita*; & antiquiores his *Cerdonem*, atque *Gnosticos*, quorum auctor *Carpocrates*. Videtur autem hoc ab Eusebio accepisse, qui lib. vii Hist. Eccl. c. xxxi. ait: Δόγματα γὰρ μὴ ψευδῆ καὶ ἀδίκῃ οὐκ ἔχοντα τῶν προκλαυ ἀπιστητικῶν ἀρίστων συμπιφορημένα κατὰ τὴν ἐκ τῶν Ἱερῶν ἐπὶ τὴν κατὰ ἡμᾶς οἰκουμένην ὥσπερ τὰ δαιμονιόφρονι ἰδὲ ἐξυμνοῦντο: *Opiniones autem falsas, & Divina doctrina repugnantes, & quamplurimis jamdudum extinctis fidei collectas confarcinans, & Perside in nostrum orbem velut letale virus effudit.*

Quoniam vero, quæ mox damnabuntur, non ita commode intelligi possunt, nisi ipsa prius Manetis dogmata cognita fuerint, operæ pretium, remque iis gratam me facturum existimavi, quibus nec facultas, nec otium est veteres, qui de his egere, scriptores respiciendi, si Manetis errores ac doctrinam e variis auctoribus collectam breviter sub unum quasi subicerem conspectum.

Hæc ergo præcipua pestiferæ Manetis doctrinæ fuere capita: Duo rerum esse Principia

contraria, æterna, & ingenita, quorum alterum bonum esset, alterum malum. Bonum *Deum*, sive *Lucem*: malum *Materiam*, sive *Tenebras*, appellabat. A bono Deo invisibilem, infinitum, ac divinum mundum creatum: a malo visibilem, ac malum, profunda ac immensa magnitudine: hosce vero duos mundos conjunctos bonæ malæque naturæ participare. Divinam partem ex omni mundi parte quotidie purgari, & in sua regna revocari: eandem per terram exhalantem, & ad cælum tendentem, incurriere in stirpes & plantas, &c. quæ in electis comedendo purgata, liberataque, in cælum redeant.

Mundi tenebrarum, seu terræ pestiferæ, quinque esse elementa, sive *antra* elementorum, aliud *tenebris*, aliud *aquæ*, aliud *ventus*, aliud *igne*, aliud *fumo* plenum. Hæc elementa principes sibi proprios genuisse; quorum dux ac princeps summus in *fumo* moraretur. In *fumo* nata animalia bipedia, indeque homines originem ducere: in *tenebris* serpentina: in *igne* quadrupedia: in *aquæ* natatilia: in *vento* volatilia.

His quinque elementis malis debellandis alia quinque elementa de regno & substantia Dei missa esse, & in illa pugna fuisse permixta, fumo *aëræ*; tenebris *lucem*; igni malo *ignem bonum*; aquæ malæ *aquam bonam*; vento malo *ventum bonum*.

Animam hominis duplicem esse: harum alteram bonam, a Luce creatam, partem esse Dei: adventitiam alteram, malam, de gente tenebrarum, quam non condiderit Deus, sed quæ tamen Deo sit coæterna. Hanc propriam corporis esse. Nam & corpus productum a tenebris.

Rationalem animam, seu divinam, brutis quoque animalibus inesse, ut & plantis: ab adversario vero Dei correptam in spurcum corporis fuisse carcerem conjectam. Ab ani-

ma bona omnia homini bona provenire : contra , ab anima mala , quidquid illi accidat mali.

Animas transire in alia corpora ; item in pecora , & plantas. Auditorum vero suorum animas in Electos revolvī , aut feliciore compendio in escas electorum , ut jam inde purgatæ in nulla corpora revertantur.

Animas in arboribus & plantis divina non posse percipere præcepta , nec sapientiores fieri : veruntamen vivere , & audire voces nostras , & verba intelligere , & corpora , motusque corporum intueri ; cogitationes denique ipsas perspicere : sentire etiam , & dolere , cum lædantur , nec sine cruciatu evelli carpire posse.

Solem & Lunam *Navigia* esse , quibus tam hominum , quam brutorum animæ , jam repurgatæ , ac lucidæ , in cælum subvehantur. Lunam minus esse navigium ex *aqua bona* factum ; quod acceptas primum animas post quintumdecimum diem Soli , seu majori navigio , ex *igni bono* facto , tradat. Ab hoc beatorum animas in cælum transvehi : cujus vitæ cœlestis nulla fiat anima particeps , quæ non Manetis imbuta fuerit disciplina. In his *navibus* sanctas inesse virtutes , quæ se in masculos transfigurent , ut feminas adversæ gentis illiciant , & per has illecebras commota earum concupiscentia lumen de illis fugiat , quod membris suis permixtum tenent , quo purgetur susceptum ab angelis lucis , purgatumque illis navibus imponatur ad regna propria reportandum.

Adamum & Evam commota adversa parte animæ malæ , a tenebrarum principibus generatæ , ad concubitus declinasse : ita eos lapsos esse , & peccasse ; sed postea sanctius vixisse.

Legem Mosaicam a Principe tenebrarum datam : inde quoque Prophetas sua accepisse ; omneque adeo Vetus Testamentum esse rejiciendum.

Christum de massa lucidissima molis Divinæ profectum ad salutem humanam , non natum de Maria Virgine , quia carni concerni nequibat , nisi simul inquinaretur , ut ait D. Augustin. l. v Confess.

Apparuisse illum *κατὰ φαντασίαν καὶ δόξαν* , specie tantum , non revera : caruisse enim humana natura , sola præditum divina : atque ita quoque non reapse passum , sed pati visum , exteriore homines specie fefellisse.

Fuisse eundem Serpentem in Paradiso : ab eoque illuminatos Adamum & Evam , ut

cognitionis oculos aperirent , & bonum a malo dignoscerent.

Venisse Christum ad animas liberandas ; non autem ad servanda corpora.

Promissionem Christi de Paraceto , seu Spiritu S. in Manete fuisse completam : sese enim esse Spiritum Sanctum agebat ; seque capropter *Apostolum Christi* vocabat.

Fatum omnia regere ; fato fieri omnia.

Atque hæc de præcipuis Manetis dogmatibus sufficiant. In quibus illud mihi animadversione singulari dignum videtur , multa e veterum Græcorum Latinorumque superstitione antiquioris esse , quam censentur , originis , & ad priscam Orientalium disciplinam referenda : unde & Ægyptii nonnulla acceperunt ; ut quæ de *navigiis* Solis & Lunæ dicuntur. In *Fortuitis* meis c. xxiii , pag. 171. de *navigio* Jovis Hammonis , ac Solis Ori , item Isidis , aliisque compluribus , aliqua adnotavi : nec non cap. v , pag. 43. de *navigio* , seu *peculo* , ac *lebes Herculis* : quo & referri potest , quod apud Albricum de Imag. Deor. legitur , *naviculam* cum homine navigante & velificante in medio mari , Dianæ imagini assigni solitam. Inprimis autem cognoscenda sunt , quæ de *peculo Solis* & *scapha Brizomantis* Athenæus l. viii , & xi. deque *navigio Isidis* Plutarchus habet , lib. de Is. & Osiride. Nec enim probo Vossii opinionem lib. ii de Idol. c. xxvii , non tam ob humidam naturam , (quod ferri poterat) quam quod luna corniculata navigium referret , navigio illam vehi veteres finxisse. Non enim corniculatum illud navigium fuit , sed rotundum : cujusmodi *aureum* illud *cymbium* Isidis apud Apulejum l. xi. Miles. *medio sui patris flammulas suscitans largiores* ; ut & *lebes Herculis* , de quo paulo ante.

Præterea notanda & illa , quæ de *aqua* & *igni* dicuntur ; unde *lustratio per aquam* & *ignem* derivata : deque *quintodecimo* die lunæ : de *vita* Dryadum & Hamadryadum ; & inprimis de *Antris* : de quibus omnibus & nos aliqua in *Fortuitis* , loco supra indicato , diximus : & multo plura de specu , seu *antro Mithriaco* , de *antris Samothraciis* , de *antro Jovis* in Ida monte Cretæ , de *Pane Orphico* *ἀρτοπαῖ* , de *Antro Attinis* in Arcto monte Cyziceno , multisque aliis , dici possunt. Multa sane huc facientia habet Porphyrius de Antro Nympharum , qui in antro illo Zoroastris Mithræ consecrato symbola elementorum & climatum mundi disposita fuisse refert : & Dis quidem cœlestibus

templa, & delubra, & altaria posita, terrestribus & heroibus aras, subterraneis scrobes, & adiculas; at mundo (qui cuncta continet elementa) aura, & specus. Et priora quidem Sallustius Philoſophus c. xv de Diis explicat, cum ait: οἱ καὶ μὲν τὸν ἀρατὴν, οἱ δὲ θυμὸι μιμῶνται τῇ γῇ. Veterum enim templa temporibus antiquissimis rotunda fuisse, uti Romæ postea templum Vestæ, & Pantheon: Aræ vero cubicæ, quod stabilitatis symbolum, Telluri Stabili conveniens. Explicatis dogmatum præcipuis, de ipsa secta nonnihil dicendum est. Divisa erat ea in Catbaristas, Macarios, & Manichæos speciatim ita dictos. Catbarista, seu Purgatores, a purgando nomen accepere. Exceptum namque farina semen virile in concubitu, ut id purgarent, divinamque partem liberarent, boni hi viri comedebant. Hosce tamen alii pudore moti a se repellebant. Non multum diversa alias significatione vox καθαρῖς in veteri ecclesia accipiebatur, de iis, qui a dæmone liberabantur: cujus ejectio καθαρισμός dictus. Vide Valesium ad Histor. Eccles. Eusebii l. v, p. 93. Rursus distinguendi in veteri Ecclesia a Catbaristis καθαρῖοι, Puri. Ita enim appellari cupiebant, qui cum digamis, aut lapsis conversis, seu poenitentibus, communicare volebant: ut ex Canone liquet Eccles. Univers. vii. 11. Macarii apud eos illuminati quoque dicebantur: de quibus videndus D. Augustinus p. 52 adversus Epistolam Testamenti. Manichæi porro e duabus professionibus ecclesiam suam constituerunt, hoc est Electorum, & Auditorum. Electos τελῆς, sive perfectos, vocabant, quod omni vitio carerent. D. Hieronymus adversus Pelagianos: Manichæus Electos suos, quos inter animas Platonis in cælestibus collocat, dicit omni carere peccato: nec, si velint, posse peccare. Ad tanta enim eos virtutum culmina transcendisse, ut carnis operibus illudant. Priscillianus in Hispania pars Manichæi de surpitudine, &c. Soli cum solis clauduntur mulierculis, & illud eis inter coitum, amplexusque decantant. Ex his Electis duodecim erant, quos appellabant Magistros. Manes enim ad imitationem Christi xii Apostolos habuit. Hisce tertius decimus præerat Magistrorum Princeps, uti Manes suorum erat discipulorum. Ab his Magistris reliquo Electorum numero lxxii ordinabantur Episcopi: & hi suos rursus ordinabant presbyteros, ac diaconos, qui idonei viderentur ad errorem hunc suum aliis in locis, in quæ mittebantur, tuendum, atque propa-

gandum. Secundi gradus Auditores erant; in quorum numero aliquamdiu fuit D. Augustinus, ut ipse de se fatetur c. xix de mor. Manichæor. Novem annos solos magna cura & diligentia vos audiri.

De his Auditoribus idem loquitur D. Augustinus epist. lxxiv ad Deuterium Episcopum, de Victorino agens Mallianensi Subdiacono: Auditorem sane Manichæorum, non Electum se esse confessus est. Auditores enim qui appellantur apud eos, & carnibus vescuntur, & agros colunt, & si voluerint, uxores habent: quorum nihil faciunt, qui vocantur Electi. Sed ipsi Auditores ante Electos genua figunt, ne eis manus suppliciter imponantur, non a solis episcopis, vel presbyteris, aut Diaconis eorum; sed a quibuscumque Electis.

Præterea Auditores Electis sub poena tardioris metempsychosis optima quæque de cibariis exhibere tenebantur; quum interim Electi nihil operis agerent, sed meditationibus vacarent: quibuscum scilicet omnia jam religionis arcana communicata erant, a quibus Auditores arcebantur. Gregorius Nazianz. Orat. lxi: Ὅσπερ οἱ Μανχαῖοι τοῖς ἐκλεκτοῖς λιγοῦσι, ἔλθῃ τῇ ἰσχύϊ αὐτοῖς ἐκαλύπτουσι, &c. quemadmodum Manichæi illis, quos Electos appellant, quibusque omnem morbum, sive amentiam suam, revelant, &c.

Porro tria Signacula apud Manichæos erant Electorum: Ori, manuum, & sinus, ut his tribus casti essent, & innocentes. Os continebat omnes sensus in capite: manus omnem operationem: sinus omnem libidinem seminalem. Tribus enim Deum offendimus: cogitationibus, verbis, factis. Quam vero parum observantes horum fuerint signaculorum, plurimis ostendit exemplis D. Augustinus libro de moribus Manichæorum.

3 Καὶ Παυλικιανῶν] Pauliciani pro Manichæis dicti a Paulo quodam Samosatensi, &c. cujus hæreseos descriptio in eodem Cod. v. Eucholog. Græcor. p. 885, 886, 890, 891. p. 1 fol. 21. LAMBECIUS.

Ibid. Καὶ Παυλικιανῶν] Hos alii Paulianos appellant, a Paulo Samosateno, Antiochiæ Episcopo. Hic teste Dionysio Archiepiscopo Alexandrino in Epistola, quam ad Concilium Antiochenum adversus hunc Paulum scripsit, cum ipse propter senectutem adesse non posset, duas agebat esse Hypostasas, & duas unius & solius Christi personas, duos Christos, duos filios, unum natura filium Dei, & qui fuit ante secula, & unum homonymo Christum & filium David, qui non fuit ante, & fuit in tempore, & secundum beneplaci-

Ἀναθεματίζω τὰς λέγοντας, ὅτι τὸ σῶμα ἔκ τῆς πονηρᾶς ἀρχῆς ὑπέστη, καὶ ὅτι φύσει ἐστὶ κακὰ.

Ἀναθεματίζω τὸν ληρώδη Μάνιτ[Ⓢ] μύθον, ἐν ᾧ φησὶ, μὴ ὁμοίον ἡμῖν ἀποπεπλάσθαι τὸ πρῶτον ἀνθρώπου, τὰ τέτι, τὸν Ἀδάμ. ἄλλ' ὑπὸ τῆς Σακλᾶ, τῆς τῆς περτείας ἀρχοντ[Ⓢ], καὶ τῆς Νεβρώδ, ἣν ἐπικαλεῖται τὴν ὕλην φησὶ, γενέσθαι τὸν Ἀδάμ καὶ τὸν Εὐάν. καὶ τὸν μὲν θεομόρφον κτισθῆναι, τὴν δὲ ἀψυχοι. καὶ τὸν μὲν Εὐάν ὑπὸ τῆς

tum Dei accepit nomen filii : sicut civitas accipit nomen Domini, & domus nomen ejus, qui eam edificavit. Aliquanto clarius Suidas Paulum docuisse ait, Christum nudum, seu merum hominem, ψιλὸν ἀνθρώπον, fuisse, non autem Deum : ceterum Verbum Dei in eo, ut in ceteris prophetis habitasse ; adeo ut duæ naturæ in eo diversæ fuerint, distinctæque, & incommunicabiles, Divina & humana ; aliusque Christus, alius Deus Verbum in Christo habitans. Exstant hujus Pauli 2 quæstiones in Auctario Bibliothecæ Patrum, parte II : quæ ibidem ab eodem Dionysio refutantur. D. Augustinus lib. 11 de Hæres. sententiam illam ab Artemone prius fuisse profectam dicit, sed, cum defecisset, a Paulo instauratam, & postea sic a Photino confirmatam, ut Photiniani quam Pauliani celebrius nuncupentur. Idem & Theodoretus ait : veruntamen Artemon Christum hominem tantum fuisse prædicabat, τοσαῦτα δὲ καὶ τὰς Ἀποστόλους ἱλαγὲς κεκαρυχίαν. Τὸς δὲ μὲν ἐκείνους διολογῆσαι τὸν Χριστὸν ἐκ ὧντα Σίον : nec aliter agebat, Apostolos prædicasse : qui vero hos consecuti sint, Christum esse Deum, cum non esset, docuisse : ut est apud Theodoret. l. 11 Hæret. fabular. c. 14, & viii. At Cerinthus Christum a Jesu filio Mariæ alium esse, & in specie illum columbæ descendisse docebat, atque tunc Deum, qui ignorabatur, prædicasse. miraculaque omnia fecisse : tempore autem passionis Christum recessisse, & Jesum passionem subiisse. Sic ut Suidas alios secutus videatur. Theodoretus enim, Malachione cum Paulo disputante, deprehensum tandem post longam esse simulationem refert, Christum hominem esse, a Paulo statui, Divina gratia insigniter ornatum. Unde & Episcopatu primum, deinde & Ecclesia expulsus, ejectusque est. Nicephorus in hunc illum errorem delapsus refert, quod, cum Zenobiam Palmyrenorum Reginam, quæ non modo totam sibi Syriam, sed & Ægyptum subjece-

rat, ad religionem Christianam pellicere vellet, ut ei Judaica religione imbutæ, atque ita a SS. Trinitatis doctrina abhorrenti velificaretur, Christum hominem tantummodo fuisse doceret. Plura videsis apud Eusebium lib. vii Hist. Eccles. c. xxvii, & seqq. Præter hosce Hebionai quoque Christum tantummodo merum hominem fuisse docuere.

4. Καθαρόν] puram, & impollutam ab omni errore hæreticorum. Nam & ex Manichæis Catharistæ, de quibus antea, qui se καθάρους, id est Puros, dicerent, orti sunt, a Catholicis multum diversi, sicut & a Manichæis in quibusdam discrepabant. Dogmata eorum Ecbertus Schonaugienſis Cœnobii Monachus tomo II Biblioth. Patrum hæc fuisse memorat : Baptismum infantium inutilem, quia fidem profiteri nequeant : ideoque suos rebaptizasse quasi quodam Spiritus & ignis baptismo. Purgatorium humanum figmentum esse : ideoque eos missas pro defunctis irrasisse. Eodem loco ac numero habuisse campanarum pulsationes : Ordinem vero Sacerdotii, nisi in sua ecclesia, nusquam esse : Eucharistiam non nisi a se rite celebrari : Animas humanas nil aliud esse, quam spiritus apostatas, in principio mundi regno calorum rejectos, eosque in corporibus humanis per bona opera salutem promereri posse ; &c.

5. Τῶν Χριστιανῶν] id est, Catholicorum. Nam hi soli Christiani. Unaque est Ecclesia Christiana Catholica. Nec aliter etiam nunc Itali Catholicos nisi Christianorum vocabulo designant. Revocat ea vox mihi in memoriam, quod mihi super ea re in Italia altero itinere evenit. Narrabam Abbati cuidam, rogatum me Montispelii a decurione militari, quum illic Biblia a Majore Arcis utenda peterem, illeque summo opere propter mihi irasceretur, num Biblia liber hæreticus esset? causæ id conjectans, cur ita graviter Major mihi offensus fuisset. Hic bonus Abbas nihilo militari homine eruditior

Exsecror, & Anathemate devoveo eos omnes, qui dicunt, corpus e malo principio prodissē; & mala existere natura.

Exsecror nugacem ac fulem Manetis fabulam, quum ait, primum hominem nobis dissimilem formatum, Adamum scilicet: verum a Sacla, scortationis principe, & Nebroda, quam materiam esse ait, Adamum & Evam factos esse: & illum quidem ferino cultu creatum, hanc autem sine anima. Evam porro ab ea, quæ mascula dicitur, virgine

tior. *Signor mio*, quæsit, *la Bibbia è questo un libro Cristiano? Domine, Bibbia estne liber Catholicus?* Ego vero composito ad severitatem vultu, esse affirmavi. Et credidit me verum dicere.

6. *Αὐθέντης*] ita incipit fragmentum hoc: in qua tamen voce vitium hæere videtur.

7. *Ἐκ τῆς ποικίλης ἀρχῆς*] a principio tenebrarum, Deo cœterno, ut supra exposuimus.

8. *ὅτι φύσει ἐστὶ τὰ κακά*] quæ opinio quondam Valentini fuit, ab tricelesimo Æone diabolum genitum somniantis, & a diabolo diabolos alios procreatos, qui hunc mundum fecerint. Ideoque malitiam ille non arbitrio hominum tribuit, sed naturæ mundi, id est, generi diabolico: ut est apud D. Augustinum de Hæres. Idem de moribus Manichæorum: *Vos autem*, inquit, *asseritis quandam naturam atque substantiam malum esse.* Ubi porro ostendit, nihil natura malum esse, sed tantum inconvenientia corporalis temperamenti, quæ panis homini cibus, accipitri venenum est; &c. quod argumentum perelegantè a Lucretio meo tractatur libro vi, vers. 959. & seqq. ubi inter alia.

*Barbigeras oleaster eo juvat usque capellæ,
Diffusat ambrosia quasi vero & nectares inctus:
At nihil est homini, frunde hac quod amarum
rins exister:*

Denique amaracinum fugiat sue, & timet

Unguentum: nam setigeris subus acro venenum est,

Quod nos interdum tamquam recreare videntur:

*At contra nobis cœcum teterrima cum sis
Spurcities, eadem subus hac jucunda videtur:
Insatiabiliter toti ut volvantur ibidem.*

9. *Ἀπὸ τοῦ Σακλᾶ*] D. Augustinus de Hæres. Adam & Evam ex parentibus suæmi asserunt natos, cum pater eorum nomine Sacla sociorum suorum factus omnium devotasset, & quidquid inde commixtum Divina substantia ceporat, cum uxore concumbens in carno proles, tamquam iuvacissimo vinculo, col-

ligasset. Saclam hunc cum Eva bis congressum fingebant, & e primo concubitu puerum natum belluina forma; ut est apud Theodoretum lib. i, cap. xxvi Hæret. fabb. Occurrit autem hoc nomen apud Apulejum lib. x Miles. qui illud Ægyptio prophetæ tribuit. Significat autem *Φωκιστῆς*, sive *τοκαλῆς*: sicut eam vocem Gaulminus interpretatur in notis ad vitam Moylis.

10. *Τὴν τῆς ποικίλης*] sive Auctor noster id vere dicat, sive per contumeliam, ut generationis præsidem facultatem *ποικίλης* potius *ἀρχῆς* nominandum indicare velit, duo certe veterum Philosophorum principia hic exprimi videntur, quæ Platoni τὰ ἰσότης, καὶ ὕλη; Ægyptiis Osiris & Isis, mas & femina, Pater & Mater: Cælum & Terra: de quibus vid. Diodorum Siculum lib. i. p. 17, Cornutum de Natura Deor. Servium ad Virgilium de Hyla, Plutarchum in Iside & Osiride, & quæ nos supra adduximus.

11. *Τῆς Νεβρόδ*] Theodoretus lib. i. cap. xxvi Hæret. fabb. de Manete: *Καὶ τὴν Εὐάν ἰσαύτως ὑπὸ τοῦ Σακλᾶ καὶ τῆς Νεβρόδ γυνώσκου. Καὶ τὸν μὲν Ἀδάμ θηλειόμορφον κτισθέντα, τὴν δὲ Εὐάν ἀνδρῶνα καὶ ἀκίνητον: similiter & Evam a Sacla & Nebrode genitam. Adamum vero ferino vultu creatum; Evam autem absque anima & motu.*

12. *Τὴν ὕλην*] terram tenebrosam, quam Arimanius, sive mens mala, pervagabatur. *Arimanius* Hebr. *Vas obscuritatis*; Græcis Ἀρμῆς, ut est apud Diogenem Laert. de vitis Philos. in Proemio: Unde apud D. Gregorium Nazianzenum carm. de vita sua legas:

Οἱ τῆς Ματρὸς χαίροντες ἀρχικῶ σκότῳ.

Idem Arcanor. carmine iv:

Καὶ σὺ Μανιχαῖο κακὸν σκότῳ, ὃ πάρεστις.

Ἀποτάτοις φάσις ἀντιθέτοις, εἰ θεὸς ἦς.

Οὐ σκότῳ; Οὐ γὰρ ἴσους θεῷ κακὸν ἀντιφρίζον.

Εἰ σκότῳ, εἰ θεὸν εἶδας. ὁμοφροσύνῃ μὲν ἀκοσμον, &c.

D. Augustinus lib. v Confess. Manichæos doctus.

τῆς ἁρρενικῆς λεγομένης παρθένου μετ' αὐτὴν ζῶντος. ἢ Ἀδάμ δὲ ὑπὸ τῆς Εὐας ἀπαλλαγῆναι τῆς θηρωδίας.

Ἀναθεματίζω τὴν λέγοντα ὅτι κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὅς δοκῇσι πεφαιρωθῆναι τῷ κόσμῳ, καὶ μὴ ὁμολογῶντας αὐτὸν σεσαρκῶσθαι ἀληθῶς ἐκ τῆς ἀγίας παρθένου Μαρίας, τῆς ἐκ Δαβὶδ καταγομένης σαύρας ἢ ἀνθρωπίνης καὶ ἡμῖν ὁμοῦσι, καὶ τελείως ὡς ἀνθρωπίσαι, καὶ πεχθῆναι ἐξ αὐτῆς δι' ἐννεαμηνιαίας χρόνας, καὶ ὑπὲρ τριακοσίων ἔτος ἀνθρώποις συνανατραφῆναι, καὶ βαπτισθῆναι ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ ἀγιοτάτου περὶ ὁρμῆς καὶ βαπτιστῆς ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ ὑπὸ τοῦ ἑρανοῦ, καὶ ἀληθινῶς, καὶ ἀγαθῶς μαρτυρηθῆναι πατρὸς, ὡς αὐτὸς εἶπεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ ἀληθινὸς θεὸς, καὶ ὁμοῦσι αὐτῷ, σαρκώσας τῇ ἐκ παρθένου γενόμενῃ ἀνθρώπῳ, μετὰ τῷ μέναι θεός.

Ἀναθεματίζω ὅν, ὡς εἶρηται, τὴν πᾶσι ταῦτα φροῦντας, καὶ ἄλλον μὲν λέγοντας εἶναι τὸν γεννηθέντα ἐκ Μαρίας, καὶ βαπτισθέντα, μᾶλλον δὲ, ὡς αὐτοὶ ληρῶσι, ὡς βυθισθέντα. ἄλλον δὲ τὸν ἐκ τῆς ὑδατος ἀνελθόντα, καὶ μαρτυρηθέντα, ὃν καὶ ἀγίνησκον υἱόν, καὶ φέγγον ὀνομάζουσιν, ὡς ἐν σχήματι ἀνθρώπου φανέντα. καὶ τὸν μὲν εἶναι τὴν κακῆς ἀρχῆς, τὸν δὲ τὴν ἀγαθῆς μυθολογοῦσι.

Ἀναθεματίζω τὴν λέγοντα ὅς δοκῇσι παθεῖν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. καὶ ἄλλοι μὲν εἶναι τὸν ἐν τῷ σταυρῷ, ἕτερον δὲ τὸν πόρρωθεν ἰστώτα, καὶ γελῶντα, ὡς ἄλλοι αὐτὸν αὐτῶς παθόντα.

Ἀναθεματίζω τοὺν τὴν μὴ ὁμολογῶντα αὐτὸν εἶναι τὸν ἐκ τῆς ἀγίας τῆς θεότητος καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας ὡς σαρκωθέντα θεὸν λόγον, καὶ γεννηθέντα,

cuisse ait, mali substantiam habere suam molem tetram & deformem, sive crassam, quam terram dicebant; sive tenuem atque subtilem, sicut est aeris corpus, quam malignam mentem per terram reptantem imaginabantur.

13. Ἀρρενικῆς λεγομένης.] Theodoretus loco supra allato: Ἡ δὲ τῆς φωτὸς ὀνομάζεται θυγατέρα, καὶ Ἰωάννης καταγορεύουσιν: quam Luminis filiam nominant, & Jochem appellant. Nomen hoc contractum videtur ex καὶ Ἰωάννης, vivificans, & θεὸς El. Deus.

14. Δοκῇσι πεφαιρωθῆναι.] supra hoc attigimus, videlicet D. Augustinum tomo ix, pag 315, & tomo x, p. 151, & 369.

15. Εἰς ἀνθρώπισμα.] εἰς ἀνθρωπότητα.

16. ὁ ἀληθινὸς θεός.] at hic noster de suo liberalis est, additque, quæ in Evangelio Matthæi cap. 111, ceterorumque Evangelistarum

frustra quæras. Concedendum hoc abundantie fidei, quia ex prædictis illa quasi consequuntur.

17. Βυθισθέντα.] id est, demersum in profundum, ita ut non amplius postea visus fuerit, sed in aquis interierit, & disparuerit; quandoquidem alius pro ipso Christus emerit, seu apparuit, ingenuus Dei filius.

18. Φέγγον ὀνομάζουσιν.] sicut & e Luce genitus erat.

19. ἐν σχήματι ἀνθρώπου.] Theodoretus: Τὸν δὲ κύριον ὅτι ψυχῇ ἀνελθόντα φασί, ὅτι σώμα, ἀλλὰ φανέντα ὡς ἀνθρώπον, εἰ καὶ κατὰ ἀνθρώπου ἔχοντα: Dominum vero dicebant per animam assumptis, nec corpus; verum, cum nil humanum haberet, speciem tantum hominis exhibuisse. Cerinthus ab his aliquantum diversus teste Irenæo l. i, c. xiv, Jesum ajebat

virgine vitæ participem factam : ceterum Adamum ab Eva ferina illa forma exsolutum.

Exsecror eos, qui dicunt, Dominum nostrum Jesum Christum specie tantum tenus mundo manifestatum esse: quique fateri nolunt, vere eum carnem e beata virgine Maria induisse, (quæ sicut, e Davidis prosapia fuit, ita & humanam, ejusdemque, ac nostra est, naturæ carnem accepit) & perfecte hominem factum, & ex ea post novem mensium decursum natum esse: deinceps autem triginta annis inter homines versatum, & a Joanne Baptista, sanctissimo ejus præcuratore, in Jordane baptisatum, a cælesti, veroque, & optimo patre testimonium accepisse, esse eum scilicet filium ipsius verum, & ejusdem substantiæ, qui per indumentum carnis e virgine acceptum homo factus sit, salva tamen integraque divinitate.

Exsecror igitur, uti dictum, aliter sentientes, aliumque esse dicentes e Maria natum, baptizatumque; seu potius, ut ipsi nugantur, demersum: alium vero, qui ex aqua ascenderit, & testimonio illo ornatus fuerit, quem & *ingenitum filium*, & *lumen* appellant, in specie solum humana apparuisse. Illum porro a pravo principio, hunc autem a bono generatum fabulantur.

Exsecror eos, qui dicunt, specie tenus dominum nostrum Jesum Christum passum esse: aliumque fuisse, qui in cruce pependit, alium vero procul stantem risisse, quod alius vicariam pro ipso mortem subiret.

Exsecror itaque eos, qui non fatentur ipsum e sancta Dei genitrice, & semper virgine Maria natum, & carne indutum Deum Verbum, & vere in
carne

bat Josephi & Mariæ filium excelluisse iustitia: in eum post baptismum Christum descendisse sub columnæ figura, & in fine rursus avolasse, & impassibilem permansisse: Jesum autem passum esse, & resurrexisse. Eadem legas apud Tertulian. de Præscript. c. XLVIII.

20. Δοκίματι καθεῖς.] Dogmatis hujus primus inventor Simon Magus fuit, ultimus autem Manes defensor. Inter hosce medius Marcion: item Cerdo; uti supra habuimus Irenæus lib. 1. cap. XXIII: *Quapropter neque passum eum, sed Simonem quendam angarium portasse crucem pro eo; & hunc secundum ignorantiam & errorem crucifixum, transfiguratum ab eo, uti putaretur ipse esse Jesus: & ipsum autem Jesum Simonis accepisse formam, & stantem eminus irrisisse eos.* Eadem fere habet Theodoretus lib. 1. Hæret. fabular. c. IV, ubi Basilidem hujus opinionis auctorem fuisse tradit. S. Ignatius Martyr in epist. ad Smyr-

nos ἀπίστευε τινὰς αἰτ. fuisse tum temporis, qui Christum τῷ δοκίμῳ παραδόντα dicerent. Ipse vero in Epist. ad Trallianos Christum passum ait vere, βλέπονται ἐπὶ τῇ γῇ, ἐπὶ τῇ γῇ, καὶ ὑπὸ τῇ γῇ, *spectantibus qui in celo, in terra, & sub terra essent.* Et tamen epist. ad Ephesios idem Ignatius Diabolo arcanum hoc tertium, mortem scilicet Christi, latuisse affirmat: non secus ac mysteria duo priora, Virginitatis Mariæ, ac Nativitatis Christi. In epistola vero ad Philippenses Diabolum dicit somnium illud uxori Pilati immisisse, ne Christus crucifigeretur. Quam belle illa inter se convenient, vel cæcus viderit.

21. σαρκαδίται.] Negabant hoc Valentini; (quos hac in parte Anabaptistæ nostri sequuntur) qui Christum nihil de Maria Virgine assumpsisse docebant, sed per illam, tamquam per rivum, aut per fistulam, sine ulla de illa assumpta carne transisse. D. Augustin. de Hæres.

νηέντα, ἡ κατ' ἀλήθειαν σαυρωθέντε σαρκί, ἡ ἀποθανόντα ἀληθῶς σαρκί, ἡ ²² τριήμερον ἀναστάντα ὡς θεόν.

²³ Ἀναθεματίζω τὸς ²⁴ τὸν Χριστὸν λέγοντας εἶναι τὸ ἥλιον, καὶ ²⁵ εὐχομένους τῷ ἡλίῳ, ²⁶ ἢ τῇ σελήνῃ, ²⁷ ἢ τοῖς ἀστροῖς, ἡ ὅλον αὐτοῖς ὡς θεοῖς προσέχοντας, ἡ ²⁸ φανατάτας θεὸς ἀποκαλῶντας, ἡ τὸς μὴ ²⁹ πρὸς ἀναθλὰς μόνον τῷ ἀληθεῖ θεῷ εὐχομένους, ἀλλὰ καὶ τῇ ἡλίῳ κινήσει ³⁰ συμπεριφερομένους ἐν ταῖς μαρταῖς αὐτῶν προσευχαῖς.

Ἀναθεματίζω τὸς ³¹ τὸν Ζαράδαν, ³² ἡ Βεδάιν, ³³ ἡ τὸν Χριστὸν, καὶ τὸν Μανιχαῖον, ἡ τὸν ἥλιον, εἶα ἡ τὸν αὐτὸν εἶναι λέγοι-
τας

Ἀνα-

22. Τριήμερον ἀναστάντα] Vide quæ de Lycopetro, sive Tychico, in Triumpho de Manichæianis notata sunt. Augustinus eodem de Hæres. libro, non solum mortem verum etiam resurrectionem similiter mentium Christum, secundum doctrinam Manetis, refert. Idem epist. lxxiv ad Deuterium Episcopum de Victorino Mallianensi subdiacono: Et omnes blasphemias cum illis credunt, quibus Manichæorum hæresis detestanda est, negantes scilicet Christum natum esse de Virgine, nec ejus carnem veram confiscentes fuisse, sed falsam; ac per hoc & falsam ejus passionem; & nullam resurrectionem fuisse contendunt.

23. Ἀναθεματίζω] Socrates Histor. Eccles. lib. vii. cap. xxxiii: Κοινῇ μὲν τοῖς ψήφοις πάντες οἱ κληρικοὶ αὐτὸν ἀνιθεματίζουσιν. Οὕτω γὰρ οἱ χειριστοὶ καλῶν εἰδώλων τῇ κατὰ τὴν βλασφημίαν ψήφῳ, ὅταν αὐτὴν ἄσπετον ἐν εἰλήνῃ ἀναστήσασιν, φαίμεν τοῖς ἁπασιν καταθέσμενον: Clerici autem communibus suffragiis illi anathema dixerunt. Sic enim nos Christiani sententiam contra alienius blasphemiam auctorem pronuntiatam solemus appellare, quando eam perinde notam omnibus facimus, ac si columella incisa in loco publico collocaretur.

24. τὸν χειρὸν εἶναι λέγ. τὸν ἥλιον] D. Augustinus adversus Faustum, lib. xx, c. viii: Vestra vanitati placuit, in sole ponere virtutem suam, & in luce sapientiam. Ἰκαίῳ τιμωρείω, ut ait Theodoretus, τῷ τὸν ἥλιον ἐκλιπῶν ἐν τῷ τῷ σαυρῷ καίῳ. Idoneo illo nisi argumento, quod Sol tempore passionis defecisset.

25. Εὐχομένους τῷ ἡλίῳ] nil notius, quam Persas, & omnes fere orientis populos solem pro Deo coluisse. Vide Josephum de Abrahamo, & Vossium de Idolol. l. ii, cap. iiii: unde unum tantum hunc Leonis Papæ locum

serm. vii de Nativitate Christi excerptam, ubi & Priscillianitas hujus erroris arguit: De talibus, inquit, institutis etiam illa generatur impietas, ut Sol inchoatione diurna lucis exurgens a quibusdam insipientioribus de locis eminentioribus adoratur. Quod nonnulli etiam Christiani adeo se religiose facere putant, ut priusquam ad Beati Petri Apostoli Basilicam, quæ uni Deo vivæ & vero est dedicata, perveniunt, superatis gradibus, quibus ad suggestum ara superioris ascenditur, converso corpore ad nascentem se solem reflectant, & curvatis cervicibus in honorem se splendidi orbis inclinent. Quod autem Leo hic de locis eminentioribus addit, e veteri superstitione est, et celsa ad Deorum cultum loca deligentium. Sic de culmine Idæ montis Phrygiæ Sol oriens salutari quondam solitus. Plura huc facientia e Fortunis nostris peti poterunt. Ceterum Manichæos Solem & Lunam adorasse ipse quoque D. Augustinus asserit epist. lxxiv ad Deuterium Episc.

26. ἢ τῇ σελήνῃ] In hanc enim animas scientia dogmatis sui perfusas evehi, eamque suo lumine illustrem reddere, cum lucida sit animæ natura, Manichæorum antistites docebant. Plenam vero tum videri Lunam, cum eam animæ replevisset ex hac vita discedentes: a qua deinde tamquam e minore navigio exoneratæ intra solem reciperentur, indeque in ævum beatorum exponerentur. Ita Archelaus apud Epiphaniam.

27. ἢ τοῖς ἀστροῖς] quia sunt lucis ὀχήματα, seu vehicula. Ceterum stellæ pro Diis olim habitæ: unde apud Horapollinem legas stellam Dei esse symbolum Hieroglyphicum. Plura de stellarum cultu videsis apud Moysen Maimonidem de Idololatria toto capite primo. Inprimis vero orientalibus Veneris stel-

carne passum, & vere in carne mortuum esse; tertio vero die resurrexisse, ut Deum.

Exsecror eos, qui Christum Solem esse dicunt, & Solem ac Lunam, ceteraque sidera venerantur, ac omnino veluti Deos colunt, & *lucidissima numina* nominant: item eos, qui non modo in orientem obversi vero Deo preces suas offerunt, sed & cum ipso Sole in profanis ipsorum comprecationibus circumaguntur.

Exsecror eos, qui Zaradam, & Budam, & Christum, & Manichæum, & Solem unum eundemque esse statuunt.

Ex-

la culta fuit, tam Luciferi quam Hesperio nomine nota. Secuti sunt illos Saraceni. D. Hieronymus in vita S. Hilarionis: *Peruenit Elusam eo forte die, quo anniversaria sollemnitatem omnem oppidi populum in templum Veneris congregaverat. Colunt autem illam ob Luciferum, cujus cultui Saracenorum natio dedicata est.*

28. φαεινότης Διὸς] 1. φαεινότης, λαμψρότης. Φαίος, lucidus. Hinc Φαίης Orpheo Dies apud Theonem Smyrnæum; & Phanes Osiris Bacchus, Sol apud Ausonium in Epigr. & Φαίης Apollo apud Photium p. 246. ac Suidam, & Plut. in 4: qui & Φαναίος Hesychio, ac Macrobio in Saturnalibus. Rursus Orpheus hymno in Protogonum:

— Κατὰ κόσμον
Λαμψρόν ἄγχι Φαίον ἄγχι, ἀφ' ἧς Φαίης
Κελύσσει. —

Plura de ea voce Bullialdus in notis ad Theonem p. 286.

29. Πρὸς ἀνατολὰς] sicut Christiani ceteri, quibus & hoc solemne, ut ad orientem conversi Deo preces suas offerrent; quod a gentibus acceptum. Sacrificaturi enim ad orientem solem se obvertebant. Servius ad Virg. sed & expiationes eodem modo fiebant. Scholiast. Sophoclis p. 287. vid. & Heinsum ad Sil. Italicum p. 123, l. xii, vers. 172. idem facitabant & simpliciter precaturi. Hinc elegans locus est Plautinus Curcul. l. i: ubi cum alter dixisset, *Quomodo vestram vescio*; respondet alter,

Si Deos salutas, dextroorsum sentio.

Quia Oriens dextra manu, occidentalis ex li plaga sinistra denotatur: quod & in Gemma Abraxæa Leonardus Augustinus notavit. Hinc apud Romanos *sinistra* auguria prospera erant; ut apud Virgilium,

— si quem

Numina lava sinunt.

Quia sinistra numinum, ut recte Servius ait ad lib. 11. Æn. v. 54, *sunt dextera intuentibus*. Contra *lavum*, seu *sinistrum* infelix, cum de humanis rebus sermo est. Quare *sinistra* stulta veteribus, *dextera* prudentia, ut est apud Suidam in φηίδῃ. Solus enim Deus sapit. Plura hoc de ritu infra dicentur.

30. συνελθὲς περιόρως] Augustinus contra Faustum l. xx, c. v: *Ad solis gyrum vestra oratio circumvolvitur*. Idem de Hæres. *Orationes faciunt de solem per diem, quaqueversum circumit; ad Lunam per noctem, si apparet: si autem non apparet, ad aquiloniam partem, qua Sol, cum occiderit, ad orientem reuertitur, stant orantes*. A Persis, Sive Orientalibus Aegyptii accepere, & ab his Pythagoræ. Pythagoras enim suos περιόρως ὄρεται volebat: de quo ritu videlicet commentatores Apuleji l. xi Miles. & Suetonii in Vitellio.

31. τὸν Ζαρδάδαν] Zaradas, teste Theodoro serm. ix. de legibus, Persarum legislator fuit, qui primus conjugium parentum cum liberis, & fratrum cum sororibus instituisse fertur. Apud Photium Theodori de Magia Persica libri 111 recensentur, quorum primo profanum Persarum dogma a Zarada profectum refutavit; qui mihi idem hic Zaradas esse videtur. Rursus apud Plinium l. xxx Nat. Hist. c. i Zarasi Magi mentio fit; & a Plutarcho Zaratas Chaldaus Pythagoræ præceptor fuisse memoratur, qui Porphyrio in vita Pythagoræ Chaldaus Zabratius vocatur, Clementi vero Alexandrino Strom. i, ex Alexandri libro de Symbolis Pythagoricis, Nazaratius Assyrius; nisi illic Mazaratius potius legendum est; sic ut τὸ Ἄσπ' articuli speciem, sive usum obtinere videatur. Ita ut plures eodem nomine fuisse hinc liqueat, si-

cut

Ἀναθεματίζω τὴς ἡμετέρας ὁδοῦ ἀνέκλιτον, ὃν ἐπηγγέλατο πέμπειν ὁ κύριος, ὁλμῶντας λέγειν τὸν δαίμον Μάνευτα, καὶ μὴ ὁμολογεῖντας τὸν ἀληθινὸν ὁδοκλήτην τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ τοῖς ἀγίοις ὁ Χριστὸς μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις ἐπεφάνησεν ἐν τῇ τῆς πεντηκοστῆς ἡμέρᾳ, δι' ὃ καὶ πᾶς ὑπὸ τὸν ἑσπέρην ἀφ' ἑλίκτης ἐγίνωσαν, καὶ νεκρὸς ἠγερθὲν, καὶ πᾶ ἄλλα παρὰδόξα εἰργάσατο.

Ἀναθεματίζω τὴς τοῦ αἰθρωπίνης ψυχῆς λείγοντας ὁμοσάσεις εἶναι τῷ θεῷ. καὶ ἀπὸ τῆς ὕλης καταποθῆναι, καὶ καθέζεσθαι τὸν θρόνον,

cut & plures fuere Zoroastræ. Primum vero Zoroastrem eundem nonnulli ac Zaradam fuisse existimant; quæ de re videlicet Seldenum de Diis Syris l. ii, c. 1; & De Jure Nat. & Gentium lib. iii, cap. 19; item Bochartum in Phaleg. lib. iv, cap. 1. Habuimus & superius Zaradam eodem Zarade, seu Zarada nomine appellatum: & illud quidem nomen ab Arabico Zaradon ab aliis derivatum, quasi omnium factor esset ac genitor. Ego vero cuncta hæc libentius a voce Zarad ὁρις, oriens, vel orientalis, seu claritas, Gr. αὐγή, derivaverim. Unde Zaraditis, orientalis, & Zaraditis Diana, Persice, apud Hesychium. Quare apud Photium in Theodoro Mopsuestia Episcopo superius citato, ubi de Zaradon agitur, dicitque, ὅτι καὶ ἀρχηγὸν πάντων εἰσάγει Zaradon, ὅτι καὶ τύχη καλεῖται. Quem & universi ducem ac principem inducis Zaradon, quem & Fortunam nominat. Legere malim, ὅτι καὶ αὐγὴ καλεῖται, quem & splendorem nominat. Quamquam non me fugiunt illa Platonis lib. iv de legibus: Ὡς θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ τῆς τύχης καὶ Κυρὸς τὰ ἀνθρώπων διακυβερνᾷ ἐμπόπαντα: Deus enim, & post Deum Fortuna, atque Tempus humana cuncta moderantur. Nec non Lunam, sive Dianam, quam Zaradon paulo ante Persis dictam fuisse indicavimus, Fortunam veteres perhibuisse memini, quod pluribus Gallorum in his literis eruditissimus Huetius docet Not. in Originem, p. 109: quia Lunaris potestas in rerum ortu & interitu maxima est, & efficacissima. Unde ei & calathus in capite in nummo Victorini, apud Anton. Augustinum tab. lxi. 3. qui in capite Dianæ, seu Lunæ novæ, τῆς τῶν καρπῶν κατεργασίας, ἢς ἀνατρεφῆναι, i. e. fructuum productionis, quos educat & nutrit, symbolum est, teste Porphyrio apud Eusebium in Pr. Eu. l. iii. sicut non alia quoque in iv Horarum, sive anni temporum,

Janique capite effictorum calathorum ratio est, prout in antiquis nummis & monumentis exhibentur. Præterea Fortuna nonnisi in sublunaria potestatem habet, ἵνα καὶ ὑπὲρ σελήνης ἔστι ἐν ταύτης ἀν' γένεσι: siquidem supra Lunam nihil omnino forte fortuna fieri potest, ut Sallustius ait c. ix de Diis. Veruntatem, quia bonus Manetis Deus Lux fuit, etymon hoc mihi a luce, sive claritate, παρὰ τὴν αὐγὴν, deductum videtur: adeoque hæc emendatio magis placet. Notatu hic dignus est locus Regum lib. cap. i, vers. 31, ubi de Salomone Lxx interpretes habent, καὶ ἰσοφύσατο ὑπὲρ πάντας τὴς ἀνθρώπων, καὶ ἰσοφύσατο ὑπὲρ Γαδὰν τὸν Ζαράδον, καὶ τὸν Αἰνάν, &c. id est; & prudentior, seu sapientior erat cunctis hominibus, atque etiam Gatha Orientali (sive sapiente, seu Philosopho) & Enane, &c. Erant enim tum Orientales omnes sapientie laude clari Magistri, & Philosophi, Brachmanum appellatione notissimi. Dixerat autem scriptor præcedente versu, Salomonem omnem Orientalium & Ægyptiorum sapientiam sua superasse. Hoc autem sequente speciatim celeberrimos ea ætate sapientie antistites nomine designat. Possit & de Chaldaïs, vel etiam de Persarum Magis hæc vox Orientalis accipi, quia Persæ Judæis ab oriente. Et hinc in N. T. ἀπὸ τῶν ἀνατρεφῶν ex oriente, venisse Magi dicuntur. Familiare vero hoc istis gentibus nomen fuisse a variis S. S. locis liquet. Sic filius Zarad Symeonis, atque item alius Judæ, Numeri cap. xxvi, vers. 13, & 20 nominatur. Et Zarad Rex Æthiopum Paralipom. l. xiv, vers. 9. multique passim alii: nec non Zarad filius Ozi Esdræ vii, 4: a splendore scilicet. Unde & Augestas Solis filius, cujus Hercules stabulam purgavit: & ipse Sol Αἰγλῆτις, ut est a. u. Photium, p. 456, & Hesychium in voce αἰγλ. & Αἰγλῆ Nympha Solis & Neææ filia; sive ea vox αἰγλῆ a verbo αἰεῖν deducta est,

Exsecror eos, qui Spiritum Sanctum, quem Dominus se missurum promiserat, infelicem esse *Manetem* dicere sustinent, neque verum Paracletum veritatis Spiritum consententur, aut agnoscunt, qui sanctis Christi discipulis & apostolis die quinquagesima supervenit, per quem & omnes sub cœlo linguas cognorunt, & mortuos excitarunt, & cetera miracula patrarunt.

Exsecror eos, qui animas humanas unius ac Deum esse substantiæ dicunt, & a materia absorptas; Deum vero confidentem inde eas
ex

est, quæ ratione Lunam significare possit, in quam *śīn*, descendit, ac proficiscitur e sole lumen; sive a voce *śīs*, *potius*; item *Αἰγλήρ* Æsculapius apud Hesychium, Solis Apollinis filius. Quin etiam nunc Persæ *argenti* *Zar* vocant, eadem splendoris de causa; & *Zarduxs* ipsis *amicus ignis* est. Eiusdem originis est *Zariašpes* fl. Bactrianæ, *Zarna-na*, civitas Armeniæ, & *Zarangi*, Indiæ populus.

32. *Καὶ Βυδά*] alius est *Βέρμα*; ille, sive *Budda*, ut est apud Suidam, quem Brachmanem fuisse Clemens Alexandrinus refert lib. 1. Strom. & ab Indis tanquam Deum cultum. Verba Clementis sunt: *Εἰσὶ δὲ τῶν Ἰνδῶν, οἱ τοῖς Βέρμα πεδιόμοις ἱεραγιστάσιν, οἱ δὲ ὑπερβολὴν τιμωμένοι, ὡς θεοῦ τιμωμένοι.* Sunt autem ex Indis, qui *Butta* præceptis obsequuntur, quem ob sanctitatis excellentiam pro Deo colunt. Tempora namque non conveniunt. Manes enim sub Valeriano vixit; Clemens vero sub Commodò & Pertinace. De nostro loquitur D. Hieronymus lib. 1. adversus Jovinianum, ubi ait, *quem e latere suo virgo dicitur generasse*: ne scilicet per immunda transiens loca corporis impuritatis aliquid contraheret.

33. *Καὶ τὸν χειρὸν*] Eusebius lib. vii. Hist. Eccles. c. xxxi, de Manete: *ἀκόλουθα τούτοις ἰν χειρὸν χειρὸν ἑαυτὸν μορφάζεσθαι ἱκετόν.* Tòτε μὲν τὸν Παράκλητον, καὶ αὐτὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτὸς ἑαυτὸν ἀνακρούων, καὶ τυφύλλους γὰρ ἐπὶ τῇ μαρίᾳ. Tòτε δὲ οἷα χειρὸς μαδερταῖς δάδκα κενωτὴς τῆς κακοτομίαις ἀνέμειντο: Et his quidem consimilia aggressus Christi simulare ac induere personam conatus est. Et aliquando quidem Paracletum & Spiritum Sanctum se esse ipse predicabat, insania turgidus; quandoque vero ac si Christus esset, duodecim discipulos nova doctrina sua participes futuros ac præcones eligebat. Exemplum huius erroris a Menandro Samarite petiit, qui se eum esse, qui missus foret ab invisibilibus, asseribat, salvatorem pro salute hominum; ut est apud Ire-

næum lib. 1. c. xxi. Sed ut inconstans erat Manes, ita nonnunquam se a Christo missum, & Christi discipulum agebat. Unde Clementianus Manichæus in temore scriptum habebat, *Manichæus discipulus Jesu Christi*; ut est apud Victorem Uticensem, seu potius Vitensem, lib. 11, p. xi.

34. *Τὸν Παράκλητον*] ad exemplum Montani, qui & ipse se Spiritum Sanctum esse jactabat a Christo promissum: seu potius Spiritum Sanctum in se primum, & Priscam, ac Maximillam descendisse ferebat. D. Hieronymus ad Marcellam adv. Montanum.

35. *Ὁμοειδὲς ἡμῶν*] D. Augustinus Epist. lxxiv ad Deuterium Episcopum; *Animas non solum hominum, sed etiam pecorum, de Dei esse substantia, & omnino partes Dei esse arbitrantur. Deum denique bonum & verum dicunt cum tenebrarum gente pugnas, & partem suam tenebrarum principibus miscuisse, eamque toto mundo inquinatam & ligatam per cibos Electorum suum, ac per Solem & Lunam purgari assererant: & quod purgari de ipsa parte Dei non potueris, in fine sæculi æterno ac pœnali vinculo colligari: ut non solum violabilis & corruptibilis, & contaminabilis credatur Deus, cujus pars potuit ad mala tanta perducì, sed non possit saltem totus a tanta coinquinatione, & immunditia, & miseria, vel in fine sæculi purgari.* D. Hieronymus adv. Joannem Hierosol. Dicit animas hominum non partem Dei esse naturam: quasi Manichæus nunc ab Epiphanio sis vocatus. Idem ad Marcellinum & Anaphychiam: *super anima statu memini vestra quasiuncula, immo maxime ecclesiastica questionis: utrum lapsa de celo sit, ut Philosophus, omnesque Platonici, & Origenes putant: an a propria Dei substantia, ut Stoici, Manichæus, & Hispania Priscilliani hæreses suscipiantur: an in thesauro habeantur Dei, olim condita, ut quidam Ecclesiastici stulta persuasionem credunt: an querite a Deo fiant, & mittantur in corpora; secundum illud, quod in Evangelio scriptum est: pater meus*

θιόν, καὶ ταύτας ἐξαυτλεῖν, χάπτειν δὲ 16 ἀπὸ τῆς ἡλίου καὶ τῆς
σελήνης, 17 ἃ καὶ πλοῖα καλῶσιν.

Ἀνατεματίζω τὰς 18 τὴν μετεμψύχωσιν δοξάζοντας, ἣν καὶ αὐ-
τοὶ καλῶσιν 19 μεταχρισμὸν ψυχῶν, καὶ τὰς βοτάναις, καὶ τὰ φυτὰ,
20 καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα 21 ἐμψυχα εἶναι ὑπολαμβάνον-
τας. καὶ τὰς ταῦτα κόπτοντας, ἢ τίλλοντας, εἰς ἐκείνα μεταβλη-
θήσονται.

meus usque modo operatur, & ego operor: an certe ex traduce, ut Tertullianus, Apollinarius, & maxima pars occidentalium autumant: ut, quomodo corpus ex corpore, sic anima nascatur ex anima, & simili cum brutis conditione subsistat.

36. ἀπὸ τῆς ἡλίου] Verbum ἡλίου hic deesse videtur. Porro Veterum hæc Phrygum, & Attinis ac Cybeles sacra colentium opinio fuit, quemadmodum ex his Juliani Imp. liquet, Orat. v, p. 322: Ἐξ ἧς τῆς αἰτίας, ἣ φασὶ τοῖς θεοῖς εἶναι τὸ φῶς σύνδρομοι, ἔχειν οἰκίαν πρὸς τοῖς ἀφιδεύουσι τῆς γῆς οὐρανῶς σπινθῆρας τὰς ἀναγωγὰς ἀκτῖνας ἡλίου. σκίπτει δὲ ἰαργῶς. ἔλκει μὲν ἀπὸ τῆς γῆς ἅπαντα, καὶ ἀνακαλῶται, καὶ βλαστάνει, ποιεῖ τῇ ζωπυρίδι καὶ θάνατον τῇ θέρμῃ, ἀνακρίων, οἶμα, ὥς ἀνακαλῶται λιπώτητα τῶν σώματα, καὶ τὰ φύσει φερόμενα κάτω κατὰ φύσιν. Τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ἀφαιρῶν αὐτῇ δυνάμει ποιεῖται τικμῆρα. Οἱ δὲ ἐν τοῖς σώμασι ἀπὸ τῆς σωματικῆς θέρμης ὅτε τὸ ἀπεργαζόμενον πῶς ἢ διὰ τῆς ἀφαιρῆς καὶ ἀνακαλῶνται πάντα, καὶ θείας, καὶ καθαρῆς ἐν ταῖς ἀκτῖσι ἰδρυμένης οὐσίας ἔλκει, καὶ ἀνάγει τὰς ὑποταχθεὶς ψυχάς; & mox: διδασκᾷ δὲ καὶ ἀναγωγῇ φύσει τὸ τῶν ἀκτῖνων τῷ θεῷ ἀπὸ τῆς φαιρῆς ἰαργίας, καὶ τῆς ἀφαιρῆς, ὅρ' ἢ παμληστὴς ἀνιχνεύεται ψυχῶν. Id est, Extra illam causam, qua Deos comitari semper lumen ajunt, iis, qui ex hac vita dimitti festinant, favere, ac velut occurrere, attractivos solis radios existimo. Liquidò hoc ita perspice. Protrahit enim cuncta e terra, elicitque, ac germinare facit vivifico suo & admirabili calore, ad extremam usque, ut arbitror, tenuitatem corpora diducens, eaque, qua deorsum feruntur, allevat. Et ex his sane, qua visis percipiuntur, de iis, qua videri nequeunt, Solis facultatibus ac potentiis conjectura facienda est. Nam qui in corporibus corporeo tantum valet, & efficit calore, quomodo non invisibili illa, & incorporea plane, ac divina, puraque in radiis ipsius colloata essentia attrahere, & ad se evahere felices animas censetur? Et post paulo: vii autem natura at-

tractiva Dei hujus radiorum jam ostensa est cum per visibilem ejus efficaciam, tum per invisibilem, qua plurima sursum elata sunt anima. Alias, quia Saturnus planetarum maxime sublimis est, animæque e cælo supremo in corpora mitti credebantur, vim iis descenditibus intelligendi & contemplandi sublimia a Saturno inseri veteres credebant, præsertim Platonici, easque ab eodem innumeris angustiiis liberatas ad cælum, & ad originis suæ primordia revocari; ut est apud Julium Firmicum Maternum de errore profanæ relig. Verum Plato soli quoque eam vim tribuit: & accepit hoc a Pythagora; Pythagoras autem ab Ægyptiis, vel etiam a Chaldeis, & Persis, habuisse videtur. Vehiculum enim quoddam animarum tradit, quo ad terreni corporis commercium a Deo descendebant, purgaturque deinde Mathematicis disciplinis, & vinculis corporis exsolatur, eodem ad Deum revehebantur. Qua de re plura Holstenius de vita & scriptis Porphyrii cap. viii. Quin & ipse Porphyrius de Antro Nympharum Theologorum eam esse sententiam dicit, Solem & Lunam animarum portas esse, easque per Lunam descendere, per Solem vero ascendere.

37. ἃ καὶ πλοῖα καλῶσιν] D. Augustinus de hæresibus: Quidquid undique purgatur luminis, per quasdam naves, quas esse Lunam & Solem volunt, regno Dei tamquam propriis sedibus reddit. Quas itidem naves de substantia Dei pura perhibent fabricatas: lucemque istam corpoream, animantium mortalium oculis adjacentem non solum in his navibus, ubi eam purissimam credunt, verum etiam in aliis quibusque lucidis rebus, ubi secundum ipsos sentitur admixta, crediturque purganda, Dei dicunt esse naturam. Heraclitus sidera, ut & Solem ac Lunam, collectos in convexis scaphis ignes esse statuit, ut est apud Hesychium Illustr. in Heraclito. Ægyptii autem Deos suos in navigiis statuebant, significantes Demones, seu spiritus ferri super aquas, & ad generationem pronos esse. Porphyr. de An-

exhaustire; & ope Solis ac Lunæ *deorsum* mittere, quos & *navigia* vocitant.

Exsecror eos, qui transmigrationem animarum statuunt, quam & *animarum de vase in vas defusionem* appellant; herbasque, & plantas, & aquam, ceteraque alia omnia animalia esse existimant; quique illa lædunt, velluntve, in ea mutatum iri tradunt: nos autem Christianos, qui

tro Nymphar. Martianus Capella lib. 11 extremo. Clemens Alex. Strom. v. Suevorum aliqui, ut est apud Tacitum de Mor. Germ. (cui, *unde causa & origo peregrino sacro*, parum compertum) Iliidem, live Lunam *in modum liburnæ figurato signo*, quod navigii genus, coluere.

38. Τῆς Μεταμύχου] quæ toti Orienti fere asserta: ita ut & Judæos in partes suas traxerit: quorum Rabbini multa de Revolutione habent animarum. Eandem Simon quoque magus asseruit, Helenamque suam Græcam illam Helenam fuisse finxit, Trojani belli causam. De qua videtis Irenæum l. 1, c. xx. Docebant eandem & Gnostici.

39. Μεταγγισµὸν] D. Augustinus de Hæres. aliam hanc, & diversam a Manichæis fuisse sectam docet, quibus *Metangismonitarum* inde nomen datum. Hi enim Metangismon asserentes dicebant, *sic esse in Patre filium, quemodo vas in vase: quasi duo corpora carnaliter copulantes, ita ut filius intret in patrem, tamquam vas minus in vas majus. Unde & tale nomen hic error accepit, ut μεταγγισµὸς Græce diceretur. Ἀγγίσιν quippe illa lingua vas dicitur.*

40. καὶ τὸ ὕδωρ] Hinc Naiades, Crenides, Epipotamides, Limnae, Puteales, & omne fontium, fluminum, ac maris prælidum Nympharum genus ortum: de quibus aliqua apud Homeri Scholiasten legere est in Iliad. ὁ, nec non apud Porphyrium de Antro Nympharum. Omnium vero aquarum Rex Φαλαῖν in antiquo Mss. Gr. Cod. apud Gaulminum appellatur, in not. ad Psellum, qui libro de Dæmon. p. 82, postquam inter sex Dæmonum genera Aquæum & Marinum numerasset, ita de his loquitur: ὅσοι μὲν γὰρ ἐν ὕδασι βιῶσι, καὶ τὸν μαλθακώτερον εἶργον αἰγῶν, ὅρισί τε, καὶ γυναικῶν ἐμφερὲς ἑαυτοὺς ποιεῖσι. διὰ καὶ Ναΐδας τούτους, καὶ Νηρηίδας, καὶ Δρυάδας θηλοῦς καλεῖται Ἕλληνας παῖδας: Quicunque vero ex his in humido degunt, ii & molliorem vivendi sectantur rationem, & avium ac mulierum formas induunt. Unde & Naiades illos, ac Nereides / & Dryades feminino Græci nomine appellat.

41. ἱερὰ ψυχὰ εἶναι] inter Dogmata Manichæorum & hoc erat, animam rationalem non hominibus tantum, sed & brutis animalibus, & plantis inesse, sicut supra indicavi: Huc mihi Origenes respicere videtur l. 1. adv. Celsum, p. 16: ἡτῶν εἶναι παρὰ Κίλσῳ καὶ τοῖς ὁμοίοις αὐτῶν, λογιζομαι τῷ μὴ εἰς λογικὰ μόνον καὶ θνητὰ ζῶα, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀλογα κατὰ γοῖτῳ τῇ θιότητι, ἐπὶ τῇ μυθικῇ μεταστροφῇ τῇ περὶ τῆς πίπτουσης ἀπὸ τῶν ἀψύδων τῷ ἑρῶν ψυχῆς, καὶ ἕως τῶν ἀλόγων ζῶων &c. καταβαλόντες. Sic ut jam vetus, & sine dubio, ut alia reliqua, ab oriente petatum hoc Manetis dogma videatur. Quare tam auditoribus quam Electis suis carnis abinentiam Manes imperabat, & plantarum atque arborum custodiam & curam. Quod si quis carnem comedisset, in istiusmodi animal animam ejus transituram affirmabat: ita & si quis plantam, aut arborem læsisset, aut convellisset, in eam post mortem animam illius inclusum, ejusque ramis illigatum iri, ita ut inde exire non posset, nec miseria liberari, nisi ea excinderetur, aut interiret. Unde revolutio hominis in arborem pro ingenti pœna, non tamen summa, Manichæis habita. Quin & si quis Electorum sciens pomum, vel folium, ex arbore decerpisset, *signaculi corruptorem* esse dicebant: de quo suo loco. Ceterum fructus, aut herbas ab auditoribus lætas compensatione quædam expiari, dum sanctis, Electisque, ad manducandum data ab his purgarentur: atque ita peccatum illud aboleri. At in animalibus occidendis aliam rationem esse, nec id cuiquam permillum; quod earum carnibus Electi abstinere, adeoque illas manducando non purgarent. Adeo ut si quis seu bubonem, seu murem, seu serpentem, vel quaecunque animal, (exceptis cimicibus, pediculis, & pulicibus, quibus & Benjani etiam nunc in India parcunt) occidisset, in idem animantis genus animam ejus post mortem migraturam assererent; quare & factum tale, live arborem eruerent, seu animal necarent, *lemicidium* appellabant.

θῆσθαι φάσκοντες, καὶ ἡμᾶς τὰς χειρὰς, τὰς μὴ ᾧδεχόμε-
ναι τὰς τοιαύτας μυθολογίας, καλῶντας 42 Ἀπλαναίους.

Ἀναθεματίζω τὰς ἀνιχνύουσας 43 τὴν σαρκὸς ἀνάστασιν. καὶ τὰς
44 ἀπανθρωπίαν διδάσκοντας, καὶ μὴ συγχωρῶντας 45 δίδωσθαι τι
πίνῃ. καὶ τὰς 46 τὸ αὐτιξέσιον ἀναιρῶντας, καὶ 47 μὴ ἐφ' ἡμῶν εἶναι
λέγοντας τὸ εἶναι καλὸς ἢ κακός. καὶ τὰς 48 βρωμάτων ἀπέχε-
σθαι παροτρύνοντας, ἃ ὁ θεὸς ἐκπίνει εἰς μετὰληψιν.

Ἀναθεματίζω τὰς 49 τοῖς οἰκείοις ἔργοις ἑαυτοὺς μαίνοντας, καὶ μὴ
ἀνεχομένους τὰς ῥυπαρίας αὐτῶν 50 τῷ ὕδατι ἀποπλύνειν. ἵνα μὴ
μολυνθῇ φασὶ τὸ ὕδωρ.

Ἀναθεματίζω τὰς 51 τὴν φύσιν ἀχρημοσύνην κατεργαζομένους,
ὧς μόνον ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας. 52 τὴν δὲ γάμον ἀποβαλλομένους,
καὶ τὴν νεομισμένης πρὸς τὰς γυναῖκας συνίστας ἀπικομίδους, 53 ἵνα
μὴ παιδοποιήσωσι, φασί, καὶ ψυχὰς εἰς τὸ βόρβορον 54 τῶν ἀνθρωπι-
νῶν ψυχῶν καταγάγῃ.

Ἀναθεματίζω, καὶ καταθεματίζω πάντας τὰς Μανιχαίους, καὶ πᾶς τῶ-
ν Φρονήματα, καὶ δόγματα 55 σὺν αὐταῖς ψυχαῖς τε, καὶ σώμασι.
καὶ

42. Ἀπλαναίους] Non vagantes; quorum
animæ non transirent in arbores, seu plantas,
ac animalia: ab ἀπλανής, fixus, sine errore.
Πλάνη, error, vagatio.

43. τὴν τῆς σαρκὸς ἀνάστασιν] negabant
illam Marcionitæ, corpus non posse fieri parti-
ceps salutis dicentes. A Marcionitis Manes
sententiam eam accepisse videtur, qui resur-
rectionem corporum veluti fabulam explode-
bat, ἐδὶν τῆς ὕλης μέρους ἄξιον ἐκτελεσθῆναι
σωτηρίας: nullam materia partem salute dignam
presumens.

44. ἀπανθρωπίαν] etenim τὴν εἰς τὰς πίν-
τας γυναικῶν φιλανθρωπίαν τῆς ὕλης εἶναι δι-
κεῖται, benignitatem pauperibus exhibitam
materia cultum esse, ajebant.

45. δίδωσθαι τι πίνῃ] D. Augustin. cap.
xvi de Mor. Manichæor. c. xvi: Panem men-
dicanti dare prohibetis: censetis tamen propter
misericordiam, vel potius propter invidiam,
nummos dari. Et postea: quid si nummis illis,
quos dederis, panem emat? Nonne hoc in illo
pars illa vestra divina, qui hanc sumis a ven-
ditore, passura est, quod passura erat, si te-
dante suscepisset? Involuit igitur sordibus pec-
cator ille mendicis partem Dei revolare eu-
pientem, suis nummis ad tantum scelus ad-
jutus.

46. τὸ αὐτιξέσιον] D. Hieronymus lib. 11

adversus Jovinianum: Liberi arbitrii nos con-
didit Deus: nec ad virtutes, nec ad vitia ne-
cessitate trahimur. Idem adversus Pelagianos,
(qui ita Dei gratiam ponebant, ut non per
singula opera ejus nitamur, & regamur auxi-
lio: sed ad liberum referebant arbitrium, ad
præcepta legis ponentes illud Esaiæ: Legem
enim Deus in adjutorium posuit: ut in eo
Deo referenda sint gratia, quod tales nos con-
diderit, qui nostro arbitrio possimus & eligere
bona, & vitare mala) hæc regeat: Cete-
rum nos in eo differimus a brutis animanti-
bus, quod liberi arbitrii conditi sumus: sed
ipsum liberum, ut diximus, arbitrium Dei
nititur auxilio, illiusque per singula ope indi-
get. Plura videlicet apud Basil. Magnum Ho-
mil. vi in Hexameron. Theodoret. serm. v.
de natura hominis, & in primis Origenem
in Genesin seq. 11, & in Exodum, ubi do-
ctrinam de Prædestinatione graviter oppu-
gnat.

47. Μὴ ἐφ' ἡμῶν] non in nostra potestate es-
se, ut boni, malive simus. Natura enim nos
esse tales docebat.

48. βρωμάτων ἀπέχεσθαι] imo & vino.
Ceterum ab animatis abstinere primus Satur-
nilus iussit: quem secuti sunt Tatianus, &
Encratitæ. Sed & c Basilidis discipulis aliquos
a carnibus abstinuisse tradit Irenæus l. i. c.

qui fabulas istiusmodi non admittimus, *Aplanarios*, (id est, *non vagantes*) vocant.

Exsecror eos, qui carnis resurrectionem negant; quique inhumanam animi duritiem docent, neque pauperi quidquam dari permittunt; item qui liberum arbitrium tollunt, nec in nostra situm esse potestate dicunt, ut boni, malive simus: nec non, qui & a cibis quibusdam, quos Deus in usus nostros creavit, abstinere jubent.

Exsecror eos, qui propria sese urina inquinant, nec, ut sordes suæ aqua abluantur, sullinent, ne, ut inquiunt, aqua polluantur.

Exsecror eos, qui inhonesta contra naturam committunt, non viri modo, sed & mulieres: conjugia autem rejiciunt, & a legitimo cum uxoribus congressu abstinere, ne liberos, ut ajunt, procreent, animasque in humanarum animarum lutum demergant.

Exsecror & deinceps omnes Manichæos, eorumque placita & sententias, una cum ipsis animabus & corporibus, nec non ipsorum abominanda,

xxii. vide & Origenem lib viii adversus Celsum.

49. τοῖς οἰκτίροις ἔργοις] simile quid apud Theodoretum legitur l. i. Hæret. tabular. in Marcione: ubi nosse se quendam senem nonagenarium ait, qui mane, cum surgeret, spuri excremento faciem suam lavabat, cautamque rogatus, respondit, *sese nolle opus habere creatore, nec aquam, quæ ex illius operibus est, usurpare*. Hic autem cum ceteris Marcionitis aquam, & cetera a Deo creatore, quem diversum a Deo Christi patre statuebant, condita, impura existimabat: Manichæi contra aquam nimis mundam, quam contaminare abluendo corpus suum nolebant. Possit & huc referri Catullianum illud in Egnatium carmen, qui, ut albedinem dentibus conciliaret, eisdem Celtibera urina defricabat. Celtiberos autem non dentes modo, sed & faciem, ac totum corpus, lotio sanitatis gratia lavisse, ex Diodoro & Strabone Vossius in notis ad hoc carmen indicat. Ceterum Psellus lib. de Dæmonibus excrementa humida & sicca eos degustasse tradit, quo sibi benivola & affabilia fierent Dæmonia. Exemplum vero Dæmoniæ propria excrementa devorantis ex Athanasio in vita Antonii Eremitæ adfert Gulminus in notis.

50. τῷ ὕδατι] Objicit tamen iis D. Augustinus hujus præcepti transgressionem lib. de moribus Manich. c. xix; *Multi (Electorum) in vino & carnis, multi lavantes in balneis intenti sunt*.

51. τὴν παρὰ φύσιν ἀγνῶσιν] lautatam Cæse quondam, & Turcis, Italis, Gallis,

hand ignotam.

52. Τὸν δὲ γάμον ἀνέβαλλε.] primus Saturnilus, sive ut alii Saturninus, *Nubere & generare a Satana esse docuit, & nuptias Diaboli doctrinam appellavit*. Theodor. l. iii. Irenæus l. i, c. xxiii: *Manes nuptias Diaboli legem esse dicebat, τὴν διαβόλου νομοθεσίαν*. Idem dein senserunt Enekratitæ. D. Hieronymus l. i adv. Jovinianum: *Nec Tatiani principis Enekratitarum errore decepti omnem coitum spurcum putamus: qui non solum nuptias, sed & cibos, quos Deus creavit ad utendum, damnat*.

53. ἵνα μὴ παροργισθῶσι.] D. Augustinus de moribus Manich. c. xviii: *Nonne vos estis, qui filios gignere, eo quod anima ligetur in carne, gravius putatis esse peccatum, quam ipsum concubitus? Nonne vos estis, qui nos solebatis monere, ut, quantum fieri posset, observaremus tempus, quo ad conceptum mulier post genitalium viscerum purgationem apta esset, eoque tempore a concubitu temperaremus, ne carni anima implicaretur?*

54. τὴν ἀνθρώπων ψυχῶν] Duas enim in homine animas Manichæi statuebant. Qua de re plura Vossius de Idolol. l. iii. c. xl. p. 464, ubi & multos alios in eadem fuisse docet sententia, & in primis Jacobum Syrum, unde *Jacobitis* nomen. Vid. & D. Augustinum de duabus animabus contra Manichæos, c. xiv. Alias *συνάτωρ* legere pro *ψυχῶν* malim.

55. οὗ ἀνταῖς ψυχῶν] vide eandem sermone formulam in Anathematismis Massilianor.

καὶ τὰ μυστήρια, καὶ ἀκάθαρτα, καὶ ⁵⁶ γρητείας πλήρη μυστήρια, καὶ ⁵⁷ τὸ χαλκόμενον αὐτῶν βῆμα. καὶ πάντα, ὅσα τελῶσιν ἀθέως. ἀ τῶν Μανιχαίων, μᾶλλον δὲ γρηπικῶν, αὐτῶν ὡς ἐχέτω βίβλοις.

Ἀναθεματίζω πάντα τὰ δόγματα, καὶ ⁵⁸ τὰ συγγράμματα τῶν Μάνεντων, καὶ τὸ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ βιβλίον, καὶ πάσας ⁵⁹ τὰς Μανιχαίους βίβλους, εἰς τὸ νεκροποιῶν αὐτῶν ⁶⁰ Εὐαγγέλιον, ὅπερ ζῶν καλεῖται, καὶ ⁶¹ τὸ Θησαυρὸν τῆς θανάτου, ὃν λέγουσι ⁶² Θησαυρὸν ζωῆς, καὶ τὴν καλεσμένην Μυστηρίων βίβλον, ἐν ᾗ ἀνατρέπεται πειρῶνται νόμοι, καὶ ὡφίται. καὶ τὸ τῶν Ἀποκρύφων, καὶ τὸ τῶν Ἀπομνημονευμάτων, καὶ τὸ γεγραμμένον ⁶³ Ἀδα, καὶ ⁶⁴ Ἀδείμαντος, καὶ τὰ Μωσίου, καὶ τὰ ἄλλων ὡφισμένων. καὶ τὴν λεγόμενην ⁶⁵ Ἐπτάλογον Ἀγάπης, καὶ τὴν Ἀειτοκρίτου βίβλον, ἣν ἐπέγραψε Θεοσοφίας, ἐν ᾗ περιῆται δεικνύσαι τὸ Ἰσδαϊσμόν, καὶ τὸ Ἑλληνισμόν, καὶ τὸ Χριστιανισμόν ἐν εἶναι καὶ πρὸ αὐτοῦ δόγμα. καὶ ἵνα πιθανὰ δεῖξαι λέγειν, καθάπτεται καὶ τὸ Μάνεντος, ὡς πονηρῶς.

Ἀναθεματίζω, καὶ καταθεματίζω πάντας τὰς Μανιχαίους, καὶ πάσαι αὐτῶν βίβλον, καὶ πᾶσαν εὐχὴν, μᾶλλον δὲ γρητείας, καὶ πάντα ⁶⁶ τὰς ἀρχηγὰς αὐτῶν διδασκαλίας, καὶ ὀπισκώπας, καὶ ὡριθυτέρους, καὶ ἐκλεκτὰς, καὶ ἐκλεκτάς, καὶ ἀκροατάς, καὶ μα-

56. γρητείας πλήρη μυστήρια] Theodore-tus: κίχονται δὲ καὶ γρητείας διαφερίτως, τὰ δυσκινῆ αὐτῶν ἐπιτελεῖται μυστήρια. Ταῦτα τοι καὶ δυσκινῆ αὐτῶν ἡ διδασκαλία, καὶ τοὶ τῶν μυστῶν ὄργιστοι μεταληφθέντα λίαν ἐστὶν δυσκινῆ μετατιθέναι τῆς τῶν ψυχοφθόρων ἐπιτηδεύσεως δαιμονίως, ταῖς τελευταῖς ἐπιδόαι τὰς ἐκείνων καταδισμύνας ψυχάς: Praestigis quoque admodum uiuentur nefaria mysteria sua peragentes: eoque difficilius elui potest illorum doctrina; & qui exsecrandis eorum ceteris fuerit inbutus, hunc arduum prorsus est dimouere a corruptentium animas Daemonum operatione, qui per initantium incantationes eorum animas illigant. Hinc D. Augustinus, aduersus Manichaeos alicubi, horum adhuc se mysteriorum expertem fuisse profitetur. Forte enim alias non ita facile eorum laqueis fuisset expeditus. Acceperunt illas artes pravas a Basilidianis & Gnosticis, quibus Phylacteria, & amuleta, philtrea, & ἐπωδαὶ in quotidiano usu. Illis vero Simon magus praeiuit.

57. τὸ χαλκόμενον αὐτῶν βῆμα] Explicat hoc D. Augustinus libro contra Epist. Manichaei, cap. VIII: Cum scire a vobis quaretem

illo tempore, quo vos audiebam, quae causa esset, quod Pascha Domini plerisque nulla, interdum a paucis tepidissima celebritate frequentaretur, nullis vigiliis, nullo prolixiore jejunio indicto auditoribus vestris. nullo denique festiuore apparatu, cum vestrum Betna, id est, diem, quo Manichaeus occisus est, quinque gradibus instructo tribunali, & praecisus linteis adornato, ac in promitu posito, & obiecto adorantibus, magnis honoribus prosequamini: Hoc ergo cum quaererem, respondebatur, ejus diem passionis celebrandum esse, qui vere passus est; Christum autem, qui natius non esset, neque veram, sed simulatam carnem humanis oculis ostendisset, non perulisse, sed sinxisse passionem.

58. τὰ συγγράμματα] Libri hi Palmyreno & Syriaco sermone scripti fuere; quorum unus viginti duas in partes divisus, quot litterae sunt Alphabeti Syriaci, inscribatur Manichaei Mysteria. Erat & alius, cui titulus Thesaurus, cujus hic mox fit mentio; cujusque librum septimum citat D. Augustinus de Natura Boni, cap. XLIV. item alius, Thesaurus minor. item de Astrologia. Tum & Evangelium Vivum. Item Manichaei Epistolatum liber.

da, & impura, & imposturæ plena mysteria; quodque ipsis appellatur βῆμα, sive *altare*: & quæcunque porro ab illis impie in sacris fiunt atque celebrantur, Manichæicis, seu potius præstigiaticibus ipsorum libris convenientia.

Exsecror omnia placita, Commentariaque Manetis, ut & *librum* ejus *Epistolarum*, omnesque porro libros Manichæicos, cujusmodi est mortiferum eorum *Evangelium*, quod *vivum* vocant; & thesaurum mortis, quem ipsi *Theſaurum* nominant *vita*; item *librum* ut appellatur, *Mysteriorum*, quo legem & prophetas subvertere conantur; nec non *Apocryphorum* librum, ac *Apomnemoneumatum*, (sive Manetis Dictorum factorumque memorabilium Commentarium) & librum inscriptum Adæ, ut & Adimanti, Moysiſque, & aliorum prophetarum. Item, qui dicitur *Agapii Heralogus*, & quæ ab *Aristocrno* conscripta est *Theosophia*: in qua demonstrare conatur, Judæorum religionem, ac Græcorum, & Christianorum, unam eademque doctrinam esse: utque verisimilia dicere videatur, Manetem quasi malum hominem incesſit, ac traducit.

Exsecror & devoveo omnes Manichæos, & omnes eorum libros, & omnes preces, seu potius præstigias, omnesque eorum doctores, antesignanos, ac episcopos, & presbyteros, item *electos* & *electas*, *auditores*, &

ber. Atque hi seu Buddæ, seu Manetis, fuer. Ceteri a discipulis scripti sunt.

59. τὰς Μανιχαϊκὰς βίβλους] miror hic non recenseri τὴν γιγάντειον βίβλον, quem librum ab Heracliano confutatum e Photio discimus.

60. Εὐαγγέλιον, ὡς ζῶν &c.] Inveniuntur apud Photium ex Heracliano Chalcedonensi Episcopo contra Manichæos Excerpta: ubi Diodori meminit viginti quinque libris Manichæorum errores confutantis, quorum septem primi in refellendo, evertendoque τὸ τῷ Μανιχαϊκῷ ζῶντι Εὐαγγελίῳ consumiti fuerint.

61. τὸν Θεσαυρὸν τῷ Θανάτῳ] eodem modo, quo S. Ignatius Martyr, in Epist. ad Smyrnxos, Hæreticos συνεγέρμης appellat τῷ Θανάτῳ μάλλον, ἢ τῆς ἀληθείας.

62. Θεσαυρὸν ζῶντος] citat, uti diximus, D. Augustin. locum e lib. vii *Theſauri*, de Natura boni, c. xlii. scripsit autem inter alios adversus hunc Heraclianus Chalcedonensis Episcopus, ut est apud Photium.

63. Ἀδὰ] Ἀδὰν eum appellat Theodoretus, primumque inter tres Manetis discipulos nominat, quorum hic in Syriam missus ad prædicandum, sicut Thomas ad Indos. Et fortasse Thomas iste Manetis Apostolus fuit, cujus apud Indos celebre nomen est; quem passim Europæi Thomam Christi fuisse

discipulum existimant. Sed de re obscura incerta conjectura est.

Ibid. Ἀδὰ] scripsit contra hunc, qui Ἀδὰ aliis appellatur, Titus, item Diodorus, teste Photio. Hic autem Adæ liber *Mediv* inscriptionem præ se ferebat.

64. Ἀδὲμαντον] quem *solum* Manichæis post beatum patrem suum *Manichæum* *superdum* ait Faustus apud Augustin. lib. i, adversus Faustum. Et exstat liber ejusdem Augustini contra hunc Adimantum, tom. vi; ubi inter cetera: *Quid? quod etiam insultare ausus est populo Israel Adimantus, unus ex discipulis Manichæi, quem magnum doctorem illum fella fuisse commemorant.*

65. Ἐπτάλογος Ἀγάπης] Timotheus Presbyter Constantinop. de iis, qui accedunt ad *Ecclesiam*, Ἀλογίῳ nomen substituit: recensetque, quæ hic non memoratur, libros τῶν ἰούχων, & τῶν κεφαλαίων: item, τὴν τῶν γιγάντων πραγματείαν, & κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον, nec non τὸ κατὰ φίλιππον Εὐαγγέλιον, τὰς πρῶτας Ἀδριᾶν τῷ Ἀποστόλῳ, τὴν πενταδικὰν πρὸς Λαοδικαῖς ἐπιστολὴν, & τὰ παλαιὰ τῷ κυρίῳ: quem librum in Cæsarea Bibl. me legisse, sed mutilatum, memini.

66. τὰς ἀρχηγὰς] vide quæ supra p. 129 de his omnibus notata sunt.

μαθηταῖς, μετὰ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, καὶ τῶν σωματίων, καὶ τῇ ἀφύμνωσιν.

Ἀνάθεμα τῷ πατρί Μάνεντῳ Πατέκιον, οἷα ψύχην, καὶ τῷ ψύδῃ πατρί. καὶ τῷ αὐτῷ μητρί Κάρουσαι, καὶ Ἰέρακα, καὶ Ἡρακλείδην, καὶ Ἀφρόδιον, τὰς ὑπομνηματιστάς, καὶ ἐξηγητάς τῆς τέχης συγγραμμάτων, καὶ τὰς λοιπὰς αὐτῶν μαθηταῖς τὰς ἀπαιτάς, Σισίνιον τὸν διάδοχον τῆς τέχης μανίας, Θωμᾶν τὸν συνταξάμηνον. τὸ κατ' αὐτῶν ⁶⁷ Εὐαγγέλιον, Βαδᾶν, Εἰρημᾶν, Ἀδαν, Ἀδέμαντοι, Σαρῶν, Γαβριάβιον, Ἀράποι, Ἰλάριον, Ολύμπιον, Ἀεισέκκιν, Σαλμαῖον, Ἰνναῖον, Πάαπιν, Βαρεῖαν, καὶ Θερόσιον, τὰς ἐσχάτους ὑπεροχέους προσαθήσας τῆς αἰρέσεως, Παῦλεν, καὶ Ἰωάννην, τὰς Καλλιόχας παῖδας, Κωνσταντῖνον, τὸν καὶ Σιλουανόν, Συμεῶνα, τὸν καὶ Τίτον. Γενέσιον, καὶ Τιμόθεον, Ζαχαρίαν τὸν μωδοπῶν, Ἰωσήφ, τὸν καὶ Εἰσαφρόδιον, Βαάνην τὸν ῥύπαρον. Σέργιον, τὸν καὶ Τυχικόν, καὶ τὰς τέχης μαθηταῖς, τὰς καὶ συνεκδήμους αὐτοῦ λεγόμενας. μιχαὴλ Κανακάρειον, Ἰωάννην, Θεόδοτον, Βασίλειον, καὶ Ζώσιμον. ὧν οἱ δὴθεν ⁶⁸ προβαδμιώτερι Νωτάριοι κατονομαζόμενοι τὴν τῷ βδελυκτῶν ὀργίαν ἐτεχειρίζοντο ὀπιμέλεια. πρὸς δὲ τούτοις ἀνάθεμα τῷ τρισαλιτήριον Καρβίαν, καὶ τὸν ἐκ γένους μὲν αὐτῷ ἀνέμω, ὅτι παῖδι καὶ γαμβρὸν, Χρυσόχειρα.

Ἀνάθεμα τῇ λεγομένῃ τῇ Μανιχαίῳ ἐκκλησίᾳ, ὥπτις εἰσιν αὐτῇ. Ἡ Μακεδονία, ἥτις ἢ ἐν Κωλονίᾳ Κίβρουσα. ἢ Ἀρχαία, ἥτοι ἢ ἐν Σαμοσάταις Μανάλις. ἢ Λαοδίκεια, ἥτοι ἢ κατὰ Λυκίαν Ἀργαῖς. ἢ Κολαοσαίῳ, ἥτις ἢ Κυνοχερητῶν, ἢ Εἰφισίων, ἢ ἐν Μοφυεσίᾳ, καὶ ἢ Φιλιππησίῳ.

Ἀνάθεμα τοῖς μὴ λέγουσι πατέρα παντοκράτορα ποιητὴν ὕψους καὶ γῆς, καὶ τῷ ἐν αὐτοῖς ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων, ἀλλὰ μόνον πατέρα ἐπεσχένον, ἔχοντα μόνον τὴν τῷ μέλλοντι ἐξουσίαν αἰῶνι, ὡς τῷ παρόντι αἰῶνι, καὶ τῷ κόσμῳ παντός, ὅχι ὑπὸ αὐτοῦ γενομένων, ἀλλ' ὑπὸ τῷ εἰαντίῳ αὐτῶν τῷ πονηρῷ κοσμοκράτορι.

Ἀνάθεμα τοῖς ὑβρίζουσι μὲν τὴν ἀγίαν θεοτόκον Μαρίαν, προσποιουμένοις δὲ τιμᾶν αὐτήν, καὶ νοῶσιν ἀντὶ ταύτης τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, εἰς ἣν, Φασὶ εἰσῆλθε, καὶ ἐξῆλθεν ὁ κύριος. καὶ τοῖς δυσφημῶσι μὲν τὸν σεβάσιμον σταυρόν, ὑποκεινομένοις δὲ σέβειν τὸν τῷ σταυρῷ, καὶ νοῶσιν ἀντ' αὐτῶν τὸν Χριστὸν, ὅς ἐκτείνας, Φασὶ, τὰς χεῖρας τὸν σταυρικὸν τύπον διεχέραξε. ⁶⁹ καὶ τοῖς ἀποτρεφόμενοις μὲν τὴν τῷ πρὸς σώμα-

67. Εὐαγγέλιον] Meminimus ejus paulo lius quoque Petrus Siculus. Fuit & aliud ante c Timotheo Presbytero. Meminit il- Scythiani, cujus mentio existat apud Cy- rillum

& discipulos, una cum animabus & corporibus ipsorum, atque impiis traditionibus.

Exsecror Manetis patrem Patecium, quippe mendacem, & mendacii patrem; ut & matrem ejus Carossam: item Hieracem, Heraclidem, & Aphthonium, interpretes enarratoresque illius Commentariorum; ceterosque omnes illius discipulos, Sisinium insanix ipsius successorem: Thomam, qui ipsorum conscripsit Evangelium, Budam. Hermam, Adan, Adimantum, Zaruam, Gabriabion, Agapium, Hilarium, Olympium, Aristocritum, Salmæum, Innæum, Paapin, Baraiam; itemque qui extremis postea temporibus sectæ hujus propugnatores exstiterent, Paulum & Joannem Callinices filios; Constantinum, qui & Silvanus; Symeonem, qui & Titus, Genesium, & Timotheum: Zachariam mercenarium, Josephum, qui & Epaphroditus; Baanem illum sordidum; Sergium, qui & Tychicus, ejusque discipulos, qui & *comperegrinatores*, sive *peregrinationis* ejus Socii vocantur: Michaellem Canacarium, Joannem, Theodotum, Basilium, & Zosimum. Quorum qui quasi gradu altiores sunt, & *Notarii* appellantur, abominabilium orgiorum curam gerunt. Præter eos & longe scelestissimum Carbeam exsecror, quique illi & genere consobrinus, & per filiam gener est, Chrysochira.

Anathema quoque Manichæorum, ut vocantur, Ecclesiis, quales sunt: Macedonia, sive quæ in Colonia, Cibossa: Achaia, sive quæ Samosatis Manalis: Laodicea, sive quæ in Lycia Argais: Colossensis, sive Cynochoretarum; Ephesiorum: item quæ Mopsuestiæ, & Philippenis.

Anathema iis, qui non dicunt, Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ, omniumque, quæ in ipsis visibilia sunt & invisibilia; verum tantummodo; Patrem cœlestem, habentem solum futuri seculi potestatem: ac si præsens seculum, totusque mundus ab eo factus non esset, verum ab adversario illorum malo mundi principe.

Anathema iis, qui sanctam Deiparam Mariam contumelia afficiunt; ipsam vero honore se afficere simulantes illam, quæ supra est, *ἰλὺν*, (limum) intelligunt, quam intrasse & exiisse dominum ferunt. Item, qui de veneranda cruce male loquuntur, ipsam autem venerari se simulant, & pro ea Christum sentiunt, qui manus, ut inquiunt, extendens figuram crucis expressit. Item, qui a communione venerandi corporis ac sanguinis Christi abhorrent, ipsamque admittere fingentes, pro

illum in Catechesi vi.

68. *εὐβαθμώτεροι*] dignitate excellentiores. Hic enim vocula *βαθμὸς* dignitatem significat.

69. *καὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ*] jam diu ante Manetem fuere in Ecclesia, qui ab Eucharistia abhorrent. S. Ignatius in Epist. ad Smyrnæos:

Εὐχαριστίας καὶ ὁσίου καὶ ἀπίχονται, διὰ τὸ μὴ ὁμολογεῖν τὴν εὐχαριστίαν σάρκα εἶναι τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: Ἀπὸ Εὐχαριστίας ὁσίου ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ: Ab Eucharistia & precibus abstinent, quia concedere ac fateari nolunt, Eucharistiam carnem esse Servatoris nostri Jesu Christi.

T

70. P. a.

σώματ⊕ καὶ αἷματ⊕ τῷ Χειτῷ κοιναίαν; ἀποδέχεται δὲ ταύτην
 χρηματίζομένοις, καὶ νοῶσιν ἀντὶ ταύτης τὰ ῥήματα τῷ Χειτῷ δι-
 δασκαλίας, ὡς Φασὶ μετὰ διδῶς τοῖς ἀποστόλοις ἔλεγει, λάβετε, φάγε-
 τε, καὶ πείτε καὶ μυσταγομοῖς μὲν τὸ βάπτισμα, ὑποκειομοῖς
 δὲ πῦρ πῶς πολλῶς πῆρεται, καὶ νοῶσιν ἀντὶ αὐτοῦ τὸ Χειτὸν τὸ λεί-
 γοντα, Φασὶ, ὅτι ἐγὼ εἰμι τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν, καὶ τοῖς ἐκτρεπομοῖς μὲν
 τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, ἡμῶν δὲ λέγουσι ταύτην, καὶ νοῶσιν ἀντὶ
 αὐτῆς τὰτε ἴδια συνέδρια, καὶ συνακτῆμα. καὶ Ἰωάννη τῷ ἀδελφῷ
 Παύλῳ, τῷ τῷ αἰρέσεως αὐτῶν ἀρχηγῷ.

Ἀνάθεμα τοῖσι πᾶσι τοῖς εἰρημένοις, καὶ τοῖς πᾶσι ὅμοιαι φροῦσι,
 καὶ ἀποβαλλομένοις μὲν ταῖς ἐκκλησίαις τῷ Χειτῷ, εὖς αὐτοὶ
 καλῶσιν ὡς ῥωμάς. καὶ ὑβρίζουσι μὲν τὴν ἁγίαν θεοτόκον Μαρίαν,
 καὶ τὸν τίμονα ταυρὸν, ὡς καὶ τὰς ἱερὰς εἰκόνας, καὶ τὸ σωτήριον
 βάπτισμα. καὶ ἀποτρεπομοῖς μὲν τὴν τῷ θείῳ μυστηρίῳ μεταλή-
 ψιν, ὡς ὁμφαλοῖς δὲ βρεφῶν κεκαυμένοις εἰς χάθαρσιν, μᾶλλον δὲ
 μολυσμὸν, ψυχῶν κελετημοῖς, καὶ τὰ ἴδια βρώματα τῷ τοῖς καπα-
 μαινῶσιν.

Ἀνάθεμα τοῖς τῇ βράσει τῷ θείῳ ὡς τῷ θησιμαῶν μολυσι-
 μοῖς. καὶ τοῖς πᾶσι μὲν ἐκτρεπομένοις ὡς Χειτανικὴν ἡγεσίαν, καὶ δὲ
 τὸν καυρὸν τὸν δοκῶσιν αὐτοῖς πωσαρκακοῦς ὡς τυροῦ τε καὶ γάλακτος
 ἐμφορουμένοις.

Ἀνάθεμα ὡς τοῖς ἀρχαίοις, ἢ νοθεύουσι τὰ πᾶσα τῷ Χειτῷ
 θύαγξελια, καὶ ὡς τὰς ἁγίας Παύλῳ τῷ ἀποστόλῳ ἐπιτολάς. καὶ ἀντὶ
 μὲν τῷ δημηγροῦ τῷ ἀπάντων θείῳ σιδομένοις τὸν λεγόμενον ἀρχοντα τῷ
 κόσμῳ τῷ τῷ. ἀντὶ δὲ τῷ ἀποστόλῳ Παύλῳ τὸν τῆς Καλλιόκης ὡς
 Παῦλον ἡμῶν, καὶ τῷ μὲν πᾶσας αὐτοῦ μαθητὰς εἰς τύπον τῷ πᾶ-
 σάρας

70. ῥωμάς] uti etiam nunc Catholici
 Romani a Reformatis ac Lutheranis appella-
 tur, quo & ipsi se Catholicos ostendant, sed
 Apostolicos.

71. Καὶ τὰς ἱερὰς εἰκόνας] quas & Arme-
 nii repudiaverunt. Isaacus Catholicus Inve-
 sta secunda in Armenios, haeresi 19: ὅτι τὰς
 εἰκόντας καὶ ἁγίας εἰκόνας τῷ Χειτῷ, καὶ τῇ
 θεοτόκῃ, καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ ἀσχυρῶσι: & μοχ-
 καὶ ταυρὸν καὶ ἀσχυρῶσι: Venerabiles &
 sanctae imagines Christi & Deiparae, ac san-
 ctorum non adorant; uti nec Crucem. Un-
 de & ab eodem Manichaeis comparantur.

72. ὁμφαλοῖς] exsiccatos scilicet, vel com-
 bustos in pulverem infantium umbilicos ci-

bis inspergebant. Dii boni! quid superstitio
 non suggerit?

73. τῷ θησιμαῶν] quod in veteri lege
 prohibitum, & a Christianis observatum.

74. Χειτανικὴν ἡγεσίαν] sicut illud quadra-
 gesimae apud Catholicos observabatur. Nam
 sicut quoque Manichaei habebant quadra-
 gesimale jejunium; at in illo nec lacte, nec
 caseo abstinebant, ut Graeci solent etiam nunc.
 At in veteri ecclesia a vino tantum & carne
 abstinebatur; uti Tertullianus tradidit de Cul-
 tu feminarum, c. ix; & Isidorus lib. vi Ori-
 ginum, cap. xi. Ceterum jejuniiis vacare so-
 litos Manichaeos vel hinc liquet, quod virgi-
 nes illae, viduae saepe ante quam nuptae, apud
 D. Hieron.

pro ea verba institutionis Christi mente agitant, quæ cum Apostolis communicans dixit, *Accipite, edite, & bibite*. Quique Baptismum aspernantes, maximi se illum facere præ se ferunt, & interim pro eo Christum dicentem animo agitant, *Ego sum aqua viva*. Item, qui Catholicam Ecclesiam averſati, honorare se illam jactant, proque ea propria intelligunt conventicula, & confessus; ut & Joanni, Pauli sectæ ipsorum Antesignani fratri.

Anathema itaque omnibus hiſce, quos diximus; quique simili in sententia sunt, ecclesiasque Christianorum rejiciunt ac damnant, quos ipsi *Romanos* vocant: quique beatam virginem Deiparam Mariam, & venerandam crucem, sacrasque imagines, ac salutare baptismi sacramentum contumeliose spernunt: item, qui divinorum mysteriorum participationem aspernati combustis infantium umbilicis ad purgationem, seu potius pollutionem, utuntur animarum, ipsosque etiam cibos suos iis conspurcant.

Anathema iis, qui se ferarum edendis morticinis inquinant: quique omni damnato Christiano jejunio tempore illius, quæ ab ipsis observatur, quadragesimæ caseo semet & lacte implent.

Anathema iis, qui quatuor Christi Evangelia rejiciunt, aut adulterant, nec non Sancti Pauli Apostoli epistolas, & pro rerum omnium opifice Deo Principem, ut eum appellant, hujus mundi colunt: proque Apostolo Paulo Paulum Callinices filium venerantur, quatuorque ejus discipulos ad instar quatuor Evangeliorum

D. Hieronymum ad Eustochium de custodia virginitatis, festive lepideque viventes, vinoque se inpurgitantes, si quam viderent palentem atque tristem, *miseram*, & *Manichæam*, vocarent. Idem ad Lucinum: *de Sabbatho, quod queris, utrum jejunandum sit. &c: utinam omni tempore jejunare possimus: quod in Actis Apostolicis diebus Pentecostes, & die Dominico Apostolum Paulum, & cum eo credentes fecisse legimus. Nec tamen Manichæa hæreseos accusandi sunt, cum carnalis cibum præferri non debuerit spiritali, Manichæi enim die Dominico jejunabant, ut D. Augustinus testatur epist. lxxiv. contra Ecclesiæ Catholicæ morem & instituta. vide Canonem Ecclesiæ univers. lxxvii. Hieron. adversus Luciferianos, & Lucinum; ubi multa egregia: Nicephorum Callist. l. ix. c. xvi. Quare Eustathius Sebastienſis Episcopus exauctoratus fuit, quod, ut Dominicis diebus jejunaretur, statâ jejunia averſatus, constituiſſet, conjugiumque & carnem prohibuiſſet; idem Nicephorus Call. l. ix. Hist. Eccl. c. xlv.*

75. τὸν τι καὶ γάλακτος.] Ita & Arme-

nii τράγῃσι τῇ αἵματι τισσαρχοῖν, γάλακτος, καὶ κυριακῇ τυρόν: *vescuntur caseo in quadragesima, Sabbatho, & Dominica*, ut est apud Ilazcum Catholicum, ut supra.

76. τοῖς ἀρεμῖνοις.] Marcion Lucæ Evangelium rejiciebat, omniaque de Christi generatione, quem a Deo Patre, qui esset super mundi fabricatorem Deum, in hominis forma manifestatum legem, omniaque illius Dei, qui mundum creasset, dissolviſſe nugabatur. Ebionæi vero solo Matthæi Evangelio utebantur, Paulum ut Apostatam rejicientes, ritusque Judaicos observantes. Irenæus lib. i. cap. xxvi. & xxix.

77. τῷ αἵματι Παύλου.] ab Helcesaitis hanc opinionem mutuatus est hæresiarcha, qui Pauli scripta rejiciebant, & abnegare Christum rem esse indifferentem censebant; ut est apud Origenem in Psalmum lxxxii. Sed & a Marcione hoc accepisse videri possit. Ille enim multa ex epistolis Pauli amputavit, omnibus se veraciorem esse dicens, multoque Apostolis fide digniorem. Supra e Græco codice Καλλιῆς pro τῷ Καλλιῆς expressum.

σάρων εὐαγγελίων δεχόμενοι, τοῖς δὲ ἑτέροις τρισὶ τὸ τῆς τριάδος ὅππῃ φημιζοσιν ὄνομα.

Ἀνάθεμα ὃ τοῖς συμφθευμένοις ἀδελφῇ, ἢ πενθερᾷ, καὶ νύμφῃ, καὶ τοῖς ὅτε καὶ πρὸ πρώτης Ἰανουαρίως μηνὸς εἰς ἑορτῇ δῆθεν ἀθροιζομένοις. ὃ μὲν δὲ τὸ ἐσπερινὴν μέθην ἀποσβενύουσι τὰ Φάλα, σαρκικῶς τε ἀλλήλοις ἐκαστὸν λαίνοισι, καὶ μηδεμιᾷς ὅλον φειδομένοις φύσεως, ἢ συγγενείας, ἢ ἡλικίας.

Ἀνάθεμα ὃ τοῖς μηδέποτε δι' ὅρκου ἀληθεύουσιν, ἀλλ' ἐξεπίτηδες αἰεὶ ψευδομένοις, καὶ ὅπποτε καὶ, καὶ τὴν ὅτε τρισκαταχάτης Μάνιτος διδασκαλίαν, ὅτε λέγοντες, ὃ Οὐκ εἰμι ἀσπλαγχνῶς, ὅτε ὁ Χειρὸς. ὃ καὶ ἀνέχομαι τὸν ἀνέχοντά με ἔμφορτον τὸ ἀνθρώπων. ἀλλὰ καὶ τὸν ψευδομένον ἀφ' οὗ πρὸς οὐκίαν σωτηρίαν, καὶ τὸν ἀφ' οὗ φόβον ἀνέχοντα πρὸς ἰδίαν πίσιν, μὲν χάρις προσδεξομαι.

Εἰ δὲ μὴ ἐξ ὅλης ψυχῆς ταῦτα φρονῶ, καὶ λέγω, ἐγὼ ὁ δεῖνα, ἀλλὰ μετ' ὑποκρίσεως ἐποίησα τὰς προκειμένας ἀναθεματισμὰς, ἀνάθεμά μοι εἴη καὶ κατάθεμα, εἴτε τὰ ἰὸν αἰῶνι, καὶ εἴ τῳ μέλλοντι, καὶ καθαρῶς, καὶ ἀπὸ τοῦ ἢ ψυχῆς, καὶ ὃ καθαρῶς.

Ταῦτα τὰ προσερχομένους λέγοντος ἐπ' ἐκκλησίας, ἢ δι' ἐαυτῶν, ἢ δι' ἐρμηνείας, εἰάν τις μὴ γράψῃ, ἢ ὃ ἀφ' οὗ ἀναδύσθαι αὐτοῦ, εἰ παλιν εἰς, πάλιν ὁ ἱερὸς ὅππῃ φέρει τὰ ἀκόλῃα, καὶ φη-
σι

78. Ἀνάθεμα τοῖς συμφθευμένοις] Πασχόντες μίσεις appellat Suidas, & ἀρρητοποιός.

79. κατὰ τὴν πρώτην] e ritu gentium hoc, quod hunc diem sibi, tanquam auspiciū anni, sacris impendendum existimarent.

80. μετὰ δὲ τὴν ἐσπερινὴν μέθην] Prodicus, Adamitarum sectæ conditor, uxores communes esse sanxit, ut Theodoretus e Clem. Alexandrino refert: Οὗ δὲ χάρις ἐκ τῶν τοῖς κοινῇ δείπνοις μόνον τὸ λυχνίασθαι φῶς ἐκ ποδῶν ποιούμενον, ὅτε καὶ ἑκάς ἐπίτῃ, συνμίσγεται. v. Minut. Felicem in Octavio.

Eadem & Gnostici facitarent. Eusebius, l. ix Hist. Eccl. c. v, a Maximo quodam duce Damasci quasdam e foro mulierculas abreptas, & tormentis adaκτας scribit, ut faterentur huiusmodi se flagitiorum conscias esse, multaque in xibibus etiam sacris obscœna ab iisdem perpetrari, quo religio Christiana infamaretur; actis ac monumentis hisce publice in singulis urbibus jussu Imperatoris propositis. Idem lib. v, c. i, epistolam Ecclesiæ Lugdunensis & Viennensis profert, ubi multo adhuc scelestiora Christianis objecta referun-

tur. Verba ejus epistolæ sunt: συνλαμβάνοντο δὲ καὶ ἰδιώται τινες οὐκίαν τῶν ἡμετέρων, ἐπὶ δημοσίᾳ ἐκείνουσι ὁ ἡγεμὼν ἀναζητῶντας πάντας ἡμᾶς. οἱ καὶ κατ' ἐπίδοσιν τῶν σαταίων, φοβηθέντες τὰς βασάνους, ὥς τῆς ἀγίας ἑβλῆσαν πάχοντες, τῶν τραυλῶν ἐπὶ τῷ το παρορμῶνται αὐτοῖς, κατεψύσαντο ἡμῶν θύσαντα δὴ πᾶσι, καὶ ἐπὶ ποδῶν μίσεις, καὶ ὅσα μὴτε λαλῶν, μὴτε τοῖν θύσαν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πιστεύον, ἵτι τοῦτο πάντοι παρ' ἐνδρῶν τοῖς ἰγίνοντο. τέτοιαι δὲ φημιδένοντες πάντοις ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν. ὥς καὶ τινες, οἱ τὸ ὅτε τῶν οὐκίαν ἡμῶν ἰδιώται, τότε μεγάλως ἐχάλεσαν, καὶ διεπείοντο κατ' ἡμῶν: id est, vertente Valesio: Capti sunt etiam quidam nostrorum servi, qui gentiles erant, quando quidem Praeses nos omnes requiri palam jussit. Qui Daemonis impulsu, cum tormenta reformidarent, quæ sanctos perpeti videbant, militibus ad hoc ipsum eos incitantibus Thyestes quasdam coenas, & incestos Oedipi concubitus, & alia, quæ nec proloqui nobis, nec cogitare fas est, ac ne credere quidem sustineamus apud homines unquam gesta fuisse: ad-

versus

rum recipiunt: tribus autem reliquis SS. Trinitatis nomen imponunt, & adaptant.

Anathema iis, qui sorori miscentur, aut socrui, nuruive: quique a. d. Kalendas Januarias per festi diei causam in unum convenientes post vespertinam computationem lumina extinguunt, promiscuoque stupri commercio in illicitam venerem ruentes nec naturæ leges reverentur, nec cognationis, ætatisve intuitu moventur.

Anathema iis, quibus nulla jurisjurandi religio est; verum qui studio semper, ac dedita opera mentiuntur, & quotidiana perjuria committunt, Manetis illius sui execrandissimi doctrinæ obsequentes, cujus hæc sunt verba: *Non ego adeo immisericors & durus sum, ac Christus. Non enim abnegabo, qui me coram hominibus abnegaverit; sed & pro salute domus sue presentem, fidemque suam per meum abnegantem, blande hilaraque recipiam.*

Nisi vero ego talis toto hæc animo sentio, dicoque, verum si simulate prædictas hæc execrationes facio, execrabilis ipse & devotus sim, cum in hoc, tum in futuro seculo; condemnaturque, & pereat anima mea; diaboloque addicatur.

Ubi hæc vel ipse dixerit, qui ad ecclesiam accesserit, vel per interpretem, si Græce loqui nescierit: vel per susceptorem suum, si puer fuerit, sacerdos iterum convenientia adhibet: atque Diaconus, *Ore-*

mus

versus nos ementiti sunt. Hic in vulgus sparsis omnes continuo in nos adeo effrati sunt, ut si qui forte cognationis causa moderati erga nos habebamus existissemus, tunc acerbissima indignatione commoti adversus nostros infremerent. Clemens Alex. Strom. III, de Carpocratianis: Τῶν φασι, καὶ τινες ἄλλοι ζηλωταὶ τῶν ὁμοίων κακῶν, ὡς τὰ δειπνὰ ἀφροισμούς, αἰδῶν ἐμῶν καὶ γυναικας, μετὰ δὲ τὸ κορεσθῆναι ἐν πλεονεξίᾳ (locus hic affectus videtur; cui ita medeor: ἡδὲ καπερίζομαι, καὶ τὸ κατακύνειν, &c.) τῇ κυρείᾳ φασι, τὸ καλαινύειν αὐτοὺς τῇ πορνικῇ ταύτῃ δικαιούται ἐκ ποδῶν ποιησαμένους φῶς τῇ τῷ λόγῳ περικοπῇ, μίγνυσθαι, ὅπως ἐξέλθωσι, αἰε βέλονται, &c. Quæ quidem eorum pessima vivendi ratio ab Epiphane Carpocratis filio libro de Justitia Dei ita defendebatur, ut illam in æquali rerum communione dicere consisteret; quam leges postea contra naturæ præscripta sustulissent. Sic Cœlum, Solem, aquam, &c. omnibus esse communia. Et ad hoc exemplum coeundi promiscue libertatem & propensionem hominibus & animantibus ceteris a natura ingentem esse; quam nulla lex, aut consuetudo extinguere, aut delere queat. Οὐ γὰρ ἴσι δόγμα. Ita ille apud Cle-

mentem Alexandr. vide quæ nos supra e Psello de Dæmonibus fuisse hanc Massalianorum impietatem exponente excerptimus; item quæ Justinus Martyr habet Apologia II, p. 54: ubi tota ejusdem sceleris, & plena descriptio.

81. τοῖς μηδικοῖς δι' ὅρα] hoc ab Elcesaitis Manes accepit: qui fidem in persecutione negandam docebant, at corde servandam.

Ibid. τοῖς μηδικοῖς] Scilicet, ubi de religione interrogarentur. Abnegare namque Christum licitum agebat primus auctor Simon Magus. vid. Origenem lib. VI adv. Celsum.

82. Οὐκ ἴμι ἀσπληγχοῦ] vide de simili Simonis Magi indulgentia Origenem lib. eodem adv. Celsum.

83. καταρωθῆναι] ἀ' καταργεῖν, devoto, exsecro. non displicuisset, κατακαταρωθῆναι.

84. διὰ τῷ αἰαδοχῷ] Susceptor idem & sponsor. Tertullianus de Baptismo cap. XVIII, Dionysius Areopagita c. VIII de Hierarchia Eccles. Sermo Catholicus in notis ad Bedæ Historiam Ecclesiasticam Anglor. I. III, c. VII. Ceterum argumentum hoc de Susceptoribus absolutissime tractavit Collega quondam meus Teutoburgi Cliviorum, nunc Syndicus Brementis, V. Cl. Philippus van Maestricht; ad quem plura volentem remitto.

οὐ ὁ διάκονος. Τῷ κυρίῳ δέομαι. ὁ λαός, Κύριε ἐλέησον. καὶ κλίνουσι τὴν κεφαλὴν τῷ ἐπιτίθειν, ὁ ἱερεὺς ποιῇ τὴν εὐχὴν ταύτην.

Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ μεγαλύνουμαι, ὁ τὸ πρὶν σκότος φωτίσας τῷ λόγῳ τῷ σώματι αὐτοῦ, ὁ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ υἱὸν ἐξαποστείλας εἰς τὸν κόσμον, ἰλασμοὺς τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὁ χατήριον ἐπὶ τοῖς χερσίν, καὶ δοξαζόμενος ἐπὶ τῶν στερηθῆναι. ὡς πάντων γόνυ κάμπτει ἐπεκράνιον καὶ ἐπιγείων, καὶ χατὰ χερσίν. καὶ πάντα γλῶσσα ἐξομολογήσεται. βασιλεὺς τῶν αἰώνων. ὁ ἐπισυνάξας τὸ πεπλατημένον πᾶν εἰς τὴν πόλιν τῆς σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἐπιτίθειν ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδῆς αὐτοῦ, αὐτὸς ἐπιτίθειν καὶ τῷ τὸν δουλὸν σε ἀπὸ τοῦ σκότους τοῦ ἀντικειμένου πρὸς τὸ φῶς τὸ αἰώνιον. ἀναχάλεσαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς πλάνης τῆς διαβολῆς εἰς τὴν θεογνωσίαν τῆς μονογενῆς σου υἱῆς. ἐδραῖωσον αὐτὸν ἐν τῇ πίστει. κράτυλον αὐτοῦ τὴν καρδίαν ἐν πίστει, ἐν ἀγάπῃ τῆς Χριστοῦ σε. μερίδα καὶ κληρονομίαν αὐτῷ χάριστον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σε. σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν. ἐκτός σε ἄλλοι οὐκ οἶδαμεν. τὸ ὄνομά σε ὀνομάζομεν, ἵνα πάντες, καὶ ἀπὸ πάντων εἴης θύλογημένον ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ὁ μονογενὴς σε υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμά σε τὸ ἅγιον ἵναι, καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Μετὰ δὲ τὸ ἀμήν ὁ σφραγίζων αὐτὸν ὁ ἀπολύει, καὶ λοιπὸν ὁ ἀναθεματίζων γίνεται Χριστιανός, εἴτεν λογίζεται ὡς Χριστιανὸς ἀβάπτιστος, οἷα τυχόν εἰσι τὰ τῶν Χριστιανῶν παῖδια τὰ μέλλοντα βαπτίζεσθαι. τῇ δὲ ἐξῆς ἡμέρᾳ συναεθμύεται τοῖς κατηχημένοις. ἀποδύομενος γὰρ αὐτὸν καὶ ἀπολαύομενος εἰσάγει ὁ ἱερεὺς, καὶ ἵστησιν ἐνδοθεν τῷ ναῷ πυλῶν κατ' ἀναθλῆας, καὶ ἱμ-

85. ὁ τὸ πρὶν σκότος φωτίσας] respiciunt hanc cognomen baptismi, qui φωτισμὸς & φωτισμα dictus, ὡς φωτίζομεναι τὴν διάνοιαν τῶν ταῦτα μαρτυρούντων, ut est apud Justinum Martyrem Apol. 11. vid. & Dionys. Areopagitam in Ecclesiastica Hierarchia cap. 111. & Gregorium Nazianz. oratione xl. Confer & cap. 1v Matth. comm. 16, unde hujus phrasios origo. Sic & φωτιστέον apud sacros scriptores baptisterium Græce dictum.

86. τῷ σώματι αὐτοῦ] legendum hic initio putabam, τῷ σώματι σε, ut & in seqq. quia vocativus ὁ βασιλεῦς, &c. sequebatur. Sed nil mutandum.

87. σφραγίζων αὐτὸν] dupliciter potest ac-

cipi, & de signo crucis, & de unctione. Rectius tamen de signaculo crucis, quo episcopus utebatur post impositionem manus in caput baptizandi.

88. ἀπολύει] jam in eo eram, ut reponendum dicerem, ἀπολύει. Sed non opus est. Hinc dictum hoc Sabbathum τῆς ἀπολύσεως: quia tum sacerdos solvebat cingulum neophyti, cumque candida veste exuebat. Fiebat hoc ipsa nocte Resurrectionis, seu Paschatis.

89. τὰ τῶν Χριστιανῶν παῖδια] infantes esse baptizandos nunc statuit Ecclesia: olim non ita. Gregorius Nazianz. Orat. xi baptizandos suadet, ἵνα τὸ πρὶν κίνδυνος, &c. quod nunc periculum. Κρίνομεν γὰρ αἰσιν

mus dominum, &c. Populus autem : Kyrie eleison, (Domine miserere) flectenteque caput, qui ad ecclesiam convertitur, sacerdos hæc preces dicit :

O Deus vere magnus, magnique nominis, qui eas, quæ fuerunt olim, tenebras oris tui verbo illuminasti ; qui unicum filium in mundum misisti, ut peccatorum nostrorum expiator esses ; qui super Cherutim sedes, & cujus Seraphim laudes canunt, cui genu omne flectitur eorum, qui in cælo, qui in terra, & qui sub terra sunt ; quem omnis lingua confitetur : o rex omnium seculorum, qui aberrantem oviculam ad Servatoris nostri Jesu Christi gregem compellis, qui peccatorem e via erroris ipsius converis ac reducis : Quasumus te, hunc quoque servum tuum ab adversarii tenebris ad æternam lucem tuam convertere digneris. Revoca illum ab errore diaboli ad divinam unigeniti filii tui agnitionem, confirma eum in fide ; cor ejus per fidem in dilectione filii tui corrobora, & indulge ei partem sortemque in ecclesia tua. Tu enim Deus noster es : & præter te alium nullum novimus. Tuum nomen invocamus, ut perfectum, ut in omnibus benedictus sis tu Deus noster, & filius tuus unigenitus, & Spiritus Sanctus, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Postquam Amen succlamatum est, signatum illum discingit : fitque is, qui execrationes illas dixit, Christianus : sive inter Christianos non baptizatos refertur, cujusmodi Christianorum liberi habentur, qui necdum loti sunt. Sequenti vero die inter Catechumenos numeratur. Detractis enim vestibus ablutum inducit eum sacerdos, statuitque

τὴν ἀγιασμένην, ἢ ἀπὸ τοῦ αἵματος καὶ τῆς ἁγίας : Præstat enim sanctificari eos absque sensu, quam non signatos atque non initiatos ex hac vita discedere. Si quidem sine baptismo morientes nec cælesti gloria donantur, nec suppliciis a Deo afficiuntur, ut idem ibidem ait Gregorius. Quare nunc & ab obstetricibus sæpe apud Catholicos baptizantur : quamquam olim id feminis illicitum. Tertullian. de Baptismo, c. xvii. Cogente vero necessitate Laicis etiam baptizare licitum fuit. Tertullian. de Castitate, c. vii. & id ipsum defectu aquæ a Laicis arena factum in Judæo in Syrtibus Africæ animam agente, & baptizari cupiente. Cedrenus refert p. 206.

90. τοῖς κατηχημένοις] qui duplicis generis. Scholiastes Synodi Cæsariensis : δύο τῶν κατηχημένων ἦσαν τάξεις, ἡ μὲν τὸ γένος κληρόντων, ἡ τιμωρίων. ἡ δὲ τῶν ἀπροσώπων, ἡ ἀτιμωρίων : Duo erant Catechumenorum ordines : genu flectentium, qui perfectior, & audientium, qui inferior.

91. ἰσθῆτι τῶν τῷ καὶ πύλῳ] id est, in vestibulo templi, non in ipso templi adyto.

Imitati sunt Christiani in his ritibus gentiles Cereris sacra Eleusinia tractantes, ubi, qui mystæ minoribus sacris ad ἐπίπναι præparabantur, in vestibulo consistebant, quum majoribus initiati intra adytum reciperentur.

92. κατ' ἀνατολὰς] de more veteri : quia Christus Sol justitiæ, qui tunc ipsis quasi oriebatur. Vide plura apud Clementem Alex. l. viii Strom. p. 724 : qui hanc rationem adfert, quod oriens natalis diei imago sit, & lucis pellentis tenebras ignorantia. Basilii Magnus l. de Spiritu S. c. xxvii, traditionem esse ait Apostolicam, ut precantes ad orientem se converterent, profertque aliam rationem, ὅτι τὸ ἀρχαῖον ἐπιζήτουμα πατεῖδα τὸν παρῳδισόν, ὃν ἰδύτιναι ὁ θεὸς ἐν Ἑδίμῳ, κατ' ἀνατολὰς : Quia antiquam tyrus quarimus patriam, Paradisum, quem Deus in Edem plantavit versus orientem. vide & Tertullianum in Apologet. c. xvi. Ea de causa Christiani Solem adorare crediti. Nonnulla & supra n. 8 attulimus. Judæi vero semper versus illam mundi plagam se obvertere

ἡ ἐμφυσήσας αὐτῷ ὡς τρεῖς, ὡς σφραγίζου τὸ μέτωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ στήθος, καὶ τὸ στήθος, καὶ ὡς ἐπιτίθει τὴν χεῖρα τῇ τέττα κεφαλῇ, λέγει τὴν ἐσχάτην τάξιν.

Ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου, κύριε ὁ θεὸς ὁ ἀληθὺς, καὶ τῷ μονογενεῖ σου υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἐπιτίθεται τὴν χεῖρά μου ἐπὶ τῷ δαλῶν σου τὸνδε, τὸν κατὰ ξιωθέντα καταφυγεῖν ἐπὶ τὸ ἅγιον ὄνομά σου, καὶ ὑπὸ τῇ σκέπῃ σου περιέγῃ σου διαφυλαχθῆναι. ἀπίστησον ἀπ' αὐτοῦ τὴν παλαιὰν ἐκείνην πλάνην, καὶ ἐμπλησον αὐτὸν τῆς σῆς πίστεως, καὶ ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης, ἵνα γινῶ, ὅτι σὺ εἶ μόνος θεὸς ἀληθινός, καὶ ὁ μονογενὴς σου υἱὸς ὁ κύριος ἡμῶν ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. καὶ δὲς αὐτῷ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιτολαῖς σου

προσε-

vertere soliti, in qua templum esset situm: in monte vero templi ad Sancta Sanctorum. Qua de re plura Seldenus ad Eutychii Origines Alexandrinas p. 41. Ceterum in renuntiatione, quæ fiebat a Baptismi candidato Diabolo & Angelis ejus, ad occidentem se convertibat, quæ cœli plaga Diabolo adversario Dei maxime convenire videbatur, quippe contraria Orientali, ut infra prolixius exponemus.

93. Εμφυσήσας] ita reposui pro ἐμφύσας. Insufflationis ritus petitus ab exemplo Christi, Joann. xx, 22. Pagani vero, & pessimi hæreticorum, si resipiscerent, primo die Christiani designabantur, altero Catechumeni, tertio adjurabantur: ter simul in faciem eorum auresque insufflabatur. At non ita statim baptizabantur. Vide Canonem c. lxx Ecclesiæ Universæ. Quemadmodum autem insufflando S. Sanctus cum baptizandis communicabatur, ita contra exsufflando Dæmon prius expellebatur. D. Augustin. c. xxxi Dogm. Ecclesiasticor. & lib. v. Hyponost. extremo; Tertullianus de Spectaculis; Isidorus lib. v, c. xix. Orig. & hæc utraque erat Sacerdotum. Contra baptizandus Diabolo insufflabat in renuntiatione, ut infra videbimus.

94. τρεῖς] propter SS. Trinitatem. Alias per se in his veterum ritibus ternarius sacer est, & sollempnis; quia primus numerus est perfectus, habens initium, medium, & finem. Plutarch. Sympos. lib. ix, probl. 111: Theon. Smyrnæus cap. xlii.

95. σφραγίζου τὸ μέτωπον] Triplex hic signaculum frontis, oris, & pectoris. Habui-
mus superius tria signacula Manichæorum,

&c, quid ea sibi voluerint, ostendimus. Non inepte igitur faciam, si & horum symboli-
cam dederim interpretationem. *Frons* mentis animi symbolum est, quia mens in cerebro sedem habere creditur. Ideoque & *Genio* sacra. Servius ad Eclog. vi Virgil. Q. Cicero ad Fratrem de petit. Consulatus: *Sed etiam vultus atque fronte aditus ad te pateant, quæ est animi janua: quæ si significant voluntatem abditam esse, ac reclusam, parvi refert patere ostium.* Eapropter olim in lustratione, quæ animi significabat purgationem, *frons infantium spatio pulveri misto signata*, vide Perlium Sat. 11, & notas ad eum Casauboni, p. 201. Eadem de causa *Dæmones venerantes*, ait Servius ad Virg. iv Æn. *frontem tangimus*: ut animo toto id fieri significetur. Quin & *Thracæ*, quod in animi magnitudine vera consistat nobilitas, *frontem notis inurebant*, in signum nobilitatis, apud Herodot. lib. 11, & Ciceronem lib. 11 Officior. Artemidorus hinc illustrandus l. 1, c. 1x, ubi ait: *εἰς ὧντας παρὰ Θρακίαν οἱ εὐγενεῖς παῖδες: notis signantur apud Thracas nobiles pueri.* scilicet in fronte. Contra, *stigmatæ in fronte notati* servi fugitivi, qui ea de causa per jocum *literati* appellati: & ingratus ille hospes a Philippo Macedone, nec non in contumeliam Samii ab Atheniensibus, & hi rursum a Samiis, & Syracusanis capti: non tam, ut eo conspectiores essent notæ (nam ita & genis eas imprimere potuissent,) quam ut animus eorum malus indicaretur. Hinc impudentes *frontis ferrea esse dicti*. Rursus *frontem cognatorum obviatorum* veteres osculari soliti, teste Plutarcho in Problem. quasi ipsum animum hoc pacto suaviarentur. Inde

tautque intra templi portas ad orientem versus, terque ei insufflans frontem ejus, & os, & pectus signat. Manuque capiti ejus imposita hæc preces dicit:

In nomine tuo, Domine Deus veritatis, & filii tui unigeniti, & Spiritus Sancti manum meam huic servo tuo impeno, quem dignum censuisti, ut ad sanctum nomen tuum confugeret, & sub umbra alarum tuarum custodiretur. Remove ab eo veterem illum errorem, cumque fide tua & spe, ac dilectione imple, ut te verum esse Deum cognoscat, unicumque filium tuum Dominum nostrum Jesum Christum, & Spiritum Sanctum. Da, ut in omnibus tuis ambulet praeceptis, & qua tibi placita sunt, custodiat
ac

de & frontem in luctu ferendi mos ortus, Dionys. Halicarnass. lib. xi, pag. 717; Cicero ad Att. l. i, epist. i. Cedrenus pag. 262. Eodem referas licet *frantem nubilam*, vel *serenam*; mentis hoc vel illo modo affectus speculum. Unde Plinius l. ii, c. 33, *severitatis illam & clementia indicem* vocat. Signaculum igitur *frontis* hoc vult, compescendam mentis quasi luxuriam; quo respicit illud Apostoli, *Noli altum sapere*.

Oris signaculum linguae continentiam significare vulgatus est, quam ut pluribus id probem. Adertur Illustri Viri Gisberti Cuperi Harpocrates. Philostratus lib. ii Imaginum Echo Dodonæ effictam tradit æream, *manu ori appositam*. Ut autem lustratam frontem ostendi, ita & *linguam* in Mithriacis Sacris melle ab omni peccato *purgari* solitam docet Porphyrius de Antro Musar. Eandem a gentilibus in *Deorum statu* expolitam Baruch in Epistola Hieremiæ tradit.

In *Fortunio* meis pag. 219, ex Anthologia Græca de Nemese adductum Distichon ita verti:

*Hic frenis, atque hac norma Rhamnusia,
facilis*

*Sit modus, & lingua sint tibi frena,
monet.*

Pectoris signaculum moderamen affectuum denotat, qui vel ab ira, vel a cupiditate proficiscuntur. Animæ dux partes sunt, *Ratio* & *Affectus*, apud Plutarchum de morali virtute, Ciceronemque Tusc. Qu. l. ii, c. xxi: vel, ut alii non satis accurate, tres, *Ratio*, *ira*, *cupido*. Ratio vero, seu potius λόγος Græce, est duplex, *ἐνδομήτιος* sive *ἐνδομηνατικός*, interna, quæ Latinis proprie *Ratio*; & *ἑξωτερικός*, sive externa, quæ *Oratio*, seu *sermo* dicitur. Donatus ad Terentii Adelph. a. i. sc. i. Utrique veteres Mercurium præesse sinxerunt, eique, qua rationem moderatur, in Sole se-

dem tribuerunt; qua orationem, in Luna; quia illa viri præpollent; hæc mulieres, garulorum genus, viros superant, ut est apud Porphyrium citante Eusebio lib. iii. Pr. Eu. cap. iii. Ergo inter affectus, qui in pectore, & mentem, qui in capite, os sermoni dicatum medium est, utrique explicandæ animi parti inserviens. Hoc igitur symbolo Christiani caute de Deo loquendum, & arcana silentio tegenda, innuere volebant: nec vel animi errore, vel affectuum impetu abreptum quemquam debere labi. Multa in hanc ferme sententiam Plutarchus habet de Iside & Osiride, p. 373, ed. Paris.

96. Εἰς τὴν εἰς τὴν χεῖρα] Impositio manuum in Ecclesia triplex est, *Benedictionis*, *Confirmationis*, & *Consecrationis*. Manavit autem ex institutione & imitatione Hebræorum: ut ex exemplis, quæ in S. S. passim obvia sunt, abunde liquet. Apud eosdem non solum Pontifices ad sacram dignitatem, sed & Presbyteri, seu Seniores ad potestatem judicariam impositione manuum evehebantur, ita ut deinde digni, seu idonei haberentur, qui in synedria possent cooptari. Ab his ad gentiles transit, & Christianos: eratque inter alia signum manumissionis apud illos e servitute corporali, apud hos autem e servitute animæ, qua Diabolo erant addicti. Fusc de hoc ritu Seldenus agit in notis ad Eutychii Origines Alexandrinas. Adiri quoque possit Tertullianus de Baptismo c. viii, Isidorus l. vi Orig. c. xix, Justellus ad Concil. Afr. p. 41, Balduinus ad Optatum Milevitan p. 92. Dionys. Arcopagita cap. ii Hier. Eccles. Sic & manuum impositione conferebatur pœnitentibus, non secus ac recens baptizatis, Spiritus Sanctus. D. Hieron. adv. Luciferianos; nec non D. Cyprianus de Lapsis. Justellus ad Can. Eccl. Univ. p. 142. Nicephorus Callist. l. vi, c. ii. Et hæc dicebatur *Confirmatio*, ut illa prior *Consecratio*.

πορευθῆναι, καὶ τὰ ἀρετὰ σε φυλάξαι. ὅτι, ἵνα ποιῇσι αὐτὰ ἄνθρωποι, ζῆσται ἐν αὐτοῖς. Καὶ ἔμεψον αὐτὸν ἐν βίβλῳ ζωῆς σε. καὶ ἔωσον αὐτὸν. τῇ ποιμένι τῆς κληρονομίας σε. καὶ δοξαθῇ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον σε ἐπ' αὐτὸν, καὶ ὁ ἀγαπητὸς σε υἱός, κυρίως δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ ζωοποιὸς σου Πνεῦματι. καὶ ἔσωσαν οἱ ὀφθαλμοί σε πάντες ἀπειρίζοντες εἰς αὐτὸν ὅτι ἐλπίει ὑπὲρ πάν-
τός. καὶ πᾶς ὅπου σε ἀκούει τῆς φωνῆς τῆς διήσεως αὐτοῦ. καὶ δι-
φραίνει αὐτὸν ἐν τοῖς ἔργοις τῆς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐν παντὶ τῷ γέ-
νει αὐτοῦ, ἵνα ἐξομολογήσῃ σέ σοι προσκυνῶν, καὶ δοξάζει τὸ ὄνομά
σε τὸ ἅγιον, καὶ μέγα, καὶ ὑψίστον. καὶ ἀνέση σε ὑπὲρ πάντας
πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ. σὲ γὰρ ὑμῶν πᾶσα ἡ δύναμις
ἔρχεται.

Καὶ μὲν τὸ ἀμὲν σφραγίζων αὐτὸν σπολγέ, καὶ τιμὴν ὀπιῶσα
 ὁ ἐξορκίζεται. πάλιν γὰρ ἄγων τῆται ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν ταόν, καὶ
 ἐμφυσήσας τρεῖς εἰς τὸ πρῶτον, καὶ τὰ ὦτα αὐτοῦ, ὀπιλέγει τὰς
 τῶν ἐξορκισμῶν θυχάς.

Εὐχαὶ ἀφορισμῶν. Α'φ. α'.

· Ἐπίμα σοι κύριε, διαβολα, ὁ περιγνώμην εἰς τὸ χόσμον, καὶ
κατασκηνώσας ἐν ἀνθρώποις, ἵνα τὴν σὴν κατέλη τυραννίδα, καὶ
τὸς ἀνθρώπους ἐξέλῃ; ὅς ἐπὶ ξύλῳ πὺς ἀντικειμένης δουλείας
ἐθελάμβευσεν, ἡλίκ σκοποφέντ, καὶ γῆς σαλευσίδης, καὶ μημά-
των ἀνοημένων, καὶ σωματῶν ἀγίῳ ἀνισταμένων. ὅς ἔλυσε θανάτων
τὸ θάνατον, καὶ κατήργησε τὸ πὸ κράτ ἐχούτα τὸ θανάτου, καὶ
τίσιν, σὲ τὸ διάβολον. ὀρκίζω σε καὶ ὁ θεὸς ὁ δεῖξαι τὸ ξύλον
τῆς ζωῆς, καὶ ἔξαιτ τὸς χερσὶν, καὶ τὸ φλογίνην ῥομφαίαν
ἣν φέρειεν ὁ φερεῖν αὐτό. ὀπιτιμήθητι, καὶ ἀναχέρησον. κατ' ἐκείνη
τὴν ὀρκίζω τῷ πατριάρχῃ ὡς ἐπὶ ξηρᾷ ἐπὶ ἡμῶν θαλάσσης,
καὶ ὀπιτιμήσαντ τῇ λαίλαπι τῶν ἀνέμων. ὁ τὸ βλέμμα ἐξε-
ρευνᾷ ἀβύσσους, καὶ ἡ ἀπειλή τῆκε ὄρη. αὐτὸς γὰρ καὶ νῦν ἐπιπάσκει
σοι δι' ἡμῶν. Φοβήθητι, ἔξελθε, καὶ ὑπαναχέρησον ἀπὸ τῆ πλασ-
μάται

97. *ἐν ἰλίῳ*] ita v. c. sine dubio per errorem describentis : reposui , *ἐν ἰλίῳ*.

98. [Hoxiζιτα] Optatus Milevitanus lib.
iv de Schismate Donatistarum: *Neminem
fugit, quod omnis homo, qui nascitur, quam-
vis de parentibus Christianis nascatur, sine
Spiritu mundi esse non possit; quema necesse*

*ſit ante ſalutare lavacrum ab homine excludi,
 & ſeparari. Hoc exorcismus operatur. S. Leo
 Papa epiſt. iv ad Episcopos Siculos: Evi-
 denter agnoſcitis, in baptizandis electis, qui
 ſecundum Apoſtolicam regulam & exorcismus
 ſcrutandi, & jejunii ſanctificandi, & frequen-
 tibus ſunt predicationibus imbuendi, duo tan-
 tum tempora, &c.*

ac servet : siquidem omnis homo , qui ea fecerit , per ea servabitur. Inscribe eum libro vite tuo , & aggrega ipsum gregi hereduatus tua : celebreturque nomen tuum super ipso , & dilecti filii tui , Domini nostri Jesu Christi , vivificique Spiritus tui. Oculi tui semper & perpetuum in ipsum intenti sint in misericordia. Aures tue vocem precatationis ejus exaudiant : & lausifica eum in operibus manuum ejus , & in omni genere ejus , ut & adoranti te confiteatur , & nomen tuum sanctum , & magnum , & altissimum predicet , teque semper omnibus diebus vite sue laudes , & extollat. To namque omnis cælorum exercitus perpetuis laudum carminibus concelebrat.

Ubi Amen dictum , signatum ipsum abluit , & sequenti die exorcismo eum purgat. Iterum enim ipsum in templum ducens sacerdos , ter in ejus faciem & aures insufflat , & has exorcismorum preces recitat :

Preces Exorcismorum. Exorc. I.

Dominus te increpet , Diabole , qui in mundum venit , & inter homines tabernaculum suum posuit , ut tyrannidem tuam exstirpet , & hominum genus ab ea liberet : qui in cruce potestates sibi adversantes triumphavit , quum sol obscuraretur , & terra moveretur , & sepulcra aperirentur , & sanctorum corpora resurgerent : qui vim mortis morte ipsam afficiens dissolvit , & eum , qui mortis habebat potestatem , id est , te Diabolum , enervavit. Adjuro te per Deum , qui lignum vite ostendit , quique Angelos Cherubim posuit , & gladium flammæ , quem ad illius custodiam ventilarent. Objurget te Deus , & hinc discede : per eum namque te adjuro , qui per dorsa maris , veluti per aridam obambulavit , qui ventorum turbines objurgavit : cujus oculus abyssos penetrat & explorat , & cujus comminatio montes liquefacit.

99. Ο' ἰσίδε] alias ordo erat singularis Exorcistarum inter Clericos , quartus ab infimo , uti eos recenset Isidorus , qui lib. vii Orig. c. xii , novem Cleri gradus numerat ; ita ut infimi gradus fuerit Osiarius : tum Psalmista ; dein Lecter , Exorcista , Acolutus , (Latine Ceroferarius , qui cereos fert in Lectione Evangelii , aut oblatione sacrificii) Subdiaconus , Diaconus , Presbyter , Episcopus. Idem Episcoporum ordinem ibidem quadruplicem memorat : ut ex his infimus simpliciter Episcopus fuerit appellatus : tum Metropolitæ , Archiepiscopus , & Patriarcha. Rursum inter Metropolitæ pro dignitate provinciarum diversitas quædam erat honoris. Primates enim Metropolitani vocabantur , qui primarum erant Provinciarum Metropolitæ. Sirmondus ad Sidonium Apollinar. l. vi , 5.

100. τῶν ἱεροκισμῶν ἰσχύει] Has cum lego , non miror D. Gregorium Nazianzenum dixisse Orat. xl , Exorcismos longiores fuisse ,

& quibusdam radio plenos.

1. Ἐπιτίμω σοι κύριε] verba sunt Michaelis Archangeli ad Diabolum de corpore Moysis secum contendentem , in epist. Judæ vers. ix.

2. Τυτίειν , σὶ τὸν ἀβύσσον] non intellexisset Diabolus , quem designaret exorcista hisce verbis , τὸν κύριον ἱσχυῖται τὸ θανάτῳ , nisi hæc interpretatio fuisset addita. Nam , ut est μυστήριον , ita sæpe præ stupore ingenii titulos , & cognomina sua , non statim agnoscit.

3. ἢ ἐπίφωρ φερῶν αὐτῷ] locus est corruptus : quem ita corrigo : ἢ ἐπίφωρ τῷ φερῶν αὐτόν , sc. τὸ ἐύλογόν τῆς ζωῆς.

4. ἀραιώσας αὐτὸν ἐπὶ ἔρημῳ] lege , ἀραιώσας αὐτὸν ἐπὶ ἔρημῳ : ἡ ἔρημος , arida , pro terra , more Hebræorum.

5. ἱξιάει] formula sollemnis exorcismi : Maledicte , exi foras. Optatus Milevit.

l. iv.

μάταιν τέτων, καὶ μὴ ὑποσρέψης, μηδὲ ὑποκρυβῆς εἰς αὐτὰς, μηδὲ
 συναντήσης πρὸς αὐτῶν, ἢ ἐνεργήσης, ἢ ἐργαγῆς, μὴ εἰ νυκτὶ, μὴ
 εἰ ἡμέρᾳ, ἢ εἰ ὥρᾳ, ἢ εἰ μεσημβρίᾳ. ἀλλὰ ἀπελθε ὧς
 τὸ ἴδιον πέρταρον, ἕως τῆς ἡτοιμασμένης μεγάλης ἡμέρας τῆς κεί-
 ρεως. Φοβήθητι τὸ θεὸν τὸ καθήμενον ἐπὶ θρόνον χειρὶ βίμῃ, καὶ ἐπι-
 βλέποντα τὰς ἀβύσσους. ὃν τρέμουν ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, θρόνοι, κυ-
 ριότητες, δαχαί, ἐξουσίαι, δυνάμεις, καὶ πάντα πολυύμματα χειρὶ βίμῃ.
 ὃν τρέμει ὁ ἔρανος, καὶ ἡ γῆ, καὶ ἡ θάλασσα, καὶ πάντα τὰ εἰς αὐτοῖς.
 ἔξελθε καὶ ἀναχώρησον ἀπὸ τῆς σφραγισθέντων νεολέκτων τραυμάτων τοῦ
 χειρὸς τοῦ θεοῦ ἡμῶν. κατ' ἐκείνην γὰρ σε ὀρκίζω τῷ ὡσεπα-
 τοῦντ[Ⓢ] ἐπὶ πτερυγίων ἀνέμων, τῷ ποιῶντ[Ⓢ] τὰς ἀγγέλους αὐτοῦ
 πνέοντα, καὶ τὰς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῶς φλέγον. ἔξελθε καὶ ἀνα-
 χώρησον ἀπὸ τῆς πλασματικῆς τέτων ὅς σὺν πάσῃ τῇ δυνάμει, καὶ
 τοῖς ἀγγέλοις σε.

• Εὐφώνησις.

Ὅτι διδόξασαι τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ
 ἁγίου Πνεύματος[Ⓢ], νῦν καὶ αἰεὶ.

Ἀφορκισμὸς β'.

Ὁ θεὸς ὁ ἅγιος[Ⓢ], ὁ φοβερός καὶ ἐνδοξός[Ⓢ], ὁ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις
 καὶ τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ ἀκατάληπτος[Ⓢ], καὶ ἀνεξιχνίατος ὑπάρχων,
 αὐτὸς παρορέσας σοι, διάβολε, τῆς αἰωνίου κολάσεως πλὴν τιμω-
 ρίαν, δι' ἡμῶν τῆς Χειρὸς αὐτοῦ δούλων κελθῆναι σοι, καὶ πάσῃ
 τῇ συνειργῶ σε δυνάμει, ἀποστῆναι ἀπὸ τῆς νεωστὶ σφραγισθέντων
 ἐπ' ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ ἡμῶν θεοῦ.
 ὀρκίζω σε δι' παμπόνηρον, καὶ ἀκαθάρτην, καὶ μαρὸν, καὶ ἐβδε-
 λυγμόν, καὶ ἀλλότριον πνέοντα, καὶ τὴν δυνάμειν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 τοῦ πᾶσαν ἐξουσίαν ἔχοντος[Ⓢ] εἰς ἔρανον, καὶ ἐπὶ γῆς. τοῦ εἰπόντος[Ⓢ] τῷ
 κοφῶ καὶ ἀλάλῳ δαίμονι, ἔξελθε ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μηκέτι
 εἰσελθῆς εἰς αὐτόν. ἀναχώρησον, γνώρισον τὴν σὴν ματαίαν δύναμιν,
 πλὴν μηδὲ χείρων ἐξουσίαν ἔχουσαν. ὑπομνήσθητι τοῦ ἐπιτάξαντός σοι
 καὶ πλὴν σὴν αἵτησιν εἰς πλὴν ἀγγέλου τῆς χείρων εἰσελθεῖν. Φοβή-
 τητι τὸ θεόν, ὅς τῷ παρορέσας ἡ γῆ κατ' ὑδάτων ἐσηέικτο. τὸ κτί-
 σαι[Ⓢ] τὰ ὄρη σταθμῶν, καὶ τὰς ἰάπας ζυγῶν, καὶ θέναι ἄμμοι θά-
 λασσιν

ὅς ἡ ὥρα] puto legendam, μὴ εἰ ὥρα, μὴ | tium significet, μεσημβρία, dimidium dici
 μεσημβρία. ut ὥρα hic totum diurnum spa- | verumtamen non satisfacio mihi, quia me-
 σημε-

facit. Etenim hic ipse & nunc tibi per nos imperat. Eximesce, exi, ac discede ab his figmentis manuum ejus, neque revertaris amplius, neque ea iterum clam subeas, neque occurras alicui eorum, neque in iis opereris, aut erumpas, ac vim tuam exseras, neque noctu, neque interdiu, neque mane, neque media die: verum abi in destinatam ac propriam tibi inferorum sedem, in magnam usque illam judicio preparatam diem. Horre Deum illum, qui in throno Cherubim sedet, & abyssos perlustrat; quem angeli tremunt, & archangeli, & throni, & dominationes, & principatus, & potestates, & multoculos Cherubim: quem cælum & terra tremit, & mare, & omnia, quæ in his reperiuntur. Exi, & discede ab his signatis Christi Dei nostri thronibus. Etenim per eum te adjuro, qui super alas ambulat ventorum, qui nuntios suos spiritus facit, & ministros suos ignem ardentem. Exi, & discede ab hisce manuum ejus figmentis cum omnibus potestatibus, & angelis tuis.

Exclamatio.

Exaltatum namque est nomen Patris, & filii, & Spiritus Sancti, nunc, & semper, &c.

Exorcismus I K

Deus, qui sanctus, tremendus, gloriosus est, quique in omnibus operibus suis, ac potentia sua, incomprehensibilis & inexplorabilis est; ille, qui tibi, Diabole, aeternæ punitionis pœnam præstavit, per nos Christianos servos suos, tibi præcipit, & omni auxiliari tuo exercitui, ut hinc discedas ab hisce recens signatis in nomine Domini nostri Jesu Christi, veri Dei nostri. Adjuro te igitur, scelestissime, impure, profane, abominande, & aliene spiritus, per potentiam Jesu Christi, cui omnis potestas data in cælo & in terra: qui surdo & muto demoni dixit, Exi ex hoc homine, neque umquam in illum revertare. Abi hinc, agnosce vanam tuam potentiam, quæ ne in porcos quidem potestatem habet. Recordare jubentis tibi, uti petebas, ut in gregem porcorum intrares. Verere Deum, cujus imperio terra in aquis stabilita est: qui montes condidit ad perpendicularum, & fontes creavit ad libram, & arenam mari posuit pro limite, & tranquillam in vehementi fluctuum concitatione commorationem. Qui attingit montes, & ecce fumigant: qui lumen induit,

σημεία meridiem, seu medii diei tempus significat. Quare rectius videtur, μὴ ἡμέρη, μὴ εὐσημεία: Neve cum elisione erumpas, neque noctu, neque interdiu, sive mane, sive meridie.

7. εἰς τὸν ἰδίον τὰς λαοὺς] id est, τὸν ὁφθαλμὸν. sic Judas Act. c. 1, 25. περιουσίαν dicitur εἰς τὸν ἰδίον τόπον. & S. Ignatius in

epist. ad Magnesios: καὶ ἵνατος εἰς τὸν ἰδίον τόπον μίμνει χυρῖν.

8. τὸν πᾶσιν] hic ob sequentem litteram labialem π in μ vertitur, uti sæpe in lapidibus factitatum monui in Fortuitis pag. 310.

9. Εὐφώνως] Clara hoc, quod sequitur, voce acclamabatur a succinente Diacono.

λάσῃ ὄρει, καὶ εἰ ὕδατι σφοδρῶ τείβει ἀσφαλῇ. τὸν ἀπὸ μύθου
 τῆς ὀρέων, καὶ χαπνίζοντα. ἃ ἀναβαλλόμενοι τὸ φῶς ὡς ἱμάτιοι.
 ἃ ἐκτείνοντα ἃ ἔρανον ὡσεὶ δέρον, ἃ στεγάζοντα εἰ ὕδασι τὰ ὑ-
 περῶα αὐτῶν. ἃ θεμελιῶντα πλεῖν γῆν ὅτι τῇ ἀσφάλειαι αὐτῆς. ἢ
 κλιθήσεται εἰς τὸ αἶμα ἃ αἶμα. τὸν προσκαλύμει τὸ ὕδωρ
 ἃ θαλάσσης, καὶ ἐκχέοντα αὐτὸ ὅτι πρὸς ὅσους πάσης ἃ γῆς.
 ἐξελθε καὶ ἀναχάρησον ἀπὸ τῆς πρὸς τὸ ἅγιον φῶτισμα θύρε-
 πιζομένην. ὀρκίζω σε καὶ ἃ σωτηριώδους πάθος τῶ κυρίου ἡμῶν Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ, καὶ κατὰ τῶ τιμῆς αὐτοῦ σώματος καὶ αἵματός, καὶ
 κατὰ τῆς ἐλθούσης αὐτοῦ τῆς Φοβεράς. ἤξει γὰρ ὅτι τῶ νεφελῶν.
 ἤξει, καὶ ἢ ἡρονεῖ, κενῶν πᾶσαι τῇ γῆν, καὶ σέ, καὶ πλεῖν συνέργει
 σε δύναμις κολάσει, εἰς πλεῖν γένει τῶ πυρὸς πῶδους, εἰς τὸ σκό-
 τος τὸ ἐξώτερον, ὅπως ὁ σκόληξ ὁ ἀκοίμητος, καὶ τὸ πῦρ ἢ
 σβίβηται.

Εὐκφώσεις.

Ὅτι τὸ κράτος Χριστοῦ τῶ θεοῦ ἡμῶν σὺν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ
 ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, &c.

Ἀφορκισμός γ'.

Κύριε σαβαώθ, ὁ θεὸς τῶ ἰσραὴλ, ὁ ἰώμενος πᾶσαι νόσον, καὶ
 πᾶσαι μαλακίας, ὁ πείβλεψεν ὅτι τῆς δόξης σε, ἐκζητήσας,
 ἐξεργήσας, καὶ ἀπέλασεν ἀπ' αὐτῶν πάντα τὰ ἐνεργήματα τῶ
 διαβόλου. ὁ πεινέσας τοὺς ἀκαθάρτους πνεύμασι, καὶ δόξαν αὐτῶν, καὶ
 καθαίρει τὰ ἔργα τῶ χειρῶν σε, καὶ τῇ δεξιᾷ σε χρησαμένους
 ἐνεργείας συνέτριψεν τὸν σατανᾶ ὑπὸ τῆς πόδας αὐτῶν εἰς τὰ-
 χι, καὶ δὲ αὐτοῖς νικᾶν κατ' αὐτῶν, καὶ τῶν ἀκαθάρτων αὐτοῦ πνευ-
 μάτων. ὡς τῶ πῶδός σε ἐλέος τυγχάνοντες καταξιώθησι τῶν ἀθα-
 νάτων καὶ ἐπιδραγίων σου μυστηρίων, καὶ δόξαν ἀναπέμψωσι τῷ
 Πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ,
 καὶ, &c.

Αὐτὸς σφραγίζει, καὶ ἀπολύει. καὶ ἔτω ἡ πάλιν κατηχέμενος
 καὶ διδασκόμενος ἡ χρυσίζε εἰς τῇ ἐκκλησίᾳ. καὶ ἀκροᾶται τῶ γρα-
 φῶν. εἴτα πλεονάζει πάντων τῶ εἰς τῷ βαπτίσματι νεομυστηρίων κα-
 ταξίεται τῆς θείας ἀναγωγείας.

Εὐχὴ

10. πάλιν κατηχέμενος] debebant enim strui. Immo per xl dies Doctrina de S. Tri-
 baptizandi prius in religione Christiana in-]itiate ipsis ante baptismum tradi solebat, teste
 D. Hic-

induit, ut vestimentum; qui cælum extendit, uti pellem; qui in aquis conculca sua contignat: qui super instabilitatem ejus fundamenta terre inedificat. Non movebimini in secula seculorum. Qui aquam maris ad se evocat, & in totius terre faciem effundit. Exi & discede ab his, qui ad accipiendum Spiritum Sanctum preparati sunt. Adjuro te per salutarem Domini nostri Jesu Christi passionem, & per venerandum ejus corpus ac sanguinem, tremendumque ipsius adventum. Venies enim super nubes. Venies, & non tardabis, judicaturus omnem terram, & te, & auxiliarem tuum exercitum in gehennam ignis abjecturus, in tenebras exteriores, ubi vermis irrequietus, ignisque est inextinctus.

Exclamatio.

Potentia namque Dei nostri Jesu Christi cum Patre & Spiritu Sancto
& nunc est, & semper.

Exorcismus III.

Domine Sabaoth, Deus Israel, qui omni morbo, & omni imbecillitati medicaris, respice, quaesumus, servos tuos, exquire, erue, & exige ex ipsis omnes Diaboli in eis operationes. Increpa immandos spiritus, & expelle eos, ac repurga manuum tuarum opera, dextraque tua usus efficacia Satanam obituum pedibus eorum subjice celeriter, & da ipsis victoriam de illo, omnibusque illius spiritibus impuris: ut hanc a te misericordiam consecuti immortalium quoque & caelestium tuorum mysteriorum participatione digni habeantur, laudesque ac honorem tibi retribuunt, Patri, & filio, & Spiritui Sancto, nunc, & semper, &, &c.

Iterum signat eum sacerdos, & abluit. Atque ita rursus institutus, doctusque in ecclesia aliquantum commoratur, auditque scripturas. Tum vero, ubi omnia perfecta & impleta, quæ ad baptismi pertinent sollemnia, divinam percipit regenerationem.

Preca-

D. Hieronymo adv. errores Joannis Hierosol. Hinc Paulus Novatianorum Constantinop. episcopus Judæum ad baptismum admittere noluit, nisi prius inter Catechumenos in fide Christiana fuisset eruditus; ἡ μὴ κατηχηθεὶς τὸν πρὸς τῆς πίστεως λόγον, apud Socratem Hist. Eccl. lib vii, cap. xvii. Idem cap. xxx Burgundiones baptizari cupientes septem diebus præparatos jejunando instruedoque, octavo tandem die ad S. lavacrum admittit, baptizatosque.

ii, χρεῖζα] Jejunis vacans & precibus hebdomadas tum temporis duas, olim, cum rigidior disciplina, plures vide tomo vii Bibl. Patrum fragmentum Nicetæ de ordine in conversis ad fidem Chr. Saracenis servato: ubi, ἀπογευόμενος μὲν ὁ ἀσπασὼν τῇ ἰερῇ πίστει, ἡσυχίᾳ ἐπὶ ἑβδομάδας δύο, καὶ διδάσκειται τὸν εἰς ταῖς θείας καὶ ἀγίας ὑπαγγελίας παραδοθῆσαι ἡμῖν ὑπὸ τῆς κλεῖς ἡμῶν Ι. Χ. ἀσπασχῆς.

Εὐχή μετὰ τὸ * ποιῆσαι τὸν κατηχούμενον πρὸς τὴν
πρὸς ὕδατι βαπτισομένην.

Ὡς δὲ σποταὶ κύριε, ὁ ποιήσας τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα σε καὶ ὁ-
μοίωσιν, " καὶ μεταδὼς αὐτῷ ζωῆς αἰωνίας. εἴτα ἐκπεσόντα διὰ τῆς
ἀμαρτίας μὴ παριδὼν, ἀλλ' οἰκονομήσας διὰ τῆς ἐνανθρωπίσεως
τῆς Χειρὸς σε τὴν σωτηρίαν τῆς κόσμου, αὐτὸς καὶ τὸ πλάσμα
σε πῦθ' λυτρωσάμενος ἐκ τῆς δουλείας τῆς ἐχθροῦ, πρὸςδεξά-
μεις τὴν βασιλείαν σε τὴν ἁγίαν. διάνοιξον αὐτῷ πρὸς ὀφθαλμούς τῆς
δουλείας εἰς τὸ ἐναυγάσαι αὐτῷ τὸν φωτισμὸν τῆς εὐαγγελίας σε. συ-
ζευξον αὐτῷ τὴν ζωὴν " ἀγγέλῳ φωτεινῷ, ῥυομένη αὐτὸν ἀπὸ πά-
σης ὀπιβελῆς τῆς ἀντικειμένης, ἀπὸ συναιτήματός ποτηρῆς.

Καὶ ἐμφυσᾷ αὐτῷ τρεῖς, καὶ σφραγίζει τὸ μέτωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ
στόμα, καὶ τὸ στήθος, καὶ λέγει.

Ἐξέλασον ἀπ' αὐτοῦ πᾶν ποτηρὸν καὶ ἀκαθάρτον πνεῦμα, κεκρυμμένον,
καὶ ἐμφωλθὸν αὐτῷ τῇ καρδίᾳ, πνεῦμα πλάνης, πνεῦμα πενητίας,
πνεῦμα εἰδωλολατρίας, καὶ πάσης πλεονεξίας, πνεῦμα ψευδοῦς,
καὶ πάσης ἀκαθαρσίας τῆς ἐνεργουμένης κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ
διαβόλου, καὶ ποιήσον αὐτὸν πρὸςβαθὺν λογικὸν τῆς ἀγίας ποιμένης τῆς
Χειρὸς σε, μέλος τιμὴν τῆς ἐκκλησίας σε, σκεῦός ἡγιασμένον,
ὑπὸν φωτός, καὶ κληρονόμον τῆς βασιλείας σε. ἵνα κατὰ τὰς ἐπιτολάς
σε πολιτευσάμενος, καὶ φυλάξας τὴν σφραγίδα ἑαυτοῦ, καὶ δια-
τηρήσας πῶς χεῖρας ἀμόλυντοι, τύχη τῆς μακαριότητος τῆς ἀγίας
σε ἐν τῇ βασιλείᾳ σε.

Ἐκφώνησις.

Χάριτι, καὶ οἰκτιρμῇ, καὶ Φιλανθρωπίᾳ τῇ....

Καὶ μετὰ τὸ ἀμήν, " ἀποδουλεύει καὶ ἀπολκομένη τῇ βαπτισομένη,
ἀποτρίβει αὐτὸν " ὁ ἱερεὺς " ὅτι δυσμὴν, " ἀνω τὰς χεῖρας ἔχοντα,
" καὶ

* ποιῆσαι] locus corruptus, verti, ut potui.

12. καὶ δὲ αὐτῷ] reposui, καὶ μεταδὼς αὐτῷ.

13. ἀγγέλῳ φωτεινῷ] angelo lucis, angelo
custodi; qualis ille, de quo Patriarcha Jacobus
Genes. XLVIII, 16: Ο ἀγγέλῳ ὁ ῥυομένης με
ἐκ πάντων τῶν κακῶν, εὐλογῆσαι τὰ παρὰ
ταῦτα: Angelus ille, qui me ex omnibus
malis expedit, pueris hisce benignus sit ac
favens. Veteres enim tam Hebræi (qua de
re videtur Vossium de Idolol. lib. 1. cap. VII,) quam
Gentiles, suum cuique angelum tute-
larem adesse opinabantur, quem hi genium
appellabant, ἱερίσκοπον τῆς τῆς βίης ἀγωγῆς,

ut Dio ait in vita Commodi; sive ut Menan-
der apud Plutarchum de Tranq. animi, μυ-
σαγωγὸν τῇ βίᾳ: vita ducem, & inspectorem.
Sed nil notius. Verum Christiani quoque
ab hac sententia non alieni, quippe qui non
hominum tantum, sed & urbium custodes eos
crediderunt, ut e Gregorio Nazianzeno li-
quet, orat. XXXI, pag. 516. & hinc eorum
cultus natus, quem Origenes adv. Celsum
I. VII, p. 386, non improbat, colendi tan-
tum significatione repurgata, ut & aetio-
nis colentium. Plura idem, qui supra, Vos-
sius de Idolol. I. 1, c. IX. Hebræi vero vete-

Precatio, postquam ea, quæ conveniunt, circa baptizandum absoluta fuerint;

O Domine Deus, qui hominem fecisti ad imaginem & similitudinem tuam, vitamque largitus es aternam: neque eum postea, quum per peccatum lapsus esset, neglexisti, verum salutem generis humani per Christi tui assumptionem carnis procurasti: qui & hoc manus tue signum a servitute inimici liberaisti, recipe, & admite eum in cæleste regnum tuum. Aperi ei mentis oculos, ut ei Evangelii tui lumen illuceat. Commenda vitam ejus lucenti angelo, qui eum liberet ab omnibus adversarii insidiis, & ab omni cursu malo.

Tum ter ei insufflat, frontemque ejus, & os, & pectus signat, ac deinceps subjicit:

Exige ab ipso omnem malum & impurum spiritum occultum, & in corde ejus latitantem, spiritum erroris, spiritum malitiae, spiritum idololatriæ, & omnis cupiditatis, spiritum mendacii, & omnis immunditiei, quam Diaboli doctrina operatur, & fac ex eo rationalem Sancti Christi tui gregis oviculam, honoratumque ecclesiæ tuæ membrum, vas sanctificatum, filium lucis, & heredem regni tui: ut ad præscriptum præceptorum tuorum vitam suam instituens, sigillumque inviolatum custodiens, & tunicam sine macula conservans, sanctorum tuorum in regno tuo beatitatem consequatur.

Exclam.

Per gratiam, misericordiamque, & dilectionem ejus, &c.

Postquam Amen dictum, denudato lotoque eo, qui baptizandus est, sacerdos sese ad occidentem versus convertit, manusque in cælum tendens

res singulis provinciis singulos angelos à Deo præfectos crediderunt. qui Origeni *communes mundi Auriga* vocantur, Homil. xiv. Quo & a nonnullis vii illi angeli referuntur, quorum in Apocalypsi mentio, qui cap. iiii. *septem Dei Spiritus* vocantur: item illi, qui cap. vii, 2. memorantur coram Deo stare. Nam & Hebræis vii angeli ἀγγέλων αἱ φύλαι crediti. vide Gaulminum in not. ad vitam Moyſis l. i, c. vi. qui & p. 128, 129 angelorum tutelarium ac præceptorum Moyſis, Adami, Semi, Jacobi, & Eliæ, e Rabinis nomina profert.

14. ἀνδρώνων] per Diaconos prius superiore veste exuebantur baptizandi, & sic ad occidentem projectis manibus conversi ter Satanæ insufflare jubebantur.

15. ὁ ἱππὸς] Baptizandi enim sub manu antistitis renuntiabant Diabolo, & pompæ, & angelis ejus. Tertullian. de spectaculis cap. iv.

16. ἰπὶ δυνάμει] Diximus eade re nonnulla

superius; ubi de conversione ad orientem versus sermo. Diabolus autem angelus tenebrarum & noctis. Quare & a gentilibus partes Orientales Diis, Occidentales Dæmonibus tributæ sunt. Porphyrius de Antro Nympharum. Quin & Diis inferis eapropter sole occidente iacta facta, superis oriente. Scholiast. Apollon. l. i, vers. 587.

17. αἱ τὰς χεῖρας ἔχοντες] & hoc inter ritus baptismi, χεῖρας ἀγὰς οἱς ἕρπον, apud Basilium M. in Protrept. ad Baptismum. Verum in renuntiatione, quæ Diabolo & Angelis ejus fiebat, convertendo se in Occidentem manus non in altum elevatæ fuere, ut hic habetur, sed demissæ: Contra non, ut mox sequetur, in conversione versus orientem, demissæ, verum una cum oculis in cælum sublatae, atque ita Christi & S. Trinitatis confessio peracta fuit: ut est apud Dionysium Arcop. de Eccl. Hierarchia, cap. v. Sic & gentiles manibus sursum elatis Deos cœlestes comprecabantur, protensis, marinos,

18. καὶ λέγει τρεῖς, " Ἀποτάσσομαι τῷ σατανᾷ, " καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ πάσῃ τῇ λατείᾳ αὐτοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, καὶ πάσῃ τῇ πομπῇ αὐτοῦ. καὶ ἀποκρίνεται ὁ βαπτισόμενος πρὸς ἐν ἑκατον τὸν τρόπον. εἰ δὲ ἐστὶ παιδίον, ἢ βάρβαρος, ὁ ἀνάδοχος αὐτοῦ. καὶ μὲν τὸ πρῶτον ἐρωτᾷ αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, καὶ λέγει. ἀπετάξω τῷ σατανᾷ, καὶ ἀποκρίνεται αὐτός, καὶ λέγει, ἀπετάξά μιν. καὶ ὅτε εἶπεν αὐτὸν τρεῖς, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, ἐμφύσησον εἰς αὐτόν. καὶ μὲν τὸ ἐμφυσῶσαι, ἱστησὶ αὐτὸν " καὶ ἱσθὶς ἀνατολὰς κάτω τὰς χεῖρας ἔχοντα. καὶ λέγει τρεῖς, " καὶ συντάσσομαι τῷ Χριστῷ. Καὶ, πιστεύω εἰς ἓνα θεόν, πατέρα παντοκράτορα, μέχει τέλει, ἀποκρυστάλλου καὶ ἑκατοντὶ κατηχουμένου, ἢ ὁ ἀνάδοχος αὐτοῦ, ὡς εἴρηται.

Καὶ ὅτε ἐπλήρωσε " τρεῖς, ἐπερωτᾷ πάλιν αὐτὸν ὁ ἱερεὺς, λέγων, συντάξω τῷ Χριστῷ; καὶ λέγει ὁ βαπτισόμενος, συνετάξα μιν. καὶ ὅτε εἶπεν τὸ πρῶτον τρεῖς, λέγει πρὸς αὐτόν ὁ ἱερεὺς, Καὶ προσκύνησον αὐτόν. εἰθ' ὅπως ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς.

Δείκναι ὁ θεός, προσκύνῃσιν τὸ δούλον σου τὸ δέημα πρὸς τὸ ἅγιόν σου Φῶς, καὶ χαρίζῃσιν αὐτόν " τῇ μεγάλῃ ταύτης χάριτι τῇ ἀγίᾳ σου βαπτίσματι. ἀπολῶσιν αὐτὸν τὴν παλαιότητα " καὶ ἀναγέννησιν αὐτὸν ἄλλοι τῇ ἀγίᾳ πνεύματι δυνάμει, εἰς ἑνωσὶν τῷ Χριστῷ σου, ἵνα μηκέτι τίκται σατανᾷ εἴη, ἀλλὰ τέκνον τῆς αἰῶνις βασιλείας.

Ἐκφώνησις.

Εὐδοκία καὶ χάριτι τῷ μοιγενῶς σου ἡδ, μετ' ὧν ἀλόγητος εἶ.

Εἰθ.

nos, *dimissis* vero terra pulsata in invocatione inferorum. Scholiast. Homer. lib. 1, vers. 564. Adeatur & Servius ad Virgil. l. 1 v. Aen. v. 205.

18. καὶ λέγει τρεῖς] Renuntiatio hæc triplici fiebat interrogatione & responsione. Sermo Catholicus Ecclesie Anglic. in notis ad Bedæ Hist. Eccl. Anglor. lib. 111, cap. 7: *Presbyter puerum rogans ait: Renuntias Diabolo, necne? tum respondet patrinus pueri verbis usus, inquit: ego renuntio Diabolo. Tum rogat de novo: Renuntiasne omnibus operibus ejus? ait: Renuntio. Rogat tertio: Renuntiasne pompis ejus omnibus? ait: Renuntio. Tunc tribus his responsis Diabolo omnibusque flagitiis suis renuntiavit.*

19. Ἀποτάσσομαι] e formula sollemni. vide Canon. Eccles. Africanæ xxxvii, Ba-

sil. M. Piotrept. ad Baptism. &c. Latini eam vocem interpretabantur, *Renuntio*. Vide Cyprianum de Oratione Domin. Salvianum Massiliensem lib. vi, pag. 128, D. Hieronymum ad Demetriadem de servanda virg. Libr. 1 Cod. tit. 17, 234. §. 1, &c.

20. Καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ] Latini, *Renuntio Diabolo, & Potestati, & Angelis ejus*. Tertullianus de Spectac. cap. 17, de Corona Mil. cap. 111, &c.

21. κατὰ τὰς ἀνατολὰς] jam bis superius aliqua de hoc ritu diximus. Licet tamen & illud addere, quare veteres gentiles id facerent, nimirum, quia τὰ ἰὼν τῷ κόσμῳ ὡς ὁ ἄπας, sive quod *oriens mundi facies* esset, apud Ægyptios, unde Græci & Rom. sua sacra & ritus acceperunt. Plutarch. de Iside & Osir. p. 363. Quare templa eorum & januas &c.

dens ter dicit: *Renuntio diabolo, & omnibus operibus ejus, & omni culini ejus, & omnibus angelis ejus, & omni pompa ejus*: & respondet is, qui baptizabitur, ad ea singula. Quod si vero puer, vel barbarus fuerit, sponsor ejus, seu susceptor id facit. Postea rogat illum sacerdos, dicitque: *Renuntiavistine Diabolo?* respondet ille, dicitque, *Renuntiavi*. Quod ubi ter factum, ait ad eum sacerdos, *Suffla in eum*: & postquam insufflavit, statuit eum versus ortum manibus in terram demissis, aitque ter: *& addico me Christo*. Item, *Credo in unum Deum, patrem omnipotentem*, usque ad finem, respondente ad singula Catechumeno, seu sponfore ejus, uti diximus.

Ubi vero jam tertium id absolutum, sacerdos eum iterum rogat, dicens, *Addixistine te Christo?* respondet ille, *Addixi*: eoque ter dicto, ait illi sacerdos, *Flectamus genua*. Tum vero sacerdos hasce preces dicit:

Domine Deus, advoca hunc servum tuum N. N. ad sacram illuminationem tuam, & magna hac eum sacri baptismatis tui gratia dignare. Ablae veterem in eo hominem: & regenera eum potentia tui Sancti Spiritus in unionem cum Christo tuo, ne amplius filius Satana sit, sed filius regni tui.

Exclamatio.

Per benignitatem & gratiam filii tui, quicum benedictus es.

Deinde

& simulacra orienti obversa habebant, ut scilicet Dii orientem intuerentur. Lucianus de Dea Syria, Porphyrius de Antro Nympharum. Nec aliter Judæi, apud quos templum Hierosolymitarum, ut & Ezechielis, & tabernaculum ita posita fuere. Contra Christianorum templum ingressum ad occidentem habebant, ut ita ipsi introeuntes necessario ad orientem versus chorum, ut vocatur, se obvertere deberent.

22. *καὶ συντάσσονται*] solemne & hoc verbum hac in re. Dionys. Areopagita cap. 11. Hier. Ecclesiast. Basilus M. Protrept. ad Baptismum, rem quam formulam magis respiciens, *συντάσσει* *ἑαυτὸν* dixit. Huic contrarium, quod paulo superius habuimus, *ἀντάσσει* *τὸν Σατανᾶ*.

23. *τρεῖς ἱπποτάται*] eodem modo, ut paulo ante in renuntiatione factum.

24. *τῆς μεγάλης ταύτης χάριτος*] unde Baptisma inter alias appellationes *κατ' ἰσχὺν ἁγίου* appellatum, item *χάρισμα*, apud Gregor. Naz. orat. xl.

25. *καὶ ἀίμα γίνεσθαι*] stupendus stupor fuit Nicodemi, Joannis 111, v. 4, regeneratio-

nem ita plane ignorantis, ac si res apud Judæos olim inaudita fuisset: quum contra nihil in admittendis ad Judaïsmum Proselytis fuerit uſtatius: ita ut ejusmodi proselytus tamquam novus homo, vel ut infans ex nova matre renatus, & anima nova cœlitus illapſa indutus exiſtimaretur; habereturque pro verò Judæo, ex utraque cognatione, patria, nomine, &c. videsis fuisse hoc argumentum & eruditissime tractantem Marshamum in Chron. p. 200. Ceterum apud Christianos ea de causa post baptismum *Lactis & Mellis prægustata concordia*, ad infantis significationem. Ita Hieron. adversus Luciferianos, & in Eſaiam, Tertullianus de Corona Mil. c. 111, & l. 1. adv. Marcionem, Damascius apud Photium, aliique plures. Qui ritus ex parte a gentilibus acceptus; nam & hi cultores Iſidis & Cybeles post abſtinentiam, & suscepta initia, quasi modo genitos lacte aliebant. Unde apud Sallustium Philos. de Diis, cap. 17: *Ἐπὶ τῶν γάλακτος τροφῇ, ὥς ἂν ἀναλλομενῶν*: Post illa lactis alimentum, tamquam rursus natis. De Christiana regeneratione vide Justinum Martyrem Apol. 11.

Εἶθα ἔτως ἵσταται ἐμπροσθεν τοῦ ὕδατος, καὶ λέγεται τὰ διακόσιαι :
ὡς εἰρήνη τοῦ κυρίου δεητή.

Υ΄πς. Τῆς ἀσώθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας : Υ΄πς. Τῆς εἰρήνης τοῦ σύμ-
παντος. Υ΄πς. τοῦ ἁγίου οἴκου τέτρα :

Υ΄πς. Τοῦ ἁγιασθῆναι τὸ ὕδωρ τέτο τῇ δυνάμει, καὶ ἐργείᾳ, καὶ ὅπι-
φοιτήσει τοῦ ἁγίου Πνεύματος :

Υ΄πς. Τοῦ γενέσθαι αὐτὸ πρὸς καθάρημα ψυχῆς καὶ σώματος. τοῦ κυ-
ρίου δεητή.

Υ΄πς. Τῶν προσεχομένων νυνὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. τοῦ κυρίου δεητή.

Υ΄πς. Τοῦ γενέσθαι αὐτοῖς τὸ ὕδωρ τέτο ὕδωρ ἀναπλάσεως, λου-
τρον παλιγγενεσίας, ἀφεση ἁμαρτιῶν, ἔνδυμα ἀφθαρσίας. τοῦ κυ-
ρίου δεητή. Υ΄πς. Τοῦ ῥυθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πλάνης.

Α΄πιλα. Σώσσι, ἐλέησον. Τῆς παναγίας ἀρχάντης. Υ΄πς. εὐλογημέ-
της δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ αἰ παρθένης Μαρίας. τοῦ
ἁγίου καὶ ἐνδόξου πρεσβήτου, πρεσβόρου, καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάν-
νου, μετὰ.....

Καὶ λέγει ὁ ἱερεὺς καὶ ἑαυτὸν πλὴν εὐχὴν ταύτην, καὶ πλὴν
ἐκφώνησιν αὐτῆς, καὶ τὸ ἀμήν.

Ὁ εὐσπλαγχις καὶ ἐλεήμων Θεός, ὁ ἐταΐζων καρδίας, καὶ πει-
φρούς, καὶ τὰ κρύφια τῶν ἀνθρώπων ὀψιγασθῆναι. ὃ γὰρ ἐπὶ πρᾶγ-
μα ἀφανὲς εἰσώπιοι σε, ἀλλὰ πάντα γινώσκων καὶ ὡς πετραχλισμένα
πῖς ὀφθαλμοῖς σε. ὁ γινώσκων τὰ κατ' ἐμὲ, μὴ βδελύξη με, μη-
δὲ τὸ πρὸςωπιοῦ σε ἀποτρέψης ἀπ' ἐμοῦ. ἀλλὰ παρίεργέ με τὸ
πνεῦμα, καὶ εἰ τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, ὁ παρορᾶν ἀνθρώπων ἁ-
μαρτήματα εἰς μετένοιαν. καὶ ἀποπλυνόν με τὸ ῥύπον τοῦ σώματος,
καὶ τὸ σάρον τῆς ψυχῆς, καὶ ὅλον με ἁγιάσον ὁλοτελεῖ τῇ δυνάμει σε
τῇ ἀρετῇ, καὶ πνευματικῇ δεξιᾷ, ἵνα μὴ ἐλευθερίαν ἄλλοις ἐπαγ-
γελλόμενος, καὶ ταύτην παρέχων πίττει τῇ ἡρτημῶν ἐκ τῆς σπῆς ἀφά-
της Φιλανθρωπίας, αὐτὸς ὡς δοῦλος ἁμαρτίας ἀδόκιμος γίνωμαι.
μὴ δέσποτα ὁ μόνος ἀγαθὸς καὶ Φιλάνθρωπος, μὴ ἀποστραφείην
πειταπειωμένος, καὶ κατηχυμένος, ἀλλ' ἐξαποστείλοι μοι δύναμιν
ἐξ ὑψίστου, καὶ ἐνίσχυσόν με πρὸς πλὴν διακονίαν τοῦ προκειμένου μου-
ρίου τοῦ μεγάλου καὶ ἐσπεράντου, καὶ μόρφωσόν σε τὸ Χριστὸν ὡς τοῖς μέλ-
λοσιν ἀναγεννᾶσθαι ἀπὸ τῆς ἐμῆς ἐλευνότητος, καὶ οἰκοδόμησον αὐ-
τὰς ὡς τὰ θεμελίω τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν προφητῶν, καὶ μὴ χά-
ρις.

Deinde ita ante aquam consistunt, aitque Diaconus: in pace.

Oremus Dominum.

Resp. *Ut compotes, fiamus pacis, quæ supra in cælis est, & salutis, Resp. Pa-*
cis universi. Resp. Sanctæ adis.

Resp. *Ut Sanctificetur aqua hac potentia, & efficacia, & superveniat San-*
cti Spiritus.

Resp. *Ut id ad repurgationem anime fiat & corporis. Oremus Do-*
minum.

Resp. *Accedentium nunc ad sacrum baptismum. Oremus Dominum.*

Resp. *Ut aqua hæc ipsis fiat aqua reformationis, lavacrum regene-*
rationis, remissio peccatorum, indumentum incorruptionis. Oremus
Dominum. Resp. Ut liberemur ab errore.

Antiph. *Serva, miserere. Sanctissima, immaculata. Resp. Benedicta Do-*
mina nostra Deipara, & semper virginis Mariæ. Sancti & gloriosi
prophete, præcursoris & Baptiste Joannis...

Dicitque sacerdos tacite preces hæc, & Exclam. & Amen.

Deus benigne & misericors, qui corda & renes scrutaris, & abscondita
hominum nosti: non enim quidquam coram te occultum est: sed ante
oculos tuos omnia nuda jacent, & resupinata: qui mea omnia nosti, ne re-
jicias me, neque vultum tuum a me avertas: sed peccata mea etiam in
hac hora oblivione præteri, qui peccata hominum ad eorum conversionem
ignoscendo pervidere soles: ablue sordes corporis, & maculas anime meæ,
& totum me sanctifica absoluta invisibili potentia tua, & spiritali dextera,
ne libertatem aliis prædicans, eamque per fidem, qua abs tua pendes in-
effabili erga homines benivolentia, aliis præstans, ipse velut peccati servus
rejiciar. Non rejiciar Domine, qui solus bonus, & amicus homini es,
humiliatus, confususque: sed demitte mihi cælus potentiam, & largire mihi
vires ad exsequendum ministerium præsentis hujus magni & cælestis mysterii;
& efforma Christum tuum in his, qui per meam miseri hominis manum
regenerabuntur: ædifica eos super Apostolorum ac Prophetarum tuorum fun-
damento, & ne destruas eos. Planta eos, ut planta, sint veritatis in Sancta
Ca-

26. τὸ ἑσθλὸν ἄνθρωπον] petita hæc ex epist.
ad Hebr. cap. iv, 13: ipsum vero verbum
τὸ ἑσθλὸν ἄνθρωπον a consuetudine veterum no-
xiorum, qui ita ducebantur, ut resupinato capi-
te conspectui omnium vultus suos subicerent.
Unde de Vitellio Suetonius cap. xvi: Donec
religatis post terga manibus, injecto cervici-

bus laqueo, veste discissa seminudus in forum
tractus est, inter magna rerum verborumque
ludibria per totum via sacra spatium, deducto
coma capite, cum noxi solent, atque etiam
mento mucrone gladii subiecto, ut visendam
præberet faciem, neve submitteret.

Θεοί. καὶ φύτῳσι αὐτοὺς Φύτῳμα ἀληθείας ἐν τῇ ἀγίᾳ σε κα-
θολικῇ ἐκκλησίᾳ. καὶ μὴ ἔκπλε. 17 ὅτε προκοπῶνται αὐτῶν ἐν
εὐσεβείᾳ δοξάζεται καὶ δι' αὐτῶν τὸ πασιάνοι ὀνομαί σε τῷ πατρὶ, καὶ
τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰ.

Καθ' ἑαυτῶν δὲ λίγει καὶ τῷ ἐκφῶ. καὶ τὸ ἀμήν. εἴτα πληροῦνται
τῷ διακόνῃ, 18 τῷ παναγίᾳ ἀρχάντῃ, καὶ τῷ ἱερέως τῷ
θεῷ, ἐν ἐκφῶσι.

Μίγας εἰ κύριε, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σε, καὶ ὕδεις λόγῳ ἐξ-
αρχέσει πρὸς ὑμῖν τῶν θαυμασίων σε. σὴ γὰρ βεβλήσει ἐξ οὐκ ὄν-
των εἰς τὸ εἶναι πᾶσα γὰρ τὰ σύμπαντα, τῷ σοῖ κράτει συνέ-
χεις τὴν κτίσιν, καὶ τῇ σὴ τροφῇ διοικεῖς τὸν κόσμον. σὺ ἐκ πρῶ-
των τοιχείων τῷ κτίσιν συναρμόσας 19 πέτρασι καιροῖς τὴν κύκλον
τῷ οὐρανῷ ἐπεφάσας. σὲ πρέμουν αἱ νοεραὶ πᾶσαι δυνάμεις. σὲ
ὑμνεῖ ὁ ἥλιος. σὲ δοξολογεῖ ἡ σελήνη. σοὶ εὐτυγχάνει τὰ ἄστρα, σοὶ
ὑπακούει τὸ φῶς. σὲ φέουσιν αἱ ἄβυσσοι. σοὶ δουλεύουσιν αἱ πηγαί.
σὺ ἐξέτινας τὸν ἔρπον ὡσεὶ δέριν. ἐτερέωσας τῷ γῆν ὅτι τὸ ὕδα-
τι. σὺ περικύκλωσας τῷ θάλασσαν φόρῳ. σὺ πρὸς ἀναπνοῆς
τὴν αἴρα ἐξέχας. ἀγγελικαὶ δυνάμεις σοὶ λειτουργοῦσιν. οἱ τὸ δὲ θαλα-
γῶν χοροὶ σὲ προσκυνοῦσι. 20 πολυόμματα χερσὶν, καὶ τὰ
11 ἐξαπέρυγα σεραφίμ κύκλῳ ἑστῶτα, καὶ περικύκλωμα φόρῳ τῆς
ἀπροσίτου σου δόξης κατακαλύπτεται. σὺ γὰρ θεὸς ὢν ἀπερίγραπτος,
ἀναρχὸς τε καὶ ἀτέλευτος, ἦλθες ὅτι τῆς γῆς μορφὴν δούλῳ λα-
βὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου γενόμενος. ὃ γὰρ ἔφερες, δέσποτα,
ἀπὸ σπλάγχνα ἐλέος σε θεάσασθαι ὑπὸ τῷ διαβόλῳ τυραννέ-
μενοι τὸ γένος τῷ ἀνθρώπων. ἀλλ' ἦλθες, καὶ ἔσωσας ἡμᾶς. ὁμο-
λογῶμεν τῷ χάρι. κηρύττομεν τὸν ἔλεος. ὃ κηρύττομεν τῷ θείῳ
γνώσει. τὰς τῆς φύσεως ἡμῶν γονὰς ἡλευθέρωσας. παρθενακὴν ἡγία-
σας μήτραν τῷ τέκῳ σε. πᾶσα ἡ κτίσις ὑμνοῖ σε ὅτι φανέντα. σὺ γὰρ
ὁ θεὸς ἡμῶν ὅτι τῆς γῆς ὥφθης, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναιεστά-
φης. σὺ καὶ τὰ Ἰορδάνια ρεῖθρα ἡγίασας ἔρπονθεν καταπέμψας τὸ
ἅγιόν σου Πνεῦμα. καὶ τὰς κεφαλὰς τῷ ἐκεῖσε ἐμφωλευόντων συνέ-
τριψας δεσπόται. αὐτοὶ εἰν, Φιλάνθρωπε βασιλεῦ, πάρεσο καὶ
νῦν

27. ὅτε προκοπῶνται] pro ὅτε.

28. τῆς παναγίας ἀρχάντῃ] Vide supra.

29. πέτρασι καιροῖς &c.] elegantissima est
ἡ περ. & tere poetica expressio. Possunt autem
ab Hebraeis illa coronationis desumpta videri

translatio. Sic Maimonides de Idololatria, c. 1,
§ xi: Elegit Deus Israelitam hereditatem si-
bi, eumque preceptis coronavit. Verum Græ-
ci verbo illo pro amovere, & circumvenire,
utuntur: unde apud Orpheum in hymnis:
ἐπτά

Catholica ecclesia tua, & ne evellas eos: ut proficientibus hisce in pietate sanctissimum nomen tuum, & filii, & S. S. etiam per ipsos cum gloria celebretur, nunc, & semper, &c.

Tacite etiam *Exclam.* dicit, atque item *Amen.* Deinde, ubi Diaconus absolvit, *Sanctissima immaculata &c.* Sacerdos preces ordiens clara voce ait:

Magnus es Domine, & mirabilia sunt opera tua, nec sermo ullius decantandis mirabilibus tuis sufficiet. Tua enim voluntate cuncta ex nihilo creata sunt, productaque: eaque omnia potentia tua tueris & conservas, mundumque tua providentia gubernas. Tu e quatuor elementis creationem compaginans annis circumlatus quatuor tempestatibus coronasti. Te metumunt tremuntque potestates universae spirituales: te Sol praeclucet; te celebrat Luna. Tibi Astra voces fundunt laudum: tibi lux obtemperat: Abyssus ad tuam vocem exhorrescunt: fontes tibi serviunt. Tu caelum tamquam pellem extendisti: Tu terram super aquas stabilisti: Tu mare arena circummanisti: Tu ad respirandum aëra effudisti. Angelica tibi ministrant potestates: & archangelorum te chori adorant. Multoculi Cherubim, & sexalares Seraphim circumstant te, & circumvolutantes praehorore inaccessibilis gloriae tuae cultus suos obvelant. Tu enim, quum incircumscriptus Deus esses, sine initio, & inenarrabilis, in terras descendisti formam induisti servi, & humanam adsumens imaginem. Non enim sustinuisti, Domine, propter misericordiae tuae viscera, videre humanum genus sub Diaboli languens tyrannide: sed venisti, & servasti nos. Fatemur hanc nos tibi debere gratiam: predicamus misericordiam tuam; non occultamus tuam beneficentiam. Tu natura nostra subolem liberaisti: tu parvam tuam alvum virginem sanctificasti. Omnis te creatura in apparitione tua laudibus celebravit. Tu enim Deus noster in terris visus es, & cum hominibus vixisti. Tu & Jordanis fluentia demisso S. spiritu tuo sacraisti. Tu & delutescentium illic draconum capita contrivisti. Adesto igitur & nunc, o generis nostri amator
Rex,

ἔστω καὶ τὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τοῖς ἀγγέλοις.

30. πολυόμματα χερυβίμ] vel quia magistri, ac scientiae, atque etiam providentiae, symbolum; ait enim Deus Exod. xxv, 22: καὶ γινώσκουσιν σοὶ ἐκείνη, καὶ λαλοῦσιν σοὶ ἀκούει τῆ ἰλαστικῆς, ἀπὸ μέσων τῶν δύο χερυβίμ. Hinc oculi apud veteres Minervae sacri; Fulgentius l. 111 Mythol. & hinc Orpheus Jovi quatuor oculos tribuit in hymnis: qui Triaculus in regia Priami, Patrius appellatus, apud Pausaniam in Corinth. oculum tertium in fronte habens. Vel quia ministri & exploratores Dei. Sic apud Persas oculi regum. Libanius Sophista in Basilic. pag 111, Xenophon Cyropæd. l. vii, ubi plura, Heliodor. p. 405

Æthiop. &c. Satrapas etiam Persarum ita appellatos Suidas tradit. Sic & oculus Phorcidum, earum ductor, apud Heraclitum de incredibilibus. Huc & Panoptes Argus facit. Imo & oculi appellati apud Græcos modimperatores ac inspectores bibendi. Athenæus lib. x. p. 425: & Sol oculus mundi. Macrobius l. 1 Sat.

31. ἐξαπέρυγες σεράφίμ] Seraphim angeli iræ Divinae ministri, ardentes, ignei, a σέρω, Seraph. Esaias cap. vi, 2: καὶ σεράφίμ ἐστήκεισαν κύκλῳ μου. ἐξ ὑπέρωγος τῆ ἰνῆ, &c. Et adstantes, circum circa eum angeli Seraphim. Sena singulis alæ, &c.

νῦν ἀφ' τῆς ὀπιφειτήσεως τῆς ἀγίας σου Πνεύματος, καὶ ἀγιά-
σον τὸ ὕδωρ τῆς. καὶ δὲς αὐτῷ πλὴν χάριν τῆς ἀπολυτρώσεως, ἥ
βιολογία τῆς Ιορδάνης. ποιήσον αὐτὸ ἀφθαρσίας πηγὴν, ἀγιασμῷ ὕ-
δαρ, ἀμαρτημάτων λυτήριον, νοσημάτων ἀλκιμητῆριον, δαίμονων
ὀλέθριον, ταῖς ἐναντίαις δυνάμεσιν ἀπρόσιτον, ἀγγελικῆς ἰαχύος
πεπληρωμένον. Φυγέτωσαν ἀπ' αὐτῆς οἱ ἐπιβλαβέοντες τῷ πλά-
σματι σου. ὅτι τὸ ὄνομά σου, κύριε, ἐπεχαλίσσαμέν τὸ θαυμαστὸν, καὶ
ἐδόξον, καὶ φοβερόν τοῖς ἐναντίαις.

Καὶ ἐμφυσᾷ εἰς τὸ ὕδωρ τρίτον, καὶ σφραγίζει ³¹ τοῖς
δακτύλοις τρίτον, καὶ λέγει.

Συμπεβήτωσαν ὑπὸ πλὴν σημείωσιν τῆς τύπης τῆς σταυροῦ σου πάσαι
ἐναντίαι δυνάμεις. ὑποχωρησάτωσαν ἡμῖν πάντα τὰ ³² εἰαίρια καὶ
ἀφαιτῇ εἴδωλα, καὶ μὴ κρυβήτω ἐν τῷ ὕδατι τὸ τῶ ³³ δαιμόνιον σκο-
τεινόν, μηδὲ συγκαταβήτω τῷ βαπτίζομένῳ, δόμητά σου, κύριε,
πνεῦμα πονηρὸν, σκότωσιν λογισμῶν, καὶ ἄραχιν διανοίας ἐπάγων.
ἀλλὰ σὺ, δέσποτα τῶν ἀπάντων, ἀνάδειξον τὸ ὕδωρ τῆς ὕδαρ
ἀναπαύσεως, ὕδαρ ἀπολυτρώσεως, ὕδαρ ἀγιασμῶν, καθαρισμῶν
μολυσμῶν σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἀνισπ δεισμῶν, ἄφισιν παραπαι-
μάτων, φωτισμῶν ψυχῶν, καὶ λήτρεον παλιγενείας, ὑπόθεσις χά-
ρισμα, εἶδυμα ἀφθαρσίας, ἀνακατισμῶν πνεύματος, πηγὴν
ζωῆς. σὺ γὰρ εἶπας, κύριε, λούσασθε καὶ καθαροὶ γένησθε, ἀφίλεισθε
ταῖς πονηρίαις ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν. σὺ ἐχάρισα ὑμῖν πλὴν αἰσθῆναι
ἀναγέννησιν δι' ὕδατος καὶ πνεύματος. ὀπιφάνηθι, κύριε, τῷ ὕδατι
τῆς, καὶ δὲς μεταποιηθῆναι τὰς ἐν αὐτῷ βαπτίζομένους εἰς τὸ
ἀποθέσθαι τὸ παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸ φθειρόμενον κατὰ τὰς ὀπιθυ-
μίας τῆς ἀπάτης. εἰδύσασθαι δὲ τὸ νέον, τὸ ἀνακαίνισμένον κατὰ
εἰκόνα σου ἥ κτίσασθαι αὐτὸν, ἵνα οἱ γινόμενοι σύμφυτοι τῷ ὁ-
μοιώματι τῆς θανάτου σου, ἀφ' ἧς βαπτίσματος κοινοὶ καὶ τῆς ἀνα-
στάσεως γίνωνται. καὶ φυλάξαντες τὴν δωρεάν τῆς ἀγίας σου πνεύματος,
καὶ αὐξήσαντες τὴν ὡφθαλμοπαιδείαν τῆς χάριτος, διέξωται τὸ βρα-
βεῖον τῆς αἰωνοκλήσεως. καὶ συγκαταεισθῇ τοῖς ὁρωτοτόχοις ἀπο-
γεγραμμένοις ἐν ἔργῳ. ἐν σοὶ τῷ θεῷ, καὶ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στῷ, ἀμα τῷ ἀνάρχῳ σου πατρὶ, δόξα, καὶ κράτος, σὺν τῷ
παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν, καὶ:

Ὁ ³⁴ λαός, Ἀμήν. ὁ ἱερεὺς, ³⁵ εἰρήνη πᾶσι. καὶ κλίνει ὁ ἱερεὺς πλὴν

κε-

31. τοῖς δακτύλοις] in V. C. erat, τὰς δακ- | contactam: seu signum crucis digitis in aqua
τύλους, vitiose, ni fallor. Puto vero aquam | ipsa ductum.
ipsam in signando digitis ab episcopo fuisse

33. Εἰαίρια εἴδωλα] spectra in aëre ver-
gentia.

Rex; & Spiritus tui Sancti superventu hanc quoque aquam sanctifica; & largire illi absolutionis gratiam, Jordanis benedictionem. Effice eam incorruptionis fontem, aquam sanctificationis, Absolutionem peccatorum, morborum avernuncationem, Daemonibus perditionem, potestatibus inimicis inaccessibleem, unum angelicarum plenam. Fugiant ab illa, qui sigmento manuum tuarum insidias struunt. Tuum enim nomen, Domine, invocavimus, admirabile illud & gloriosum, & adversarius tuis terribile, & extimescendum.

Tum ter in aquam insufflat, terque eam digitis suis signat, ac dicit:

Conterantur sub signo imaginis crucis tue omnes potestates adversæ. Cedant nobis cuncta in aëre commorantia & invisibilia spectra, & non occulatur in aqua hac Daemonium aliquod tenebrosum, neque una cum baptizando descendat, quasumus te, Domine, spiritus aliquis malus, obscuratio nemis rationis, mentisque perturbationem adferens. Verum tu noster omnium Domine, exhibeto aquam hanc aquam requietis, aquam absolutionis, aquam sanctificationis, repurgationem contaminationis carnis & spiritus, vinculorum resolutionem, peccatorum dimissionem, animarum illuminationem, lavacrum regenerationis, donum adoptionis, indumentum incorruptionis, renovationem spiritus, & fontem vite. Tu enim dixisti, Domine, Lavamini, & mundamini, auferite malitias ab animabus vestris. Tu supernam nobis per aquam & spiritum regenerationem benigne indulxisti. Adestum, Domine, aqua huic, & concede, ut, qui hac tingentur, immutentur & deposito vetere homine, qui desideriis fallacia corrumpitur, novum induant, qui ad imaginem conditoris sui innovatus sit: ut, qui similitudinis mortis tue fuere consortes, resurrectionis quoque tue per baptismum participes fiant: donumque Sancti Spiritus tui custodientes, ac depositum gratie adaugentes, supernæ tandem palmam vocationis accipiant, atque inter primogenitos in cælo descriptos accenseantur. Gloria & potentia sit tibi Deo & Domino nostro Jesu Christo, una cum principio carente Patre, & sanctissimo, benigno, & vivifico Spiritu tuo, nunc, & semper, &c.

Populus tum succlamat, Amen. Sacerdos, Pax omnibus. Reclinatque sacer-

santia Nullum enim elementum sine incolis spiritibus veteres credidere. Vide de spiritibus fuse disputantem Vossium lib. 1, de Idolol. cap. vi.

34. Δαίμονες κατεπίον] Demones enim balneares nocivi. Eunapius in Porphyrio: Οἱ δὲ καὶ δαίμονες τινὰ φύσιν ἔχοντες αὐτοὺς διαζῶν, καὶ καταβαλεῖν. Καύσαντα τῶν ἱλίων οἱ ἐπιχώριοι. Ajunt ipsum etiam genus quoddam Daemonum e balneo expulisse, & abegisse. Causanta, 1. urtensem, eum indigena vocitabant.

35. Καὶ ὁ λαὸς, Ἀμήν] accinebatur hoc a

populo. Vide, quæ nos ad hunc Ausonii versum in Ephemeride,

Et responsuris feris æva vocibus Amen, Pag. 103. & in Omnis pag. 781, annotavimus. Carolus M. in Libello de ritibus Vet. Ecclesiæ pag. 37: AMEN vero confirmatio est orationis a populo. Interpretatur enim vere, sive, fideliter: tamquam respondens populus dicat: vere ita fideliter credimus, sicut dicis; &c. immo & in benedictionibus in V. T. Numer. vi, 23, is ritus usurpatus. Vide & Seldenum ad Eutychii Origines Alex. p. 37.

36. Εἰρήνη πάντι] Attigi hanc formulam

κεφαλὴν εἰς ἀγνῶν τὴν ἐλαίαν βασιζομένην ὑπὸ τοῦ διακόνου, ἢ ἀναγινωσκόν, 11 καὶ ἐμφυσᾷ αὐτῷ τρεῖς, 12 καὶ σφραγίζει τρίτον, καὶ λέγει:

Δέσποτα κύριε ὁ θεὸς τῆς πατέρας ἡμῶν, ὁ τοῖς ἐν τῇ κυβωτῇ τοῦ Νῶε σωθεὶς ἀποτείλας χάριτος ἐλαίας ἔχουσαι ὅτι τῇ σφραγίδι, καταλλαγῆς σύμβολον, σωτηρίας τε καὶ ἀπὸ τῆς κατακλυσμῶν, καὶ τὸ καὶ χάριτος μυστήριον δι' ἐκεῖνο προτυπώσας, ὁ καὶ τὴν ἐλαίαν τὴν καρπὸν εἰς ἀποπλήρωσιν τῆς ἀγίας σου μυστηρίου χορηγήσας, ὁ δὲ αὐτῇ καὶ τὰς ἐν νόμῳ Πνεύματος ἀγίας πληρωθῆναι, καὶ τὰς ἐν τῇ χάριτι τελείας, * * αὐτὸς εὐλόγησον καὶ τὸ ἐλαίον τῇ δυνάμει, καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ ὅπως ποιήσῃ τὴν ἀγίαν σου Πνεύματος. ὥστε γενέσθαι αὐτὸ Χρίσμα ἀφθαρσίας, ὅπλον δικαιοσύνης, ἀναχακτισμὸν ψυχῆς καὶ σώματος, πάσης διαβολικῆς ἐνεργείας ἀποτρόπος, εἰς ἀπαλλαγὴν κακῶν πάντων τοῖς χειρομένοις πίπτει, ἢ καὶ μεταλαμβάνουσιν ἐξ αὐτῆς.

Καὶ ἀντιτάσσεται Ἐκφωνεῖ.

Εἰς δόξαν σου καὶ τῆς μονογενῆς σου υἱοῦ, τῆς παναγίας, καὶ ἀγαθῆς, καὶ ζωοποιῆς σου Πνεύματος, νῦν, καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τὰς αἰῶνας:

Ὁ λαὸς, Ἀμήν. Ὁ διάκονος, προσχωρ. Ὁ ἱερεὺς λαμβάνει τῷ τρυβλίῳ ἐκ τῆς ἀγίας ἐλαίας, καὶ ποιεῖ ἐξ αὐτῆς εἰς τὸ ὕδωρ σταυροῦς τρεῖς, ψάλλοντες, φωνὴν κυρίαν ὅτι τῆς ὑδάτων, καὶ τὸ Ἀλληλουχα τρεῖς, σὺν τῷ λαῷ, καὶ ἔκφωνεῖ.

Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ φωτίζων καὶ ἀγιάζων πάντα ἄνθρωποι ἐρχόμενοι εἰς τὸν κόσμον, νῦν, καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τὰς αἰῶνας.

Ὁ λαὸς, Ἀμήν. Καὶ προσφέρεται ὁ βαπτιζόμενος ἐν τῇ πρεσβυτέρῳ. καὶ λαμβάνων ἐκ τῆς ἀγίας ἐλαίας πῖς δακτύλοις αὐτῆς ποιεῖ

in Fortuitis pag. 132, jocosumque hoc Græci Poëtæ in episcoporum carmen ex Anthologia attuli:

Εἰρήνη πάντας, ἐπίσκοπος ἔπειτα ἐκείνους.

Πῶς δύναται πᾶσι, ὡς μόνος ἴδους ἵκεν;

id est, uti tum verti;

Nuper, Pax cunctis, ingressus Episcopus inquit.

Qui potius est Cunctis, quam sibi solus habes?

Habebat autem concubinam, cui nomen Irenæ: atque hinc ex ambiguo lusus. Formula hæc sollemnis erat, qua peractis post impositum altari S. Panem & Calycem precibus, Episcopus omnibus sacram pacem denuntiabat: quam S. Osculum, quo se invicem omnes excipiebant, statim subiequebatur. Hinc *osculum pacis* Tertullianus eleganter *signaculum orationis* appellat, de Orat. cap. xiii. At mysticum hoc osculum postea abrogatum, cum impudenti violaretur. Clement. Alex. lib. 111 Pædagog. c. xi. Karolus

sacerdos caput in vas olei, quod Diaconus, aut lectorum aliquis, portat, eique ter insufflat, terque signat, & dicit:

*Domine & Deus patrum nostrorum, qui illis, qui in Arca Noe erant, columbam, & ramulum oleæ ferentem, pacis misisti symbolum, salvisque e diluvio restituta: qui eo ipso gratiæ tuæ mysterium præsignificasti; qui & olive fructum ad consummationem sacrorum tuorum mysteriorum superpedisti, qui per ipsum & tempore legis Spiritu Sancto plenos, & tempore Gratiæ perfectos. * *. Huic quoque oleo potentia, & efficacia, & superventu Spiritus tui Sancti benedicere dignare: ut sit unctio incorruptionis, arma justitiæ, spiritus & corporis renovatio, omnis operationis Diabolica averruncatio, ad aversionem omnium malorum his, qui in fide unguuntur, ejusque sunt participes.*

Et surgens Exclamat:

In gloriam tuam, & unigeniti filii tui, & sanctissimi, boni, & vivifici Spiritus tui, nunc & semper, & in omnia secula.

Populus, Amen. Diaconus: *Accedite, &c.* Sacerdos acetabulo de Sancto oleo accipit, & ex eo in aquam tres cruces facit, accinens illud: *Vox Domini super aquas.* Et ter *Halleluja*, cum populo, & exclamat:

Benedictus Deus, qui illuminat & sanctificat omnem hominem venientem in mundum, nunc, & semper, & in omnia secula.

Populus, Amen. Et adducitur Baptizandus ad Presbyterorum aliquem: hic autem digitis suis aliquantulum sacri olei capiens imagi-

nam

rolus M. de rit. Vet. Eccles. pag. 80: *Ab his personis dantur oscula mutuo in Ecclesia, qui nulli titillationem libidinosæ suggestionis coguntur excitare.* Theodoretus de Hæresi Gnosticorum: *Qui vero initiatus est, respondet: Firmatus sum, & redemptus, & redimo animam meam a seculo hoc, & ab omnibus, qui cum ipso sunt, nomine Iao, qui redemit animam meam in redemptionem in Christo vivente. Deinde acclamant omnes præfentes: Pax omnibus, super quos nomen hoc requiescit. Ceterum nemini licebat, nisi Episcopo, pacem populo precari. Unde apud Socratem lib. vi Eccles. Hist. cap. xvi legitur, accusatum Joannem Chrysostomum, quod judicatus, condemnatusque a concilio, tamen ante decreti Synodici abolitionem, ac restitutionem, populum pace de more impertisset.*

37. *καὶ ἐμφορᾷ αὐτῷ*] Consecratio S. olei

εὐχέλαιος olim appellata, teste Possino in Lexico Pachymeriano. Fiebat autem illa consecratio vespere in Theophaniis ex instituto Petri Cnaphæi, episc. Antiocheni, ut est apud Cedrenum, p. 249. Basilii M. c. xxvii, de Spir. Sancto quovis id olim tempore factum ait e traditione Apostolorum.

38. *καὶ εὐφροσύνη*] eodem modo, sicut inspiratione, seu insufflatione, & signaculo crucis aqua consecrata fuit, ita & hic oleum sanctum; ut ita efficaciz Spiritus Sancti particeps fieret, Dæmonque abigeretur.

39. *τῷ ἁγίῳ ἑλαίῳ*] quod jam consecratum. Præcedebat ea lotionem, teste Dionys. Arcopagita cap. ii, Hier. Eccl. Nicephoro Callisto lib. vii, Hist. Eccl. cap. 33. e traditione, ut est apud Basil. M. de Spir. Sancto cap. xxvii, & Gregorium Nazianz. Orat. xl, &c.

ποιεῖται αὐτῷ τύπον 40 ὅτι τῷ μετώπῳ, καὶ τῷ στήθεϊ, 41 καὶ τῷ μεταφρένῳ τῷ βαπτίζοντός, καὶ λέγει :

Χρίεται ὁ δούνα ἔλαιον ἀγαλλιόσεως, εἰς τὸ ὄνομα τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ☩ :

Καὶ τότε χρίεται ὑπὸ τοῦ Διακόνου, 42 ἢ τοῦ ἀναγνώστου, ἐν τῷ ἔλαιῳ 43 ὅλον τὸ σῶμα. Ἐν δὲ τῷ ἀλείφειν τῶτον, ὁ δεξιερὺς βάλλει 44 τὸ λεντίον 45 καὶ τὰ μανίκια. καὶ μὲν τὸτο βαπτίζει, λέγων :

Βαπτίζεται ὁ δούνα εἰς τὸ ὄνομα τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ☩.

46 Ἐκάστη προσήρῃσει 47 χαίρειν αὐτῷ, καὶ ἀνάγων. καὶ μετὰ τὸ βαπτισθῆναι πάντας, νίπτει, καὶ ἐκβάλλει τὸ λεντίον, καὶ τὰ μανίκια. καὶ τῷ Διακόνῳ λέγουσι ☩, 48 προσχωρ. ἄρχεται 49 οἱ ψάλλει τὸ Μαχαίριον, ὡς ἀφείδθησαν αἱ ἀνομίαι. Τὸτο τείνει λέγει, καὶ δοξάζει, καὶ βύχεται ὁ δεξιερὺς :

Εὐ-

40. ἐπὶ τῷ μετώπῳ &c.] de fronte & pectore superius aliqua dicta sunt, quae respici poterunt.

41. καὶ τῷ μεταφρένῳ] quae pectori a tergo obversa, ut ita undique S. Oleo unctus a Diaboli tutus sit insidiis, omnibusque liber animi infirmitatibus.

42. ἢ τῷ ἀναγνώστῳ] Leitor in Ecclesia diebus Dominicis scripta Apostolorum, vel Prophetarum, pro ratione temporis populo praeegebat. v. Justinum Martyrem Apolog. 11. Quod munus & Imp. Julianus oblit, ut Constantium tanto melius falleret.

43. ὅλον τὸ σῶμα] exutum vestibus omnibus per Diaconos, allato per presbyteros oleo ter ipsum signabat episcopus, & reliquis Presbyteris totum porro inungendum tradebat : ipse vero ad lavacrum accedens precibus hoc consecrabat, ternaque S. Olei infusione sanctificabat, & ter hymnum accinens ex Ps. xxviii, Vox Domini super aquas, & Hallelujah, jubebat hominem produci; proclamatoque nomine tam baptizandi, quam susceptoris, eoque a presbytero ad Lavacrum adducto, Episcopus de loco superiore, Presbyteris iterum nomen baptizandi ad Lavacrum proclamantibus, ter ipsum baptizabat, ter, ad ternas scilicet intinctiones, nomina S. Trinitatis inclamans. Dionysius Areopagita. Mirari autem subit, cum in V. T. adeo accurate denudatio corporis vitata fuerit, ut

gradus ad altare nulli essent, ne eos ascendens sacerdos aliqua ex parte corpus revelaret, Christianos non veritos totum corpus in ecclesia denudare, cum baptizarentur; siquidem baptizatio e prisco instituto Joannis & Apostolorum in fluminibus fiebat, & non in templis, quae tum nulla erant. Certe gentiles nudare corpus in templis nefas duxere. Plutarch. in Quaest. Rom. & Hesiodus in Operibus.

44. τὸ λεντίον] Sacrum cingulum; ἑξ ἡμερῶν ἱσραηλίων. Balsamon ad Marcum Patriarcham respons. xxxvii : τὸ δὲ ἱσραηλιτικὸν εἰς τύπον τῷ λεντίῳ; de quo Joannes in Evangel. c. xiii, v. 4.

45. καὶ τὰ μανίκια] Manicae hodie Graecis pro manicis dicitur, ut alia multa ejus generis diminutiva vetera in ἡμῖν, quae recentiores perire effecerunt, Latinis chirotheca nunc dicitur : nam veteribus ignota fuit. Aliud enim est manica, Phrygum gestamen; de quo Virgilius :

Es tunica manicata, & habent redimicula mitra.

Apud Achmetem in Onirocritico legas, cap. ccxxx : τὸ περιστῆναι μανίκην τῷ ὑποκαμίσῳ ὡς κατὰ γαστρίαν καὶ σύνδεσιν τῷ βίβῳ ποιεῖται : Persica subucula manica, constitutionem & congregationem victus significat. Alius vertit : Persica subucula manica refertur ad rationem & constitutionem vitae. Verum vocem

nem crucis in fronte & pectore, ac scapulis format baptizandi, dicitque;

Talis ungitur oleo exultationis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

Et tunc ungitur oleo hoc a Diacono, vel lectore, per totum corpus. Dum vero ungitur, Episcopus cingulum linteum, & mantile sumit: ac postea eum baptizat, dicens:

Baptizatur talis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

Ad singulas pronuntiationes cum immergens & educens. Postquam vero omnes baptizati sunt, lavatur, & deponit cingulum cum mantili. Diacono vero dicente, *Accedite*. Cantores Psalmum auspiciantur, *Beati, quorum remissa sunt iniquitates*. Hoc ter dicit: Episcopus autem laudat Deum, & precatur:

bene-

tem βίον hic victum significare e sequenti versu abunde liquet, ubi idem interpret recte eam explicuit, & vertit. Meursius pro *μανία* reponit *μανικίον*; codex vero M. Vienn. Cæsar. Bibliothecæ habet *μανίακη*. *μανία* hæc autem torquis tenuior est. Sic *μανία* *χρυσῆ* πρὸς τὰς τερχήλους φορεῖται πορρῶσια legas apud Jacobum Diaconum in vita S. Pelagii, citante Meursio in Glossario: & apud Basilium Magnum in Hexaem. *μανία* *κας χρυσῆς ἀεφίροντις* magnates. A voce *μανικίον* derivatur *μανικίλιον*, seu *μανικίλιον*. *Μανικίλιον* Achmes, cap. CLVI, ταῖς ἀεφίροντις adjungit, & quasi unius generis fascias & velamenta, illa brachiorum, hæc tibiarum, utraque gaudium & stabilitatem servis portendere ait. Scaliger in codice meo Gallice explicuit, vertitque *les gantelets*. Accipitur & de inducto remis integumento ex corio, vel laceris linteis apud Meurs. in Glossario. Glossæ Basilicæ: *Μανικίλιον τὸ ταῖς κώπαις ἀεφιδίμῳ σκῆπτρῳ, ἢ ῥάκος, ὁμοιομανικίον*. Hinc & compositum tractum *ἐπιμανικίον*, sive *ἐπιμανικίον*, in quo effigies Christi intexta; quo soli utebantur episcopi in manu dextra, mystice manicas seu compedes Jesu Christi, quibus ille impeditus fuit, significans; ut est apud Meursium in Glossar. Alias & Chirotheca venatoris sinistra manu falconem sustentantis ita appellata fuit. Est & aliud inde formatum compositum, *εὐμομανίον*, quod est velum muliebre, quo os obtegatur. Theophilus Protospatharius de Humani Corp. Fabrica lib. IV: *τοῖσι καὶ τὸ εὐμῶδες πλάτυσμα γυναικίῳ φιλίῳ, τῷ καὶ*

τοῖς λεγομένοις εὐμομανίῳ: Musculosa hæc fascia muliebri velamento similis est, quod vulgo *Stomomanton* appellatur. Puto id ipsum esse, quod Galli *un masque* vocant. *φιλίον* enim pro *ἐπιφιλίῳ* positum videtur, ab *ἐπιφίλῳ*, id est, *ἐπιβίλῳ*, quasi *ἐπιβίλοι*.

46. *ἐκείνη ἀεφίροντι*] *Ter merguntur*, inquit Tertullianus de Coron. Mil. c. III. vide & Hieronymum adversus Luciferianos, Basilium M. Dionysium Areop. &c.

47. *κατάγει αὐτόν &c.*] non enim tripla insperione aquæ in faciem, ut nunc, sed toto immerso ter in aquam corpore baptismus olim celebratus.

48. *ἀεφίροντι*] post baptismum statim *ἐν τῷ μεγάλῳ βήματι* ante magnum sacrarium, sive ante sacram mensam, sive *alta-rem magnum*, in quo Eucharistiæ fiebat oblatio, constituebantur, quæ statio τῆς ἐκείνης δόξης erat *ἀεφίροντι*; *caelestis gloria rudimentum*. D. Gregor. Nazianzenus Orat. XL: vocatur hoc & *ἀγίον βήμα*. Justinus Martyr Apol. II, ait baptizatos statim adductos ad illos, qui vocabantur fratres, id est, communicantes. Qui congregati preces & pro se, & pro baptizatis, ceterisque omnibus deinde ad Deum fundebant: quibus finitis, osculo se invicem sancto excipiebant, de quo supra, n. 36.

49. *οἱ ψάλλοντες*] post baptismum *Psalmodia* adhibebatur, *καθ' ἣς ἰδύχοντο*, αἱ τῆς ἐκείνης ὑμνωδίας ἀεφίροντι: *qua accipiebantur baptizati, tamquam psalmodia futura in cælis per hymnos gratulationis ab angelis*. Ita fere D. Gregorius Naz. orat. XL.

Εὐλογητὸς εἰ κύριε ὁ πατριάρχης, ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθῆς, ὁ ἡλίου
 τῆς δικαιοσύνης, ὁ λάμψας ἐν σκοτίᾳ φῶς σωτηρίας ἀπὸ τῆς ὀπι-
 θαιεύας τῆς μονογενεῦς σε υἱὸς καὶ θεὸς ἡμῶν, καὶ χειροτάμηνος ἡμῶν
 τοῖς ἀναξίοις πλὴν μακαρίαν χάδαρον ἐν τῷ ἁγίῳ ὕδατι, καὶ τὸν
 θεὸν ἀγασμένον ἐν τῷ ζωοποιῷ ῥέσματι, ὁ καὶ νῦν εὐδοκίᾳς ἀ-
 ναγκησάμενος τὰς δόλως σε τὰς νεοφωτίστας δι' ὕδατος καὶ πνεύ-
 ματος, καὶ πλὴν τῆς ἐκδοῦν καὶ ἀκυσίαν ἀμαρτημάτων ἀφε-
 σιν αὐτοῖς δωρησάμενος. Αὐτὸς ἐν, δέσποτα, βασιλεῦ ὤπλαιγχε,
 χάρισα αὐτοῖς καὶ πλὴν σφραγίδα τῆς δωρεᾶς τῆς ἀγίας, καὶ
 παντοδυναμίας, καὶ πνευματικῆς σε Πνεύματος. καὶ πλὴν με-
 τάληψιν τῆς ἀγίας σώματος, καὶ τῆς τιμῆς αἵματος τῆς Χρι-
 στοῦ σε. Φύλαξον αὐτοὺς ἐν τῷ ἀγασμένῳ. βεβαίωσον αὐτοὺς ἐν τῇ
 ὀρθοδόξῳ πίστει. ῥῦσαι ὑπὸ τῆς πωρῆς, καὶ πάντων αὐτῶν τῆς ὀπι-
 τηδευμαίται, καὶ τῷ σωτηρίῳ σε φόβῳ, ἐν ἀγνείᾳ, καὶ δικαιο-
 σύνῃ, τὰς ψυχὰς αὐτῶν διατήρησον. ἵνα ἐν παιτὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ
 θιαροῦντες σοι υἱοὶ καὶ κληρονόμοι τῆς ἐπεραγίας σε γένωται βα-
 σιλείας.

Εὐφώνησις.

Ὅτι σὺ εἶ θεὸς ἡμῶν, θεὸς τῶ ἐλεῖν καὶ σώζειν,
 καὶ σοὶ ἔδωκεν.

Καὶ μὲν πλὴν εὐχὴν ταύτην ψάλλει, Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθησαν ὡς καὶ
 ῥεῖν τὰς βαπτισθέντας τῷ ἁγίῳ μύρῳ, ποιῶν σαυρὸς τύπον ὡς ὅτι
 τῶ μετώπῳ ὡς καὶ τῆς ὀφθαλμοῦ, λέγων,

Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου.

Καὶ μὲν τὸ αὐτὸ λέγει ὡς τῆς ἀγίας λειτουργίας. ὡς καὶ ἀξιοῦται τῆς ἀγίας
 μετᾶ-

50. Καὶ χεῖν τὰς βαπτισθέντας] quem-
 admodum ante Baptismum, ita & jam bapti-
 zati S. Chrismate inungi soliti fuere. Ter-
 tullian. adversus Marcionem l. i; & De Re-
 surr. carnis cap. ix, de Baptismo cap. vii:
 Canon Eccles. Univ. clxi, Isidorus lib. vi,
 c. xix, &c.

51. ἐπὶ τῷ μετώπῳ] Adeatur Prudentius
 in Psychomachia.

52. καὶ τῶν ὀφθαλμῶν] immo & nares,
 & os, & aures inungebantur. Canon Eccles.
 Univ. cxi, & clxx. de hæreticis jam ante
 baptizatis: Καὶ σφραγίζομεν καὶ χε-
 ροῦς πρῶτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ τότε μετώπον,
 καὶ τὰς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὰς ῥίνας, καὶ τὸ
 στόμα, καὶ τὰ ὦτα. καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς
 λόγῳ, Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἁγίου;
 Signatosque, sive unctos primum oleo sancto
 frontem

Benedictus es Domine Deus omnipotens; fons omnis boni, sol justitie, lumen salutis in tenebris emittens per apparitionem unigeniti filii tui ac Dei nostri: qui indignis nobis beatam in aqua sacra purgationem largiris, divinamque sanctificationem in unguine vivifico; quique & nunc servos tuos recens illuminatos per aquam & spiritum regenerare dignatus es, ac peccatorum tam voluntariorum, quam involuntariorum ipsis concedere remissionem. Tu igitur, Domine Rex, benigne & misericors, imperis ipsis & sigillum doni sancti & omnipotentis, atque adorandi Spiritus tui, participationemque sancti corporis, & venerandi sanguinis Christi tui. Custodi & conserva ipsos in sanctificatione tua: confirma eos in vera fide: libera eos a malo, ab & omnibus artibus ac dolis ejus: salutarique tui timore in puritate, & justitia animas eorum retine, ut in omni opere ac sermone tibi bene placentes cœlestis regni tui filii fiant & heredes.

Exclamatio.

*Quia tu es Deus noster, Deus misericordie & salutis;
& tibi gloriam.*

Post has autem preces, psallit, Quicumque baptizati sunt: ungitque baptizatos sacro oleo, signum crucis in fronte faciens & super oculos, dicens:

Signaculum Doni Spiritus Sancti.

Postilla incipit sacram liturgiam, & admittuntur baptizati ad sacram communionem.

frontem, oculos, naves, os, & aures. Signantes autem eos dicimus, Signaculum Doni Spiritus Sancti. Τὸ μίτωπον, seu frons, hic pro symbolo tactus positum. Quinque enim sensus quasi sanctificabantur S. Chrismate: unde postea sequitur: ἀπολὲν τὰς πέντε αἰσθήσεις αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν μίαν ἔχουσιν: Abluit ejus quinque sensoria, qua unguento inuncta erant. Miror autem hic de impositione manuum nihil dici, quia S. Spiritus baptizatis conferebatur, ut supra habuimus: nisi forte is ritus in hæreticis locum non habuit.

53. Ἀγίας λειτουργίας] Quod sacrum Eucharistiae: vulgo missa vocatur.

54. Ἀξιώται τῆς αἰγίας μεταλήψεως] solebat enim episcopus, postquam inunctus S. oleo erat, dignum eum declarare, qui S. Eucharistiae particeps fieret: atque ita se ipse ad celebrationem sacrorum conferebat; & S. Eu-

charistiam baptizato offerebat. Ita Dionysius Areop. ad quem Pachymeres notat, alium in Ecclesia suo tempore, & multo exactiorem, observatum fuisse ritum. Contra Tertullianus ætate sua nullos istiusmodi ritus agnovit. Ita enim ille de Baptismo cap. 11; Nil adeo est, quod obducat mentes hominum, quam simplicitas divinatorum operum, quæ in actu videtur, & magnificentia, quæ in effectu promittitur. Ut hic quoque, (in baptismo) quoniam tanta simplicitate, sine apparatu novo aliquo, denique sine summu, homo in aquam demissus, & inter pauca verba tinctus, non multo vel nihilo mundior resurgit, eo incredibile existimatur consecutio æternitatis. Vide & Justinum Mart. Apol. 11. Ceterum in hac prima communione baptizati statim dicere solebant, ut D. Hieronymus testatur, Es remitte nobis debita nostra.

μεταλήψαι. τῇ δὲ ἡμέρᾳ ἡ λύει τὸ σάβανον, ἡ τὸ κουκούλ. ἡ τὴν ζώνην, καὶ λέγει τὴν θ' ἑλπίδα :

Ὁ λύτρωσιν ἁμαρτιῶν ἀφ' ἧ βαπτίσματος τοῖς δούλοις σε δωρεῶν σάμηνον, καὶ ἀναγεννήσεως ζωὴν αὐτοῖς χειροσάμηνον, αὐτὸς καὶ τὴν δέσποτα κύριε τὸ φωτισμὸν καὶ παρσώπῃ σε εἰσαύλασον εἰς τῶν καρδίας αὐτῶν ἀφ' παντός. τὸ θυμιόν τὸ πίστεως αὐτῶν ὅτι τῇ σῇ πέτρᾳ θεμελίωσον. τὸ ἔνδυμα τῆς ἀφθαρσίας παντὸς ῥύπον ἁμαρτημάτων ἀμόλυντον διατήρησον. καὶ τὴν πνευματικὴν σφραγίδα τῆς φοβεῖας χρίσεως ἀνεξάρτητον διατήρησον. ἵλεως γένοιτο αὐτοῖς καὶ ἡμῖν καὶ τὸ πληθύνει τὸ οἰκτιρῶν σε :

Εὐχὴ φωνήσις.

Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὸ δύξαι.

Εἴθ' ἔτι λαμβάνειν ὁ ἱερεὺς ἡ βαμβάκιον, καὶ ὕδωρ εἰς σκεῦος, ἡ σπολὴν καὶ πέντε αἰσθήσεις αὐτῶν, ἡς ἀφ' ὧν μύρα ἔχειται, λέγων,

55. λύνει τὸ σάβανον] a baptismo stola candida indui solita. vid. Photium epist. lxxiv, Lactantium in carm. de Paschate circa finem, Pontium Paulinum, &c. Unde ea septimana in albis olim dicta, quæ proxime festum Paschatis sequebatur, Paschatis enim tempus baptizandis olim constitutum, ob resurrectionem Christi. Explicat hoc accurate Tertullianus cap. xix de Baptismo: duravitque ea consuetudo usque ad tempora Caroli M. Postea & toto Pentecostes tempore, ac tandem quovis. Recte vero Tertullianus loco memorato: Ceterum omnis dies Domini est, omnis hora, omne tempus habile baptismo. Si de sollemnitate interest, de gratia nihil refert. Hic vero σάβανον vestem linteam significat, qua post balneum corpus desiccari solitum. Hierocles ἱππιατρ. lib. i, cap. xxxiv: Εἰσαγαγόντες εἰς βαλάνιον, καὶ ποιήσαντες ἰδρῶσαι, καταμάσσουσιν ἰδὼν ξηροῖς σαβάτοις. Victor de Persecutione Vandalica, lib. i: Illa, quibus eunt

suscipiens de fonte dudum texerat, sabana badiabai. Gregorius Papa l. iii Dialog. Quæ ex more lotum, vestimentis indutum, & sabano constrictum superveniente vespere sepelire perquiremus. Hinc liquet cingulo sabana corpori adstricta fuisse: eaque de causa hic legitur λύνει τὸ σάβανον. Apud eundem lib. iv Dialog. Sabana, ut supra, vestes sunt, quæ balneo exeuntibus oblata.

56. τὸ κουκούλιον] Galeam hic intelligi puto mysticam, qua baptizati induti, ut est apud Nicephorum Callisti lib. iii, cap. xxxvii. Alias κουκούλιον σκίπασμα τῆς κεφαλῆς, integumentum capitis, ut Sozomenus illud interpretatur lib. iii. Hist. Eccles. cap. xiv. Certe mysticum fuit, & sicut baptismo regenerari dicti, ita velut infantes ac puelli, cucullo induti fuerunt baptizati. Hinc & postea Monachi cucullati, eodem intuitu. Dorotheus doctrina i. λαμβάνοντες δὲ καὶ κουκούλιον. τὴν δὲ ἐπὶ σόμβολον τῆς ταπεινότητος, τὸ ἱππιατρ. τὸ

munitionem. Octava vero die solvit sabanum, cucullum, & cingulum, & has dicit preces :

Domine, Deus noster, qui peccatorum solutionem per baptismum servis tuis largitus es, vitamque ipsis regenerationis benigne concessisti, nunc quoque illuminationem, quamvis, visus tui in cordibus eorum in perpetuum infunde : & ostiarium fidei ipsorum lapidem petra tua firmiter inaedifica. Indumentum incorruptionis ab omni peccatorum macula immaculatum conserva ; & hoc tremende unctiois spirituale signaculum indelebile custodi, & ipsis & nobis propitius facilius secundum multitudinem miserationum tuarum.

Exclamatio :

Benignus enim & hominum amans Deus es, & tibi gloriam.

Deinde Episcopus vasculum capit, & aquam infundit pelvi : & abluit quinque sensus ejus, quos oleo inunxerat, dicens : * * *

τὰ μικρὰ, τὰ ἄκακα, φορεῖτε κακέλευα. Ἄνδρες δὲ τίλειτε κακέλευον ἢ φορεῖτε. Ἡμεῖς δὲ διὰ τοῦτο φορεῖμεν, ἵνα ταπεινωθῶμεν τῇ κακίᾳ, ὡς λέγει ὁ ἀποστόλος : Sumimus & cucullum. Hoc enim submissionis animi symbolum est. Infantium enim parvulorum, & innoxiorum, id gestant. Homo autem adultus atque cucullum non gestat. Nos igitur ea de causa eo utimur, ut in re malitia infantium representemus innocentiam, quemadmodum Apostolus precipit. Ab hac voce deductum est verbum ἀποκακελεύειν. Sic in Euchologio Græcorum : Εὐχὴ εἰς τὸ ἀποκακελεύειν : Preces, quæ cucullum exuuntur. Ex his, quæ allata, satis liquere puto, cur Telesphorus, infans cucullatus, Æsculapio & Hygie adjungi soleat : nimirum, quod hi, qui e morbo pristinx restituantur valetudini, instar infantium sint recens natorum, & quasi re-generatorum : non secus ac serpens iis addita, renovatæ vitæ symbolum est, quotannis veterem pellem abiciens. Multi ve-

ro sunt, qui hanc ignorant facti rationem. Confer, quæ supra de regeneratione, & melius ac laetius prægustata concordia dicta sunt.

57. τῆς ζωῆς] respectum ad Apostoli monitum, Ephes. vi, 14; sic ut, quod ad gal. leam, ad vers. 17. Consulatur super his Dionysius Arcopagita, sæpiusculum memorato loco.

58. βαμβάκιον] vestis bombycina, qua absterfum oleum. βάμβας, bombyx, in glossariis. Achmetes Onirocrit. cap. 222 : Εἰς ἰδίαν τις, ὅτι φορεῖ ἱμάτιον ἔχει ἀντὶ βαμβάκος μεταξὺ, πληθύνεται πλεονάζον ἀναλόγως τῆς πληθύνου. Si quis se vestem sericam pro gossypina gestare videbit, pro ratione copia serici magnas acquirat divitias.

59. ἀπλύνει τὰς πέντε κινήσεις] Eapropter ne sacrum oleum, sive unguentum, ante hanc sollemnem ablutionem detergeretur, recens baptizati lavacro quotidiano per totam hebdomadam abstinebant. Ita Tertullian. de Corona mil. cap. 111.

Hactenus MS. Codex Viennensis, & capite, & calce mutilus : sed postrema facile ex Euchologio ac Rituali Græcorum suppleri poterunt.

Θ Ε Ο Δ Ω Ρ Ο Υ,

Ἡ' πρὸς τὰς μαθητὰς αὐτῶν

Δ Ι Α Θ Η Κ Η.

Α' κέων ὁ θεὸς Δαβὶδ λέγοντι, ἡτοιμάσθην, καὶ ἐκ ἐξουσίας ἔξω καὶ πάλιν φάσκοντι, ἐποίησεν ἡ καρδία μου, ὁ Θεὸς, ἐποίησεν ἡ καρδία μου. ἐπειδήπερ εἰς συνεχῆ ἀοδίειαν τίω τῷ δούλῳ μου σώματι ἐμπεπικώς, ὅς οἷός τε εἰμι πάντας ὑμᾶς, τέκνα μου, καὶ ἀδελφοί, καὶ πατέρες, κατὰ πρόσωπον μου ἀγαγὼν ἐν ἡμέρᾳ ἐξόδου. Ἀλλὰ τὸ ἐν διαφόροις τέποις καθεστάναι τὰ μοναστήρια, ἄλλως τε καὶ ἀποδημίαις χρῆσασθαι ἵνας, ὥς ἥδη ἐληλυθυίας τῆς ὥρας τῆς ἀπὸ τῶν βίᾳ μεπεσείσεώς μου, προφθάνω διαθέσθαι ἡμῖν ταύτην τίω διαθήκην, ἀρμόδιον καὶ ἀσφαλὲς τοῦτο ἡγήσασθαι πρὸς τὸ ἀκύνεσθαι μου τῆς τελευταίας φωνῆς, διεγινώσκοντες, ὅπως τε περὶ καὶ φρονῶ, καὶ οἷον ἀφίημι τὴν καθηγησόμενοι μετ' ἐμὴν. ἵνα ἐνταῦθα συμφωνίαν ἄρῃτε καὶ εἰρήνην τίω ἐν Χριστῷ, ἥ ἐν ὕδατι μέλλων ἀναφοιτᾶν ἀφίησι τοῖς ἁγίοις αὐτῶν μαθηταῖς, καὶ ἀποστόλοις, αὐτοὺς ὁ κύριος.

1 Πιστεύω τοιγαρὶν εἰς Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα. τὴν ἀγίαν, καὶ ὁμόδοκον, καὶ ἀρχαίαν Τριάδα. καθὼς βιβάζομαι, καὶ ἀναγεννῶμαι, καὶ πεπλεύωμαι. Θεὸν τὸν πατέρα ὁμολογῶ. Θεὸν τὸν Υἱόν. Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἐν τῇ τριάδι τῇ Θεότητι. ὡς καὶ ἐμπαλιν τρία τὸ ἐν τοῖς ὑποστάσεσι. εἰς γὰρ Θεὸς ἡ τριάς Ἀλλὰ τὸ ὁμολογῶν. εἰ καὶ διήρηται διὰ τὸ ἐπερουπέστατον.

2 Αὐτοῖς πε ὁμολογῶ τὸ ἓνα τῆς τριάδος τὸ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν διὰ φιλανθρωπίαν ἄμετρον ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι ὑπὲρ σωτηρίας τῶν κατ' ἡμᾶς γένους. διανοῶν ἐκ τῆς ἀγίας καὶ παναμώμου Θεότητος τίω σάρκα ἀνελκυσθεῖσα διχα πορεῖς ἀνθρωπίνης. καὶ ἐκ γαστρὸς αὐτῆς χεῖρ τὸ Θεῖον λόγιον ἰσχυρῶς φύσεως γεγεννημένον. διπλῶν τε ὄντα τὸν αὐτὸν, ὅλον τέλειον τῇ Θεότητι, κατ' ὃν ἐκ ἐπέτραπτο τῷ, ὅπερ ἦν. καὶ ὅλον τέλειον τῇ ἀνθρωπότητι. κατ' ὃν ἐκ ἐλέλειπτό τι τῷ, ὅπερ ἐροσείληφε. τὸ αὐτὸν ἓνα κατ' ὑπόστασιν. ὥσπερ ἐν δύο φύσεσι γνωρίζομενοι, ὅτω θελήσεσσι τε καὶ ἐνεργείαις, ἐν αἷς ἔδρασαν καταλλήλως πάντα χεῖρα καὶ ἀνθρώπινα.

Πρὸς

T H E O D O R I

Ad Discipulos suos

T E S T A M E N T U M,

Interprete JACOBO SIRMONDO.

Dum Davidem audiens dicentem, *Paratus sum, & non sum turbatus*; iterumque, *Paratum cor meum, Deus, Paratum cor meum*, postquam in continuam mileri mei corporis ægritudinem illapsus, cunctos, filii, ac fratres, patresque, coram nequeo sub exitum adducere, quod variis in locis posita Monasteria sint, & alioquin abscesserint nonnulli, ceu præsentem ex hac vita discessus hora, *Testamentum* hoc vobis præverti condere, tutum id, ac conveniens ratus, quo suprema audita mea voce, sciretis, quemadmodum credam, atque sentiam, & qualem post me præfectum relinquam: unde concordiam porro, ac pacem in Christo ageretur, quam in cœlos abiturus sanctis suis discipulis, & Apostolis, Dominus dimisit.

Igitur credo in Patrem, ac Filium, Sanctumque Spiritum, ¹ sacram, unius naturæ, præpotentem Trinitatem, proinde ut regeneratus, tinctus, instauratus sum, Deum confitens Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum, tria unum divinitate, ut unum tria vicissim personis. Una est enim Trinitas, pro uniusmodi natura, etsi personis discreta est.

Rursumque unum e Trinitate, Dominum nostrum Jesum ² Christum, incomparabili liberalitate corporatum venisse, incolumitando generi nostro, corpore nimirum e sacra, & irreprehensa Deipara citra virilem fatum contracto, legeque naturæ secundum oraculum divinum ex ejus alvo progenitum, qui & duplex idem fuerit, totus perfectus divinitate, quatenus haud mutavit, quod erat; totusque perfectus humanitate; quatenus indefectum, quod assumpsit, fuit, & unus idem persona, ut in duabus agnitus naturis, ita & voluntatibus, ac functionibus, in quibus divina competenter, humanaque gessit.

Ad hæc fraudem omnem hæreticæ versutiæ detestor; sacra, 3
& œcumenica sex Concilia secutus, ac Nicææ nuper iterum
coactum contra Christianorum accusatores.

Augustas atque venerandas Domini nostri Jesu Christi, Dei- 4
paræ, Apostolorum, Vatum, Martyrum, Sanctorum omnium,
justorumque imagines adorans, & approbans, quorum sine
macula preces expeto, Numinis propitias; fide, ac reverentia
sacratissimas Reliquias amplexus, velut divinæ plenas gratiæ. Præ-
terea cum sacros omnes novi, & antiqui fœderis libros recipio,
tum illustrium Patrum, Doctorum, Monachorum vitas, dia-
que monumenta, quod ob Pamphilum dico, vecordem, ab
Oriente profectum, qui eos sanctos insimulet: Marcum, inquam,
Esaïam, Barfanuphium, Dorotheum, Hesychium. Nec Barfanu-
phium, Esaïam, Dorotheum sentio gregarios Acephalorum; ac
Decicornium, qui vocatur, ejusque factionis socios, D. Sophronio
in libello diris divinæctos, aliis scilicet prædictis, quam sint isti.
Quos Patrum traditione, sanctissimi Patriarchæ Tarasii, qui
Pontificatum proxime gessit, rogatu, & aliorum fide digno-
rum, qua indigenarum, qua Orientalium, admitto, (tumque
quod Barfanuphii in sacro Majoris Ecclesiæ vestiario simulacrum
cum sanctis Patribus sit erectum, Antonio, Esraemo, aliisque,
tumque in eorum doctrinis impium nihil, quin magnam contra
animorum frugem deprnderim) dum in iis quoque per Syno-
di acquisitionem fraus aliqua detegatur. Nam si vel diris obli-
gati, vel alii ab iis hæresi capti parebunt, diris etiam atque etiam
multantur a Patre, & Filio, ac S. Spiritu.

Profiteor insuper & habitum Monasticum sublime quiddam,
præstansque, & Angelicum haberi, quo accurate degendo, ac
mirum ni ad leges Monasticas divini magnique Basilii exigen- 5
do, non dimidiatim obeundo, quod plerique faciunt, quæ-
dam adsciscentes, quædam repudiantes, cunctæ expientur noxæ,
ut citra terna ea, quæ in nobili Scala demonstrantur, laudabi-
lia instituta, aliud quod incamus, legitimum studium sit nul-
lum. Quin nec mancipium parandum, nec jumentum * uterinum,
ut a professione alienum, conjunctumque cum animorum pe-

Z 3

riculo.

* In Græco est, feminei sexus. Di boni! etiamne intuta tum a Monachorum libidine bestia,
ut earum coëmitione interdendum iis hoc Testamento fuerit? forte veterinum Sirm. scriptum.

των ἐξαπλώσεως. ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ πρὸς εἰς ἐμὲ πλὴν χεῖρα δόξαν ὑπολαμβάνειν παρ' ὃ Φρονῶ ὁρθῶς, καὶ δοξάζω. τέτοιον ἔστι ἕως ἐχόντων, δεύτερόν ἐστιν εἰπεῖν, καὶ πρὸς τῷ καθηγεμένῳ. ἀφίημι πῖνον ὡρῶτον μὲν τὸ κύριον καὶ πατέρα μου, καὶ πατέρα ὑμῶν, τὸ ὁπίσθαι Εὐκλείην, καὶ πατέρα, καὶ φωστῆρα, καὶ διδάσκαλον. αὐτὸς γὰρ καὶ ἐμὲ, καὶ ὑμῶν προκαθέστηκε ἐν κυρίῳ, καὶ καθίσταται κεφαλὴ. εἰ καὶ ὑπερῆγαγεν ἑαυτὸν διὰ Χειρομήντην ὑπερῶσιν τελῶν ἐν ἡσυχίᾳ. ὅς ταις ὁδηγίαις τε, καὶ προσευχαῖς πιστεύω ὑμᾶς συνθήσεσθαι. εἴπερ καὶ πλὴν δεῖσαν ἀντισφίροισι πρὸς αὐτὸν εὐπέθειάν τε, καὶ ὑπακοήν. ἔπειτα, ὅτι ἐκ κοινῆς ψίφου θεωρηπῶς προσηγορίας τὴν πατρικῆς βουλῆς προσήσεσθαι. ἐφ' ᾧ γὰρ εὐδοκῆ παῖσα ἡ ἀδελφότης, ἐπὶ μὲν ἐστὶ καὶ τὸ ἐμὸν θέλημα. ἀλλὰ δεῦρο, ὡς πατήρ, καὶ ἀδελφὸς, ὅστις ἂν εἴης. ἰδὼς πρὸς ἀπὸ τοῦ ἐν ὧ πρὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων αὐτῷ, παῖσαι πλὴν ἐν Χειρῶν ἀδελφότητι, ὅπως αὐτὴν εἰσδέξῃ. Πῶς δὲ προσλάβοις; ἡλικίᾳ δὲ ὁδηγίαις; ποδαπῶς δὲ διαφυλάξεις; ὡς ἄρτι Χειρῶν, ὡς μέλη σε φίλῃται, θάλλων, καὶ πλείων, καὶ ὁμειρόμεν ἐνός ἐχάτου καὶ τὸ ἴσον τῆς ἀγάπης μέτρον. ὅτι ὁπίσθαι ἡ φορτὴ τὴν μελῶν τὸ σῶμα πρὸς ἐπὶ ἐχάτω ἀνθρώπῳ. διανοίξον σε τὰ σπλάγχνα ἐν συμπαθείᾳ. ἐσοικίσαί τας πάντας ἐν ἐλεημοσύνῃ. τιθήνησαι αὐτὰς, ἀναμόρφασον αὐτὰς, τελείωσον αὐτὰς ἐν Χειρῶν. ὅξυνόν σε πλὴν δίδωσαι ἐν Φρονήσει. διέγειρον σε τὸ πρὸς θυμὸν τῆς ψυχῆς ἐν ἀνδρείᾳ. στερεώσον σε πλὴν καρδίαν ἐν πίστει, καὶ ἐλπίδι. τροπόρευσαι αὐτῶν ἐν πάσῃ ἀγαθοεργίᾳ. προπολέμησον κατὰ τὴν ἰσχυρῶς μαχόμενων. ὑπερῶσαι, διευθέτησον, ἐισάγαγε αὐτοὺς εἰς τὴν ἀρετῆς τόπον κληροδοτήσαι πλὴν γῆν τῆς ἀπαθείας. διὸ ἐντέλλομαί σοι τὰς ἐντολὰς ταύτας. ὥσπερ διακρατῆσαι ὁφείλεις κατὰ τὴν ἀναγκαῖον. καὶ διαλλάξεις ἔν, ὅτι παρέλαβες τύπον, καὶ κανόνα, πρὸς τῆς ταπεινώσεώς μου ἐν ἅπασιν ἄνευ κατεπειγούσης ἀνάγκης.

- 1 Οὐ κτήσῃ τὸν κόσμον τέττα π, ἔδδ' ἀποθησαυρίσεις ἰδιοεἶτως εἰς ἑαυτὴν, μέχει καὶ ἐνός ἀργυρίου.
- 2 Οὐ διαμερίσεις πλὴν ψυχὴν, καὶ πλὴν καρδίαν σε, ὅξιν καὶ Φρονίᾳ πρὸς τὰς ὑπὸ Θεῷ πεπιτευμένους, καὶ ὑπὸ ἐμῷ πρὸς ἀδελφότητος πνευματικὰς ὑμᾶς, καὶ ἀδελφὰς, εἰς τὰς ποτε κατὰ σάρκα ἰδίους ἢ συγγενεῖς, ἢ φίλους, ἢ συνεταίρους.
- 3 Οὐ χεῖρῃ πῖς τὴν οἰκίαν σε μονῆς, ἔτε ζῶν, ἔτε μετὰ θάνατον ἐλεημερικῶς, ἢ κληρονομικῶς εἰς τὰς ἡδὴ προεξηρημένους. Οὐ γὰρ ἐκ τῶν κόσμων εἶ, ἢ μετέχῃς τῶν ἐκ τῶν κόσμων. πλὴν εἰ μὴ πρὸς μεταβαίνει τινες ἐκ

riculo. Atque hæc obiter dixi : neque enim est ea explicandi tempus; verum nequi sinistram de me opinionem conciperent, nec consentaneam iis, quæ sentire arbitrer recte. His sic habentibus, proximum est & de Præfecto differere. Ergo inprimis, dum patremque meum juxta, ac vestrum, sanctissimum Clusium relinquo patrem, illustratorem, magistrum, qui vobis mihiq̃ue & in Domino præfuit, & nunc caput est, quamlibet se subduxit, pro Christiana submissione, deditus quieti, cujus vos auspiciis, atque precibus servatum iri confido, si, quam oportet, obedientiam vicissim, ac obsequium, conferetis. Deinde quem communi suffragio duce paterno consilio diè præfeceritis. Nam, in quem universitas inclinat, eodem sequitur & mea voluntas. Sed ades vero, ô Pater, fraterque, quicunque es futurus. En coram Deo, ejusque Geniis electis, universam hanc Christianam Rempublicam tibi committo, quam capeffas. Atqui capeffes? quemadmodum reges, & tuebere? ut agnos Christi, ut tuapte carissima membra, fovens, defensans, procurans unumquemque pari benevolentia mensura, postquam par corporis membrorum studium cuique est. Visceribus pro affectione reclusis, cunctos liberaliter acceptos nutricator, fingito, perficito; ingenium prudentia deacuito, animi alacritatem fortitudine excitato: mentem fide, speque firmato: probitate omnibus præito: reftos contra imaginarios hostes propugnato, mactos in virtutis tanquam latifundium immittito, quasi quodam innocentia solo dividundo. Tibi hæc quidem præcepta scisco, quæ retinere necessitas cogat, neque ex omnibus, præter exemplum normamque, quam a me nihili acceperis, quicquam mutabis citra urgentem necessitatem.

Non mundanum aliquid parabis, aut in usum proprium 1
coges, nec teruncium solum.

Non studio, ac solitudine mentem, & ingenium distrahes 2
præ iis, quos, creditos divinitus, atque a me commissos, spiritales quosdam habeas natos, fratresque, in privatos humaniter quondam seu cognatos, seu amicos, seu æquales.

Non monasterii tui facultatibus utere nec vivus, nec post 3
mortem, quas eroges, aut hereditario leges prædictis, postquam non es ex mundo, ut mundanis fruarè: nisi qui transeant
inter-

τῆ κοινῆς βίᾳ εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς πᾶγμα. καὶ ἔτι Φροντίσεις κατὰ μέ-
μῃσι τῶν ἁγίων πατέρων.

- 4 Οὐ κλῆσι δόλον, ἔτι εἰς οἰκίαν λείαν, ἔτι εἰς ἣν ἐνεπιτεύθης μο-
νῇ, ἔτι εἰς ἀγρὸς, ἢ κατ' εἰκόνα Θεῷ γεννιότα ἄνθρωπον. Τῷ γὰρ
μόνοις τοῖς ἐν τῷ βίῳ συγκεχώρηται, ὡς ὁ γάμοι. σοὶ δὲ λείων πα-
ραχεῖν εαυτὸν δοῦλον τοῖς ὁμοφύχοις σε ἀδελφοῖς τῇ προσέσει, καὶ
τῇ ἐξω ἐπιφανείᾳ ὡς δεσπότης λογίζῃ, καὶ διδάσκαλῳ.
- 5 Οὐ χοίτης ζῶν τῶν ἐκ τῆ θήλειᾳ γένεσι εἰς λείαν ὑπερχεῖν,
ὡς τὸ θῆλυ παντάπασιν ὑποταξάμεναι, ἔτι ἐν μονῇ, ἔτι ἐν τοῖς
ἀγροῖς, καθὼς ἔδει τῷ ὁσίῳ καὶ ἁγίῳ πατέρων ἡμῶν ἐλθέσαι, ἔτι ἡ
φύσις αὐτῇ ἐπιτρέπει.
- 6 Οὐκ ἐποχέμενος ἔση ὅτι ἵπποις, καὶ ἡμίονοις, δίχα ἀνάγκης. ἀλλὰ
Χειρομνήτως πεζοπορήσεις. εἰδὼν πᾶλός σοι τὸ ὑποζύγιον ἔγω.
- 7 Παραφυλάξεις πάντως τὸ πᾶντα ἵνα ἐν τῇ ἀδελφότητι κοινὰ εἴ-
ναι, καὶ ἀμέριστα. καὶ μηδὲν κατ' ἐμὲ κατέχευον εἰς ἐξαυθέντην
μέλει καὶ ῥαφίδῳ. Σὺ δὲ καὶ τὸ σῶμα, καὶ ἡ ψυχὴ, μήτις ἄλλο,
ἔσονται διαμεμερισμένα ἐν ἰσότητι ἀγάπης πᾶσι τοῖς πνευματικοῖς σε
τέκνοις, καὶ ἀδελφοῖς.
- 8 Οὐ χοίτης μὲν κοσμικῶν ἀδελφοποιίας ἢ συντεκνίας, ὁ Φυγὰς τῷ
κόσμῳ, καὶ τῷ γάμῳ. καὶ γὰρ εὑρεται ἐν τοῖς πατράσιν. εἰ δὲ καὶ εὑρεῖ,
σπανιάκις. καὶ τῷ καὶ νόμῳ.
- 9 Οὐ συνεσθιαθείς μὲν γυναικῶν, πλὴν τῇ κατὰ σάρκα μητρὶς, καὶ
ἀδελφῆς, καὶ τε κοινῆς, καὶ τε κοσμικῆς, εἰ μή τις βία καὶ ἀνάγκη
καλῶν, καθὼς ὡς κελεύει οἱ ἅγιοι πατέρες.
- 10 Οὐ χοίτης τὸ πολυπρόσδοτον καὶ πολυγύριτον ἄνευ ἀνάγκης, ἐγκα-
ταλιμπάνει τὸ οἰκεῖον ποίμνιον. ἀγαπητὸν γὰρ καὶ σχολάζοντα ἐν τῇ
ποίμνῃ δυσηῖται σε διασῶσαι καὶ πολυτροποῦντα, καὶ πολυεξόδου-
τα λογικὰ πρῶτα.
- 11 Παραφυλάξεις πάντως τῷ ποιῆσθαι τρισάκις τὴν κατὰ τῇ ἐβδο-
μάδι, καὶ καθ' ἐσπέραν, ἢ ἀφ' ὧν, ἢ δι' ἄλλων τῶν τέκνων. ἐπειδὴ
πατρὸς δίδου τῷ, καὶ σωτήριον.
- 12 Οὐ δοῖς, ὅπως λέγῃσι, μικρὸν ὄχημα. ἐπειδὴ ὡς μέγα. ἐν γὰρ
τὸ ὄχημα, ὥσπερ καὶ τὸ βάπτισμα. καθὼς οἱ ἅγιοι πατέρες ἐχρή-
σαιτο.
- 13 Οὐ ὡς βῆς τὰς νόμους καὶ κατόνας τῶν ἁγίων πατέρων, πρῶτον
πάντων τῶν θείων καὶ μεγάλων Βασιλείων. ἀλλὰ πᾶν ὅτι αὐτοὶ ποιεῖ, ἢ λέγει,
ὡς

interdum e communi vita ad hunc ordinem nostrum, ac tum cura defungere, ad Sanctorum Patrum exemplum.

Non hominem, factum ad imaginem divinam, servum parabis, neque usui privato, nec Monasterii, quod administres, nec agrorum: id enim solis mundanis permittitur, uti nuptiæ. Te quidem benevolentia servum unanimes fratribus præbeas oportet, quamlibet foris, in superficiem, ut herus, ac magister habere.

Non feminini generis animantem in jumentum habebis, qui feminis prorsum valedixeris, neque in Monasterio, neque in agris, quemadmodum nec divorum Patrum usus est quisquam, nec patitur natura.

Non mulis, & equis vectabere, citra necessitatem, sed Christiane pedes obibis: sin usu veniat, pullus jungitor.

Plane operam dabis, quæ Collegii sint, communia teneri, atque indivisa cuncta, nihilque privatim a quoquam, ad licentiam, nec acum solam. Corpus quidem certe, animumque, præterea nihil, æquali amore in spiritales omnes filios, fratresque partitor.

Non mundanis utere fratribus, quasque consiliis habendis, exul mundi ac nuptiarum. Neque enim reperitur in Patribus: sin repertum est, rarius certe; neque id lex est.

Non epulabere cum feminis, matre & sorore secundum carnem exceptis, (regularibus an mundanis, nescio) nisi quæ vis ac necessitas vocet, ut jubent Patres.

Non frequens prodibis, palabundus, citra necessitatem, grege deserto, cui palmarium sit imprimis vel in caula vacanti flexiles, & errabundas, ut sic dixerim, oves catas sospitare.

Prorsum non omittes, quin ter hebdomadatim, atque appetente vespera, Catechesim dictes, seu per te, seu per alium e filiis: quod a majoribus traditum est, nec fruge caret.

Non habitum parvum, quem appellant, ac sic deinde confertes magnum: nam unus habitus est, uti & Tinctio, auctoribus sanctis Patribus.

Non leges ac scita majorum, in primisque magni, & divini Basilii, migrabis: quin, quodcunque ages, dicesve, ceu testimo-

- ὡς μαρτυρία ἔχων ἐκ τῆς γραφῆς, πράξεις, ἢ ἐκ πατριαρχικῆς σε συνηθείας ἀντὶ τῆς βασιλείας ἐκείνης Θεοῦ.
- 14 Οὐ καταλείψεις τὸ ποίμνίόν σε, καὶ εἰς ἕτερον μεταβῆς, ἢ πρὸς μείζονα ἀξίαν ἐπαναδράμοις ἀντὶ συγκαταθέσεως τῆς οἰκείας σε ἀδελφότητος.
- 15 Οὐ φιλιᾷσεις μὲν κανονικῆς. ἔδὲ καταβαλεῖς ἐν γυναικίῳ σεμνείῳ. ἔδὲ καὶ μίνας ὁμιλήσεις μοναζέσῃ, ἢ κοσμητῇ, εἰ μὴ πρὸς ἀνάγκη ἔλθοι. καὶ τότε δύο παρόντων ἐξ ἑκατέρου μέρους προσώπων. τὸ γὰρ ἐν, ὡς φησὶ, ἐπιτρέψονται.
- 16 Οὐκ ἀνοίξεις τὴν θύραν τῇ μοῃς ὅτι εἰσὶν παῖδας γυναικὸς ἀντὶ μεγάλης ἀνάγκης. εἰ δὲ δυνατὸς εἶ ἀσυμφανῶς δέχεσθαι, ἔδὲ τὸ ἐπιβλήσῃ.
- 17 Οὐ ποιήσεις σαυτῷ καταγῶγον, ἢ τοῖς πνευματικαῖς σε τέκνοις οἶκον κοσμητῇ, ἐν ᾧ εἰσὶ γυναῖκες, ὅτι συχνῶ καταβάλλων. ἀλλ' ἐκλέξῃ εἰς ἀνδρῶν θύλαβαν πᾶς παροδικὰς, καὶ ἀναγκαίας χρείας ποιῶσθαι.
- 18 Οὐ κτήσῃ μαθητῶν εἰς τὸ κελλίον σε προσπαθῶς. ἀλλ' ἐκ προσώπων ἀνυπόπτως, καὶ ἐκ διαφόρων ἀδελφῶν τῇ ὑπηρεσίᾳ σε πόησεις.
- 19 Οὐ κτήσῃ ἱματισμὸν ἐξηλαγμῶν, καὶ πολύτιμον, ἀντὶ τῆς ἱερατικῆς. ἀλλὰ τοῖς πεπονητοῖς πατρομιμήτως καὶ εὐδύσῃ, καὶ ὑποδύσῃ.
- 20 Οὐκ ἔσῃ ἀβροδίαιτος ἔτε ἐν τῇ οἰκείᾳ σε δαπάνῃ, ἔτε ἐν ταῖς ὑποδοχαῖς τῆς ξείων, ὡς καὶ τὸ τοιοῦτον ἐπιστόμιον. ἐστὶ γὰρ τῇ μερίδι τῆς παρόντος βίης.
- 21 Οὐ θησαυρίσεις χρυσίον ἐν τῇ μοίῃ σε, ἀλλὰ τὸ καὶ πείσῃς πάντας εἶδους μετὰ δώσεως τοῖς πεπονητοῖς, ἐν ἀνοίξει τῆς αἰλῆς σε, καθὼς οἱ ἅγιοι πατέρες.
- 22 Οὐ κρατήσεις πῶρον ἡσφαλισμῶν, καὶ τὴν οἰκονομικὴν φροντίδα. ἀλλ' ἔσῃ σε κλεῖς ἢ μεγίστη τῆς ψυχῆς φροντίς τῇ λύσει καὶ δεσμεύει κατὰ τὰ λόγια. τὸ χρυσίον δὲ, καὶ ταῖς κατὰ χρείαν, ἐγχειρίσεις τοῖς οἰκονόμοις, τοῖς κελλιεῖς, καὶ ὡς ἐπιβάλλοι καθ' ἑκάστην διακονίαν σε προδίδως τῇ πάντων ἐξουσίᾳ ἔχοντι, καὶ μεταφέρειν, ὡς αἱ βιβλίαι μὲν τῆς προεχόντων ἐν τῷ τυχόντι προσώπῳ, ἀπολαμβάνει τὸ λόγον ἐκείνης διοικήσεως.
- 23 Οὐ προτιμήσεις τὸ συμφέρον τῇ ἀδελφότητι πρὸς ὅσον παντὸς ἀνθρώπου ὑπερέχοντι, καὶ ἐξουσιάζοντι κατὰ τὴν παρόντα αἰῶνα, ἔτε ὑποταλεῖς μέχρ' αἵματι ὅτι φυλακῇ τῇ θείῳ νόμῳ καὶ ἐπολῇ προτιῶν τὴν ψυχὴν σε.

nium habens e sacris litteris, aut paterna tua consuetudine geres, divino præcepto minime violando.

Non grege relicto ad alium te conferes, aut majorem dignitatem invades, citra consensum collegii.

Non consuesces cum regulari, neque in muliebri sacrarium irrumpes, nec cum Monacha, aut mundana seorsim colloquere, ni necessitas trahat, duabus tum quidem utrimque præsentibus personis. *Tentabilis est enim solitudo*, ait ille.

Non intraturæ mulieri cuiquam Monasterii fores aperies, citra ingentem necessitatem: sin clam potes admittere, ne id quidem rejectaneum.

Non diversorium tibi, aut spiritalibus filiis, mundanas ædes habebis, ubi frequentes sint mulieres, diversatus: quin usui, ac necessitati peregrinæ religiosorum, quam legeris, domi satisfacies.

Non discipulum ad cellam molliculum libidinosè parabis: sed nec suspectæ personæ, & diversorum fratrum servitiis utere.

Non multitium vestitum, ac sumptuosum tenebis, excepto sacrifico, tenui, Patrum exemplo, & amictu, & calceamento adhibendo.

Non splendorem captabis neque in privatis expensis, neque hospitibus invitandis, ceu occupatus in eo: nam hujus vitæ voluptariorum hæ sunt partes.

Non aurum in Monasterio coges, sed e quavis, specie superfluum in pauperes erogabis, aula adaperata, proinde ut sancti Patres.

Non arces tenebis, ac procurationem mundanam: quin esto hæc potissima clavis, animorum procuratio, ligandorum, & solvendorum, ex oraculis. Aurum quidem, ac necessaria trades œconomis, cellariis, atque, ut cujusque postulat munus, te arbitrio palam cunctorum, & in quodlibet caput, transferente, prout cum antecessoribus consultatis, ac rationem cujusque administrationis habituro.

Neminem potentem, & eximium in hoc seculo Collegii commodis præhabebis, nec vel in necem retrectabis, quin divinis tuendis legibus ac præceptis vitam projicias.

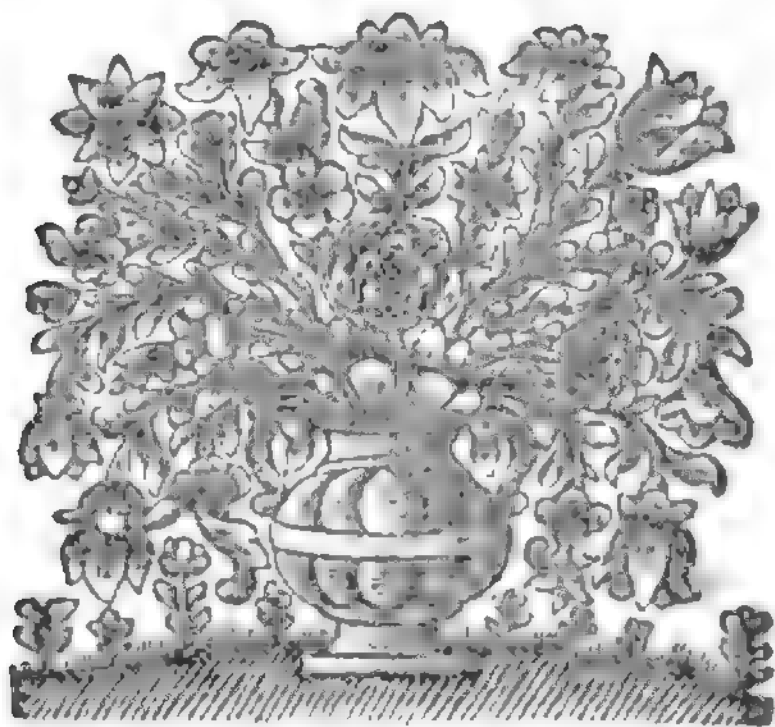
24 Οὐ ποιήσεις τι, ἢ πράξεις καὶ οἰκείαν γνώμην ἐν παντί πράγματι
 τὸ τε ψυχικῶν καὶ σωματικῶν, πράττον μὲν ἄνευ βυλῆς καὶ θυλῆς τῆς κυρίας
 καὶ πατρὸς σου, ἔπειτα τὸ παρεχόντων ἐν γνώσει καὶ θύλαβείᾳ καὶ πλὴν
 ὑποκειμένην ὑποθέσιν. ἐνὸς γὰρ ἡρείας τυχόν, ἢ δύο, καὶ τριῶν, ἢ καὶ πλειό-
 νων. ὥσπερ ἐν τεύχεσιν πατρικίαις, καὶ δίδυμοις. ἱκανὰ πάντα καὶ ὅσα
 ἔπερα ἐξελάβας, ὡς φυλάξεις, καὶ φερέσεις, ἵνα εὖ σοι γένηται. καὶ ἔσθι
 κατωδύμην ἐν κυρίῳ. τὸ γὰρ ἐναντίον ἀπειρή καὶ λέγειν, καὶ εἰσεῖν.

Δεῦρο καὶ ὑμεῖς, τέκνα μου καὶ ἀδελφοί, ἀκράταί μου τὸ οἰκτροπάτηρ
 φωτὴς. δίδξατε, καὶ ἀποδέξατε τὸ κύριον τὸ ἡγούμενον, καθὼς ἐξελέξατε οἱ παῖ-
 τες. Οὐδενὶ γὰρ ἔστι καὶ ἕδνα τρόποι εὐρήσεσθαι ἄλλον πινὰ βίον, παρ' ὃ
 ὑπάρχει, καὶ ἔστι ὁ δεσμός ὑποὶ κυρίῳ. Ἀσπάσατε αὐτὸν ὡς διάδο-
 χόν μου δι' αἰδῶς καὶ τιμῆς προσβλέποντες αὐτόν. καὶ τὸ τῆς ὑποταγῆς
 κανόνα νόμιμον ὡς ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν αὐτῷ διαφυλάξατε, μὴ καταφρο-
 νῶντες τῆς ἐν κυρίῳ νεαρῆς προβολῆς αὐτοῦ. μηδὲ ἐκζητῶντες πλεονέ-
 κει τῇ δωρηθέντι αὐτῷ ὑποὶ τῆς Πιθύματὸς ἡ ἀγίας χειρομαγίας.
 ἄρκετον αὐτῷ διακρατίσει, ἅπας ὡς τῆς ταπεινώσεώς μου ἐπιτελε-
 σάτω. καὶ εἰ ἀγαπᾶτέ με τὰ τέκνα μου, τὰς ἐντολάς μου φυλάξατε. καὶ τῇ
 εἰρήνῃ ἐν ἑαυτοῖς ἔστι, καὶ τὸ ἀγγελικὸν ὑμῶν ἐπάγγελμα ἀδιάφευτον
 τηρήσετε, ἕρπιδως πορευόμενοι. Τὸν κόσμον μισήσατε μὴ ἐπιτραφῆτε
 πρὸς τὰ τῆς κόσμου ἔργα. λυθέντες τῇ δεσμῶν τῆς προσπαθείας
 μὴ ἐνδεθῆτε αὐτοῖς πρὸς τὰς σαρκικὰς σχέσεις. ἀπαρτησάμενοι πάντα
 τὰ περιττὰ καὶ ἐπιπλεονάζοντα τῆς παρόντος βίης, μὴ δὲ ὀλιγωρίας ἀπο-
 πιδέσθε τῆς ἀθλητικῆς ὑμῶν ὑποταγῆς, γενόμενοι ἐπιχαρμα δαι-
 μόνων. πρὸς τὸ δρόμον τῆς ὑποταχῆς μέλει τέλος ἐκχευετε, ἵνα
 τὸ τῆς δικαιοσύνης ἀμαρτανίου γέφανον κομίσσασθε. τῇ ὑποταγῇ
 ἀγόμενοι, ἀρνηταὶ τῆς οἰκείας θηλήματὸς γένησθε. πρὸς μόνον διατυπού-
 μενοι τὰ ὡς τῆς καθηγουμένης ὑμῶν ἐγκυρόμενα. καὶ εἰ ταῦτα οἶ-
 दाτε, μακάριοί ἐστε, εἰάν φυλάξατε αὐτὰ μέλει τέλος. Οἱ γὰρ πρὸς
 τῇ μαρτυρίᾳ ὑμᾶς εἰσδέξεσθαι, καὶ φανερῶντες ἐν τῇ βασιλείᾳ τῇ
 ἡρατῇ τῇ αἰωνίᾳ ἀγαθῇ ἀπολαύσοιτε, καὶ λοιπὸν τέκνα σώζασθε.
 ἀποδημία γὰρ γέλλομαι ἀνιπίστροφον, ἢ πάντες οἱ ἀπ' αἰῶνος διώ-
 δισαν, ἐφ' ἧν καὶ αὐτοὶ μικρὸν ὑπερον, λειτουργήσαντες τὰς βίης,
 ἀποβιώσασθε. ὅτι οἶδα δὲ, ἀδελφοί μου, πᾶς ἀπέρχομαι, ἢ οἷον ἀ-
 παντήσοι μοι τὸ κρέμα. ἢ ὅπου ὑποδέξεται με τόπος. ἔργον γὰρ
 ἀγαθὸν ὅτι ἐργασάμενον ἐνώπιον Θεοῦ ἐν καὶ μόνον. πάσης δὲ ἀμαρ-
 τίας ὑποδύτης ὑποάσχετο. πλὴν χαίρει, καὶ ἡδομῃ, ὅτι ἀπὸ κό-
 σμου εἰς ἡρατὴν πορεύομαι, ἀπὸ σκοτεινῆς εἰς φῶς, ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευ-
 θερίαν.

24
Nullo obeundo negotio, ceu animali, seu corporali, quicquam facies, agesve ex tua sententia, in primis citra domini, & patris consilium, ac voluntatem, deinde prudentia, pietate, que præstantum pro argumento præsentis. Scilicet unus opus est forsan, aut duo, tresque, aut etiam plures, quemadmodum paterne sanximus, & statuimus. Cuncta hæc, inquam, quæque alia suscepisti, servabis, ac custodies, quo bene tibi sit, & in Domino prosperere: nam contrarium absit tum dicere, tum cogitare.

Adeste huc jam porro filii, fratresque, audienda tristissima mea voce. Excipitote, ac suscipitote Dominum Præfectum, quem frequentes elegistis, postquam nemini ullo modo aliam, quam quæ obeatur, vitam adsciscere licet, quod sub Deo vinculum est. Prensatorem, ut successorem meum, reverenter, & honorifice tuentes, ac, quam in me, in coque legitimam obedientiæ regulam tenetote, haud despiciati novitiam in Deo procurationem, nec plus tributis ab sancto Spiritu beneficiis exposcentes. Satis est retinere eum, quæ a nobis acceperit, mandata. Enimvero, si me amatis, filii, obitote mea præcepta, & inter vos pacem habetote. Angelicam vestram professionem genuinam servatote, vita ineunda cœlesti: neu mundum detestati, ad mundi opera reditote; neu vinculis soluti voluptatis, iterum carnis studiis ingenia revincitote, caducis omnibus præsentis vitæ deliciis abjuratis: neu per secordiam ab athletica secessione resilitote, triumphus futuri Dæmonum. Ad obedientiæ curriculum in metam duratote, quo probitatis lauream feratis, quæ minime marcescat. Ducti submissione, propriam quisque voluntatem abnegatote, solis deformati, quæ fanciat Præfectus. Hæc qui sciatis, felices eritis, si ad extremum conservabitis. Nam choro excepti Martyrum, ac coronis redimiti, in cœlesti regno æternis bonis fruemini. Quod superest, filii, valete, postquam irremeabile iter capeffo, quod ab omni memoria cuncti peragrarunt, eoque postpaulo defuncti vitæ muneribus pervaderis. Equidem fratres, quo iturus sum, nescio, aut quam sententiam laturus, quive excepturus me locus: neque enim præclarum coram Deo opus exegi, vel unicum duntaxat, scelerum omnium damnas. Quanquam gaudeo, lætorque, qui e terra in cœlum proficiscar, e tenebris

θείας, ἀπὸ παροικίας εἰς ἀληθινήν κατοικίαν, ἀπὸ τῆς ξένων καὶ ἀλ-
 λοτριῶν (παροικός· εἰμι ἐγὼ καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πα-
 τέρες μὲς) εἰς τὰ ἐμὰ οἰκεῖα. ἔτι πολμερώτερον φθέγγομαι, ὅτι πρὸς
 τὸν δισπότῳ μὲς ἄπειμι, πρὸς τὸ κύριον καὶ Θεὸν μὲς. ὃν ἠγάπησεν
 ἡ ψυχὴ μὲς. ὃν ἐγνώρισα πατέρα. εἰ καὶ ὁδὸν ἐθιεράπευσα ὡς υἱός.
 ὃν ἐκτισάμην ἀπὸ πάντων, εἰ καὶ ὁδὸν ἐδύλευσα, ὡς δούλος γή-
 σιμος. ταῦτα ὡς φροῦν εἴρηκα. δι' ὑμᾶς δὲ λέλεχα, ἵνα προθυμεῖ-
 θί μὲς τῆς σωτηρίας. καὶ ἐὰν ὀπίτῳ ταύτης, ἰδὲ λόγον δίδωμι ἐνώ-
 ποι τῆς ἀληθείας, ὅτι ὅς σιγήσω, πολμερῶς δέομαι τὸ κυρίον καὶ δισπότου
 μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ἵνα σώζησθε, ἵνα δι'πραγῇτε, ἵνα πληθύ-
 νησθε, εἰς δόξαν αὐτοῦ, προσδεχόμενοι ἕνα καὶ ἕνα διὰ τῆς ἀπὸ
 τοῦ κοσμοῦ ἀναχωρήσεως θεωρεῖν, καὶ προσλαμβάνειν, καὶ προσπαύεσθαι.
 πεποίησιν γὰρ τοιαύτην ἔχω, ὅτι ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἐν
 ταῦτα διατηρήσει πάντας ἡμᾶς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι πᾶς ἐνθλὰς
 αὐτοῦ τετηρηκότας πρὸς τὸ ἀνυμνεῖν τὸ παιάγιον αὐτοῦ κράτος. Μίμ-
 ησθε μὲς τῆς ταπεινῶν λέγων, τεκνία, τὴν ὡς καὶ ταθήκην φυλάξα-
 τε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος σὺν
 τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ᾧ, καὶ αἰ, καὶ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν
 αἰώνων. ἀμήν.

in lucem, e servitute ad pileum: quasi quidam indigena ex inquilino futurus, atque ex alieno & extraneo solo (nam advena sum & peregrinus, quemadmodum cuncti majores) in meum proprium discessurus, quin ut audacius loquar, qui ad herum commigrem, Deum Dominumque meum, quem deamavi, quem patrem agnovi, etsi non ut filius colui, quem prae omnibus paravi, etsi non ut servus genuinus servii. Hæc cum amens dixi; tum vestraque causa disserui: quo instigaremini, pro meaque precaremini salute. Quam si consequar, en recipio sancte, ut minime reticebo, quin herum pro vobis omnibus audacter obsecrem, salvis, felicibus, mactis ad ejus gloriam futuris, singulos exspectans per abscessum e mundo intueri, excipere, complecti. Quippe hanc habeo fiduciam, clementem Deum, æque ut hic congreges universos, in futuro saculo servaturum sua præcepta sanctos, ter sancto & præpotente Spiritu celebrando. Mementote meorum nauci verborum, filii: depositum servatote per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria & imperium cum Patre, ac S. Spiritu, nunc, & semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

Ε' Π Ι' Κ Ρ Ι Σ Ι Σ.

Magni in literis nominis JACOBUS SIRMONDUS fuit, magnæque apud me ab adolescentia, quum varia ejus legissem scripta, existimationis. Ea de causis ne contuli quidem cum Græco contextu versionem ejus, cujus elegantiam confidebam esse maximam. Postquam vero typis excudi, & atque ita, uti fit, a me cum Græcis Latina ejus comparari cœperunt, tanta me cepit perturbatio, ut vix oculis, vix judicio meo crederem. Tantum valet præconcepta mentis opinio. Nam nec Græca illum intellexisse, nec Latina scisse, nunc nimis sero didici. Certe nihil hac versione putidius est, nihil puerilius. Noli tamen quidquam mutare, nisi unam vocem, ubi Græcum nomen retinui Acephalorum, quod bonus ille Vir Latine Incipitum verterat. Eiusdem generis sunt Clusius pro Enclisto, Decicornius, pro Decacerato, &c. Quid multa? dum tam affectate scribit, Græca me intelligere profiteor, Latina quandoque ne conjectura quidem posse assequi. Tu tamen, lector Erudite, tuo utilior judicio, meumque, si displicet, contemnit.

Τῷ ἁγίῳ ΜΑΚΑΡΙΏΤΙ Τῷ Α' ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΏΣ

ΛΟΓΟΣ

Περὶ ἐξόδου ψυχῆς δικαίων καὶ ἁμαρτωλῶν.

• Τὸ πῶς χωρίζονται ἐκ τοῦ σώματος, καὶ πῶς εἰσὶν.

E Codice MS. papyr. Bibliothecae Acad. Lipsiensis.

• **Π**ΟΤΙ διδιδυόνται ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, * εἶδον δύο ἀγγέλους συνα-
κολληθῆντας τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ, ἓνα ἐξ δεξιῶν, καὶ ἓνα ἐξ ὠ-
τύμων. * καὶ ἐν τῷ συμπορεύεσθαι ἡμᾶς, θύρεθρον ἡνσιμαῖον κείμενον
καὶ * ὅσον πᾶν. καὶ αἰδομένη * ὁ ἅγιος Μακάριος τῇ δυσωδίας
* συνέκλεισε μετὰ τῇ ἰδίας χειρὸς τὴν ἑαυτοῦ मुखτῆρας, ἕως ἃ παρήλθεν.
ἐποίησαν δὲ οἱ ἄγγελοι ἕτως. * καὶ ἰδὼν ὁ γέρον, * εἶπεν αὐτοῖς,
καὶ ὑμεῖς ἕτως ὁσφραίνεσθε τὴν δυσωδίαν τοῦ κόσμου, * οἱ δὲ εἶπον,
ὕψι. ἀλλὰ σὺ * ἰδόντες ἐποίησάμεν καὶ ἡμεῖς ἕτως. ἡμεῖς γὰρ τῆς δυσ-
ωδίας τοῦ κόσμου ὅκ αἰσθανόμεθα, ἀλλὰ τῆς * ὀζομασίας * τῇ ψυ-
χῇ τῇ ἁμαρτωλῶν ὁσφραπόμεθα * μόνον, ὃν πρόπον σὺ τὴν δυσωδίαν τοῦ
ἡνσιμαίου τῆς * ἀποτρέφῃ. καὶ * ὁ γέρον θαυμάσας λέγει αὐ-
τοῖς, * γνωρίσατέ μοι, τὸ θαλάσμιον, τὸ τοῦ τῆς δυσωδίας. * Τῷ
ψυχῇ τῇ ἁμαρτωλῶν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ αἰσθάνεσθε, ἢ μετὰ θάνατον; καὶ
πῶς τὰς ψυχὰς τῇ ἁμαρτωλῶν τῇ ἀσεβείᾳ, τῶν μὴ πεπιτευκότων, πῶς
δὲ τῷ κυρίῳ πεπιτευκότων διακρίνεσθε; εἶπατέ μοι, ἢ ὅσον χάριν
ἐνώπιον ὁμῶν. καὶ οἱ ἄγγελοι εἶπον, ἄκυσον ἐκλεκτὴ τῇ θείῳ Μακά-
ρι. * ἡ ἁμαρτωλὸς ψυχὴ καὶ ἐπὶ ἕσα ἐν τῷ σώματι τὴν τῇ κα-
κῇ

Variae Lectiones Codicis Bibliothecae Caesareae Viennensis.

1. Τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ] Codex papyraceus
Viennensis, quicum somnium hoc vigilantis
Monachi contuli, habebat: Τῷ Α'ββα Μα-
καρίῳ. πῶς δὲ χωρίζεται ἡ ψυχὴ ἐκ τοῦ σώ-
ματος. Εὐλόγησον δις ποτα. Alius Codex
membr. ejusdem Bibliothecae Caesareae hanc
habebat inscriptionem: Διήγησις θαυμαστῇ
περὶ τῶν ἐντιῶθιν μετισταμένων ψυχῶν ἀγα-
θῶν καὶ φαύλων, καὶ πῶς εἰσὶν αἱ ψυχαὶ αὐ-
τῶν, καὶ περὶ τῶν ὁσίων Μακαρίῳ τῷ μιγά-
λῃ, τῷ Α'λεξανδρίῳ. Τῷ ἁγίῳ Μακαρίῳ τῷ

Α'λεξανδρίῳ ὁ μαθητὴς διηγήσατο, ὅτι πο-
τὶ, δεσ.

2. τὸ πῶς] malim πῶ.

3. ποτὶ διδιδυόντων] ποτὶ in c. v. deest.

4. Εἶδον] c. v. ἔμεπον μετὰ ἀσθάνοντα. ἐπεὶ
δὲ ἀκολουθεῖ διηγήσατο ἡμῶν ὁ μαθητὴς αὐ-
τοῦ τῷ Α'ββα Μακαρίῳ, ὅτι εἶδον δύο ἀγγέ-
λους συνιδύοντας αὐτῶν, ἓνα ἐξ δεξιῶν δεσ. pro
αὐτῶν L. αὐτῶν.

5. Καὶ ἐν τῷ συμπ.] v. ἕτως πορευομένων
αὐτῶν.

6. ὅσον

S. MACARII ALEXANDRINI

S E R M O

De excessu justorum & peccatorum:

Quorsum scilicet eorum animæ e corpore demigrent, & quomodo se habeant.

QUum forte in deserto nostro obambularem, angelos vidi duos Sanctum Macarium comitantes, a dexteris alterum, alterum a sinistris. Accidit autem, ut in cadaver incideremus jam foetens. Cujus ubi foetorem S. Macarius persensit, nares repente digitis oppressit, donec transisset. Idem & ab angelis factum, animadversumque Macario. Ergo igitur rogavit eos, num & ipsi foetore mundano tangerentur. Negarunt illi, dixeruntque, ad ipsius sese illud exemplum fecisse. Nos enim tetrum illum mundanum odorem nequaquam percipimus, illius tantum participes, quem peccatorum animæ exhalant. Hic enim ita nos afficit, quemadmodum ille e cadaveribus in putrorem euntibus vos male habet. Ad hæc, quæso, inquit noster senex, indicare ne gravemini, utrum hunc peccatricium animarum foetorem in hac vita sentiatis, an post hanc vitam: quidque inter impiarum, & fidelium animarum odorem sit discriminis, quo utrasque inter se dignoscatis, atque ita pias ab infidelibus distinguatis? Obsecro, vos si gratiam apud vos inveni, molestum ne sit hoc exponere. Et angeli quidem lubenter, Accipe, responderunt, Electe Dei Macari, quid hujusce rei sit. Anima peccatrix, etiam quum corpori adhuc suo alligata est, malorum operum

6. ὄζει] v. ὄζει πάντ.

7. ὁ ἅγιος] v. ὁ Ἀββᾶς.

8. συνίκλισι usque ad ἰκοίσσαι] v. ἰσκήπαι τὴν εἶνα αὐτῷ διὰ τῆς ὁσμῆς.

9. Καὶ ἰδὼν ὁ γέρον] v. ἰδὼν δὲ ὁ γέρον.

10. εἶπεν αὐτοῖς] v. αὐτοὺς λίγει. l. αὐτὸν, λίγει.

11. οἱ δὲ εἶπον] v. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ.

12. ἰδόντες] v. ἰδοὺ καὶ ἴτι.

13. ὁσμῶν] v. δυσωδίας.

15. μόνον] abest a Viennensi.

16. ἀπορίφη] v. hic recte avitior, addit: ἕως καὶ ἡμεῖς τῶν ἀμαρτωλῶν τὰς ψυχὰς (lege τῶν ψυχῶν) τὴν δυσωδίαν.

17. ὁ γέρον] v. ὁ γέρον θαυμάσας.

18. γνωρίσατέ μοι,] v. παρακαλῶ ὑμᾶς, γνωρίσατέ μοι δε.

19. ψυχῆς] v. τῶν ψυχῶν.

20. ἡ ἀμαρτωλὸς] v. ἡ μὲν ἀμαρτ.

καὶν ὀρέξεων ὁζωδία ἀποδίδωσι. ῥῥ δὲ "θάνατος πολὺ" πλείον.
 Τῶν γὰρ ὀρέξεων φανερώς ὀπτικυμῶν αὐτῇ "σκοτῶσι καὶ μελα-
 νία δίκην αὐτῇ ὀφεισκέσθαι. ἡ γὰρ ψυχὴ καὶ ἐαυτὴν φωτεινὴ καὶ
 καθαρά ἐστι, ὡς τὸ ἀθανάτου φωτὸς ἐμψύσημα, ἀλλὰ εἰ τῷ σώ-
 ματι "γινόμενη καὶ μὴ καλῶς αὐτὴ κυβερνῶσα μολύνεται ἐκ τῆς κα-
 πᾶ μέρους ἐκ τῆς ἀμαρτίας, ἡ μὲν πλείον, ἡ δὲ ἔλαττον. τὸ δὲ
 πῶς αἱ ψυχαὶ ἐκ τῶν σωμάτων "λαμβάνονται πρὶν τε καὶ ἀπί-
 ρων, ἄκρως, "καὶ πάντων ὡς ὀπίγεια" ἡ κοινὰ ἐλαχίστων τῶν
 ἐπουρανίων νόμιζε εἶναι, Μακάριε. ὥστε γὰρ ἐκ τῆς ὀπιγείας βασιλείας
 ἀποπελλόμενοι τρανῶται ὅτι τῷ ὀφθαλμῷ πᾶσι ἐλθόντες συνέχουσιν
 αὐτὸν καὶ μὴ θέλοιτα, ὁδὸν καταπτῆσαι μὲν τῷ φόβῳ, πρέμει δὲ
 καὶ τῷ παρυσίᾳ τῶν ἀσυμπαθῶς πρὸς τῷ ὁδοπορίᾳ ἐλκόντων,
 ὥστε καὶ ὅταν ἀποσταλῶν ἄγγελοι ὀφθαλμαβῆν τῷ ψυχῇ, εἴτε
 δικαίως, εἴτε ἀμαρτωλῶς, καὶ ἀπῆλθον τῷ φόβῳ, καὶ πρέμει τῷ
 παρυσίᾳ τῷ φοβερῶν καὶ ἀποτόμων ἀγγέλων. Καθαρὰ γὰρ τότε ἡ ψυ-
 χὴ ἀπορῶσι, καὶ ἀσθενῇ, καὶ ἀνωφελῇ παύσθαι τῷ τῷ πλῆτῳ, καὶ
 συγγενῶν, καὶ φίλων παρυσίαν, τὰ δάκρυα, καὶ τῆς θρήνης τῶν παρ-
 εσῶν αἰσθάνεται. καὶ λαλήσας, καὶ ἀφίεται φωτὶ καὶ δύναται, μη-
 δέποτε πειραδιῶσα θανάτῳ κλείσει. δίδωκε δὲ καὶ τὸ ἀπειρεὶ τῆς
 ὁδῆς, καὶ τῷ εἰσλαλήν τῆς διαγωγῆς. συνέχεται δὲ καὶ τῇ τῷ
 ὀρωμῶν δέχοντων ἀσυμπαθείᾳ. πρὸς πάσας δὲ καὶ πρὸς πάντα,
 καὶ τῇ τῷ σώματι συμβιώσει. καὶ θρηνηῖ τῷ τῷ ἀπίστω, ὡς
 τῷ εἰ συνηθείᾳ χωρίζομεν. μίαν καὶ μόνην ὀφθαλμῶν μὴ δύνα-
 μὴν ἔχειν ἐκ τῆς οἰκείας συνειδήσεως. εἰ μὴ εἰ καλῶν ἔργων πρᾶξι
 ἐαυτῇ συνάδεν. ἡ τοιαύτη ψυχὴ καὶ πρὸ τῆς ἀποφάσεως τῆς χει-
 τοῦ, ἀπὸ τῆς συνειδήσεως ἀδιαλείπτως κρίνεται. καὶ ὁ Ἀββᾶς Μα-
 κάριος λέγει πάλιν. Τί ἐγὼ, κύριε μου, δέομαι ὑμῶν, καὶ ὅτι
 ἐρμηνεύσατε. ἐπεὶ ἐκ τῶν πατέρων ὀφθαλμῶν εἰ τῇ τρίτῃ, ἡμέ-
 ρα, καὶ τῇ ὅτ, καὶ τῇ μὲν πρὸς φέρειται τῷ Θεῷ εἰ τῇ ἐκκλη-
 σίᾳ. πρὸς φέρει ὑπὲρ τῆς τελευτήσαντος, πᾶσι τὸ ὀφειλόμεν ἐκ τῆς
 τῆς εἰ μετὰ τῆς ψυχῆ γίνεται; καὶ ὁ ἄγγελος ἔφη, Οὐδὲν ἀκαί-
 ρως, ὁδὸν ἀνωφελῶς, εἰ τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῷ συνεχώρησεν ὁ Θεὸς γίνεσθαι.
 ἀλλὰ

21. θάνατος] γ. τὸ θανάτου. L. τοὶ θάνατοι. | 24. γινόμενη] γ. γινόμενη.
 22. πλείον] γ. πλείονος. | 25. λαμβάνονται] γ. τῶν ἀνθρώπων χει-
 23. σκοτῶσι καὶ μελανία δίκην αὐτῇ] γ. | ζῶνται. I. εἰς, παραλαμβάνονται, ut mox infra.

rum foedum odorem spargit: post mortem vero multo etiam foediorum. Opera namque mala incubant illi, tenebrisque illam velut atra veste circumdant. Etenim anima natura sua lucida est & pura, quippe quæ e divino afflatu suam traxerit originem. Verum quamdiu in corpore hæret, & ab eo male habetur potius, ac regitur, quam id habet, & regit, a peccato ex parte contaminatur; hæc illa plus minus. Quomodo vero animæ e corporibus discedant, abducanturque, tam fidelium quam infidelium, audis Macari, & de mundanis, quomodo cœlestia tractentur, exemplum tibi capiundum existima. Quemadmodum enim, qui a terrestri rege mittuntur milites, uti quem sistant, illum etiam invitum ac reluctantem comprehendunt, ac tenent; ille vero timore perculsus tremat, eorumque horretque præsentiam, a quibus absque ulla misericordia ad iter faciundum trahitur: sic &, quum angeli mittuntur, ut animam aliquam excipiant, sive illa probi hominis sit, sive improbi, pavet illa, & extimescit terribilium & severorum angelorum consortium. Tum enim demum, quam inutilis sibi & infirma sit, nulliusque opis, divitiarum, cognatorumque & amicorum copia, animadvertit: & horum quidem circumstantium undique lacrymas & lamenta audit, intelligitque: verum verbum proloqui nullum potest, nec vocem mittere: quippe quæ numquam istiusmodi evocationem fuerit experta. Sed & ad immensam viæ prolixitatem exhorrescit, ac commutatum vitæ genus: tum & eorum, quorum jam in potestate est, intuitu perterretur, quos nulla sui tangi videt misericordia. Adhæc & corporis eam afficit convicius, ab eoque se tamquam a familiari quodam contubernali divulsam, disjunctamque dolet, atque lamentatur. Neque vero vel unicum illud ipsi adest, aut succurrit solatium, quod a conscientia suppeditari solet, nisi si forte animus bonorum sibi operum conscius fuerit. Istiusmodi enim anima, etiam ante supremi judicis sententiam, a conscientia perpetim judicatur. Hic Abbas Macarius, Domini mei, inquit, rogo vos, ut & illud mihi exponere dignemini. Quandoquidem ita se res habet, quid commodi ad animam ex eo ritu redeat, qui a patribus nostris institutus est, uti tertia, & nona, atque item quadragesima die oblatio Deo fiat in ecclesia pro defuncto? dicam, inquit angelus; Nihil omnino Deus in ecclesia sua

26. καὶ παντὶ] v. ὡς.

27. ἢ καὶ ἐλαχίστῳ] locus corruptus in

[utroque codice. legam, εἰκόνα ἐλαχίστη, vel ἐλαχίστῳ adverbialiter.

ἀλλὰ πᾶς ἐπαράγια, καὶ πᾶς ὀπίγεια αὐτοῦ μυστήρια εἰς τῇ ἐκκλη-
 σίᾳ αὐτοῦ συνεχώρησεν ὁ Θεὸς γίνεσθαι, καὶ ἐκέλευσε τελεῖσθαι.
 εἰ γὰρ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ γινωσκόντες προσφορὰς εἰς τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς
 μυθία καὶ θλίψεις, ὡς ἀπεχωρίσθαι τὸ σῶμα, δέχεται ἡ ψυχὴ μὲν
 θανῶσα ὡς τὸ συνέχεται αὐτὴν ἀγγέλῳ. ὅτι θύλῳσις καὶ προσ-
 φορὰ ὑπὲρ αὐτῆς εἰς τῇ ἐκκλησίᾳ τῷ Θεῷ προσκεκόμμεται. καὶ θύλ-
 πος γίνεται εἰς τούτῳ. Ἰὼς γὰρ δύο ἡμέρας συγχωρεῖται ἡ ψυχὴ ἅμα
 πῶς συνῶσιν αὐτῇ ἀγγέλῳ πορεύεσθαι, ἔνθα βύλεται, ὅτι καὶ γῆς. ἡ δὲ
 φιλοσώματῳ ψυχὴ ἀπέρχεται, ποτὲ μὲν πρὶν τὸ οἶκον, ἔνθα ἀπι-
 ζεύχεται, ποτὲ δὲ πρὶν τὸ μνήμα, ὅπου κατετίθη τὸ σῶμα. καὶ
 ὥς ἐκτελεῖ πᾶς δύο ἡμέρας, ζητοῦσα ὡς περ ὁρνεῖον πλὴν ἰοσιὰν αὐ-
 τῆς. ἡ δὲ εἰσέρχεται ψυχὴ ἀπέρχεται εἰς τόπος, ὅπου εἶχε συνῆθαι
 ἐργάζεσθαι πλὴν διχαιοσύνης. τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνυψοῦσθαι κελεύει
 πᾶσι ψυχῇ ληισταίνῃ εἰς ἕραντες ὁ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς τῇ τρίτῃ ἡμέ-
 ρᾳ ὁ πάντων Θεός, καὶ μίμησιν τὸ αὐτοῦ ἀναστάσεως, εἰς προσκύνησιν τῷ
 Θεῷ τῇ ἀπάντων. χαλῶς ἔν κατέχει ἡ ἐκκλησία τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
 προσφορὰν καὶ θύλῳ ποιῶσθαι ὑπὲρ τῆς ψυχῆς. μὲν ἔν τὸ προσκυ-
 νῆσαι τὸ Θεόν, γίνεσθαι κέλευσις παρ' αὐτῶν, ὡς ὀπιδοιχθῆναι αὐτῇ τὰς
 διαφορὰς καὶ τερπνὰς σκητὰς τῇ ἀγίῳ, καὶ πλὴν τῷ ὡς ἀνδρείῳ
 ὁραϊότητα. καὶ πᾶντα πάντα καταμανθάνει ἡ ψυχὴ εἰς ἕξ ἡμέραις,
 θαυμάζουσα καὶ δοξάζουσα τὸ ὑπερπερὶ τῶν Θεῶν. καὶ πᾶντα πᾶν-
 τα θεωρῶσα ἡ ψυχὴ μεταβάλλεται, καὶ ὀπιλανθάνεται τῆς θλίψεως,
 ὥς περ εἶχεν εἰς τὸ σῶμα ἔσα. ἔάν δὲ ἐπὶ εἰς ἀμαρτίαις ὑπεύθυνῳ,
 θεωρῶσα τὰς ἀπολαύσεις τῇ ἀγίῳ, ἄρχεται λυπεῖσθαι, καὶ κα-
 ταγιώσκει ἑαυτὴν, λέγουσα, Οἶμοι πῶς ἐμαζαῖσθαι εἰς τὸν κόσμον
 ἐκείνῳ, εἰ πᾶς ὀπιθυμία τῷ βίῳ ἀχοληθῆσα. τὸ πλεῖστον τῷ βίῳ με-
 ἔδαπαισσε εἰς ἀμελείᾳ, καὶ ὅκ ἐδύλωσα τῷ θεῷ καὶ τὸ πρέπον,
 ὅπως καὶ ἡξιώσθαι τῆς χάριτος, καὶ τῆς δόξης ταύτης. οἶμοι τῇ
 ἀθλίᾳ. ἐπὶ μοι νῦν συμβάλλονται αἱ φροντίδες, καὶ ὁ ἀκαρῶν πρὶν
 σπασμός, ὅν εἶχεν εἰς τὸν κόσμον. πῶς δὲ μοι ληισιμεύσιν οἱ ἀμ-
 πελᾶνες, οὓς ἐφύτευσα, καὶ οἱ ἐλαῖνες; ποῖαν δὲ μοι ὠφέλειαν
 παρέξεται ὅν ἐκτησαμένη ἀγρόν; τί δὲ μοι ὠφελεῖ τὸ ἐσθῆν ἐκεῖ
 ληισίον; ποῖον δὲ μοι ὠφελῶν παρέχει ὁ πλεῖστον ὁ ἐκεῖσε; τί δὲ
 μοι ὠνησεν πᾶν τερπνόν τῷ βίῳ, καὶ τῷ κόσμῳ ἐκείνῳ; οἶμοι, εἰς μάλιστα
 ἐκοπίασα. οἶμοι, ὅτι ἀφρόνως ἐβίωσα. οἶμοι, πλὴν εἰς ὀλίγον καὶ δό-
 ξαι ἡγάπησα, καὶ δὲ αἰάντιοι πτωχία ἐκτησαμένη. οἶμοι, τί πέποιθα; ἔα
 μοι, πῶς ἐσκοπίσθαι ὅκ οἶδα. ἔα μοι, ἔδεις δυνήσεται νῦν βο-
 θῆσαι

sua aut frustra fieri permisit, aut inutiliter: verum coelestia sua & terrena mysteria in ecclesia sua adhiberi concessit; jussitque peragi. Quum enim tertia die oblatio in ecclesia fit, levamen aliquod doloris, quem e corporis sejunctione sentit, anima defuncti ab angelo, cujus in potestate est, accipit; quandoquidem pro ea in ecclesia benedictio & oblatio Deo offeruntur. Ac tum speetiam meliore impletur. Biduum enim illud animæ permittitur, ut una cum angelis, qui ei præsto sunt, quocunque animus tulerit, in terras descendat. Quæcunque igitur corporis sui amore ducitur, vel domum illam abit, ubi a corpore sejuncta fuit, vel circa sepulcrum versatur, in quo corpus suum conditum jacet. Atque ita quidem biduum illud insumit, haud secus ac avicula solet nidum requirens. At pia anima, ac virtutis amans, ad illa loca proficiscitur, in quibus pietatem exercere solita fuit. Ceterum tertia die ille, qui a mortuis tertia die resurrexit, Christus, ille omnium Deus, omnes Christianorum animas attolli in cœlos jubet, ad imitationem resurrectionis suæ, ut omnium adorent Deum. Recte igitur mos ille ab Ecclesia observatur, ut tertia die pro anima defuncti oblatio, precesque fiant. Ergo ubi Deum venerata est, jubet ille, ut animæ illi variæ jucundæque Sanctorum sedes, totaque Paradisi voluptas atque elegantia ostendatur, & hæc ea omnia diebus sex cognoscit, admirans, laudibusque concelebrans ordinatorem horum Deum. Quæ ubi contuetur, ac perlustrat, immutatur, oblivisciturque ærumnarum omnium, & laborum, quos in corpore commorans fuerat perpessa. At si peccatorum rea fuerit ac affinis, voluptates conspiciata sanctorum, contristari incipit, seque ipsa damnare, Hei mihi, inquit, quam ego in terris desipui, quæ vitæ voluptatibus tempora mea tribuens maximam vitæ partem incuriæ me tradidi, nec, ut factum oportuit, Deo servivi, ut & ipsa hujusce gratiæ ac gloriæ essem particeps! Me miseram! etiamnum me curæ & inconsulta sollicitudo, queis in illo mundo tenebar, circumstare, ac circumfultare non cessant! Quid nunc me juvant aut vineta, quæ plantavi, aut oliveta, quæ colui? quid nunc ad me commodi ex agro redit, quem coëmi? quæ ex auro utilitas, quod amavi? quid divitiæ profunt, quas illic possedi? quid omnis vitæ voluptas, qua isthic frui sum? Hei mihi! quæ incassum me fatigavi! hei mihi, quæ insipienter vitam perdidi! hei mihi, quæ exigui temporis, quam desperibam, gloria perennem ac æternam mihi infamiam comparavi!

θῆσά με, ὅπως καὶ γὰρ ἀθλιῶς τυχὼ τῆς δόξης κυρίως. μὲν δὲ τὸ θεα-
ρῆσαι πάσαι τὴν χάριν τῆς δικαίαν ἐν ταῖς ἡμέραις πάλιν ἀναφέρε-
ται ὑπὸ τῆς ἀγγέλων εἰς προσκύνησιν τοῦ Θεοῦ. Καλῶς ἔν προσφέ-
ρει ἐν τῇ 5^ῃ ἡμέρᾳ λειτουργίας καὶ προσφορὰν ἐκτελέσῃ ὑπὲρ 8^ῃ τε-
λευτήσαντ^α. μὲν δὲ τὴν δευτέραν προσκύνησιν πάλιν γίνεται κέλευσις
τοῦ 8^{οῦ} τῶ πάντων δεσπότης καταγαγεῖν αὐτὴν ἐν τῷ ἁδῇ, καὶ δεῖξαι αὐ-
τῇ τὰ ἐκείσε κολασήματα, καὶ διάφορα ταμίαια τοῦ ἁδῇ, καὶ πᾶς τῶν
ἀσεβῶν διαφορὰς κολάσεις, ἃς τοῦ καταγεζόμεναι αἱ ψυχαὶ τῆς ἁμαρτα-
λῶν διηνεκῶς θρηνησὶ, καὶ βρύχουσι ¹⁹ τὰς ὁδόντας. καὶ ἐν ταῖς ποιαύ-
ταις διαφοραῖς τῆς κολάσεων περιφέρεται ἡ ψυχὴ ἡμέρας 7^ῃ πρέμῃσα,
μήπως ἄρα καὶ αὐτὴ ἐν τῷ πύργῳ τῷ κατεκείνη φυλάττεσθαι. καὶ τῇ
μ^ῃ ἡμέρᾳ ἀναφέρεται πάλιν προσκυνησά ¹⁰ τῷ κυρίῳ. καὶ τότε λοι-
πὸν πρὸς τὰ ἔργα ¹¹ αὐτῆς κελύει ὁ κριτὴς ¹² τὸν τόπον τῆς πα-
ραφυλακῆς. ¹³ καλῶς ἐκτελεῖται ἔν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πᾶς μείρις τῆς
μεθισταμένων, καὶ πεφωτισμένων. ὅτι δὲ τῆς ψυχῆς τῆς μὴ ἔχουσιν βάπτισμα
τὸ ἅγιον ἔχ^{ον} ἔπος. ἀλλὰ ¹⁴ ἀπειθῶς ἀγγέλων ἀπὸ τομοὶ λαμβάνουσι
ταῖς ἀφανίστας ψυχὰς ἀπὸ τοῦ σώματος, τύποις, καὶ λήροντες, Δεῦρο
¹⁵ ἀσεβῆς ψυχὴ, ¹⁶ τίς ὁ δεσπότης σε καὶ πάντων ¹⁷ Χειρὸς. ὃν ἐκ
ἐθέλησας γινῶναι, ἐν ἀνέσει διάγουσα ἐν τῷ κόσμῳ. Νῦν γὰρ πι-
νωρῶδη αἰωνίως. καὶ μέλει 8^ῃ πρῶτον ἔραν ἀνάγοντες ἰσῆσι καὶ δέου-
σι ¹⁸ αὐτῇ ἐκ μήκῃς τὴν δόξαν τῶν ἀγγέλων, καὶ πάντων τῶν ἔρα-
νίων δυνάμεων, λήροντες, Τύτων ἀπάντων κυρίως ἐστὶν Ἰησοῦς Χειρὸς,
ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ 8^ῃ ζῶντ^α, ὃν οὐκ ἐθέλησας γινῶναι καὶ προσκυνησά,
ἀλλὰ ¹⁹ ἀπαχθεῖσα πρὸς τὰς ²⁰ ὁμοεισὶς ἀσεβεῖς, καὶ τὸν τύπον
ἄρχοντα τῆς διαβόλου, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ
διαβόλῳ, καὶ πᾶσι ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἔς ἐν τῷ βίῳ σε ὡς θεὸς
προσκύνησας. ²¹ Ταῦτα εἰπόντες οἱ ἀγγέλων ἀφανῆς ἐγένοντο ἀφ' ἡμῶν.
²² ἡμεῖς δὲ δόξαν ἀναπέμφωμεν τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ
ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

29. τὰς ὁδόντας] v. addit: ὑπὸ τῷ ἰδίῳ
συνηδὶτ^α κατακρίνεται. Quod ab interpre-
te, seu mala manu.

30. τῷ κυρίῳ] v. τῷ Θεῷ.

31. αὐτῆς κελύει] v. τῆς ψυχῆς ἐκφέρει.

32. τὸν τόπον] v. τὴν ἀπόφασιν.

33. Καλῶς ἐκτελεῖται, usque ad ἐπὶ δι-
τῶν] pro his C. Viennensis habet: καὶ ἀπο-
κρίνεται τὸς ἀρχοντας ἡμέρας. καλὸν ἔν ἡ ἐκ-
κλησίᾳ ἐκτελεῖ καὶ τὴν τὸς ἀρχοντας ἡμέρας

τῷ τιθιῶντ^α. μετὰ ταῦτα μένει ἐπὶ τῶν
ψυχῶν τὸ βάπτισμα ἔχουσιν ἐκτελεῖται. ἐπὶ
δὲ τῶν, &c.

34. ἀπειθῶς] pro ἀπειθῶς v. μετὰ σφοδρῆς
ἀπειθῆς. quod a scholiaste.

35. ἀσεβῆς] v. ἀσελγής.

36. τίς ὁ δεσπότης] v. γινῶναι, τίς ἐστὶν ὁ δεσπ.

37. Χειρὸς] v. κύριος.

38. αὐτὸν ἐκ μήκῃς] ita postea codex. v.
autem αὐτὸν μετὰ. restitui αὐτῇ ἐκ μήκῃς.

93. ἀπα-

hei mihi, quæ mala mens me pessum dedit! Væ mihi! quomodo ita excœcata fuerim; non capio: Væ mihi! nunc mihi auxilium ferre nemo potest, nec efficere quisquam, ut & ego infelix gloriæ Domini fiam particeps. Postquam vero diebus illis omne piorum gaudium contemplata est, sursum rursus ab angelis ad adorandum Deum evehitur. Recte igitur nona die Ecclesia pro vita functis preces & oblationes instituit. Post alteram vero adorationem, ille omnium arbiter Deus duci illam ad inferos jubet, ibique ipsi pœnas ostendi, variaque impiorum supplicia, quæ desidentes illic animæ jugiter lamentando deplorant, dentibusque infrendunt. In his autem suppliciorum diversis generibus perlustrandis triginta dies anima occupatur, tremens ac metuens, ne & ipsa ad tam diram & horribilem custodiam damnetur. Quadragesima vero die iterum sursum tollitur, quo Dominum adoret. Exin, prout ejus merita, locus illi custodiæ a judice assignatur. Præclare igitur in ecclesia commemoratio usurpatur defunctorum & baptizatorum. Sed non par ratio eorum, quibus sanctum baptisma non contigit. Has enim non illuminatas animas; ubi e corpore discessere, immites angeli duriter accipiunt, cædentes, ingerentesque, Huc huc, anima impia, vide, quis tuus & omnium Dominus Christus sit, & quem cognoscere in hac vita remisse ac negligenter agens noluisti. Hunc tandem cognosce perpetuis damnata suppliciis. Et ad primum usque cœlum eam sublevantes statuunt ibidem, ut elonginquo angelorum, & omnium cœlestium potestatum gloriam intueatur, dicentes: Horum omnium Dominus est Jesus Christus, filius Dei vivi, quem nosse noluisti, nec adorare. Vade igitur ad tui similes impios, & ad eorum principem diabolum in ignem æternum, qui diabolo & angelis ejus præparatus est: quos, dum in vivis eras, tamquam Deos adorasti. Hæc ubi dicta, evanuerunt angeli ex oculis nostris. Nos autem laudes dicamus Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, nunc, & semper, & in secula seculorum. Amen.

39. ἀπαχθῆσα] v. ἀπαχθῆσα. adde & τὰς τῶν αἰνῶν, ἵνα καὶ αἱ λοιπαὶ ψυχὴ τῶν ἀπίστων.

40. ὁμοιωσίης]. malim, ὁμοίως σοι τῶν αἰβίων. 42. Ἡμεῖς δὲ, usque ad finem.] v. Ἡμεῖς ἀπολύμεθα τῶν ὁσίων ἡμῶν, δεξιζόμενοι τὸν πῶτον ἡμῶν, ὅτι αὐτῷ πείπει δοξα, τιμὴ, καὶ ἀρετή.

41. ταῦτα διπλοῖς] Viennensis Codex præmittit: καὶ λοιποὶ καταλύουσιν αὐτὰ εἰς τὴν κα-

A D D E N D A

Ad Gregor. Nazianz. c Lambecio l. 111, p. 177, Bibl. Cæsar.

T Itulus hic Ἐπισκόπου Ναζιανζῦ exstat etiam alias in eodem codice, itidem ut hic, aureis literis studiose exaratus. Quamvis autem hic error adeo sit antiquus, ut non solum Ruffinus Hist. Eccles. l. 2, c. 9, Socrates lib. 3. c. 35, Sozomenus lib. 6, c. 17, & Suidas in Lexico sub voce Τριγόριος, verum etiam ipse S. Hieronymus in libro de Scriptioribus Ecclesiasticis cap. 17, S. Gregorium Nazianzenum appelles Episcopum Urbis Nazianzi in Cappadocia, ipse tamen S. Gregorius in scriptis suis expresse reclamatur, & publice testatur, se numquam fuisse ordinatum Episcopum Nazianzi, sed tantummodo patrem suum, tamquam Episcopum jam decrepitum, in administranda istius urbis Ecclesia ad breve tempus adjuvisse. Qua de re videsis plura apud Card. Baronium Annal. Ecclesiast. tom. 17, an. 371, & 372, 304, 305, & 331 edit. Plantin.

Operum Nazianzeni noviss. editioni Colonienſi, quatuor extremi versus defunt; quos hic addere viſum.

Εἰκὼν κειῖται, πὺς βοηθήσει λόγῳ;
 Εἰκὼν κειῖται, δῶρον ἀχεράτῃ Θεῷ.
 Ὑβρίζειτ' εἰκὼν, αἰδομ' ὡς Φθόνε, Φθόνε.
 Ἀλλοτρίοις λόγοις τε καὶ νοήμασι.
 Πηγὴ χακῶν μὴ βλύζει, μὴ μάταια Φρήν.
 Εἰ δ' ἔνι, σὺ γλῶσσα μὴ δέχῃ τὸ βόεβορον.
 Εἰ δ' ἔνι, σὺ χεὶρ μὴ δέχῃ τὰ χείρονα.
 Οὕτως αὖ ἡμῖν εἰκὼν ἀφθαρτῷ μέτοι.

Philæ Epigramma in margine oper. Greg. exaratum;

Τὸν ἀσπὸν θόρυβον ἔς σέργων Πάπης (male σέργων in Lambecio)
 Εἰς πόλιν ἐκπλεῖς, ἀλλ' ὑποσρέφεις πάλιν
 Ἐκεῖθεν ἡμῖν ὀλβον ἔς Φαῦλον φέρον.

Codicis Gr. Naz. margini adscriptum:

Νῆς πυρόεις καὶ μῦθος ἡ βίβλος ἥδε
 Τὰς αἰόμας φλεγάθει, τὰς πῶς θεισμὸν ὕει.

Carmen Tetrastichis editis Gregorii Naz. præfigendum:

Γρηγορίῃ πίνῃ εἰμί. πετραγίῃ δὲ φυλάσσω
 Γνώμας πνευματικαῖς, μηρόστυοι σοφίης.

I N D E X

RERUM ET VERBORUM.

A.

Aχαλκοι Apostoli ex instituto magistri. 23. not. in vers. 200.
Adelphus Massalianorum antesignanus qua arte ab Antiocheno Patriarcha Flaviano circumventus. 115. not. num. 6.
Ἀγάλματα de signis seu statuis in foro & prope argentariorum mensas. 19. not. in vers. 156.
Ἀγγελοι de Apostolis. 25. not. in vers. 210.
Ἀγγελος de angelicæ puritatis homine. 50. not. in vers. 528.
Ἀρετὴ ἐκ παιλῶ. 85. not. in vers. 4.
Αἰχρῶν αἰχρῶν ἢ τρέψα πλάσιν. 62. vers. 696.
Alia graculorum sublimitas, & aquilarum alia. 61. vers. 672.
Alius mulierum cultus, alius virorum. 61. vers. 671.
Ἀμορφα. 66. not. in vers. 743.
Ἀμφίδωρος ὑπηρέτης. 6. not. vers. 21.
Anadema, redimiculum. 60. not. in vers. 655.
Ἀναγινώσκεις in Ecclesia. 172. not. num. 42.
Ἀνάστημα quid. 113. not. num. 22.
Ἀναδιματίζων quid Christianis. 134. not. num. 23.
Ἄγγελοι ἀποτέλειται καὶ φύσεις. 161. not. in num. 13.
— singuli singulis provinciis præfecti ex opinione Hebræorum. 161. not. in num. 13.
Angelus lucis. 160.
— tutelarum unicuique adesse creditus tam ab Hebræis quam Gentilibus, imo ipsis Christianis. 160. not. num. 13.
Animam rationalem non hominibus tantum, sed & brutis & plantis inesse creditum Manichæi. 139. & in not.
Animas in homine duas Manichæi statuebant. 141. not. num. 54.

— unius ac Deum substantiæ esse statuebant Manichæi. 137.
Ἄνω φανὸς ἐν θείῳ κινήματα. 67. not. in vers. 753.
Ἀντίστασις Gregorii. 88. vers. 5. & not. *ibid.*
Ἀπαιδέματα. 86. not. in vers. 8.
Ἀπεκχυμίζω quid. 177. not. num. 56.
Apollinaristarum error multiplex Ecclesiam Salsimorum affligebat. 13. vers. 86. & not. *ibid.*
Ἀποφρεῖν quid. 75. not. in vers. 14.
Apostoli homines quidem viles, sed fervore & spiritu pleni eoque venerabiles. 25. vers. 220.
— omni doctrina sacra imbuti erant, at non omnes eloquentia seculari. 29. vers. 265.
— minime rudes ac doctrinæ imperiti. 27. vers. 230.
Apostolorum & Evangelistarum cum Episcopis sui ævi instituta comparatio & dissimilitudo *ostensa a Gregorio*. 23. vers. 192.
— & Evangelistarum scripta ut intelligantur quantum etiam doctissimis exhibent negotii. 27. vers. 230.
— facundia plus quam humana, visque incredibilis in concionando & docendo. 27. vers. 238.
— Franciscanorum & Cynicorum habitus severus descriptus. 23. not. in vers. 200.
— miracula. 25. vers. 211.
Ἀφῶτες πνεῦμα. 28. not. in vers. 256.
Aquila pullorum oculos ad radios solis explorat. 35. vers. 371.
Arimanius quis. 131. not. num. 12.
οἱ Ἀρχαῖοι qui. 22. not. in vers. 177.
Ἀρχαῖος φρονεῖν. 22. vers. 177.
Ἀετὶς λίγος. quid. 21. not. in vers. 174.
Asinus est asinus, etiamsi in urbe habiter. 69. vers. 786.

I N D E X

Ἀσκή μαρμολόγηται. 85. not. in vers. 4.
Ἀσμίνας προτίμπειν. 18. vers. 145. & not.
Ἀσπίδων συνήγματα. 28. not. in vers. 260.
Ars nulla, doctrina nulla absque longi
 temporis exercitatione addiscitur. 53.
 vers. 554.
Ἀθροιστῶν. 110. not. num. 6.
Ægypti aliique sacerdotes initari sacris cu-
 pidos a vitæ labibus variis modis re-
 purgabant. 87. not. in vers. 8.

B.

Babylon Spiritualis. 101. vers. 7.
Βάδισμα τοῦ θέν. 58. not. in vers. 651.
Βαδίζον κατὰ νόμους. 58. not. in vers. 651.
 — *τεταγμένα.* 59. not. in vers. 651.
*Βαίνον κακαβίδας, κοσμοσάιδας, βλακῶ-
 δες, ἀβροφ.* 60. not. in vers. 651.
Βαμβάκιον. 177.
Baptisma sacrum meram aquam esse cre-
 ditum Massalianis. 121. anath. X. &
 XI.
 per *Baptismi* lavacrum aboleretur quæ ante
 commisimus peccata, non sicubi deinde
 hallucinamur. 47. vers. 475.
Baptismi lustratio si mores & vitæ impro-
 bitatem mutaverit, illud re declaran-
 dum. 45. vers. 442.
 a *Baptismo* stola candida indui solita a
 baptizatis. 176. num. 55.
 post *Baptismum* peractum baptizati ante
 sacram mensam constituebantur. 173.
 not. num. 48.
 — psalmodia adhibita. 163. not. num.
 49.
Baptismus φῶτισμα & φωτισμός dictus.
 150. not. num. 85.
Baptizandi prius in religione Christiana
 instrui debebant. 158. not. num. 10.
Baptizandis olim paschatis tempus consti-
 tutum & quare. 176. not. num. 55.
Baptizandos aqua a calce ad caput spon-
 giis illinebant Massaliani. 123. anath.
 XIII.
Baptizati ad sacram communionem ad-
 mitti. 175. & not. *ibid.*
 — ab Episcopo sacro chrismate inun-
 cti & quo ritu. 175. & not. num. 53.
 & 52.
Basilii leges Monasticæ. 181.

i *Βασιμὸς* de Episcopali dignitate. 50 vers.
 528.
 i *Βάσκανθ.* 58. vers. 640.
Βῆμα five altare Manichæorum quid. 142.
 not. in num. 56.
Bogomilorum hæresis. 109.
Bogomilus quid Mysorum lingua. 109.
Βροντῶν βύρσαις. 84. vers. 4.
Budda a quo doctrinam Manes hæresiar-
 cha accepit, quis fuerit, & ejus opi-
 niones. 126. not. & 137. not. num. 32.

C.

Callimachus & Calais pictores. 67. vers.
 744.
Carpium usus a Massalianis abominabilis
 habitus. 119. anath. VI.
Cedere foro de quibus dictum. 19. not. in
 vers. 156.
Cæcus doctor alios manu ducere non po-
 test. 35. vers. 327.
Christianus Algeziram abductis in servitu-
 tem multa facultas pecuniam faciendi,
 qua se postea redimant. 21. not. in
 vers. 166.
 in *Christianos* calumnia de promiscuo con-
 cubitu. &c. 110. not. num. 5.
Christi patientis exemplum patienter fe-
 rendo imitandum. 5. vers. 1. &c. item
 15. vers. 104.
Christum specie tenus passum fuisse quo-
 rum dogma fuerit. 133. not. num. 20.
Christus specie tenus tantum mundo ma-
 nifestatus ex opinione Manichæorum.
 133.
Χειροβίον πολυόρματα quare dicta. 167. not.
 num. 30.
Χιτώνιον φαίον. 62. vers. 686.
Χειροπολίτας se ipsi vocabant Massaliani.
 123. anath. XII.
Civitatium maximarum, Constantinopolis
 & Antiochiæ, conventiones tempore
 Gregorii requirebant doctiores & præ-
 stantiores Episcopos. 22. not. in vers.
 185.
Communionem corporis ac sanguinis Do-
 mini meri panis ac vini participatio-
 nem esse dicebant Massaliani. 123.
 anath. XII.
Corpus mentem degravat. 55. vers. 579.
 Con-

RERUM ET VERBORUM.

Concubitus illiciti Manichæorum & aliorum hæreticorum. [149.](#) & not. num.

[80.](#)

Conjugia rejiciebant Manichæi. [141.](#)

Consecratio sancti olei. [171.](#) & not. *ibid.*

Conventus in Ecclesiis averfabantur Massaliani. [119.](#) anath. VIII.

Conviciis abhorrebat Gregorius. [5. 20.](#)

Conviciis exagitare non fas est quemquam. [5.](#) vers. [19.](#)

Corpus totum baptizandi vestibus nudatum. [172.](#) not. num. [43.](#)

Crates philosophus opes in mare abiciens tacite reprehensus. [56.](#) not. in vers. [597.](#)

Cruce Hierosolymitana in brachio signantur, qui S. Sepulcrum visitant. [20.](#) not. in vers. [160.](#)

Crucem venerandam ac vivificam, furcam appellabant Massaliani. [121.](#) anat. XI — venerandam sacrasque imagines spernebant Manichæi. [147.](#)

Crucis signaculo non usi Massaliani in recitatione Dominice orationis. [119.](#) anath. VII.

— signum ad diaboli audaciam arcendam. [100.](#) vers. [11.](#) & not. *ibid.*

Cruci unde tantus honos olim in Ecclesia Catholica. [121.](#) not. num. [6.](#)

Cruciata pectora quæ Ausonio. [10.](#) not. in vers. [58.](#)

Cucullus Monachorum quo intuitu adhibitus. [176.](#) not. num. [56.](#)

D.

Dæmones balneares nocivi. [169.](#) not. num. [34.](#)

Decipula ad circumveniendum vulgus. [27.](#) vers. [226.](#)

Dionysii bacchæ & bacchantes coronari soliti. [20.](#) not. num. vers. [160.](#)

Διπλῆς Samuelis. [60.](#) not. in vers. [653.](#)

Discipuli Manetis & interpretes commentariorum ejus. [145.](#)

Doloris remedium dolorem de corde promere. [9.](#) vers. [45.](#)

Δῶρεν πίμπρησι Θῆῃ quid. [18.](#) vers. [149.](#) & not.

E.

Ebrii sibi ipsi plerumque sobrii videntur, alios vero vino madidos existimant. [73.](#) not. in vers. [829.](#)

Ecclesias in honorem Dei ædificari non debere sentiebant Massaliani. [121.](#) anath. IX.

Ecclesiæ Manichæorum. [145.](#)

Ἐχθρὸς de diabolo. [98.](#) not. in vers. [11.](#)

Ἐὶ δ' ἂν, saltem, si non. [8.](#) not. in vers. [47.](#)

Ἐιδὼλα ἰναιεῖα. [168.](#) not. num. [33.](#)

Εἰρήνη πᾶσι formula sollemnis & quando ab Episcopo adhibita. [170.](#) not. num. [136.](#)

Ἐκβολὴν εἰργέν. [54.](#) vers. [596.](#)

Ἐκδρομῶν, ἐκτὸς δρόμου φέρονται. [6.](#) not. vers. [23.](#)

Ἐκτὸς, hæreticus vel gentilis. [50.](#) vers. [531.](#)

Ἐλγχεῖ rectius damnatio quam victoria venit. [125.](#) in not.

Ἐμφάσις. [86.](#) vers. [10.](#) & not. *ibid.*

Ἐπικρατῆς hæresis, ejusque auctor & appellationis ratio. [111.](#) not. num. [12.](#)

Ἐπικρατῆς. [119.](#) not. num. [9.](#)

Ἐπινεῖς & ἐπιτίθεσθαι quid. [112.](#) not. num. [14.](#)

Ἐφῶ quid. [60.](#) not. num. vers. [653.](#)

Episcopi dissolutionis vitæ si melius se gerere voluerint, per ipsa folia impediuntur. [59.](#) vers. [639.](#)

— Gregorii tempore lecti ne exploratis quidem ipsorum moribus aut doctrina. [36.](#) vers. [375.](#)

de *Episcopi* indole ac moribus nemo sibi aliquid certi polliceri potest absque temporis aliquo spatio. [51.](#) vers. [523.](#)

— mali cautius vitandi quam ferocissima animalia. [7.](#) v. [33.](#) [34.](#) [35.](#)

— quales & quo ex genere hominum lecti tempore Gregorii. [12.](#) vers. [151.](#) &c.

— scelerati exemplum officina omnium malorum. [39.](#) vers. [365.](#)

Episcopis Gregorii tempore uxores habere licitum. [56.](#) not. in vers. [611.](#)

ab *Episcopo* quæ capita & quomodo præcipue docenda. [33.](#) vers. [390.](#)

- Episcoporum* Gregorii xvo inscitia turpis. 21. vers. 174. &c.
- Gregorii tempore pessimi ante electionem mores, sed simulata ac subita mutatio eorundem post electionem. 39. vers. 393.
- insolentia Gregorii xvo. 71. vers. 799.
- improborum ac rudium impudentia in invadendis passim sedibus sacris adulterio comparata. 63. vers. 682.
- proborum ac spectatae severitatis, tum improborum ac voluptuariorum descriptio. 43. vers. 570. &c. item 57. vers. 610. &c.
- sui temporis improbi mores descripti & exagitati a Gregorio. 35. vers. 332.
- tempore Gregorii crassa rerum sacrarum ignorantia & imperitia alios docendi, cum ipsi discipuli essent. 53. vers. 550.
- tempore Gregorii dissidia. 73. vers. 825.
- vestitus de duplici materia contextus reprehensus 61. vers. 667.
- Episcopum* electum potestas ipsa deteriorem facit. 41. vers. 382.
- non opus est facundiae secularis ac philosophiae studiosum esse, modo loquatur eorum more qui simplices doctrina sunt. 31. vers. 284.
- Episcopus* de praestantissimis primus eligendus, vel saltem non postremus, praefertim tempore Gregorii. 23. vers. 181.
- malus ramno comparatus, probus vero columnae ignis populum Israeliticum praecedentis. 65. vers. 721.
- veterator unum quo se jactitet, habet, urbem splendidam scil. 69. vers. 781.
- τὰ Ἐπιτίμια τῆς θείας καὶ φερμένης ἱερωσύνης. 122. anath. XII. & not. num. 11.
- Ἐπιτίμια τὰ πάλαια seu τὴν θυσίαν qui dicantur. 122. not. num. 11.
- Equuleorum* effrenata vis fame domatur. 11. not. in vers. 63.
- Ἐλαία ὁμοῦ ψυδαίγεται. 116. & not. num. 1.
- Ἐσκοτισμένη ἡ σὺν βαρεῖα. 86. vers. 6. & not.
- Ἐσχηματίζει τὸ σῶμα de stigmatibus dei Mar-
tis. 19. not. in vers. 160.
- ab *Eucharistia* adhorrebant Manichaei. 145. & not. num. 69.
- Εὐχαρίστησις. 171. not. num. 37.
- Euchitarum* convivium nocturna descripta. 109.
- secta unde sic appellata. 111. not. num. 10.
- Euphemista* unde dicti. 106. not. num. 4.
- Εὐφροσύνη φέρει κακίαν. 18. vers. 147.
- Enthusiasta* dicti Massaliani & unde. 111. not. num. 11.
- Euthymius* quo tempore scripserit ac flourerit. 106. not.
- Exclamationes* tragicis familiares. 16. vers. 134. & 135. & not. *ibid.*
- Exorcismorum* preces. 155.
- Exorcistarum* ordo singularis inter Clericos, & quartus ab infimo. 155. not. num. 99.
- Extraneus* bonitatem Christianae fidei meretur honestate famae. 51. vers. 531.
- non aliam opinionem de Episcopis admittit praeter illam quam ex antea acta eorum vita concepit. 51. vers. 535.
- F.
- Fabula* de sele sponsa. 63. vers. 701.
- Felis* in thalamo nuptiali collocatae similis Episcopus hypocrita & adulterinus. 63. vers. 698.
- Flagellationis* sacrae usus tempore Gregorii nondum cognitus. 10. not. in vers. 58.
- Formula* ac ritus baptizandum oleo sancto inungendi. 171. & not. num. 43.
- anathematismi devoti haeretici οὐκ ἀνταῖς ψυχαῖς τε καὶ σώματι. 140.
- & ritus Episcopi in baptizando. 173.
- & ritus in consecratione sancti olei. 171.
- precum, cum recipiendus e Manichaeismo omnibus & singulis Manichaei dogmatis anathema dixit. 150.
- precum, cum baptizati sabanum, cuculum & cingulum solvit Episcopus. 177.
- precum in manuum impositione. 153.
- precum post peractum baptismum. 175.
- precum sacerdotis ante baptismi aquam cum baptizando consistentis. 165.
- ejus

RERUM ET VERBORUM.

- ejus qui ordinabatur. 49. not. in vers. 505.
- sacerdotis ter in aquam baptismi insufflantis. 162.
- *Fero* cedere de quibus dictum. 19. not. in vers. 159
- in *Fero* mensæ argentariæ. 19. not. in vers. 159.
- statum & signa. 19. not. in vers. 166.

G.

- ἐν γάλακτι κῆραι herbæ & frumenta quando dicantur. 15. not. in vers. 117.
- Galli cognomen cur datum Ptolemæo Philopatoris. 20. not. in vers. 160.
- Γέλως in nuptiis. 93. vers. 703.
- Gregorii adversarii vulturibus & leonibus comparati. 81. vers. 71. & 86.
- carmen de se ipso. 74. carm. 11.
- carmen in Diabolum. 101. carm. XVIII.
- carmina ad plebem Anastasiz. 19. carm. IX. X. & XI.
- carmina in invidos. 83. carm. III. IV. V. VI. VII. VIII.
- carmina varia in morbum suum. 101. carm. XIX.
- confessio & gratiarum actio. 97. carm. XV.
- corpus aheneum curis maceratum e-
languerat. 15. vers. 150.
- desiderium, quod populum Anastasiz
prosequebatur. 90. vers. L.
- eloquentia. 78. vers. 48. & not. *ibid.*
- gravitatem adversarii fastum & con-
fidentiam appellabant. 75. vers. 15.
- hymnus vespertinus. 97. carm. XVI.
- in ferendis injuriis imbecillitas & in
convitiis acerbitas. p. 5. v. L. &c.
- invocatio ad Christum. 93. carm.
XII.
- labores, integritas, fidelis opera in
obeundo munere. 13. vers. 99. &c. 15.
vers. 115.
- monitum ad Presbyteros sui tempo-
ris. 71. vers. 812.
- φιλαυτία & jactantia de vitæ suæ se-
veritate. 54. not. in vers. 575.
- precatio. 95. carm. XIII. & XIV.
- querela de corporis imbecillitate, cum

- ante strenuus fuisset. 79. vers. 53.
- ultima verba, cum animam expira-
ret. 105. carm. XX.
- Gregorio ab invidis objecta superbia, quod
ecclesiam dignitate inferiorem Constan-
tinopolitana contemneret. 79. vers. 39.
- bis ab Episcopis fallacibus fucus factus.
93. vers. L. & not. *ibid.*
- in Gregorio vitæ purioris austeritas. 9.
vers. 54. & not.
- Gregorium quid impulerit, ut Sasimo-
rum episcopus fieri voluerit. 13. vers.
81. &c.
- in Gregorium invidia & criminationes co-
legarum ad eum sede sua Constantino-
politana expellendum. 17. vers. 136. &
not. *ibid.*
- virorum principum Romæ benevolen-
tia. 17. vers. 125.
- Gregorius a laboribus suis avulsus non pec-
cato, non morbo, sed invidia. 87.
vers. L.
- a matre Deo devotus, antequam in
lucem ederetur. 71. vers. 805.
- a morbo instar Lazari resurgens. 81.
vers. 75.
- dimissus ab urbe Constantinopoli &
sede Episcopali non admodum repu-
gnans. 19. vers. 150. 151.
- doloris cruciatibus ob peccatorum
conscientiam, pro flagris usus. 10. vers.
58. & not.
- initio electionis a populo lapidibus im-
petitus. 7. vers. 31. & not. & 14. not.
in vers. 103.
- malis fractus malorum finem expetens.
93. vers. 5.
- munere suo dejectus ab invidis Col-
legis tanquam onus de navi gravata. 19.
vers. 146.
- omnium rerum præsentium satur. 93.
vers. 6.
- pluribus simul inurbibus episcopus esse
arguebatur, ideoque non rite electus
Constantinopoli. 5. vers. not. in vers.
51.
- supra res aspectabiles positus, rursus
ab jucunda ista vita longe abductus. 11.
vers. 71.

H.

Hæresis unaquæque suos habebat libros & scriptores. 117. not. num. 2.
Homo versutus descriptus. 67. vers. 746.
Honori sacra facientes capite aperto erant. 66. not. in vers. 748.
Hypocritæ elegans descriptio. 59. vers. 649.

I.

Ieiunium Christianorum tempore quadragessimæ damnabant Manichæi. 147.
Imagines ac statux principum virorum columnis ac cippis impositæ. 121. not. num. 4.
Imaginum sacrarum cultus rejectus a Massalianis. 121. anath. IX.
Imago olim in Ecclesia Catholica multa, multus earum cultus, & quando ex in Ecclesias admittæ. 120. not. num. 3.
Impositio manuum in Ecclesia triplex. 153. not. in num. 96.
Improbis secundæ res sunt, virtutem colentes tristem agunt vitam. 71. vers. 790.
Incessus arte compositus, incessus immediatus. 59. not. in vers. 651.
Insufflatio in baptizandis ter repetita. 122. not. num. 13.
 pro *Insufflatione* sacra initiandis sputa inspuiebant Massaliani. 122. anath. XIII.
Insufflationis ritus unde petitus. 152. not. num. 93.
Invidia affectionum iustissima. 75. vers. 7. & not. *ibid.*
Jenæ historia. 81. vers. 63.
Jurisjurandi nulla religio Manichæis. 149.

K.

Κακίφρων de duro & immiti. 12. not. in vers. 92.
Κάπηλοι πίσιως cur a Gregorio dicti Episcopi. 18. not. in vers. 153.
Κατεχέμενοι erant duplicis generis. 151. not. num. 90.
Κελύφαι in navibus qui. 57. vers. 612.

Κίριος παλιν formula laudantis probantisque. 23. not. in vers. 186.
Κίρκωσις de Episcopis exteriori specie tantum. 88. vers. 9.
Κλάσις ἀνχίνου opponitur ὑπερχίνου φρεσμάτι. 58. not. in vers. 649.
Κλάσις in ordinatione Episcopi quid. 48. not. in vers. 503.
τὸ Κάδιον πάρελθι, εὖν λύκος βλέπει. proverb. 8. vers. 38.
Κυκέλαιον de galea mystica qua induebantur baptizati. 176. not. num. 56.
Κυκέλαιον quid. 176. not. num. 56.
Κρότος de Principe. 16. not. in vers. 125.

L.

Labano comparatus improbus Episcopus, probus Jacobo. 63. vers. 693.
Labor quorum perfectus est, eorum & præmium perfectius. 5. vers. 6.
Labores egregii sanctorum virorum non sunt araneis dandi. 31. vers. 294.
Liberum arbitrium tollebant Manichæi. 141. & not. num. 46.
Libri sacri a Manichæis rejecti. 147.
Λιγὲς quid. 60. not. in vers. 655.
Loca excelsa electa ad cultum deorum. 134. not. num. 25.
Λογιστὴς Ecclesiasticorum reddituum. 67. not. in vers. 70.
Λόγοι ἀδόξοι qui. 23. not. in vers. 205.
Λόγοι νεκροὶ de Arrianorum doctrina. 90. vers. 4.
Λόγοι νόθοι. 12. not. in vers. 86.
ὁ Λόγος ἡμῶν ἀπὸ τοῦ. 28. vers. 267.
Lotio manuum & digitorum in sacris. 18.
Λύσσα de æstu libidinis. 57. not. in vers. 619.
Lycopetrus primus auctor Massalianorum hæresis & nominis ratio. 115. anath. I.

M.

Μανες a quo doctrinam acceperit. 126. not.
 — se Paracletum esse dicebat. 137. & in not.

— unde

RERUM ET VERBORUM.

— unde Manichæi, quis fuerit & nominis origo. 126. not. num. 2.
Manica Phrygum gestamen. 172. not. num. 45.
Manicus quid. 172. not. num. 45.
Manuum impositio in consecratione Episcopi ablutionem peccatorum instar baptismi non præstat. 49. vers. 503.
 — impositio in veteri Ecclesia triplex. 48. not. in vers. 503.
 — lotio in sacris Christianorum. 18. not. in vers. 148.
Manus in sacris attolli solitæ a Christianis & in crucis imaginem expandi. 18. not. in vers. 148.
Mara fons aquæ gustatu amaræ. 61. vers. 663.
Mariam Deiparam spernebant Manichæi. 147.
Martyriani unde dicti. 106. not. num. 4.
Μαροαλιανοί unde sic appellati. 110. not. num. 7.
Massalianorum dogmata hæretica & origo prima. 107. not. num. 5.
 — antesignani anathemate percussi. 115.
 — multiplex secta & multiplicia nomina. 107.
 — primus auctor Lycopetrus. 115.
Μασιγία quales servi. 21. not. in vers. 165.
Maximi coma exagitata. 6. not. vers. 21.
Maximus nominatim jambico carmine aculeatissimo a Gregorio perstrictus. 6. vers. 21. not.
Μίζα de omni cibo. 21. not. in vers. 168.
Mense argentariæ in foro. 19. not. in vers. 156.
Μεταγγισμός Manichæorum quid. 139.
Μεταάφες quid. 122. not. num. 8.
Μετιωψύχως Manichæis credita. 139.
Μικρόν λάθον quid. 26. not. in vers. 232.
Μιχθνεία de sordibus natalium. 24. not. in vers. 208.
Monasticus habitus sublime quiddam & præstans & Angelicum habet. 181.
Mulierum facies apud Arabas, Turcas, Persas, *velo teclæ*. 77. not. in vers. 23.
Mystæ minores in sacris Eleusiniis in vestibulo templorum consistebant. 151. not. num. 91.

N.

Νεφέλιος πόντος, *νεφέλιος θυσία*. 10. not. in vers. 56.
Nemadam in Africa uxores & filiarum brachia elegantissime pictæ. 20. not. in vers. 160.
 sine *Nomine* si contra vitia scribitur, qui irascitur, accusator sui est. 7. vers. 29. & not.
Νόμος de instituto vitæ. 50. not. in vers. 538.
Notarii qui inter Manichæos. 145.
Νοθρὸν βαδισμα. 58. vers. 651.
Novæ nuptiarum caput velabant. 77. not. in vers. 23.
Nullum elementum sine incolis spiritibus creditum. 169. not. num. 33.
Nuptiæ a Massalianis abominabiles habitæ. 117. anath. VI.
Nympharum aquaticarum & marinarum genera & origo. 139. not. num. 40.

O.

Oculi Minervæ sacri. 167. not. num. 30.
Oculi regum apud Persas qui dicti. 167. not. num. 30.
Oculus Phorcium. 167. not. num. 30.
Opes non in profundum mare abjiciendæ, sed in pauperes. 57. vers. 598.
Oratio externa pluris faciendæ, an interna. 29. vers. 272.
 — omnis duplex. 29. vers. 267.
 — in Episcopo qualis esse debeat. 31. vers. 295.
Orationis dominicæ extremum a Catholicis additum rejectum a Massalianis. 119. anath. VII.
Orator vir bonus esse debet. 69. not. in vers. 772.
Oratoris probitate nil ad persuadendum efficacius. 69. vers. 775.
Ordines tres eorum qui ad Ecclesiam Catholicam accedebant. 126. in not. num. 1.
Oriens dextra manu, occidentis sinistra denotatur. 135. not. num. 29.
 — mundi facies credita apud Ægyptios. 162. not. in num. 21.
 ad *Orientem* obvertebant se sacrificaturi, item

I N D E X

Itemque in expiationibus. 135. not. num. 29.

— conversi Christiani Deo preces offerebant. 135. not. num. 29.

Osculum pacis. 170. not. num. 36.

Οὐδὲ τὰς πόδας ἀρᾶμεν εἰδότες de quibus dictum. 21. not. in vers. 174.

P.

ἡ Παλαιὰ γένεσις. 54. vers. 588.

Panis siccus cum sale pro pulmento vel obsonio cibus Gregorio. 2. not. in vers. 56.

Παραδειγματίζειν idem quod Latinis traducere. 115. in not.

Παραγγελία quid. 122. not. num. 10.

Παριγράφεω πλήν quid. 19. not. in vers. 155.

Paterius pater Manetis. 145.

Pauliciani, & Pauliani unde dicti Manichæi. 129. not. num. 3.

Pauperes qualia dona Deo offerant. 15. vers. 106. & not. *ibid.*

Pescator post baptismum lapsus nullum veniæ impetrandæ remedium habet præter lacrymas. 49. vers. 497.

Πίσω κακῶν, δεινῶν. 6. not. vers. 26.

Περαιφρομένους προσκυνεῖν suos volebat Pythagoras. 135. not. num. 30.

Περαιτρίχην quid. 68. not. in vers. 795.

Φάνης quid. 135. not. num. 28.

Pharao spiritualis. 101. vers. 4.

οἱ Φαρισαῖοι φαρμακοί. 62. vers. 674.

Φέρεν τι τῶν σιμῶν de pallio nigro episcoporum gestamine. 25.

Φοιτῆς διδῶν οἱ χείροτις ἱεροποι. 4. vers. 15.

Φαρογγοφοί & πρᾶκτορες φέρον qui. 19. not. in vers. 153.

Φῆς & φᾶς ut differant. 29. not. in vers. 13.

Pictor præstantissimus quis. 67. vers. 732.

Pictorum in Britannia corpora notandi ratio. 20. not. in vers. 160.

Πνύματα σοφί. 84. not. in vers. 7.

Πνύματα ἀνδρῶν. not. in vers. 116.

Ποίω quid. 76. not. in vers. 116.

Πολύτροποι. 66. not. in vers. 742.

Ποίω κατ' ἐξοχὴν de probe viventibus. 2. not. in vers. 49.

Præceptor optimus quis. 52. not. in vers. 552.

Preces ac cantiones sacræ a Massalianis rejectæ. 119. anath. VII.

Προβαθμώτεροι qui. 145. not. num. 68.

Probi qui se affligunt hic divino incitati amore, nihilo felicius hic vitam degunt, quam impii. 2. vers. 49. &c. & not.

Procliviores ad mali imitationem sumus. 65. vers. 720.

Προσφορὰ & προσφίτης quid. 76. not. in vers. 757.

τὸ Πρῶτον γένος Romæ quid. p. 16. not. in vers. 136.

Πτριζέω quid. 93. not. in vers. 1.

Pudicitia caput velatum in nummis & marmoribus. 66. not. in vers. 748.

Pulchritudo insignis ac decens est non quam pingunt manus, sed quæ ipsa est a natura profecta. 31. vers. 300.

Purgatio ab igne amoris divini. 87. not. in vers. 8.

Πύρωσις de igne purgante & exurente peccata post mortem, patribus nonnullis credito. 82. not. in vers. 11.

τὸ Πῦρ τὸ τελειωτικόν. 4. vers. 11.

Πυρὶν positum pro malis ærumnisve inflammare. 9. not. in vers. 52.

Q.

Quæstio jam inter hæreticos veteris Ecclesiæ. 119. not. num. 11.

Quinque sensus baptizati qui oleo inuncti erant, ab Episcopo abluti & quando. 177.

— Sensus quasi sanctificabantur sacro chrismate. 175. not. num. 52.

R.

Ράμνους ἀρχὴ τῶν ἐύλων. 64. vers. 723.

Rana in palati delicias hamis & reticulis capiuntur. 25. not. in vers. 209.

Rebus, ipsis, non verbis persuadendum. 2. vers. 39. & not.

Regenerationis dogma apud Judæos in admittendis ad sacra sua proselytis. 163. not. num. 25.

Re

RERUM ET VERBORUM.

Renuntiaret Satanæ quo ritu quaque formula baptizandus. 161.

Resurrectio carnis negata a Manichæis. 141.

S.

Σάβανον quid. 176. not. num. 55.

Sacerdotis maximum & solum opus quale. 67. vers. 750.

a *Sacia* & *Nebroda* facti Adam & Eva ex doctrina Manetis. 131.

Sasimorum Ecclesiæ conditio, cum Gregorius ejus episcopus crearetur. 13. vers. 82. &c.

Satanianorum secta unde sic dicta. 107. not. num. 4.

Scarabæi in sinum Jovis volantis fabula. 21. not. in vers. 170.

Scripta & libri Manetis & Manichæorum. 143. & not. *ibid.*

τὰ Σιμωκ. 25. not. in vers. 225.

Σιμωκ. 25. not. in vers. 225.

τῶν Σιμωκ. τὴ φέρει quid. 25. not. in vers. 225.

Σας ὁρίων, ἀποδυναμὶ φέρει. 14. vers. 108.

Septimana in albis quæ dicta. 176. not. num. 55.

Σεραφὶμ ἱερατικόν. 167. not. num. 31.

per *Sermonem* externum mentis interna conferenda. 29. vers. 275.

Servi diurnam mercedem dominis conferre & conferre debebant. 21. not. in vers. 166.

— pretium labore quæsitum heris numerabant ad parandam libertatem. 20. vers. 166.

Signaculum triplex Catholicorum frontis, oris & pectoris. 152. not. num. 25.

Silentium majus quiddam ac longæ ambages. 69. vers. 765.

Siloæ fluentia. 61. vers. 663.

Simulatio gravitatis sanctitatisque in Episcopis nihil aliud quam decipula. in not. vers. 225.

Sinistra auguria quare ap. Rom. prospera. 135. not. num. 29.

Σκαρμυάδης πόντος unde dicta. 109.

Σκιμπος quid. 60. not. in vers. 654.

Σκοποι de episcopis pravis & Gregorio inimicis 85. not. in vers. 2.

Solitudo est tentabilis. 187.

Σφραγίζω de signaculo crucis dictum. 171. not. num. 38.

Σπέρων πόντος elegantissima similitudine expressum. 15. not. in vers. 117.

Στάσις ἰουκαίος dispicienda a pugile. 53. vers. 556.

— νυχθημεριος, & εἰς πᾶν χρόνον 53. not. in vers. 556.

Σταυρὸς χριστοῦ ἐκτυπώμενος. 100. vers. 10. ἢ Σταυρὸς ζωοποιός. 121. not. num. 6.

Stelle olim pro diis habitæ. 134. not. num. 27.

Στρίγγω τι pro amare vel delectari aliquare. 16. vers. 142. & *ibid.* not.

Stigmata in variorum Deorum sacris accepta ab illis qui eorum se cultui tradebant. 19. not. in vers. 160.

Stoicorum arrogantia. 27. not. in vers. 241.

Στομαμαίνικος. 173. not. num. 45.

Supercilia sedes superbix. 75. not. in vers. 14.

Supercilium Philosophicum. 27. not. in vers. 241.

Susceptor & sponsor in veteri ecclesia. 149.

T.

Tarasius Sanctissimus Patriarcha. 181.

Τίμιον ὁδὸς ἀρετῆς. 75. not. in vers. 16.

Testamentum Theodori Confessoris. 178.

Τετραχλισμὸν quæ dicantur. 165. not. num. 26.

Θάλασσα & θέρσας ut differant. 68. not. in vers. 766.

Θεῖα μὶτος Latine commodius aliquando dicitur traductio triumphalis. in not. 125.

Τὸ πικρὸν ἢ τὸ χύμα μὴ δίσταται. 64. vers. 708.

Traductio triumphalis Græcis θεῖα μὶτος de damnatis. 125. in not.

Τετρακτὶς de Episcopali sacra mensa; tum pro ipso Episcopatu. 69. not. in vers. 778.

— de mensa sacra. 84. vers. 4.

Tributorum exactores & milites alique quemadmodum violentiæ ac fraudis in alios exercitæ gratiam a Deo consequi possint. 45. vers. 457.

INDEX RERUM ET VERBORUM.

Trinitas alia credita a Massalianis. [117.](#)
anath. IV.

— nunquam non a Gregorio prædicata.
85. vers. [L](#).

Τροφή ἀγγέλων [Θιός.](#) 54. vers. [594.](#)

ὁ Τρόπος κάλυμμα τῆς μοχθηρίας. [24.](#) vers.
[208.](#)

Τρυφή de ficta modestiæ specie & nigra
Episcoporum tunica. [60.](#) not. in vers.
660.

τὸ Τυραννικὸν πνεῦμα. [48.](#) not. in vers.
503.

Τύποι σαρκῶν τέμναι. [54.](#) vers. 586.

Τυπῶν quid. [78.](#) not. in vers. [46.](#)

Tyrpis est magnorum in parvis imitatio.
[61.](#) vers. 673.

V.

Umbilicis infantium combustis Manichæi

utebantur ad purgationem animarum.
[147.](#) & not.

Vitæ austeritas descripta. 55. vers. 576.

Urina propria se inquinabant, nec aqua
corpus abluebant Manichæi. [141.](#) & in
not.

Y.

Υπερμαζῶν quid. [21.](#) not. in vers. [468.](#)

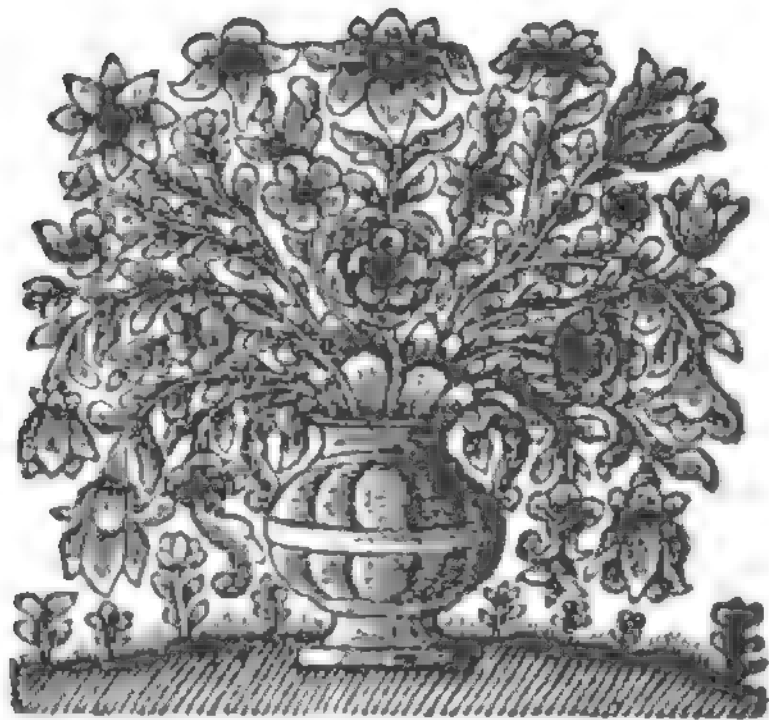
Z.

Zaradas quis. 135. num. 31.

Zingatorum, ut hodie [Italici](#), seu Bohe-
morum, ut Gallis vocantur, secta ca-
dem videtur ac Massalianorum. [107.](#)
not. num. 5.

Zωνή in baptizatis. [177.](#) not. num. [57.](#)

F I N I S.

114.5-12

